

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BAĞLAMINDA BESTAMİ YAZGAN'IN
ŞİİRLERİ

Hazırlayan

Ayşegül EROL

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Cafer ÖZDEMİR

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2017

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BAĞLAMINDA BESTAMİ YAZGAN'IN
ŞİİRLERİ

Hazırlayan
Ayşegül EROL

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Cafer ÖZDEMİR

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2017

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tez çalışmasının bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

24 / 05 / 2017

Ayşegül EROL

KABUL VE ONAY

Ayşegül EROL tarafından hazırlanan Türkçe Öğretimi Bağlamında Bestami Yazgan'ın Şiirleri başlıklı bu çalışma, 24/05/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Ahmet DAĞLI

Üye : Yrd. Doç. Dr. Cafer ÖZDEMİR

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emre ÇELİK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

__ / __ / __

Doç. Dr. Ali ERASLAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BAĞLAMINDA BESTAMİ YAZGAN'IN ŞİİRLERİ

Ayşegül EROL

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Mayıs/2017

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cafer ÖZDEMİR

Bestami Yazgan, yazarlığını ve şairliğini gönül işi olarak gören günümüz çocuk edebiyatçılarından. Sanatçının masal, hikâye, şiir ve anı türlerinde yazdığı altmıştan fazla eseri bulunmakla birlikte bu çalışmanın konusunu onun çocuklar için yazdığı şiirler oluşturmuştur.

Şiir, duygu yönünün ağır basması, sade ve öz anlatımı, çocuk diline yakınlığı, ezgisinin olması gibi nedenlerle çocuklar tarafından çok beğenilen bir tür olmuştur. Fakat şiiri çocuklar için yazmak ne kadar zor ise çocuklara iyiyi, güzeli, doğruyu düşündüren, onlara dil hassasiyeti edindiren bir şairin şiirini bulmak da bir o kadar zordur.

Çalışmamızın amacı bir şair olarak Bestami Yazgan'ın çocuk şiirlerinin Türkçe öğretimindeki yerini belirlemektir. Yazgan'ın bu çalışmada on bir şiir kitabı 2016-2017 eğitim öğretim dönemiyle uygulanmaya başlanan yeni Türkçe öğretim programında yer alan tema başlıklarına göre tarama yöntemiyle incelenmiştir. Şiirlerinde verilmek istenen iletiler de her tema başlığı altında tespit edilmiştir.

Son bölümde şairin şiirlerinde kullandığı dil incelenmiş, Yunus Emre'ye benzeyen üslubu ile günümüzde halk şairi söyleyişini yakalayan Yazgan'ın Türkçeyi kullanmadaki ustalığı ve hassasiyeti belirlenmeye çalışılmıştır. Türkçe sevdalısı şairin çocukları, Türkçeyi en zarif ve en zengin şekilde kullanmaya davet ettiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Çocuk edebiyatı, Bestami Yazgan, Türkçe öğretimi, şiir.

ABSTRACT

BESTAMI YAZGAN'S POETRY IN THE CONTEXT OF TEACHING TURKISH

Ayşegül EROL

Ondokuz Mayıs University, Institute of Educational Sciences

Turkish Education Department, Master, May / 2017

Name of the Thesis's Advisor: Assist. Assoc. Dr. Cafer ÖZDEMİR

Bestami Yazgan is a contemporary children's literature writer who sees his writing and poetry as heartfelt work. There are more than sixty works written by the artist in types of fairy tales, stories, poems and memoirs, and the theme of this work is the poems he wrote for children.

Poetry has become a kind of a child's liking for the reasons such as the dominance of emotion, simple and self-expression, close to child language, and the presence of melody. But poetry is hard to write for children, and it is so difficult to find poetry that is good for children, thinks it is beautiful, is true and gives them tongue sensitivity.

As an aimed poet of our work, Bestami Yazgan is to determine the place of Turkish poetry in Turkish teaching. Yazgan's eleven poetry books in this study were examined by the screening method according to the theme titles in the new Turkish Language Teaching Program which was started to be implemented with the education period of 2016-2017. The messages to be given in poetry were also identified under each theme title.

In the last part, the language that the poet used in his poems was studied. In the style similar to Yunus Emre, Yazgan tried to determine the mastery and sensitivity of using Yazgan as a Turkish poet. It has been seen that Turkish loving poet invites the children to use the Turkic in the most elegant and richest way.

Key Words: Children's literature, Bestami Yazgan, Turkish teaching, poetry.

ÖN SÖZ

Gönlü muhabbete yurt olanlara,

Düşmanına bile mert olanlara,

Fakat öz nefesine sert olanlara,

Tâ cânı gönülden tazele selam,

Sevgiye, dostluğa, güzele selam... (Yazgan, 2001)

Çocuklar, bir milletin geleceğe gönderdiği temsilcilerdir. Çocuğun bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişimini tamamlayıp toplum hayatına sağlıklı bir şekilde katılması ise çocukla ilgili olan herkesin sorumluluğundadır.

Çocuk, geçmişten bugüne, gerek sözlü gerek yazılı edebiyatın ilgi alanında olmuştur. Düşünceleri, duyguları, ilgi ve ihtiyaçları büyüklere benzemeyen çocukların, edebiyat anlayışı da farklılık göstermektedir. Çocukluğun insan hayatında özel ve gizemli bir yaş aralığı olarak benimsenmesiyle birlikte çocuk edebiyatı da edebiyat içinde özel bir alan olarak filizlenmiştir.

Popüler kültürün etkisiyle çabuk üretilip çabuk tüketilen eserler ortaya çıkmıştır. Bu anlayış, gerçek çocuk edebiyatçısı kavramını da önceler duruma getirmiştir. Güzel yazan, güzel düşündüren ve güzeli öğreten yazara, şaire ihtiyaç olduğu kadar bilinçli okuyucuya duyulan ihtiyaç da gün geçtikçe artmıştır. Bilinçli okuyucu yetiştirmenin çocukluk döneminde başlayan bir süreç olduğu düşünüldüğünde Türkiye’de Türkçe öğretim programının bu konuda üstleneceği görev de açıkça gözükmemektedir.

Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebilen, sentezleyebilen, okuma ve öğrenmeden zevk alan bireyler yetiştirmek, çocuk ve gençlerin konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak Türkçeyi bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarını; okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarını; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerini sağlamak programın amaçları arasındadır. Bu amaçları gerçekleştirmek de ancak aynı kaygılarla yola çıkmış edebiyatçıları çocukların hayatına katmakla mümkün olacaktır.

Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünü çocuk, çocuk edebiyatı, çocuk şiirleri ve Türkçe öğretim programı oluşturmuş, Batı ve Doğu toplumlarında geçmişteki yerinden başlanarak çocuğun bir birey olarak kabul edilip neredeyse toplumun en değerli varlığı haline gelmesine kadarki süreç anlatılmıştır. Çocuk edebiyatının ortaya çıkışıyla beraber dünyada ve Türkiye’de verilen ilk eserler ve çocuk şiirinin edebiyattaki yerine değinilmiştir. Son olarak da incelememize kaynak oluşturan Türkçe öğretim programının son hali incelenmiştir.

Bestami Yazgan, öğretmenlik mesleğini yeteneğiyle bütünleştirmiş gerçek çocuk edebiyatçısı olarak tanımlanabilir. Şaire ait birçok şiir Yunus Emre’nin üslubunu anımsatmaktadır. Şairi yakından tanıyabilmek amacıyla ikinci bölüm Bestami Yazgan’a ayrılarak onun çocukluğu, gençliği, öğretmenlik hayatı, sanatı, eserleri ve hakkında yapılan çalışmalarla ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Bu bölüm yazılmadan önce şairle yapılan kısa bir röportaj bilgileri daha güvenilir hale getirmiştir.

Üçüncü bölümde tema ve ileti kavramlarıyla ilgili bilgi verildikten sonra 2015 yılında yayımlanan Türkçe öğretim programında yer alan temalar ve konular belirtilmiş, Bestami Yazgan’ın şiirleri tema başlıklarına göre ayrılmış ve bu şiirlerde yer alan iletiler belirlenmiştir. Ayrıca şairin temalarda ele alınmayan konulara ait şiirleri de farklı başlıklar altında incelenmiştir.

Son bölümde Bestami Yazgan’ın şiirlerinde kullandığı dil, Doğan Aksan’ın “Şiir Dili ve Türk Şiir Dili” adlı kitabındaki başlıklardan yola çıkarak incelenmeye çalışılmıştır. Şairin şiirlerinde Türkçe kökenli veya Türkçeleşmiş kelimeleri kullandığı görülmüştür. Şairin şiirlerinin dili, “atasözü ve deyimlerin, duaların

kullanımı, cümle çeşitleri, şiirlerinin söz varlığı, imge, duygu değeri, benzetmeler, sapmalar, tekrarlar, yansıma sözcüklerce son olarak şiir dilinde ses öğelerinden yararlanma” başlıkları altında incelenmiştir.

Yüksek lisansa başladığım andan itibaren bana Türkçe öğretiminin değişik yönlerini gösteren hocalarıma, Bestami Yazgan’ı tanımama ve böyle bir konu üzerinde çalışmama vesile olan, yönlendirmeleri ve bana olan güveniyle desteğini hep hissettiğim danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Cafer Özdemir’e, şiirleriyle sevdiğim ve tanıdığım da hayranlığımın daha da arttığı, her türlü sorumda mütevazı yaklaşımlarıyla destek sağlayan Bestami Yazgan’a teşekkür ederim.

Son olarak maddi manevi desteğiyle bu süreçte bana ve çalışmama sabır gösteren değerli eşime, dua ve telkinleriyle bana güç veren aileme ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	1
A. Problem Durumu.....	1
B. Problem Cümlesi.....	3
C. Alt Problemler.....	3
D. Varsayımlar.....	4
E. Tezin Amacı	4
F. Tezin Önemi	5
G. Tezin Yöntemi	5
H. Literatür Bilgisi	6
BİRİNCİ BÖLÜM	12
ÇOCUK, ÇOCUK EDEBİYATI, ÇOCUK ŞİİRLERİ ve TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMI	12
1.1. Çocuk ve Çocukluk Kavramı.....	12
1.1.1 Çocukların Bedensel Gelişimi	17
1.1.2. Çocukların Bilişsel Gelişimi.....	18
1.1.2.1. Duyusal Motor Dönemi (0-2 Yaş Arası).....	19
1.1.2.2. İşlem Öncesi Dönem(2-6 Yaş).....	19
1.1.2.3. Somut İşlemler Dönemi	20
1.1.2.4. Soyut İşlemler Dönemi (12 Yaş ve Üzeri).....	20
1.1.3. Çocukların Psikososyal Gelişimi	20
1.2. Çocuk Edebiyatı.....	22

1.2.1. Çocuk Edebiyatının İşlevi	26
1.2.2. Çocuk Edebiyatının İlkeleri	27
1.2.3. Çocuk Edebiyatının Hedefleri.....	28
1.2.4. Çocuk Edebiyatının Dünyada ve Türkiye’de Gelişimi	29
1.3. Çocuk Şiirleri.....	35
1.3.1. Çocuk Şiirlerinin Özellikleri.....	38
1.3.2. Şiirlerin Çocukların Gelişimine Etkisi	40
1.4. Türkçe Öğretim Programı	42
1.4.1. Programın Temel Yaklaşımı	42
1.4.2. Türkçe Öğretim Programının Genel Amaçları.....	43
1.4.3. Öğrenme Alanları.....	44
İKİNCİ BÖLÜM	45
BESTAMİ YAZGAN’IN HAYATI, SANATI, ESERLERİ, TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN ŞİİRLERİ VE BESTAMİ YAZGAN HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR	46
2.1. Bestami Yazgan’ın Hayatı	46
2.2. Bestami Yazgan’ın Sanatı.....	49
2.3. Bestami Yazgan’ın Eserleri	55
2.3.1. Mensur Eserleri	55
2.3.2. Manzum Eserleri	57
2.4. Bestami Yazgan’ın Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirleri.....	57
2.5. Bestami Yazgan Hakkında Yapılan Çalışmalar.....	58
2.6. Bestami Yazgan’ın Şiir Kitaplarının Tanıtımı.....	58
2.6.1. Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler	58
2.6.2. Güneşle Ay Duymasın	59
2.6.3.Çocuk Şiirleri	59
2.6.4. Şiirlerle Nasrettin Hoca.....	59
2.6.5. Kutu Kutu Pense	60

2.6.6. Uçtu Uçtu Şiir Uçtu.....	60
2.6.7. Gökkuşığı Sevinci	61
2.6.8. Anne Sen Melek Misin?.....	61
2.6.9. Uçarım Dualarla Gökyüzüne.....	62
2.6.10. Bilgi Çiçeği Öğretmenim	62
2.6.11. Kalbim Çiçek Açıyor	62
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	63
BESTAMİ YAZGAN'IN ŞİİRLERİNİN TEMALAR ve İLETİLER	
AÇISINDAN İNCELENMESİ.....	63
3.1.Tema ve İleti	63
3.2. Türkçe Öğretim Programında Temalar	66
3.3. Bestami Yazgan'ın Şiirlerinin Temalar ve İletiler Açısından İncelenmesi .	67
3.3.1. Biz ve Değerlerimiz Teması ve İletileri	67
3.3.1.1. Aile	67
3.3.1.2. Büyüklerimiz	79
3.3.1.3. İnsan İlişkileri.....	81
3.3.1.4. Dostluk ve Arkadaşlık	84
3.3.1.5. Merhamet.....	87
3.3.1.6. Sevgi, Saygı ve Diğer Duygular	89
3.3.1.7. Paylaşma, Dayanışma ve Yardımlaşma	93
3.3.1.8. Sözünde Durma ve Dürüstlük	96
3.3.1.9. Çalışkanlık.....	97
3.3.2. Dünya ve Çevre Teması ve İletileri	99
3.3.2.1. Çevre, Doğa ve Doğal Afetler	100
3.3.2.2. Bitkiler ve Hayvanlar	103
3.3.2.3. Evren	106
3.3.2.4. Zaman Bilinci	108

3.3.2.5. Mevsimler ve Gece Gündüz	109
3.3.3. Millî Kültürümüz Teması ve İletileri	112
3.3.3.1. Yurdumuz ve Vatan.....	113
3.3.3.2. Kültürel, Tarihi ve Önemli Yerler	114
3.3.3.3. Gelenekler, Dini ve Milli Bayramlar	115
3.3.3.5. Bayrak	117
3.3.3.6. Tarihi Şahsiyetler.....	119
3.3.4. Millî Mücadele ve Atatürk Teması ve İletileri.....	123
3.3.4.1. Kurtuluş Savaşı.....	123
3.3.4.2. Çanakkale Savaşı.....	124
3.3.4.3. Şehitlik ve Cesaret.....	124
3.3.5. Vatandaşlık Bilinci Teması ve İletileri	125
3.3.5.1. Çalışma, Üretme, Paylaşma ve Emegın Değeri	125
3.3.6. Sağlık, Spor ve Oyun Teması, İletileri.....	126
3.3.6.1. Temizlik ve Beslenme	127
3.3.6.2. Hastalıklardan Korunma ve İlaç Kullanımı.....	128
3.3.6.3. Dinlenme ve Eğlenme	130
3.3.6.4. Oyun ve Geleneksel Çocuk Oyunları	132
3.3.7. Sanat ve Toplum Teması ve İletileri	135
3.3.6.1. Sanat	136
3.3.8. Bilim ve Teknoloji Teması ve İletileri	137
3.3.8.1. Teknoloji	137
3.3.8.2. Ulaşım, İletişim ve Haberleşme	138
3.3.8.3. Keşif ve İcatlar	140
3.4. Temalarda Ele Alınmayan Diğer Konular	141
3.4.1.Çocukluk	141
3.4.2.Sözlü ve Yazılı Edebiyat.....	146

3.4.3. Savaş ve Barış	150
3.4.4. İnanç, Din ve İbadet	152
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	161
BESTAMİ YAZGAN'IN ŞİİRLERİNİN DİLİ	161
4.1. Şiir Dili	161
4.2. Atasözü ve Deyimlerin Kullanımı	163
4.3. Dua Kullanımı.....	165
4.4. Şiirlerinin Cümle Çeşitleri	167
4.4.1. Kurallı Cümle.....	167
4.4.2. Devrik Cümle	168
4.4.3. Eksilteli Cümle	169
4.4.4. Diyalog Cümleleri	169
4.4.5. Soru Cümleleri	171
4.4.6. Ünlem Cümleleri.....	172
4.5. Şiirlerinin Söz Varlığı.....	173
4.5.1. Sözcük Seçimi.....	173
4.5.2. Sıfatların Kullanımı.....	173
4.5.3. Zarfların Kullanımı	174
4.5.4. İkilemelerin Kullanımı	176
4.6. İmge.....	177
4.7. Duygu Değeri.....	181
4.8. Benzetmeler	184
4.9. Sapmalar	186
4.10. Tekrarlar.....	188
4.11. Yansıma Sözcükler	189
4.12. Şiir Dilinde Ses Ögelerinden Yararlanma	190
4.12.1. Uyak	190

4.12.2. Ses Yinelemeleri	192
4.12.3.Cinas.....	193
4.12.4. Ölçü ve Biçim	194
TÜRKÇE ÖĞRETİMİ'NDE BESTAMİ YAZGAN'IN ŞİİRLERİNE	
YÖNELİK DEĞERLENDİRME	196
Bestami Yazgan'ın Şiirlerinde Temalar ve Saptanan İletiler	196
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	201
KAYNAKÇA	204
ÖZ GEÇMİŞ	213

KISALTMALAR

ASM	Anne Sen Melek Misin?
BÇÖ	Bilgi Çiçeği Öğretmenim
ÇPKKŞ	Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler
ÇŞ	Çocuk Şiirleri
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
ESKADER	Edebiyat, Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği
GAD	Güneşle Ay Duymasın
İLESAM	Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği
GS	Gökkuşacağı Sevinci
KÇA	Kalbim Çiçek Açıyor
KKP	Kutu Kutu Pense
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MESAM	Türkiye Musiki Eseri Sahipleri Meslek Birliği
ŞNH	Şiirlerle Nasrettin Hoca
UDG	Uçarım Dualarla Gökyüzüne
UUŞU	Uçtu Uçtu Şiir Uçtu
TDK	Türk Dil Kurumu
age.	Adı Geçen Eser

akt.	Aktaran
c.c	Celle Celaluhu
çev.	Çeviren
Sav	Sallallahu Aleyhi Vessellem
t.y	tarih yok

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumuna, araştırmanın amacına, önemine, problem cümlesine, alt problemlere, sınırlılıklara, tanımlara ve kısaltmalara yer verilmiştir.

A. Problem Durumu

Çocuk kavramı bilimsel olarak uzun yıllar tanımlanamamıştır. Batı toplumlarında çocuk, dövülmüş, satılmış, sakat olanları uğursuz sayılıp toplumdaki dışlanmıştır; sağlıklı çocukların ise yeri geldiğinde ailesi tarafından kabullenilmeyip başka ailelere verildiği, yeri geldiğinde yatılı okullara yollanarak aileden uzaklaştırıldığı bilinmektedir. Bu yaşananlar değersiz bir varlık gibi görülen çocuk için edebiyat oluşturulması fikrini ötelemiştir. Doğu toplumlarında ise dini inanışların da etkisiyle kadına ve onun doğurduğu çocuğa değer verildiği halde çocuklar için yazılı bir edebiyat oluşturma fikri çok geç ortaya çıkmıştır. Bunda sözlü geleneğin zengin olmasının büyük bir payı vardır. Sözlü edebiyat ürünleri çocukları avutmak, eğlendirmek, uyutmak ve en önemlisi de ders verip eğitmek amacıyla işe koşulmuş ve yeterli görülmiştir.

Çocuk, özellikle Batı'da bunca eziyetten, horlanmaktan ve dışlanmaktan sonra yaşaması gereken en güzel dönemini suçluluk psikolojisi içerisinde geçirecek topluma sorunlu insan olarak katılmıştır. Postman, çocukluk kavramını Rönesans'ın en büyük buluşlarından biri, belki de en insani olanı kabul ederek (akt. Neydim, 2000: 10) çocuğun ne kadar zorlu süreçlerden geçtiğini ve değerinin ne kadar geç anlaşıldığını dile getirmiştir.

İki yaşından ergenlik dönemine kadar büyüme içinde bulunan, henüz ergenlik dönemine girmemiş kız ve erkek (Yalçın ve Aytaş, 2014: 13) olarak tanımlanan çocuk, hayata gelmesiyle anne babaların, akraba çevresinin, öğretmenlerin, yazarların, sanatçıların, eğitimcilerin, devlet yöneticilerinin kısaca yakın veya uzak

kendisinin bir şekilde etkileşim halinde olduğu insanların yardımıyla kültürlenme yoluna girecektir.

Toplumların varlıklarını sürdürmeleri, bugünlerinin kazançlarını gelecek nesillere aktarabildikleri ölçüde mümkündür. Bu kazançlar içine örf, adet, gelenek, görenek, sanat, edebiyat ve daha birçok unsur girmektedir ki bu unsurlar yazılı ve sözlü kültür olarak kabul edilir. Toplumların kültür aktarımı ancak dünyaya getirdikleri çocuklar, bugünün küçükleri yarının büyükleri sayesinde olacaktır. Kaplan'a göre kültürün temeli dil (2008: 151) olduğuna göre kültür aktarımında kullanılacak en büyük vasıta da dildir. Fakat sadece büyüklerin anlayacağı değil çocukların ve gençlerin de anlayacağı dil ve edebiyat.

Çocuk edebiyatı kavramının nasıl ortaya çıktığı ve geliştiği konusunda birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. Bu kavramın ortaya çıkmasında çocuk psikolojisi alanındaki gelişmelerin etkili olduğu bilinmektedir. İlk önceleri çocuğa göre, çocuk için ve çocuk duyarlılığı olarak adlandırılan bu kavram, sonraları yeni anlamlar ve adlarla anılmıştır (Yalçın ve Aytaş, 2014: 15).

Çocuk edebiyatı öznesinin çocuk olması yanında dilin toplumsal işlevinin de yerine getirildiği bir edebiyattır. Edebiyat, bir davranışı kazandırmak, bilgi vermek, eğitmek ve öğretmek maksadıyla işe koşulabilir. Fakat didaktik özellikler metnin edebilik yönünü azaltabileceğinden iletilerin örtük verilmesi önemlidir (Şimşek ve Yakar, 2012: 43).

Çocuk edebiyatı türleri içerisinde dilin didaktik işlevinin öne çıktığı, bilgi verme ve eğitime yönünün ağır bastığı, iletilerin daha açık verildiği türler olduğu gibi çocuğun özellikle duygu ve düşünce gelişiminin sağlanmasında ve edebi hazın verilmesinde sıkça kullanılması gereken türler de vardır. Çocuk edebiyatı türleri içerisinde edebilik yönünün en fazla muhafaza edilmesi gereken tür şiirdir. Kıbrıs'a göre şiir sanatı, en az sözcükle en çok şeyi ifade etme olarak (2006: 102) tanımlansa da şiirin yaş sınırı olmaksızın herkesi sakinleştiren, duygulandıran, insana dünyayı farklı gözle görmeyi ve göstermeyi başarabilen bir tür olduğu da söylenebilir.

Yalçın ve Aytaş (2014: 207), şiiri duygulara hitap eden, orada kök salıp yeşeren, meyvesini hayallerle süsleyip ahenkle sergileyen bir sanat olarak görmektedir. Bu sanat, kullanım araç ve amacı olarak diğer edebi türlerden farklı ve

özeldir. Söz konusu olan çocuk şiir olunca, konu daha çok önem kazanmakta ve bu konunun üzerinde uzun uzun düşünülmesi gerekmektedir.

Türk Milli Eğitim Sistemi'nin genel amaçlarını gerçekleştirmeye dönük, Türk ahlak ve dini yapısına uygun, çocukların ruh-beden sağlığı ve duygu dünyasını korumayı amaçlayan kitapların okutulması ve ürün seçiminde çok dikkatli davranılması bu alandaki talebi iştahla gidermeye çalışan yetersiz çocuk edebiyatçıları ayıklayabilme açısından zorunlu hale gelmiştir.

Bestami Yazgan, son dönemde çocuk edebiyatı alanında tanınmış, yazarlığını ve şairliğini gönül işi olarak gören çocuk edebiyatçılarından. Yazarın çocuklar için yazdığı hikâye, masal ve şiir kitapları dışında tekerleme kitapları ve yetişkinlere göre yazılmış bestelenmiş şiirleri de bulunmaktadır. Özellikle çocukları bir çiçek olarak gören usta şairin kendisi de Türk aile yapısına göre yetişmiş ve çocukların dini, ilmi ve insani tüm özellikleri kazanması için eserlerini oluşturmuştur. Bu açıdan şairin Türkçe öğretim programı bağlamında çocuk şiir kitaplarının incelenmesi önemli görülmüştür.

B. Problem Cümlesi

Türkçe öğretimi bağlamında Bestami Yazgan'ın çocuk şiirlerinin çocuk edebiyatı alanındaki önemi nedir?

C. Alt Problemler

1. Bestami Yazgan'ın şiir kitapları nelerdir?
2. Bestami Yazgan'ın şiirleri Türkçe öğretim programında yer alan temalara uygun mudur?
3. Bestami Yazgan'ın şiirlerinde yer alan iletiler nelerdir?
4. Bestami Yazgan'ın şiirlerinde dil nasıl kullanılmıştır?
5. Bestami Yazgan'ın şiirlerinin çocuk edebiyatına katkısı nedir?
6. Bestami Yazgan'ın şiir kitapları Türkçe öğretiminde önerilebilir mi?

D. Varsayımlar

1. Bestami Yazgan'ın şiirlerinin çocuk şiirlerinde yer alması gereken niteliklere uygun olduğu varsayılmıştır.
2. Bestami Yazgan'ın şiirlerinin Türkçe öğretim programında yer alan temalara uygun olduğu varsayılmıştır.
3. Bestami Yazgan'ın şiirlerinin iletiler bakımından çocukların ahlaki gelişimine olumlu etkileri olacağı varsayılmıştır.
4. Bestami Yazgan'ın şiirlerinde standart Türkçenin en güzel şekilde kullanıldığı varsayılmıştır.
5. Bestami Yazgan'ın çocuk şiirlerinin insani değerleri taşıdığı varsayılmıştır.
6. Türkçe öğretiminde Bestami Yazgan'ın şiirlerinin kullanılabilceği varsayılmıştır.

E. Tezin Amacı

Bu çalışmada son dönem çocuk edebiyatında şairlik ve yazarlık yönüyle tanınan Bestami Yazgan'ın çocuklar için yazdığı şiirlerin Türkçe öğretimi bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır.

Bestami Yazgan, Türkçenin söz denizine girmiş, bu denize bütün çocukları çağıran, dili, kültürü, duygusu, inancı Anadolu topraklarından gelen ve bu zenginliği yeni nesle aktarma gayesinde olan şair ve yazardır.

Yunus Emre'ye benzeyen üslubu ile günümüzde halk şairi söyleyişini yakalayan Bestami Yazgan, yazdığı şiirlerle çocukların hayal dünyasına girmiş, verdiği iletilerle onların iyi bir insan, milletine faydalı bir vatandaş ve Allah'a sadık bir kul olma yolunda ilerlemelerini sağlamayı amaçlamıştır. Türkçe sevdalısı yazar, her yaşta insana aynı hassasiyeti kazandırmaya çalışmıştır.

Çalışmada, Yazgan'ın şairlik yönü üzerinde durularak şiirlerinin teması, şiirlerinde verdiği iletiler, şairin üslubu ve şiirlerinde kullandığı dil ayrıntılı bir şekilde ele alınıp şiirlerinin Türkçe eğitimine katkısını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

F. Tezin Önemi

Günümüzde çoğu gelenek ve göreneğin unutulmaya yüz tuttuğu, özellikle görsel-işitsel medyanın tesiri altına giren çocukların geçmişten gelen zengin Türk kültür ve medeniyetinin taşıyıcılığını tam anlamıyla üstlenemediği görülmektedir.

Çocuğun dünyasını zenginleştirecek temaları içeren eserlerin, işlediği konular aracılığıyla vermek istediği iletiler de büyük önem arz etmektedir. Çocuğu iyiye, güzele, kültürünü kazanmaya, inançlarını yaşamaya yönlendiren eserlerin mutlaka yeri diğer eserlerden farklı olacaktır.

Bestami Yazgan Türk-İslam toplum yapısına örnek teşkil eden bir aile tarafından yetiştirilmiş, elde ettiği engin hazineyi bütün insanlarla özellikle çocuklarla paylaşma niyetinde olan kültür elçisidir. Çocuklar için fazlaca şiirler yazan şair, çocuk şiirleri alanındaki yetkin eser ihtiyacını da karşılama gayesindedir.

Bestami Yazgan'ın şiirlerinde işlediği konuların, verdiği iletilerin, kullandığı dilin, şiir kitaplarında incelenerek tespit edilmesi Bestami Yazgan'ın Türkçe öğretim programı ve Türkçe konuşma ve yazma dilinin inceliklerini kanıtlayacak niteliktedir.

G. Tezin Yöntemi

Türkçe öğretimi bağlamında Bestami Yazgan'ın şiirlerindeki tema ve değerlerin incelenip dilin kullanımının tespit edileceği bu çalışma nitel bir çalışmadır. Ekiz (2003: 55)'e göre nitel araştırmalarda araştırmanın doğası, konusu ve amacına göre birçok metot kullanılmaktadır. Nitel araştırmalarda en yaygın biçimde kullanılan metotlar gözlem, görüşme ve dokümandır.

Bu tezde Bestami Yazgan'ın şiir kitapları inceleneceğinden doküman analizi metodu kullanılmıştır.

Araştırmanın evreni, şairin bütün şiir kitapları olduğu halde Türkçe öğretimi temel alındığından çocuk şiir kitaplarının incelenmesi uygun görülmüş bu yüzden örnekleme şairin çocuk şiir kitapları oluşturmuştur.

Araştırma için öncelikle geçmişten günümüze Türkçe Öğretim Programları incelenmiştir. Sonrasında çocuk, çocuk edebiyatı, çocuk şiirleri, tema ve ileti kavramlarını içeren basılı ve elektronik kaynaklara ulaşılmıştır. Ayrıca bu alanda

yapılmış doktora ve yüksek lisans tezlerine Yükseköğretim Kurulu'nun elektronik tez tarama sayfasından ve bazı yazarların bizzat kendisiyle irtibata geçilerek ulaşılmıştır. Şairin şiir kitapları yayınevinden ve kendisinden temin edilmiştir.

Bestami Yazgan'ın şiirleri tekrar tekrar okunup Türkçe öğretim programında yer alan temalara göre sınıflandırılmış sonrasında şiirlerinde verilmek istenen iletiler bulunmuştur. Son olarak şiirlerde dilin kullanımını tespit etmek amacıyla Doğa Aksan'ın *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili* kitabındaki başlıklardan yararlanılmıştır.

H. Literatür Bilgisi

Çocuk, iki yaşından ergenlik dönemine kadar geçen yaş aralığında bulunan insan olarak kabul edilmektedir. Çocuk edebiyatı ise bu yaş aralığında bulunan kişilere hitap eden her türlü eseri kapsamaktadır. Şirin (2000: 11), çocuk edebiyatının ilk çocukluktan çocukluğun sonuna kadar yaşanan dönemin duyarlıklarını yansıttığını belirtmektedir. Bunu başaran bir edebiyat, çocuklara yönelik edebiyat olma özelliğine kavuşmaktadır. Çocuk edebiyatı çocuklar için yapılan edebiyat yanında yayını da ifade etmektedir. Çocuk kitaplarında bütünlük edebiyat ve sanatın uyumuyla gerçekleşmektedir. Bu bütünlüğü taşıyan çocuk kitapları da sanat değeri olan yayınlardır.

Çocuk edebiyatı Türkiye'de son yüzyıllık bir süreçte kendini göstermiştir. Fakat ne yazık ki bu süreçte çocuk edebiyatı kavram, tür ve hedeflerinin bir bütün olarak ele alındığı kitapların veya çocuklar için yazılan eserlerin sayısı oldukça azdır.

1979 yılının UNESCO tarafından *Dünya Çocuk Yılı* ilan edilmesi Türkiye'de de çocuk edebiyatının ilgili bakanlıklar ve kurumlarca desteklenmesi ve yeni isimlerin ortaya çıkması açısından önemli bir başlangıç olmuştur. Ayrıca son yıllarda eğitimde, psikolojide ve çocuk yetiştirme anlayışında oluşan değişimler çocuk kitaplarını daha anlamlı kılmış ve birçok eğitimci, yazar, akademisyen bu alana katkı sağlamak amacıyla çalışmış ve çocuk edebiyatı alanında yazılan kaynak kitapların sayısı da artmıştır.

Oğuzkan'ın, 80'li yılların başında yazdığı *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı* adlı kitabı öğretmen adaylarının ve çocuk eğitimiyle ilgili uzmanlık alanlarında yetişenlerin ihtiyacı göz önünde tutularak hazırlanmıştır.

Kitap toplamda beş bölümden oluşmuştur. Kitabın ilk bölümünde, çocuk edebiyatının tanımı, niteliği ve önemi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde ise çocuk kitapları türlerine göre ayrıntılı incelenmiş ve türlerle ilgili pek çok örneğe yer verilmiştir. Burada en son ele alınan tür olarak şiir önemli bir yer tutmuştur. Bu bölümde Türk edebiyatında eski ve zengin bir geleneği bulunan şiir türünün özellikleri, çocuğun şiir karşısındaki durumu, gelişimi ve şiir okumada dikkat edilmesi gereken noktalara değinilmiştir. Üçüncü bölümde çocuk ve dramatizasyon konusuna, dördüncü bölümde ise çocuk ve güncel olaylar başlığı altında çocuk gazete ve dergilerinin önemine değinilmiştir. En son bölümde ise çocuk yayıncılığında içerik ve biçim açısından aranan nitelikler ele alınmıştır.

1987 yılına gelindiğinde editörlüğünü Mustafa Ruhi Şirin'in yaptığı *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, bu alanda söz sahibi kimselerin çocukla ilgili her türlü konuyu ele alan yazılarını birleştirmesi açısından önemli bir kaynak olmuştur. Bu yıllık, “çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatımızın kaynakları, çocuklar için edebiyat ve 1986'da çocuk edebiyatı” başlıkları altında toparlanan yüzden fazla yazıyla ve sonunda verilen yine o yıllarda yazılmış seçme yazılarla zenginleştirilmiştir. Şirin, çocuk edebiyatının sağlıklı çocuk politikaları, kültür devamlılığı, yazar, yayıncı ve okuyucu ilişkisi ile gelişip zenginleşeceğini; devlet, aile ve okulun işbirliği içinde çalışmasını gerekli görürken bu yönde yapılan çalışmaların sonuçsuz kaldığını ve kalıcı tedbirlere ulaşamadığını belirtmektedir (age. 1987: 297).

Şirin'in 1998 yılında yayımlanan kitabı *Çocuğa Adanmış Konuşmalar*, medeniyet ve çocuk hakları, medeniyet ve çocuk, çocuk ve medya, çocukların safında yaşamak başlıklarıyla yazarın konuyla ilgili yazdığı birçok yazıdan oluşmaktadır. Son bölüm ise yazarın çocuklarla yaptığı söyleşileri içermektedir.

Kıbrıs, *Çocuk Edebiyatı* (2000) adlı kitabını geleceğin öğretmenlerine okullarında yapacakları kültürel etkinliklerde yardımcı olmak, öğrencilerine okumayı sevdirmek, okumayla ilgili olarak onlara yol gösterme işinde yardımcı olmak amacıyla yazdığını belirtmiştir. Kitap üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm “çocuk ve çocuk edebiyatı, çocukta dil gelişimi, çocuk kitapları ve kitaplara duyulan ilgi” başlığı altında yazılmıştır. Bu bölümün sonunda çocuk kitaplarının taşınması gereken özellikler hem kitap yazarlar hem de okuyanlar açısından yol göstericidir. İkinci bölüm “çocuk edebiyatında türler” başlığıyla geniş bir bölümdür, bu bölümde

çocuk şiirlerinde bulunması gereken niteliklere de ayrıca değinilmiştir. Son bölüm ise “çocuklarda yaratıcılığı ve kendini anlatmayı geliştirmeye yönelik yazınsal ve iletişimsel etkinlikler başlığıyla drama, piyes, tiyatro, çıkarılan çocuk gazete ve dergileri önemli yer tutmuştur.

Neydim’in *Çocuk ve Edebiyat-Çocukluğun Kısa Tarihi Edebiyatta Çocuk Figürleri* (2000) adlı kitabı tarihsel süreç içerisinde çocukluğa bakışı irdelemesi ve çeviri çocuk kitaplarına yer vermesi açısından değerli bir eserdir. Çalışmanın özünü, Osmanlı’da XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve Cumhuriyet döneminde 1950’lerden sonra yoğunlaşan çeviri çocuk edebiyatının etkinliği, bu edebiyatta idealize edilmiş kız ve erkek figürleri ayrıca destekleyici yan figürler olan anne, baba ve diğerlerinin edebiyata yansımaları ve değerlendirilmesi oluşturmaktadır (age. 2000: 7).

Şirin 2000 yılında, *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* adlı eseriyle alana katkı sağlayacak 99 sorusuyla çocuk edebiyatını irdelemeye ve kafalardaki soru işaretlerini gidermeye çalışmıştır. “Çocuk edebiyatı nedir?” sorusuyla başlayan kitap, “Çizgi romanların denetim altına alınabilmeleri için başka ülkelerde neler yapılmıştır? Ülkemizde denetim yapılmakta mıdır?” sorusuna verilen cevapla son bulmaktadır.

Yalçın ve Aytaş’ın *Çocuk Edebiyatı* (2000) adlı kitabı çocuk edebiyatının tanımı, kapsamı ve nitelikleriyle başlamakta, bu bölümde dünyada ve Türkiye’de çocuk edebiyatının gelişimi hakkında bilgi verilmektedir. İkinci bölümde yer alan “okuyucu zümreleri açısından çocuk edebiyatı” adlı bölümde yaş gruplarına göre çocuk kitaplarının taşınması gereken özelliklere yer verilerek anne-baba ve öğretmenler için önemli bir soruya cevap verilmiştir. Edebi türler açısından çocuk edebiyatı adlı bölümde zengin bir halk şiiri geleneğine sahip olan Türk milletinin, çocuk edebiyatının her aşamasında bu gelenekten yararlanabileceği belirtilmektedir. Çocuk edebiyatı alanında yararlanılacak bu kaynaklar, halk türküleri, maniler ve ninniler olmak üzere üç ana başlıkta toplanmıştır (age. 2014: 136).

Şimşek, 2011 yılında *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* adlı kitabıyla alan yazınına katkıda bulunmuştur. Çocuk ve edebiyat, adlı bölümle başlayan kitapta çocuk edebiyatı tarihi, çocuk yayınları, çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler, yaş gruplarına göre çocuk kitapları, çocuklara yönelik dil

gereçleri ve çocuk gelişimine katkıları, çocuk edebiyatının kaynakları, çocuk edebiyatı türleri ve çocuk eğitime katkıları gibi pek çok başlık vardır.

Şimşek'e göre yetişkin olmanın bedelini bireyler oyundan fedakârlık, merak duygusundan vazgeçme, hayal gücünü terk etmekle öderler. Bu özelliklerini çocukluktan sonrasına taşıyıp koruyabilenler, sıradan insanın ulaşamayacağı bir ayrıcalığı da kişiliklerinde barındırmaktadırlar (2012: 13). Bu yüzden çocuk olmak veya çocuk duygusu ve merakını yitirmemek önemlidir.

Sever' in 2003 yılında yayımlanan, *Çocuk ve Edebiyat* adlı kitabı günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Kitabın ilk bölümü edebiyat-yaşam ilişkisi adı altında oluşturulmuştur. Bu bölümde özellikle, çocuk ve kitap etkileşiminde ilk adımlar, okuma kültürü edinme sürecinde çocuk kitaplarının işlevi önemlidir. Sever (2015: 20)'e göre, çocuk gerçekliğine duyarsız bir ortamda yetişen çocuğu bu çevrenin dışına çıkarabilmenin en etkili yolu, onu kendi gerçekliğini anlatan kitaplarla buluşturmadır. Kuru ve çocuksu anlatımın, yapay bir öğreticiliğin egemen olduğu yayınların çocuğun ihtiyaçlarına cevap vermeyeceği, üstelik zamanla bu yayınların çocuk kitap ilişkisini zayıflatabileceği anne, baba ve eğitimciler tarafından göz ardı edilmemelidir.

İkinci bölüm, “çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecindeki yeri” başlığıyla çocuğun dil, bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişimine etkisi irdelenmiştir. Son bölümde ise “çocuk edebiyatının temel öğeleri” başlığıyla çocuk edebiyatında konu ve ileti kavramları da ayrıntılı işlenmiştir.

Şirin'e göre, çocuk edebiyatı tartışmaları, edebiyat kuram ve eleştiri disiplini içinde yapılmadığından bu alanda ilerleme sağlanamamıştır (2007: 6). Yazar, bu açıklığı gidermek niyetiyle *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış* (2007) adlı kitabında “çocuk edebiyatı nedir, ne değildir?” sorusuna cevap aramıştır.

Şirin'in aynı dönemde basılan *Çocuk Edebiyatı Kültürü* (2007) adlı kitabı, çocuk modernleşmesi ve çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı sarmalı, değişen çocukluk ve çocuk edebiyatımız, kim çocuk yazarıdır, resimli edebiyat: çizgi roman ve son olarak kitap, okuma alışanlığı ve medya başlıklarından oluşmuştur. Son bölümde kitap okumayla televizyon izleme arasındaki ilişkinin irdelenmesi öngörülenin dışında başka gerçekleri gözler önüne seriyor.

Yine alan yazınında Recep Nas'ın *Örneklerle Çocuk Edebiyatı* (2002), Bayram Baş'ın *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı* (2012) adlı kitapları da aynı amaçlarla yazılmış kitaplardır.

Oktay, II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Çocuk Şiirlerinin Pedagojik Değeri (2001), adlı yüksek lisans tezinde II. Meşrutiyet'in ilanından Cumhuriyet'in ilanı arasında yayınlanan Mekteblilere Arkadaş (1909), Çocuk Dünyası (1913-1918), Mektebli (1913), Talebe Defteri (1913-1918), Çocuk Duygusu (1913-1914), Çocuk Bahçesi (1914), Küçükler Gazetesi (1918), Hür Çocuk (1918), Haftalık Çocuk Gazetesi (1919), Lâne (1919-1920), Bizim Mecmua (1922), Musavver Çocuk Postası (1923- İlk Dokuz Sayısı), Yeni Yol (1923-İlk dokuz sayısı) dergilerinden şiirler olarak bu şiirleri muhtevalarına göre tasnif etmiş ve şiirlerin pedagojik değerini incelemiştir.

Pekkaya'nın 2007 yılında, Selahattin Dilidüzgün danışmanlığında hazırladığı *Öğrenci Merkezli Türkçe Öğretiminde Çocuk Şiirleri (Yeniden Yapılandırılan Türkçe Öğretimi Programı Uygulamalarına Yönelik Eleştiriler ve Öneriler)* adlı yüksek lisans tezinde dünya genelinde yapılmış olan PISA ve PIRLS gibi eğitim araştırmalarının sonuçlarından yararlanılmıştır. Çalışmada yeniden yapılandırılan Türkçe öğretiminde öğrenci merkezlik, Çoklu Zekâ Kuramı, iletişim becerisi, öğrenmeyi öğrenme gibi kavramların öne çıktığından ancak söz konusu program her ne kadar yeni anlayışlarla oluşmuş olsa da Türkçe ders kitaplarındaki metin alıştırma düzenlerinin çocukları düşünme, yorum yapma, düş güçlerini geliştirme ve üretmeye yönlendiren çalışmaları içermediğinden bahsedilmiştir. Çalışmada yeni yaklaşım kuramsal olarak öne çıkarılmakla birlikte şiir gibi çocuk edebiyatının önemli bir türünün öğretim olanaklarını da ortaya koymak amaçlanmıştır. Şiir öğretimi de edebiyat öğretiminin bir parçası olarak bu yeni eğitim anlayışının içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda yeniden yapılandırılan öğrenci merkezli yaklaşımın metin işleme modeli örnek alınarak ve eksik yönleri eleştirilerek çocuk şiirleri ile uygulama modellerine yer verilmiştir.

Tökel'in, *Gökhan Akçiçek'in Çocuk Şiirlerinin Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi* (2008) adlı yüksek lisans tezinde Gökhan Akçiçek'in çocuk şiirlerindeki değerler tespit edilmiş, bu değerlerin Milli Eğitimin genel amaçlarında ve Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. sınıflar) programında hedeflenen değerlerle örtüşüp örtüşmediği,

hedeflenen değerlerin çocuk Şiirleri vasıtası ile aktarılıp aktarılamadığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Barak, *Fazıl Hüsni Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinin, Çocuk Kitaplarının ocuğun Gelişim Alanlarına Olan Etkileri Açısından İncelenmesi* (2009) adlı yüksek lisans çalıŐmasında Dağlarca'nın çocuklar için yazdığı 21 Şiir kitabı ele almıştır. Çalışma iki bölümde oluşmaktadır. Birinci bölümde çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı ürünlerinin dayanması gereken temel ilkeler ve çocuğun gelişim alanları ile ilgili kuramsal bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise Fazıl Hüsni Dağlarca'nın çocuk Şiirleri ocuğun bilişsel, kişilik, sosyal ve dil gelişimi alanlarına uygun olarak incelenmiştir.

Erşahin'in, *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Edebiyatı Metinlerinin aędaŐ Çocuk Edebiyatı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve Eğitsel Öneriler* (2009) adlı yüksek lisans tezi ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı metinlerinin özelliklerinden, iŐleniŐindeki sorunlardan ve bu metinler için hazırlanan alternatif etkinliklerden oluşmaktadır. Bu alıŐmada Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı metinlerinin aędaŐ çocuk edebiyatı beklentilerini karŐılayıp karŐılamadıęı ve bu metinler için hazırlanan etkinliklerin öğrenciyi hedeflenen amaçlara ulaŐtırıp ulaŐtıramayacaęı tespit edilmeye çalıŐılmıŐ, aędaŐ çocuk edebiyatı beklentilerini karşılayabilecek etkinliklere de yer verilmiştir.

Bahar, *Türkçe Öğretiminde Şiir* (2010) adlı yüksek lisans tezinde 2009-2010 eğitim öğretim yılında kullanılmak üzere Millî Eğitim Bakanlığınca Çanakkale İli Merkez İlçesine gönderilen sekizinci sınıf Türkçe ders kitabında yer alan Şiirlerin yazınsal niteliklerini sorgulamıŐ, değerlendirilme biçimlerini betimlemiŐ ve bu konuda beliren yorumlarını dile getirmiştir. Bahar, birinci bölümde bir Şiirin yazınsallığını oluşturan unsurları irdelemiŐtir. Tezin ikinci bölümünde Şiir eğitimi ve okur odaklı metin inceleme yaklaŐımları üzerinde durulmuŐ, son bölümde ise incelenen ders kitabında yer alan Şiirler ve değerlendirilme biçimleri verilmiştir.

Yılmaz, *ocuk Edebiyatı Bağlamında Bestami Yazgan Üzerine Bir İnceleme* (2013) adlı yüksek lisans tezinde Yazgan'ın örnekleme olarak seçilen Şiir, hikâye ve masalları tematik olarak incelenmiştir. Ayrıca Ramazan Korkmaz'ın çalışmaları temel alınarak Yazgan'ın Şiirleri ve düz yazıları dil ve üslup açısından da deęerlendirilmiŐtir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK, ÇOCUK EDEBİYATI, ÇOCUK ŞİİRLERİ ve TÜRKÇE ÖĞRETİM PROGRAMI

1.1. Çocuk ve Çocukluk Kavramı

Çocuk kavramına yüzyıllar öncesinden, birçok toplumun farklı algısına göre tanımlar getirilmiş olsa da çocukluğun bilinen tanımı, Yavuzer (2001: 15)'e göre doğum öncesi dönemden ergenlik evresine kadar süren gelişim dönemi olmasıdır.

TDK Türkçe Sözlük'te çocuk kavramına aralarında küçük farklılıklar olan yedi tanım getirilmiştir. "1. Küçük yaştaki oğlan veya kız. 2. Soy bakımından oğul veya kız evlat. 3. Bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak. 4. Genç erkek. 5. Büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi. 6. Büyüklere yakışmayacak, daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse. 7. Belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse" (2009: 444) şeklindedir.

Çocuk, bebeklik döneminin sonu iki yaşından, ergenlik döneminin başı kabul edilen on altı yaşına kadarki süreci yaşamakta olan insandır. Yaşamının en masum ve kıymetli dönemini geçirmekte olan insan yavrusu olan çocuk, en çok seven, kırılan, gülen, ağlayan, öğrenen ve en çabuk unutturandır. Ayrıca çocuk, "doğuştan getirdiği süresiz oyun ihtiyacı, sınırsız merak duygusu, zengin hayal gücü ve özgün sözcük üretimiyle" (Şimşek ve Yakar, 2012: 13) büyüklerden ayrı bir yere sahiptir.

Genellikle, bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş grubuna çocuk denildiği bilinmektedir. Ancak, bu sınırlamanın her zaman ve her şartta geçerli olduğunu söylemek oldukça güçtür. Nitekim bazı bilim adamları, 0-14 yaş grubunu çocukluk dönemi olarak kabul etmektedir.

Çocuk kavramının sınırları fizyolojik, zihinsel, ruhsal, sosyal gelişim ve hukuki bakış açısına göre değişiklik göstermektedir. Fizyolojik olarak ergenliğin

başlaması, zihinsel açıdan soyut düşünce gelişimi, ruhsal açıdan benlik algısı ve duygusal gelişim, sosyal açıdan bireyin topluma katılması, hukuki açıdan temel insanlık haklarından faydalanma ve reşitlik süreci bu değişiklikleri oluşturmaktadır (Baş, 2015: 2-3).

Toplumların dil, din, kültür, ekonomi, bilim, sanat, spor ve diğer her alanda ilerleyebilmesini sağlayacak olan geleceğe gönderecekleri çocuklardır. Neydim, çocukları bugünün insanların belki de hiç yer almayacağı bir zamana gönderdikleri canlı elçiler (2000: 10) olarak görmektedir. Çocuk anlayışı toplumların bakış açısına göre şekillenmiş, değişmiş ve günümüze ulaşmıştır.

Bugün bilinmektedir ki, çocuk yetişkinin küçük bir modeli değildir. Çocukluk vardır, çocuğun kendine özgü bir dünyası, algılaması ve düşünme biçimi de vardır. Çocuk, çocukluğunu yaşamaktadır fakat insanlık çocukluk kavramına kolay ulaşmamıştır. Çocuk hep vardı ama çocukluk yoktu, yok sayılmaktaydı (Nas, 2004: 1).

Batı'daki çocuk kavramının ilk ve çok yavaş on dördüncü yüzyıldan sonra burjuvazinin ve deneysel bilimlerin gelişmesiyle başladığı bilinmektedir. Ayrıca bu dönemde çocukları ve çocukluğu tanımlayan dil gelişmiş, on yedinci yüzyılın sonunda çocuklar için özel oyuncaklar yapılmış, büyükler ve çocuk oyunları farklılaşmış ayrıca ilk çocuk giysileri de ortaya çıkmıştır (Tan, 1989'dan akt. Neydim, 2000: 78).

Batıda çocuk, aile ve toplum içinde önemini XVII. yüzyılın başlarında kazanmaya başlar. Fakat bu önem çocuğu aile merkezine yerleştirecek kadar değil yalnızca çocuğu büyükler dünyasından ayrı tutacak kadardır. 1760 yılında Rousseau'nun Emil adlı yapıtı anne sevgisi üzerine kurulu modern aile yapısının oluşumuna zemin hazırlar. O döneme kadar çocuk, toplum içerisinde önemsenmez. Matbaadaki gelişmeler yetişkinliği önemli hale getirirken çocukların da yetişkinler dünyasından "çocukluk" diye adlandırılan ayrı bir dünyaya atılmasına sebep olmuştur (Neydim, 2000: 12- 17). Anlaşılan şudur ki çocuk için bu farklı dünyada kolay olmamıştır, çocuk yetişkinlerin arasına katılmak için mücadele etmek ve kendini ispatlamak durumunda bırakılmıştır çünkü toplumca önemsenen kısım çocukluğun doyasıya yaşanması değil çocuğun olgunluğunu ve yeterliğini ispat edip iyi bir yetişkin olacağına kanaat oluşturmastır.

Batı'daki edebiyat ürünlerinin toplum içerisinde çocukluk kavramının yerleşmesindeki önemi büyüktür. Edebiyat eserleri çocuğu konu edinmekle aslında Batı'ya büyük bir armağan vermektedir ki bu da çocuktur. Çocuk, anne babaların var olduğunu unuttuğu büyük bir sorumluluktur ve artık canlı kanlı büyüklerin karşısındadır. Çocuk, yetişkinlerin dünyasına ulaşmaya çalışan insan minyatürü değil gelişiminin kendine has evresini yaşama hakkı olan ve bu evreyi en iyi büyüklerinin desteği ve sevgisiyle gerçekleştirebilecek insandır. Baş, çocukluk kavramının oluşumunda farklı isimlerin katkısından bahsetmektedir. J. Locke'nin boş levha kuramıyla (Tabula Rasa), Rousseau'nun kalıplaşmış tutumlarını kırmak için gösterdiği mücadele ve onun çizgisine yeni bir boyut getiren Pestallozzi, Froebel, Devey vb. eğitimciler, Dickens'in çocuk hakları için girişimleri, Darwin'in çocuğun gelişip olgunlaşabileceğine dair düşünceleri, çocuğa yeni bir dünya kurmayı hedefleyen yazarlardan biri olan Mark Twain ve onun çocuk romanlarında ortaya koymaya çalıştığı bilimsel çocuk gerçeği bunlara örnek gösterilebilir (2006'dan akt.: Baş, 2015: 3).

Çocuğun varlığını bile bu kadar geç kabul eden Batı toplumuyla gelenekleri, yaşam tarzı, aile ve nesil anlayışıyla farklılık gösteren Türk toplumu karşılaştırıldığında Türklere çocuğun ne kadar farklı bir yere sahip olduğu görülmektedir. Yavuzer (2001: 17), Türk tarihine bakıldığında her dönemde çocuğa değer verildiğini ve çocuğun aile içinde belli saygınlığının olduğunu belirterek konuya aynı bakış açısıyla yaklaşmıştır.

Türk toplumlarında çocuğun değerinin oluşmasında kadının toplum içindeki rolü büyük öneme sahiptir. Sınar ve Akyüz'e göre, Müslümanlığın kabulünden önce de Türklere kadına ve çocuğa değer verilirdi. Çocuk istenir, sevilir, evlenen her çift anne baba olmak isterdi. Çocuklar arasında cinsiyet ayrımı yapılmaz hatta bazen kızlara daha çok değer verilirdi. Çocuksuz ailelerin toplum içindeki saygınlığı düşüktü (1997'den akt.: Nas, 2004: 7). Görüldüğü gibi kadın, çocuğun değerini de üzerinde taşımıştır, çocuk evin neşesi, evliliğin meyvesi, ailenin devamlılığı olarak görülmüş, herkesçe sevilen bir varlık konumuna getirilmiştir.

Türk kültüründe çocuğu olan ailelere gözü aydın ziyaretleri yapılması, çocuğa hediyeler getirilmesi, nazarlıklar takılması, çocuğun uzun ömürlü olması için ağaçlar dikilmesi, çocuğun odasına, yanı başına kutsal kitap, süpürge ve demirden yapılmış

araçların bırakılması, çocuğun dişini ilk görenin ödüllendirilmesi, çocuğa diş hediği yapılması, çocuğun yürümesi için ip bağlama/kesme, konuşması için dil yedirme geleneklerinin uygulanması ve daha birçok örnek çocuğa verilen büyük değer göstergeleridir (Baş, 2015: 4).

Türk toplumunda çocuğa değerini birçok atasözü ve deyimde de görmek mümkündür: “Çocuğun yediği helal, yemediği haram; çocuk düşe kalka büyür; çocuksuz kadın meyvesiz ağaca benzer; çocuktan al haberi; çocuk gibi sevinmek; çocuk kalmak; çocukla çocuk, büyükle büyük olmak; çocuk yetiştirmek vb.” (Hazar, 2006: 259) gibi örnekler bunlardan bazılarıdır.

Kaplan, büyük İngiliz şairi ve tenkitçisi T.S. Eliot’un din ile kültürü birbirinden ayrı olgular kabul etse de onlar arasında hayati bir bağ bulunduğunu da belirtmektedir. Eliot’a göre din, kültürü aşan ve onu besleyen bir kaynakken, kültür bir toplumun dininin vücut bulmuş halidir (2008: 16). İslamiyet’le birlikte hayatlarında birçok değişiklik meydana getiren Türkler, kabul ettikleri dinle beraber yeni bir kültürü de vücuda getirmişlerdir. Daha önceden kadına ve çocuğa verilen değer, İslam dininin getirileriyle beraber şer-i hükümlerce de teminat altına alınmıştır.

Müslümanlık inancının kaynaklarını oluşturan ayet ve hadislerde, çocukluğun yetişkinlikten farklı ve özel bir evre olduğu, yetişkinliğe ancak belli bir hazırlık ve yetiştirme sonucunda ulaşıldığı ve çocuğun yetiştirilmesinde sorumluluğun ailede olduğu belirtilmektedir (Tan, 1989’dan akt.: Neydim, 2000: 20).

Günahsız olarak dünyaya gelen çocuk, anne- babasının, kardeşlerinin, akrabalarının ve komşularının yoğun ilgi ve sevgisiyle karşılanmakta, Allah(c.c)’in bir emaneti nazarıyla dikkatle ve özenle yetiştirilmeye çalışılmaktadır. Çünkü Müslümanlar Hz. Muhammed(sav)’in kıyamet gününde ümmetinin sayısının çokluğuyla övüneceğine inanmaktadır. Çocuklara karşı derin bir sevgi ve şefkati olan, onlarla yakından ilgilenen Rasûl-i Ekrem(sav), ‘Kimin çocuğu varsa onunla çocuklaşsın’ sözüyle çocuğu olan kişinin onu ciddiye alıp seviyesine inmesini, çocuğunun problemlerini dinleyerek onu yönlendirmesini istemektedir (Çalışkan, 2001: 414).

Yine Kur'ân-ı Kerim, genel olarak insanların Allah'tan kusursuz, iyi bir çocuk talep ettiklerini bildirerek (7: 189-190) aslında tüm insanların çocukla ilgili düşüncelerini dile getirmektedir. Türk-İslam düşünürleri, eski dönemlerden itibaren çocuğun ruh ve beden sağlığı yerinde yetişmesini önemseyerek birçok eserde bunu sağlayacak ayrıntılara değinmişlerdir, bu eserlerde öne çıkarılan bir husus vardır ki o da çocuğun yetişmesindeki sorumluluğun ailede olmasıdır.

Keykavus'un Kabusnâme, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Marifetname, Gazzali'nin Ey Oğul adlı eserleri bu örneklerdendir. Bu eserlerde insanın yaşamı boyunca karşılaşılabileceği sorunlar hakkında öğütlere yer verilmiştir. Kâbusname, çocuğun beslenmesi, hastalıkları, oyun ve dinlenmesine ilişkin rehber konumdadır. 980-1037 yıllarında yaşayan büyük Türk hekimi İbni Sina Çocuk Psikolojisi ve Pedagoji aracılığıyla çocuğun ruh ve beden sağlığı arasındaki uyumu önemsemektedir. Gazzali'ye göre, çocuğun kalbi saf bir cevherdir. Çocuğun iyi bir insan olarak yetişmesi için bu cevherin iyi işlenmesi gerekmektedir (Yavuzer, 2001: 17-18).

Toplumun dini anlayışı çocuğa bakış açısını ve davranışlarını da belirlemektedir. Her çocuğun günahsız ve Müslüman olarak yaratıldığını söyleyen İslamiyet aileyi, çocuğu koruyup onu ahlaklı ve dininin çizdiği insan anlayışına uygun bireyler olarak yetiştirmekle görevlendirmektedir.

Hatemi'ye göre çocuk edebiyatı konusu, toplumun çocuğa bakış açısı ve çocuğa verdiği değerle yakından ilgilidir. Çocuğun değer bulmadığı bir millette, başka edebiyatlardan örnek alınarak sonradan bir şeyler yapılmaya çalışılsa da bu çaba çocukluk çağındaki bir çocuk edebiyatı olmanın ötesine geçememektedir (1987: 66). Türklerin eski bir medeniyete sahip olması bu tehlikeyi ortadan kaldırmıştır. Türkler her dönem kadına değer veren bir toplum olmuştur. Kadına verilen değer onun dünyaya getirdiği çocuğun değerini de belirlemiştir. Savaşçı bir toplumun gereği olarak bilime, sanata kısacası yazıya olan geçiş sürecinin uzaması Türklerin çocuk edebiyatıyla ilgili yazılı ürünlerini ortaya çıkarmasını da geciktirmiş. Sözlü edebiyat ürünlerinden ninniler, masallar, tekerlemeler, bilmeceler çocuklar için çok fazla kullanılmış olsa da yazılı ürünlerin geç oluşturulması bu alanda Türk dünyasını Batı'ya göre geride bırakmıştır.

1.1.1. Çocukların Bedensel Gelişimi

Gelişim, sadece sayısal ölçümlerle açıklanamayan, birçok yapı ve işlevi içine alan karmaşık bir olgudur (Yavuzer, 2001: 27). Çocuğun gelişimi bir bütündür ve herhangi bir aşamada ve alanda oluşabilecek bir sıkıntı belki de çocuğun bütün hayatını ve anlayışını etkileyecektir. Bedensel gelişim insan bedeninde oluşan her türlü sayısal değişikliği ifade etmenin yanı sıra diğer tüm gelişim alanlarını etkileyen öneme sahiptir. Yaşam sürecini çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemi olarak kabul etmek mümkündür, bu evreleri tüm insanlar bedende ve duygularda oluşan büyük değişikliklerle geçirmektedir.

İnanç, Bilgin ve Atıcı, çocuk gelişimini, doğum öncesi, bebeklik(ilk iki yıl), okul öncesi(3-5 yaş arası) ve okul dönemi(6-11 yaş arası) olarak adlandırmaktadır.

İlk dönem, çocuğun anne karnında döllenmesi ve normal şartlarda kırk haftalık bir süreden sonra dünyaya gelmesini içermektedir. Bedensel ve zihinsel gelişimin en önemli evresini oluşturan bu dönem, çocuğun yaşamsal aktivitelerini yerine getirecek organlarının gelişimi açısından kritik bir evredir.

Bebeklik evresi, yaşama tutunma, anne-babaya bağıllık, duyma, görme, dokunma ve konuşma becerilerinin ortaya çıkması ve motor yeteneklerin gelişimi açısından da büyük öneme sahiptir. Doğum öncesi dönemden sonra bedende en hızlı değişimlerin yaşandığı evredir.

İlk çocukluk yani okul öncesi dönem olarak adlandırılan bu evrede çocuk, bedeninde ve yeteneklerinde büyük değişim yaşar, kendi başına iş yapabilme gücüne ulaşır ve çevresinden bağımsızlaşmaya başlar. Ayrıca bu dönemde anne baba dışında başka insanlarla olan iletişim büyük öneme sahiptir özellikle çocuklarla. Oyun çocuk için bu evrede hayatının vazgeçilmezidir. Bedendeki sayısal değişimler de devam etmektedir.

Okul çağı olarak adlandırılan bu süreçte zihinsel, sosyal ve psikomotor gelişmeler önemlidir. Özellikle çocukların soyut düşünmeye başlaması zihinsel faaliyetlerini de artırmıştır. Çevreyle iletişim, okula uyum, ders başarısı ve fiziksel

aktiviteler çocuk için öne çıkan konulardır. Aileyle olan doğru ve güvenilir ilişkiler karakter oluşumunda büyük öneme sahiptir (2005: 91- 93).

Çocuklar gelişimi sırasında birçok özelliği aynı anda kazanma sürecindedir. Kişilik gelişiminin temelini atıldığı çocukluk dönemi anne-babalar, eğitimciler tarafından dikkatle takip edilmekte iyi bir zihinsel, psikososyal ve kişilik gelişimi için gerekli önlemler alınmaktadır ya da alınmalıdır.

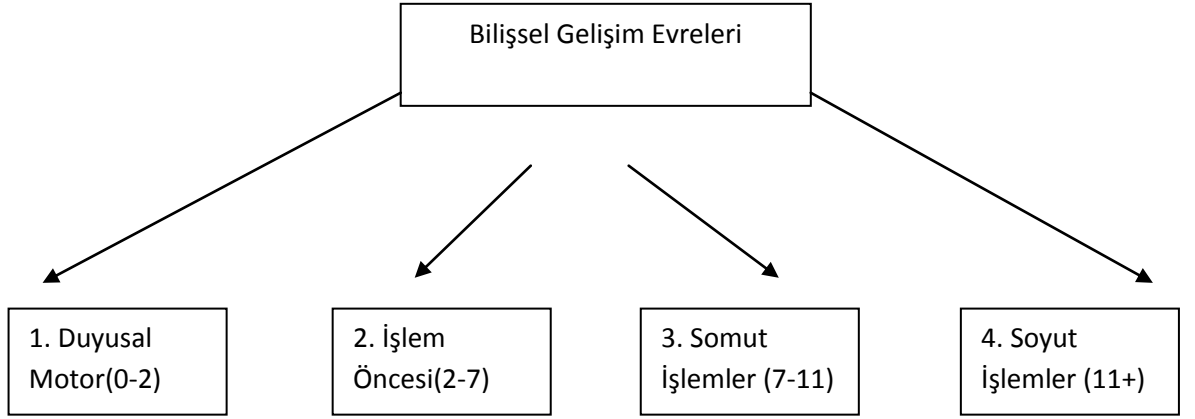
Eğitimcilerin çocukluk evresinde gösterecekleri gayretler veya yanlış tutumlar bir insanın gelişiminde yadsınamaz öneme sahiptir. Her mesleğin kendine ait belli malzemeleri vardır ve her sanatkâr kullanacağı malzemenin özelliklerini bilmelidir. Eğitimcinin malzemesi ise insandır ve yapılan bir hata geri dönülemez yanlışlar olarak kalmaktadır. Erkan (2011: 27-28), bir marangoz ya da demircinin işleyeceği malzemenin basitliği ve özelliği sayesinde geri dönüşler yapıp ortaya çıkardığı ürünlerde değişikliğe gidebileceğini belirtirken eğitimcinin işinin zor olduğunu, bir insanın yetiştirilmesi sırasında yapılan hataların düzeltilemeyeceğini, bir çocuğu eğitim zayıfatı olarak kabul etmenin mümkün olmayacağını belirtmektedir.

Bu yüzden annesinden öğretmenine, komşusundan doktoruna kadar çocukla ilgili olan herkes çocuk büyütmenin büyük sorumluluğunu fark etmeli ve gereken özeni ve inceliği göstermelidir.

1.1.2. Çocukların Bilişsel Gelişimi

Bilişsel gelişim insanın kendisini ve çevresini bilmesini ve anlamasını sağlayan tüm zihinsel faaliyetleri içermektedir. Yaşar Özbay'a göre bilişsel gelişim anlama, kavrama, yorumlama, analiz, sentez, bellekte tutma, hatırlama, problem çözme, akıl yürütme ve sorgulama sürecini içermektedir. Piaget, yaptığı birçok çalışmadan sonra, bilişsel gelişim açısından önemli evreler olduğunu belirtmiştir. Bu evreler bazı zikzaklar dışında zincir gibi süreklilik arz etmektedir (2011: 138).

Bilişsel gelişim evreleri birçok araştırmacı tarafından şu şekilde belirtilmektedir.

1.1.2.1. Duyusal Motor Dönemi (0-2 Yaş Arası)

Bebeğin dünyayı tanıma sürecinin ilk evresi olan duyuşsal motor dönemi yaşantıların ve öğrenmelerin karmaşık ve yoğun geçtiği bir dönemdir. Selçuk'a göre, duyuşsal izlenimlerin ve motor etkinliklerin ön planda olduğu, akıl yürütmenin ve mantıksal düşünmenin oluşmadığı bu dönemde bebeğin fiziksel yaşantıları bilgi edinmede önemli bir yere sahiptir (2009: 91). Taklitler, sebepsiz çıkarılan sesler ve hayali oyunlar da bebeklerde sık görülmektedir.

1.1.2.2. İşlem Öncesi Dönem(2-6 Yaş)

Daha önceki evrede gerçek düşünceye sahip olmayan bebek bu evrede farklılaşır. Selçuk, Piaget'nin işlem terimini mantıksal düşünme olarak tanımladığını belirtmektedir (2009: 92). Çocuk, bu süreçte kendine ait bir düşünme biçimiyle istekleri doğrultusunda hareket edip elde ettiği sonuçları ve hayatı kendine göre yorumlamaktadır.

Bu dönemdeki çocuklar yetişkinlerden farklı, kendine özgü düşünme ve akıl yürütme sistemi kurmaktadır. Olayların büyüü ve doğüstü niteliği olduğunu düşünme, özelden özele akıl yürütme, benmerkezcilik, canlı cansız ayrımı yapamayarak cansız nesnelere canlı özelliği verme, olayların tek yönüne odaklanma bu döneme özgü düşünme biçimleridir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2005: 154).

Çocuğun bu süreçte benmerkezcilik düşünce ve davranışları da dikkat çekmektedir. Çocuk bir objeye başkaları tarafından farklı gözle bakılabileceğini düşünemez. Her ne kadar 3 yaş çocuğu sembolik düşünmeye başlamışsa da bu semboller kesin kavram ve kurallar biçiminde organize edilmez (Yavuzer, 2001: 86).

Bu evredeki çocuk için yaşam kendi etrafında, kendi düşüncelerine göre hareket eden bir yapıya sahiptir.

1.1.2.3. Somut İşlemler Dönemi

Zihinsel faaliyetlerin gerçekçi boyuta ulaştığı bu süreçte çocuk hedefleri doğrultusunda hareket edip yaptıklarının sebebini ve sonucunu sorgulamaktadır. Sembolik faaliyetlerden zihinsel faaliyetlere geçilen bu süreçte mantığa dayalı işlemler önemli yer tutar.

Somut işlemler döneminde bulunan bir çocuk, soyut nesne ve durumlar üzerinde akıl yürütemez. Bu süreçte mantıksal işlemler somutlaştırılır, ilköğretimdeki bir çocuğun aritmetik işlem yaparken parmaklarını sayması veya başka nesnelere kullanmaları bunu örneklendirir (Selçuk, 2009: 99).

1.1.2.4. Soyut İşlemler Dönemi (12 Yaş ve Üzeri)

Duygusal değişikliklerin dışında zihinsel aktiviteler de bu dönemde büyük ilerlemeler gözükmemektedir. Çocuklukla genç yetişkinlik arasında olan bu dönem ergenin en karmaşık duyu ve düşüncelere sahip olduğu evredir.

Soyut işlemler döneminde ergenin düşüncesi çocukluktan köklü bir şekilde farklılaşmaktadır. Somut işlemler döneminde çocuk, mantıksal gruplama ve sınıflamalar yaparak nesnelere sınıflara, ilişkilere ve sayılara göre düzenleyebilirken düşüncelerini tek, bütünsel ve mantıksal bir sistem içinde bütünleştirememektedir. Soyut işlemler döneminde bulunan ergenler ise önermesel mantığı kullanarak akıl yürütebilir, görüşlerini sistematikleştirip kuramsallaştırabilir. Ayrıca kuramların çeşitli değişkenlerini göz önünde bulundurarak bilimsel ve mantıksal sınımasını yapıp bilimsel olarak keşfedebilen ergenler kuramları sına ve geliştirme kapasitesiyle bir bilimci rolü üstlenebilmektedir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2005: 165-166).

1.1.3. Çocukların Psikososyal Gelişimi

İnsanın ruhsal ve duygusal gelişimini ifade eden bu süreç Erikson tarafından sekiz başlık altında incelenmiştir. Bu sekiz dönem, her insanın bebeklikten itibaren karşılaşması muhtemel durumlarla örülüdür. Ruh sağlığı yerinde bir birey olarak yetişmek için bu sekiz aşamanın güvenli bir şekilde atlatılması gerektiğini belirten

Erikson, bu evreleri “*Childhood and Society*” adlı kitabında ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır. Fakat çocukların psikososyal gelişimini açıklaması bakımından bu evrelerden ilk beşine kısaca değinilecektir:

Temel güvene karşı güvensizlik, bebeğin dünyaya geldiği andan itibaren ilk yaşantılara sahip olduğu evredir. Bu evrede bebek için en önemli varlık annesidir, anneye kurulan bağ, oluşan güven bütün hayatını etkileyecek niteliktedir. Erikson’a göre, bir bebeğin toplumsal güveninin ilk kanıtı kolay beslenmesi, uykusunun derin olması ve bağırsaklarının rahat çalışmasıdır. Bebek uyanık kaldığı saatler arttıkça annesiyle iletişimini güçlendirecek ve güveni sağlayacaktır. Bu dönemdeki bebeğin en büyük başarısı kaygısız ve öfkesiz bir şekilde annesinin gözünün önünden ayrılmasına razı olmaktır (1984: 1-9).

Utanc ve kuşkuya karşı özerklik, çocuğun, kendisini sözleri ve davranışlarıyla ifade etme dönemidir, bu süreçte çocuğa tanınan özgürlük büyük öneme sahiptir. Hatalar karşısında sinirli ve sabırsız davranışlar çocuğun kendi başına hareket etme yeteneği oluşturmalarını engelleyebilmektedir. Ergene (2011: 116)’ye göre bu dönemde çocuklar başkalarına bağlı olmaktan uzaklaşarak tek başına hareket etmek istemektedir. Bu dönemi başaran çocuk, yeterlilik duygusunu, öz güveni ve öz değerlerini kazanmıştır.

Suçluluk duygusuna karşı girişim döneminde çocuğun soruları önemlidir, hayatı araştıran çocuk büyüklerinin yaşamlarını merak etmekte ve öğrenmeye çalışmaktadır. Özellikle cinsellikle ilgili sorular çocukların kafasını meşgul etmekte ve anne babalara sorulmaktadır. Bacanlı’ya göre eğer anne-baba çocuğun böyle sorularına uygun cevaplar verebilirse çocuğun girişimciliğini desteklemiş olacaktır (2010: 128). Çocuğa gösterilen çok ayıp, sus, böyle soru olmaz, büyüklerin işine karışılmaz, kimden duydun sen bunları gibi tepkiler olursa onu küçük düşürür ve çocuğa bu hayatta hiçbir zaman öğrenmemesi gereken gerçekler olduğunu düşündürebilir.

Aşağılık duygusuna karşı işyapıcılık, çocuğun toplumun bir parçası olduğunu iyice hissettiği, iş uyumu ve grup etkileşimlerinin önemli olduğu bir dönemdir. Bu dönemin başlarında oyunlarda ve grup çalışmalarında cinsiyet ayrımının olmadığı fakat bu yaşların sonuna doğru erkekler ve kızlar olarak hareket edilmeye başlandığı bilinmektedir. Erikson (1984: 24), bu çağın toplumsal yönden oldukça belirleyici bir

çağ olduğunu, başkalarıyla iş bölümü yapmayı ve onların yanında bir şeyler yapmayı içerdiğinden işbölümünün ve kendi başına iş yapma duygusunun bu çağda geliştiğini belirtmektedir.

Çocuk yaptığı işlerde başarı odaklıdır, üretmekten ve istediği sonuca ulaşmaktan büyük keyif alır. “Bu dönemde temel olgu, kişisel hedeflerini oluşturmak ve bunlara ulaşmak için üretkenlik yönünü geliştirmektir. Bunun başarısız olması yetersizlik duygusunun ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır.” (Ergene, 2011: 118). Bu da çocuğun ileride çekingen, sıkılgan ve korkak bir kişi olmasına sebep olabilmektedir.

Rol kargaşasına karşı kimlik oluşumu döneminde çocuk, kim olduğunu ve ne olmak istediğini sorgulamaktadır, bu dönem yeteneklerin iyice belirginleştiği ve meslek seçiminin de yapıldığı önemli bir evredir. Bacanlı’ya göre bu dönemde kendini çeşitli roller içinde deneyen birey kim olduğuna karar vermeye çalışmaktadır. Bu süreci başarıyla atlatan bireyler kimlik duygusunu edinirken, atlatamayanlar rol karmaşası yaşamaktadırlar (2010: 130). Genç yetişkinlik dönemine kadar çocukluk dönemindeki her evreyi başarıyla atlatan bireylerin bundan sonraki süreçleri de sağlıklı bir şekilde geçirmesi beklenmektedir.

1.2. Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatının yazılı anlamda ortaya çıkışı farklı alanlardaki gelişmelere bağlı olarak gecikmiş, eğitimdeki gelişmelere ihtiyaç duyan çocuk edebiyatı, varlığını ancak bilim yoluyla ortaya koyabilmiştir.

Çocuk eğitimi insanlığın var oluşuyla gündeme gelmiş insanlık kadar eski bir konudur. Ancak bugünkü çocuk eğitimi, insanın toplumsal ve bireysel yönlerinin araştırılıp bağımsız bilim dallarına dönüşmesiyle konu edilmiştir. Özellikle eğitim alanındaki gelişmeler ve eğitim psikolojisinin bilim dalı olması çocuk eğitimi önemsenir hale getirmiştir. Çocuk eğitimine duyulan ihtiyaç da insanları çocuk edebiyatı kavramıyla tanıştırmıştır (Kıbrıs, 2006: 3).

Malzemesi dil olan edebiyat, yazılı ve sözlü bütün ürünlerin tamamı olarak kabul edilirken çocuk edebiyatı, edebiyatın genel kavramı içerisinde yer alan kendine özgü şekil ve içerik özellikleriyle farklı bir tanımlamaya ihtiyaç duymuştur (Aytaş, 2003: 157).

Çocuklar için katkısı yadsınamayacak olan çocuk edebiyatı, uzun süre var olma savaşı vermiş, son yıllardaki değişimlerin etkisiyle de birçok yönden gelişerek hızını artırmıştır. Çocuk edebiyatı 300 yıllık bir dönem içerisinde çocukların büyüme, gelişme, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla oluşturulmuştur (Yalçın ve Aytaş, 2014: 16).

Nas (2004: 38), çocuğun edebiyat ihtiyacının var olduğunu ve karşılanması gerektiğini belirtmektedir. Nas'a göre, çocuk ve çocukluk diye bir dönem vardır. Çocuk da bir insandır tabii ama farklılık çocuğun düşünme ve algılama biçiminden kaynaklanır. Bir insan edebiyattan yoksun bırakılamayacağına göre çocuk için de bir edebiyat yapılmalıdır, bu da çocuk edebiyatıdır. Çocuk edebiyatı küçümsenerek düzeysiz, anlamsız ve eskimiş ürünler çocuğa sunulamaz; büyükler için geçerli olan her şey çocuk edebiyatı için de geçerlidir. Çocuğun ve edebiyatın aynı anda gözetilmesini gerektirdiği için nitelikli çocuk edebiyatı ürünü hazırlamak zordur, zor olduğu için de bu ürünlerin sayısı azdır.

Çocuk, batı dünyasında yıllarca gerçek değerini bulamadan kalmış, onun büyüklerden farklı olduğu kabul edilmediği için çocuğa özel ayrıca bir edebiyat da çok yakın zamana kadar düşünülemediği için çocuğa çok değer vermiş olsa da çocuk edebiyatını manevi duyguları, dini normları ve ahlak kurallarını kazandırmak için işe koşmuş ne yazık ki geniş kitlelerce tanınan, okunan ve edebi zevk oluşturmada öne sürülebilen yazılı ürünleri oluşturamamıştır. Çocuk edebiyatı kavramı kabul gördükten sonra birçok yazar farklı tanımlamalara gitmiş, tek bir tanıma ulaşamadığı gibi uzunca bir süre eserler de bu karmaşalar içerisinde yazarların bakış açılarına göre oluşturulmuştur. Türk Edebiyatına bakıldığında da birçok yazarın konuyla ilgili farklı bakış açılarına sahip olduğu görülmektedir.

Şirin (2007b: 16), çocuk edebiyatını temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; içeriği ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde yalın ve içtenlikle çocuğa göre gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında çocuğun edebiyat, sanat ve estetik yönünden gelişmesine katkı sunan, geçiş dönemi edebiyatı olarak kabul etmektedir.

Şirin (2000: 9), başka bir tanımında ise çocuk edebiyatını çocukların büyüme, gelişme; hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına; zevklerine ve eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak için hazırlanan çocuksu bir edebiyat olarak tanımlar.

Oğuzkan (2001: 3), kavramın tanımından çok kapsamı üzerinde durarak çocuk edebiyatının, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı ürünleri kapsadığını belirterek masal, hikâye, roman, anı, biyografik eser, gezi yazısı, şiir ve buna benzer birçok ürünün bu kapsam içinde yer alabileceğini belirtmektedir.

Sever (2015: 17) ise tanımında çocuk edebiyatı ürünlerinin hitap ettiği döneme ve çocuklarda oluşturdukları etkiye değinerek çocuk edebiyatının, erken çocukluk döneminden ergenlik dönemine kadar geçen yaşam sürecinde, çocukların duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan eserlerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini artıran eserlerin genel adı olduğunu belirtmektedir.

Yalçın ve Aytaş (2014: 17), çocuğa sağladığı yarardan yola çıkarak çocuk edebiyatını, çocuğun ilişkilerini düzenleyen, yaş evresine göre duygu ve düşüncelerini eksiksiz anlatmasını amaç edinen edebi tür olarak tanımlamaktadır.

Yalçın ve Aytaş (2005: 13), çocuk edebiyatının aynı zamanda tüm çocukluk dönemini ilgilendiren bir süreç olduğunu belirterek yazma sürecinin yazar için önemini de dile getirmektedir. Çocuk edebiyatı, çocuğun ilk dönemlerinden itibaren bütün çocukluk dönemini içine alan, çocuğun duyarlılıklarını ve deneyimlerini tartışarak çocuğu bir bütün halinde kucaklayan bir edebiyattır. Çocuk edebiyatı yazarı, bu yazma sürecinde neleri, nasıl, ne kadar ve niçin yazması gerektiğini sorgulamaktadır.

Şimşek, “gelişme çağındaki çocukların duygu ve düşünce dünyasına, anlama ve kavrama becerilerine seslenen edebiyata çocuk edebiyatı” (2014: 15) dendiğini belirterek kavrama kısa ve öz bir tanım getirmiştir.

Meriç (1987: 3) ise çocuk edebiyatındaki belirsizliğe ve sınırsızlığa dikkat çekmiş, çocuk edebiyatının çocuklar için yazılan kitapların bütününe içerdiğini ama çocuğun büyükler için yazılan kitapları da okuduğunu belirterek çocukları

okuyacakları kitaplar konusunda kısıtlamanın doğru bir yaklaşım olmadığını da belirtmiştir.

Prof. Dr. İnci Enginün (1987: 37), çocuklar için müstakil bir edebiyat yaratmanın gerekli olduğunu düşünmezken yüksek bir değer taşıyan sanat eserinin çocukların seviyesine indirgenerek anlatıldığında çocukların büyük zevk aldığını belirtmiş ve çocuk edebiyatının varlığıyla ilgili farklı bir görüşte bulunmuştur. Enginün'e göre çocuk edebiyatı denince iki çeşit akla gelmektedir. Birincisi okuyucu olarak sadece çocukların hedef alındığı eserler, ikincisi ise bütün insanlığın veya bir milletin malı olan eserlerin çocuklar için yeniden işlenmesidir.

Güler (1986'dan akt. Nas, 2004: 39) başta Dünya Çocuk Yılı olmak üzere çocuk edebiyatının ne olduğu sorusuna hemen her yıl cevap arandığını, herkesin kendine göre tanımlar yaptığını belirtirken getirilen her tanımın kavramın sadece bir yönünü dile getirdiğini ve eksik kaldığını belirtmiştir. Güler'e göre birinci düşüncede olanlar, çocuk edebiyatı diye ayrı bir parçanın olmaması gerektiğine inananlar, çocuğa verilen dozun yani anlatım biçiminin tıpkı bir ilaç gibi değişmesi gerektiğini belirtirken ikinci düşüncede olanlar ise çocukla büyüğün farklı yapıda olduğunu edebiyatlarının da farklı olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu iki düşünceden farklı olan üçüncü düşünce ise yazarın masaya oturduğunda okuyucusunu belirleyemeyeceğini yazdıklarının kime göre olduğunu ancak okuyan kişilerin yani zamanın belirleyeceğini düşünmektedir. Çocuk edebiyatının kilometre taşları olan Gulliver'in Gezileri, Robinson Crusoe, Âlice Harikalar Ülkesinde, Oliwer Twist, Donkişot böyle oluşturulmuşlardır. Bunlar büyükler için yazıldığı halde zaman içerisinde çocukların da beğenisini kazanmışlardır.

Şirin (2007b: 14-15), çocuk edebiyatının edebiyatın içinde, kendine özgü özellikleri olduğunu belirtmektedir. Edebiyat ile çocuk edebiyatı arasındaki ayrımı, çocuk edebiyatının dili, konusu, içeriği, anlatımı, yalınlığı ve içtenliğiyle çocuğa özgü olması, çocuğun yetişkinlerden farklı algılama biçimi oluşturmaktadır.

Bazı yazarlar çocuk edebiyatının edebiyattan ayrı bir alan gibi düşünülmesine karşı durarak tartışma konusu olmasındaki sebebi dile getirmektedir. Baş (2015: 5)'a göre edebiyatta çocuk, kadın, erkek, genç, yaşlı ve daha farklı yaşlar için ayrı bir edebiyattan söz edilemez. Çocuk edebiyatı, hedef, kitle, amaç, biçim, içerik, seviye, sınır, ölçüt, işlev gibi ölçütleri yönüyle edebiyatın içinde özel bir alan olarak

belirmiştir. Bu ölçütler de çocuk edebiyatında yazar, medya, çocuk, öğretmen, aile ve toplum arasındaki sınırları belirler.

Çocuk edebiyatı, gelişiminin en değerli ve gizemli aralığında bulunan insanınki bu aralık çocukluk olarak adlandırılmaktadır, duyu ve zihin dünyasına uygun, birçok yönden gelişimine yardımcı olabilecek, edebi zevk oluşturup okuma ve yazmaya heveslendirme gücüne sahip bütün eserleri içine alan edebiyat içinde özel bir bölüm olarak tanımlanabilir.

1.2.1. Çocuk Edebiyatının İşlevi

Çocuk edebiyatının nerede işe koşulduğu ve yararlılığı dikkate alındığında işlev konusu ortaya çıkmaktadır, elbette ki oluşturulan bu özel edebiyatın çocuklar ve büyükler üzerinde gerçekleştirdiği belli fonksiyonları vardır.

Çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığını kazandırmaktır. Çocuk adına üretilen nitelikli yayınlar olan çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yönelten, onlara okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk yüklenip çocuk-edebiyat-sanat etkileşiminin kapısını aralayan etkili uyarılar olmalıdır (Sever, 2015: 19). Bu uyarıyı çocuklara fark ettirmek ise dilin, yazının ve okumanın gereğine inanmış herkesin sorumluluğudur sadece belli zümrenin görevi olarak kabul etmek doğru değildir.

Çocukların niçin edebiyat eserlerine muhtaç olduklarını, bu alandaki çalışmalarıyla tanınmış bir eğitimci olan Jacob altı nedene bağlamıştır. Jacob (1955'ten akt.: Oğuzkan: 2001:5-7), edebiyatın hoş vakit geçirmeyi sağladığını, ruha canlılık verdiğini ve yaşama gücünü artırdığını, hayatı keşfetmeye yardım ettiğini, insanlara rehberlik ettiğini, insanları yaratıcı etkinliklere teşvik ettiğini ve son olarak dili güzel bir şekilde öğrenmeyi sağladığını belirtmiştir.

Edebiyat hayatın düşsel yönüdür, bir çocuğun edebiyattan uzak durması veya durdurulması düşünülemez. Çocuk, dünyayı annesinin söylediği güzel ninnilerin eşliğinde tıngır mıngır uyurken tanımaya başlar; devlerin, cücelerin arasında soyut kavramları zihnine yerleştirir; özdeşleştiği kahramanlarda iyiliğin hep kazandığını, kötülüğün ise en güçlünün elinde olsa da kaybetmeye mahkûm olduğunu görür. Tertemiz dünyaya gelen insan yavrusu, dini, ahlakı, sanatı, sanatçıyı, nefreti, sevgiyi

duyduklarının dışında en çok okuduğu kitaplardan öğrenir, kendisini onlarla şekillendirip büyütür.

1.2.2. Çocuk Edebiyatının İlkeleri

Çocuk edebiyatı alanında eser oluşturanların her şeyden önce ve ilk önce okuyucusunun çocuk olduğunu bilmesi gerekir. Çocuk, 6-8 yaş aralığında okuma-yazmayı öğrenmek için yeterli olgunluk seviyesine ulaşır. Gördüğü her şeyi okuma ihtiyacı duyan çocuk, anlamlandırdığı şekiller sayesinde dünyanın başka bir boyutunu keşfe çıkar. Bundan sonra okuyacağı kitapların bu yolculuktaki önemi asla yadsınamaz. Çocuğa dünyanın farklı boyutunu kitaplarla göstermek de çocuk edebiyatçısının uzmanlığındadır. Çocuk için okuduğu kitap değerlidir, yeri geldiğinde öğretmenin her şeyi bildiğini kabul eden çocuk, okuduğu kitabın da her zaman doğru olduğunu kabullenebilir. Önemli işlerin rastlantı kabul etmediği varsayılırsa çocuk edebiyatçısının da bu durumu göz önünde bulundurarak eserlerini oluştururken belli ilkelere uygun davranması beklenir. Sever'e göre çocuk edebiyatçısı eserlerini oluştururken bazı ilkelere uymalıdır, kitaplarda:

Çocuğun kendine has içtenliğiyle dilin doğallığı birleştirilmeli,

Anlatılan olay ve durumlarla çocuğa arkadaşı gibi seslenilmeli,

Çocuklara anlamsız ve gerçek dışı sorumluluklar yüklenilmemeli,

Çocuğun kavramsal gelişimine katkı sağlayacak bir anlatımla Türkçenin olanakları ve kurallarını sezdirilmeli,

Dilsel ve görsel unsurlar yoluyla çocuğun sanat ve düşünce eğitimi süreci desteklenmeli,

Çocuğun yaşına, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun şekilde onun insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlayarak çocukla yaşam arasında güçlü bir bağ kurulabilmeli,

Çocukları okumaya isteklendirecek gerek dış gerekse içyapı öğeler yer almalı,

Yaşamın bir gerçeğinin de kitaplar olduğu düşünülerek şiddet öğelerine kurguya ve çocuğun yaş ve gelişim özelliğine dikkat edilerek yer verilmeli, bu

öğelerle çocuğun duyarlı olup şiddete ve kaba kuvvete karşı bir tutum geliştirmesi sağlanarak etkili ve doğru iletişimin önemi kavratılmalı,

Ayrıca yeni yaşantılar yoluyla çocuğun çıkarsamalar yapmasına izin verilmelidir (2015: 198-199).

Yalçın ve Aytaş'ın belirlediği çocuk kitaplarının hazırlanmasında göz önünde bulundurulması gereken eğitim ilkelerine de bakıldığında kitapların okullardaki programları destekleyici nitelikte olması ilk sıradadır. Ayrıca edebiyat ürünlerinin duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici, hayatın gerçekleriyle ilişkili, çocuğa yaşadığı ülkeyi ve dünyayı sevdirebilmesi de önemsenir. Çocukların üretme becerisini geliştirmesi, girişimci, katılımcı bir kişilik olması yine kitapların hedeflerindedir. Ayrıca estetik duyarlılığın, eleştirme yeteneğinin gelişmesi çocuk edebiyatının hedefleri arasındadır. Bu hedefler doğrultusunda çocuğun doğasına uygun oluşturulmuş kitaplar onu kaderciliğe, ön yargıcılığa sevk etmeyecek, çocuğun olumsuz bir mantıkla yetişmesine engel olacaktır (2014: 51-52). Bu ilkeler çocuklara önerilebilecek çocuk kitaplarını incelerken, yorumlarken ve kitap hakkında yargılara ulaşırken yol göstericidir.

1.2.3. Çocuk Edebiyatının Hedefleri

Anadilini doğru kullanmak, karşındakinin söylemek istediklerini doğru anlayıp tepkilerini doğru vermek konuşmanın en önemli hususudur. Bebek bilmediği dünyayı anne babasının ve çevresindeki insanların seslenmeleriyle anlamlandırır. Annesinin ninnileri, ninelerinin masalları, arkadaşlarının bilmeceleriyle bilmediği dünyanın kapılarını iyice aralamakta, çocuk yavaş yavaş özgürleşmekte ve dilin kanatlarında uçmaya hazırlanmaktadır, böylece okul hayatı başlayan çocuk artık anlattığı kadar ve anlaşıldığı kadar önem görmeye başlamaktadır.

İnsan hayatı boyunca dille konuşur, bilgi alır, duygu ve düşüncelerini yazar, bu yüzden anadili insan yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk, eğitim süresi boyunca ana diliyle öğrenmekte, öğrendiklerini de bu dille anlatmaktadır. Bu yüzden dile verilen önem, insanlığa verilen öneme denktir. Sağlıklı düşünen bireylerin yetişmesi, sağlıklı toplumların, ulusların ve köklü bir kültürün oluşması, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması dil sayesinde (Erdal, 2008: 156).

“Çocuk edebiyatı, edebiyatın taşıdığı hemen her niteliği taşımakla birlikte eğitici yönüyle de öne çıkan bir sanat dalıdır. Amacı doğrudan doğruya eğitmek olmasa da çocuğun dil becerisini, hayal gücünü ve yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek, çocuk edebiyatının amaçları arasındadır.” (Şimşek, 2014: 15). Bu amaç çocuğa edebi duyarlık kazandırmanın önüne geçmemelidir, sanatçı çocuğun dilin olanaklarını tanımasına ve kullanmasına öncü olmalıdır.

Farklı nitelikleri olan çocuk edebiyatının istenilen etkiyi göstermesi ve işlevini yerine getirmesi için belli hedefler belirleyip sistematik bir yol izlemesi gerekir. Hayatta hiçbir gelişimin rastlantısal olmadığı kabul edilirse böylesine önem arz eden çocuk edebiyatının da geçirdiği zorlu süreçlerden sonra “çocuk” kavramının bir toplum için ifade ettiği önemi kavrayıp milli ve evrensel ihtiyaçları göz önünde bulundurarak hedefler koyması ve kendini bu doğrultuda geliştirmesi beklenir.

Mustafa Ruhi Şirin, “99 Soruda Çocuk Edebiyatı” adlı kitabında “Çocuk Edebiyatının Hedefleri Nelerdir?” sorusuna cevap vermektedir. Şirin’e göre çocuk edebiyatı çocukların ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak, bilişsel, sosyal-duygusal, dil ve kişilik gelişimine yardımcı olmak, günlük yaşantıların gerçekleri konusunda çocukları bilgilendirmek, onlara ilk kitap sevgisini aşlamak, ilk edebi ve estetik değerleri vermek, çocukta dinleme yeteneğini geliştirmek ve iyi kitap kavramını doğru örneklerle çocuğa kazandırmak gibi hedeflere sahip olmalıdır (age. 2000: 43-44).

Gönen (2014: 277-278) ise çocuk edebiyatı öğretiminin amaç ve işlevlerini, çocuğa onun farklı yaşlarda farklı ihtiyaçlarını karşılayabilecek kitaplar sunmak, bu çocuk kitaplarının türlerini tanıtmak, çocuğun bilgi ve sözcük hazinesini genişletmek, görsel algı ve küçük kas motor gelişimine destek olmak, dinleme ve eleştiri yeteneğini geliştirmek olarak belirlemektedir.

1.2.4. Çocuk Edebiyatının Dünyada ve Türkiye’de Gelişimi

Batıdaki çocuğun varlığı çok geç kabul edilmiştir ve çocuk, bu alanda ayrı bir edebiyat alanının oluşmasına kadar tesadüfi ve genelde erdemli insan olma bilincini kazandırmak amacıyla oluşturulmuş eğitim kitaplarına maruz bırakılmıştır. Dilidüzgün, aydınlanma döneminde düşünürlerin, yazarların, eğitimcilerin çocuk anlayışına, çocuğun eğitime yönelik yeni görüşler ortaya koymasının çocuğu

bilimsel çalışmaların konusu, öznesi yapmaya başladığını belirtmektedir (1996: 10). Bu dönemden sonra çocuklar için bilinçli çabalar hızlanmıştır.

İngiltere bağımsız çocuk edebiyatı çalışmalarının başladığı ilk ülkedir. İngilizler ulusal balatlarından, çocuk şarkı ve tekerlemelerinden yararlanmanın dışında çocuk yayınlarını da sürekli geliştirmişlerdir. İngiltere’de XVI ve XVII. yüzyıllarda çocukların en çok okudukları eserlerin başında Aesop’un fablları geliyordu. Chapbooks adıyla anılan ilk çocuk kitaplarının XVII. yüzyılda ortaya çıktığı ve ülkede XVIII. yüzyılda yaygınlaştığı da bilinmektedir. Bu kitaplarda çok eski çağlara ilişkin efsaneler, ortaçağ hikâyeleri ve peri masalları da yer almaktadır. Antoine Gallard’ın 1704-12 yılları arasında Fransızcaya çevirmiş olduğu Binbir Gece Masalları da bu kitaplar için yararlanılan kaynaklardandı. Ali Baba ve Kırk Haramiler, Alaaüttin ve Lambası, Gemici Simbad gibi masallarda o dönemde İngilizceye çevrilen eserlerdendi (Oğuzkan, 1987: 14-15). İngiltere’de yaşanan gelişmeler, Doğu’da daha önceden oluşturulmuş masalların çeviri yoluyla İngiliz edebiyatına girdiğini ve ilk adımların yine Doğu kaynaklı olduğunu göstermektedir.

Fransa da 17. ve 18. yüzyılda bağımsız çocuk edebiyatı oluşturma çabalarını sürdürmüştür. La Fontaine’in hayvan kahramanlı masalımsı öyküleriyle Charles Perrault’un peri masalları çocuklara sunulmuştur. Jean Jacques Roussoau’dan etkilenen Fransız yazarlar dürüstlük, erdem, özveri gibi temaları işleyerek çocuk edebiyatına katkı sağlamışlardır. Almanya’da 18. yüzyıla kadar çocuk edebiyatı alanında gelişmeler görülmemektedir. Bu yüzyılda kilisenin etkisiyle çocuk edebiyatı eğitim aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. J. B. Basedow(1723-1790), J. F. Herbert(1776-1841) ve F. Froebel(1782-1852) bilimsel gelişmeler ışığında çocuk edebiyatı alanında ürünler oluşturmuşlardır (Kıbrıs, 2006: 4).

19. yüzyıla gelindiğinde akla gelen isim ise Carlo Collodi ve Andersen’dır. Emekli bir memur olan Collodi, Pinokyo adlı yapıtında çocuk sahibi olmakla ilgili hayallerini masala yaklaşan bir öyküyle dile getirmektedir. Masal konusunda bugün bile akla gelen ilk isimlerden birisi olan Christian Andersen, Danimarka’da çok önemli bir işlevi yerine getirerek 1884 yılında yayımlanmaya başlanan ocakbaşı öyküleriyle Dünya Çocuk Edebiyatı’na birçok masal kazandırmıştır (Kıbrıs, 2006: 5).

Batı edebiyatında farklı ülkelerce oluşturulmuş birçok çocuk edebiyatı ürünü örnek olarak gösterilebilir. Batıdaki tıp, sosyoloji, psikoloji, sanat ve eğitim gibi alanlardaki pek çok gelişme çocuk edebiyatına katkı sağlayarak bu alanda Batı'nın öne geçmesine sebep olmuştur.

Türkiye'de çocukla ilgili eserler ancak 17 ve 18. yüzyılda verilmiştir. Bu eserlerden bir tanesi 17. asrın önde gelen şairlerinden hikemi tarzın temsilcisi Nabi'nin, oğlu Ebu'l-hayr Mehmed Çelebi için yazmış olduğu ahlâkî-didaktik özellikteki "Hayriyye", diğeri ise bu esere nazire olarak 18. Yüzyılda Sümbül-zâde Vehbî tarafından yazılmış "Lutfiyye" adlı mesnevîdir (Uludağ: 2009: 778-779).

Bu edebiyat ürünleri çocukla ilgili olmakla beraber eğitici ve öğretici amaçlarının öne çıkması sebebiyle çocuk edebiyatı ürünü olarak kabul edilmemektedir. Her iki eser de çocuklarını ahlaklı ve erdemli yetiştirmek isteyen babalar tarafından oğulları için yazılmıştır. Nabi oğlu Mehmet'in insani ve ilmi özelliklerle donanmasını istemiş, bir eğitimci rolüyle hareket ederek öğütlerde bulunmuştur. İyilik kavramını sosyal ilişkilerin merkezine yerleştiren Nabi, oğluna insan ayrımı yapmaksızın merhametli, iyi huylu, güler yüzlü, alçak gönüllü, olgun, herkesle iyi geçinen, kin tutmayan, kimsenin hakkını yemeyen, içki içmeyen, yalan söylemeyen, insanların arasını bozmayan, laf taşımayan, sağlığını koruyan, mevki makam sevdasına düşmeyen bir kişilik olmasını öğütlemiştir. Sümbülzâde Vehbi'nin ise elli yaşındayken oğlu Lütfullah dünyaya gelmiş ve bu yaşta erkek çocuğu olmasının sevinciyle düşünce, öğüt ve önerilerini aktarmak istediği Lutfiye adlı eserini 1791'de kaleme almıştır. Örnek alacağı eser Nabi'nin kendisinden doksan yıl önce yazmış olduğu Hayriye adlı öğüt kitabıdır. Sümbülzâde Vehbi, Nabi'nin yazmış olduğu anlam dolu eserde sözü biraz uzattığını düşünerek söylenmesi gerekenleri özet olarak verdiğini belirtmiştir (Şimşek, 2014: 21-22).

Nabi ve Sümbülzâde Vehbi bu yolla mükemmel insan modelini tanımlayıp ortaya çıkarmak istemiştir. Fakat insan hayatın güzel, iyi, temiz ve doğru yönü dışında, çirkin, kötü ve yanlış tarafının da olduğunu bilmelidir. Çocuk yeri geldiğinde hata yapabileceğini, bilerek veya bilmeyerek yanlış davranabileceğini önemli olanın bunları fark edip bir daha aynı hatalara düşmemek gerektiğini de okuduğu eserler yoluyla çıkarsamalıdır.

Bu döneme kadar bir program dâhilinde yazılmış çocuk edebiyatı ürününe rastlamak mümkün olmamıştır. Bunda sözlü edebiyat ürünlerinin etkisi olduğu düşünülmektedir. Masal, destan, efsane, tekerleme, ninni, bilmece, fıkra, Karagöz ve halk hikâyeleri çocuklara büyükler tarafından anlatılarak dolaylı da olsa onların eğitiminde işe koşulmuş ve bugün birçoğu gösterdiği etkiden olsa gerek ki çocukların dünyasına girmiştir (Baş, 2015: 10).

Türkiye’de çocuk edebiyatına dair ilk ciddi girişimler Batı’daki gelişmelere paralel olarak Tanzimat döneminde başlamıştır. Batı’dan etkilenen birçok şair ve yazar yoğun bir ilgiyle gerek tercüme eserlerle gerek yeni tanıştıkları türlerle bu alana destek vermişlerdir. Bu yönelişe beraber XIX. yüzyılın ikinci yarısı Türkiye’de de yazılı çocuk edebiyatı ürünleri oluşmaya başlamıştır.

Çocuk eğitiminin uzmanlık gerektiren bir alan olduğunun farkına varılması, çocuklar için oluşturulan metinlere ihtiyacın oluşması ve La Fontaine’in keşfi ve çeviri faaliyetlerinin başlamasıyla Tanzimat çocuk edebiyatı için bir dönüm noktası olmuştur (Şimşek, 2014: 30).

La Fontaine’den ilk çeviriyi Tanzimat döneminde Şinasi (1826-1871) yapar. 1859’da yayımlanmaya başlanan Tercüme-i Manzume’ye Eşek ile Tilki hikâyesini alan Şinasi, ayrıca kendi yazdığı fabllarını da 1863’te yayımlanan Müntehâbât-ı Eş’ar adlı eserine almıştır (Şimşek, 2012: 55). Şinasi’nin yaptığı çalışmalar Türkiye’de çocuk edebiyatı alanında ilkleri oluşturması bakımından önemlidir.

Konu ile ilgili olarak “Dr. Rüşdü’nün ‘Nuhbetü’l-Etfâl’ (Çocukların Gözdesi, 1859) adlı eserinin bu alanda ilk eser sayılabileceği de yine kaynaklarda dile getirilmektedir (Çalışkan, 2001: 421).

Yalçın ve Aytaş (2014: 24-25)’in değindiği üzere Tanzimat Dönemi’ndeki ilk çocuk kitapları arasında Ahmet Mithat’ın Hâce-i Evvel, Kıssadan Hisse isimli eserleri, Şinasi, Recaizâde Ekrem ve Ahmet Mithat’ın Fransızca’dan çevirdiği kısa şiirler ve hayvan öyküleri vardır. Ziya Paşa çocuklar için Emile’i, J. J. Rousseau’dan tercüme etmiştir. Çocuklar için kaleme alınan eserler arasında Recaizâde Ekrem’in Tefekkür, Muallim Naci’nin Ömer’in Çocukluğu isimli eserleri de bulunmaktadır. Yusuf Kamil Paşa’nın Fenelon’dan yaptığı “Telemak” tercümesi, öğüt verici özelliğinden çocuklara önerilmiştir. Çaylak Tevfik’in, 1883’te derlediği Nasreddin

Hoca fıkraları daha önce yapılan yanlışlardan ders alınarak tamamen çocuklar için oluşturulmuş eserdir.

Türkiye’de çocuk edebiyatının tanınmasında II. Meşrutiyet döneminde yapılan girişimlerin de büyük katkısı olduğunu söylemek mümkündür. Ali Nusret’in 1908’de Şûrâ-yı Ümmet’teki, Satı Bey’in Tedrisât-ı İptidaiyye Mecmuası’ndaki yazıları, bu dönemde çocuk edebiyatının önemine dair yayımlanan yazılardan bazılarıdır. Yeni yönetim, çocuk ve gençlerin eğitime önem vererek onların geleceğe hazırlanmasını amaç edinir. Bu dönemde arka arkaya İbrahim Alâettin’in Çocuk Şiirleri (1911), Ali Ulvi Elöve’nin Çocuklarımıza Neşideler’i (1912) ve Tevfik Fikret’in Şermin’i (1914) ve çocuklar için birçok eser kaleme alan Ziya Gökalp’in Kızıl Elma’sı (1915) yayımlanır. Doğal ve duru bir Türkçeyle yazılan bu şiirlerde genel olarak yurtseverlik, insan sevgisi, doğruluk ve iyilik gibi kavramlar işlenmiştir. Ziya Gökalp Türkçülük düşüncesiyle şiir yazmayı sonraki yıllarda da devam ettirmiştir (Canatak, 2011: 289).

Bu dönemde İstanbul Darü’l Muallimin müdürü Satı Bey’in çabaları da dikkate değerdir. Satı Bey, şiir ve müziğin çocuklar için önemine dikkat çektiği bir konferansta, edebiyatın çocuk şiirlerine ve şarkılarına muhtaç olduğunu belirterek konuşmasını şairleri ve müzikle ilgilenenleri bu alanda eserler vermeye davet ederek bitirir. Satı Bey’in bu isteğine ilk cevap da İbrahim Alâettin Gövsa’dan gelir, Gövsa, yapacağı çalışmayla ilgili fikrini öncelikle bir mektupla Abdülhak Hamid’e bildirmiş, onun takdirini kazanmıştır. Böylelikle çocuklar için bilinçli bir şekilde yazılan ilk şiir kitabı ortaya çıkmıştır (Gürel, 1992: 290-291).

Cumhuriyet’in ilanına kadar geçen süreçte birçok şair ve yazar yapıtlar vermiştir. “Kızıl Elma(1915), Yeni Hayat(1918) ve Altın Işık(1923) adlı yapıtlarıyla Ziya Gökalp; Çocuk Şiirleri(1917) ve Şiir Demeti(1923) adlı kitaplarıyla Ali Ekrem Bolayır; La Fontaine’den fabl çevirileriyle Seracettin Hasırcıoğlu’dur.”(Gültekin, 2011: 11-15) bu kişiler milli edebiyat akımı içinde yer almaktadırlar.

Cumhuriyet’in ilanından sonra da çocuk edebiyatına katkı sağlayan birçok isimden bahsedilmektedir. Gültekin (2011: 11-15)’e göre 1930’lardan sonra F. Nafiz Çamlıbel’in Akıncı Türküleri (1938) çocuk şiirinin geldiği noktayı göstermesi bakımından önemlidir. Bunun yanında gerek biçim ve söyleyiş gerekse duygu ve

düşünce yönlerinden çocuk okurların gelişimine katkı sağlayan Sonbahar(1962) ve Sevgi Bahçesi(1963) kitaplarıyla Mehmet Necati Öngay; Elma Ağacı(1971) ile Şükrü Enis Regü; Açıl Susam Açıl(1963), Kuş Ayak(1971) ve Balina ile Mandalina(1976) ile Fazıl Hüsni Dağlarca çocuk şiirine küçümsenmeyecek bir düzey ve içerik kazandırmış şairlerdir.

Cumhuriyet dönemiyle birlikte çocuk edebiyatı anlayışı ve hızı değişmiştir, “bu dönemde Reşat Nuri Güntekin, Mahmut Yesari, Peyami Safa, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Rakım Çalapala, Kemalettin Tuğcu gibi yazarlar” (Yalçın ve Aytaş, 2014: 25) eserler kaleme almıştır.

Çocuk edebiyatı alanında ismi pek anılmasa da Fazıl Hüsni Dağlarca, “1940 yılında Çocuk ve Allah adlı eseri ile edebiyat çevrelerinin dikkatini çeken, yüzü aşkın eseriyle Türk edebiyatının en velut şairlerinden biri” (Keklik ve Savran, 2015: 341)olarak çocuk edebiyatına katkı sunmuştur.

Bu dönemde hazırlanan şiir antolojileri ve çocuk şiirleri de sayısıyla dikkat çekmektedir. Keklik ve Savran (2015: 342), Türker Acaroğlu'nun Çocuk Şiirleri Antolojisi (1944), Şükrü Enis Regü'nün Şiir Bahçesi (1958), Rakım Çalapala'nın Yavrutürk Şiirleri (1968), Memet Fuat'ın İlkokul Çocukları İçin Şiirler (1968), Ümit Yaşar Oğuzcan'ın Çocuklara Şiirler (1971), A. Ferhan Oğuzkan'ın Çocuklar İçin Şiir Dünyası (1973), Orhan Ural'ın Şiirlerde Çocuk (1979), Ali Püsküllüoğlu'nun Kırlangıcın Kanat Vuruşu (1979), Vedat Yazıcı'nın Cumhuriyet Dönemi Çocuk Şiirleri Seçkisi (1998), Nurdan Tüzüner'in Çocuk Şiirleri (1999) adlı eserlerini bunlardan bazıları olarak kabul etmektedir.

Sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel gelişmeler çocuk edebiyatına da farklılık kazandırmıştır. Kıbrıs (2006: 110)'a göre 1970'li yıllardan sonra Türk şiirinde oluşan renklilik ve çok seslilik çocuk şiirlerine de yansımış, o yıllara kadar yetişkinler için yazan Ülkü Tamer, Abdulkadir Bulut, Fazıl Hüsni Dağlarca, Ali Yüce, Necati Cumalı, Ceyhun Atif Kansu gibi ozanlar çocuklar için şiirler yazmaya başlamışlardır. 1980 sonrası çocuk şiirinde Hasan Latif Sarıyüce, Mustafa Ruhi Şirin, Mevlana İdris Zengin gibi farklı ozanlar da isimlerini duyurmuşlardır.

1979 yılının UNESCO tarafından Dünya Çocuk Yılı ilan edilmesi çocuk edebiyatının Türkiye’de de ilgili bakanlıklar ve kurumlarca desteklenmesi ve yeni isimlerin ortaya çıkması açısından önemli bir süreç olmuştur. 1980 sonrasında Yalvaç Ural, Abdulkadir Bulut, Abdulkadir Budak, Ülkü Tamer, Süreyya Berfe, Cahit Zarifoğlu, Mustafa Ruhi Şirin, Mevlana İdris, Ali Akbaş, Ahmet Uysal, Ahmet Efe, Hasan Demir, Gökhan Akçiçek, Rıfkı Kaymaz, Mustafa Oğuz ve Bestami Yazgan gibi şairler de çocuk şiirine doğrudan katkı sağlamıştır (Keklik ve Savran, 2015: 341-342).

Türkiye’de artık çocuk edebiyatı kavramı benimsenmiş ve gün geçtikçe bu alanda yapılan çalışmalar artmıştır. Günümüzde çocuk edebiyatıyla ilgili birçok çalışmanın yapılması ve birçok çocuk kitabının ortaya çıkması bunun en iyi göstergesidir. Fakat bu zenginlik aynı zamanda eserlerin nitelik sorununu da ortaya çıkarmıştır. Burada artık çözüm, kaliteli ürünler vermekle çocuk edebiyatçılarına ve bu ürünleri dikkatle takip edip irdelemek de öğretmenlere, anne-babalara, akademisyenlere ve tabii ki çocuklara düşmektedir.

1.3. Çocuk Şiirleri

Şiir insanoğlunun kendini anlatmasının belki de en özgün yoludur. Asırlar boyunca pek çok şair, bu özgünlüğü hissettiği sevgi, nefret, özlem, beğeni, inanç ve akla gelebilecek tüm duygu ve düşünceleri şiirle anlatarak yakalamıştır. Şiir, yeri geldiğinde kafiyeli, redifli; yeri geldiğinde düzyazıya yaklaşan serbest şekliyle kabul görmüş, kendisini bu yolla ifade etmeyi seçen sanatçılar tarafından özgür bir iklim kabul edilmiştir. Şiirin, düşünce boyutundan çok duygu boyutunun olması şairleri, kapalı anlatımlar, kelimelerle ilgili özel kullanımlar, alışılmadık imgeler, ritim, eksilteli ve devrik yapılar gibi düzyazıda sık rastlanmayan kullanımlara yöneltmiştir.

Amerikan Edebiyatı’nın ünlü şairi Eliot, şiire getirdiği tanımla beraber şiirin ne kadar özel bir alana sahip olduğunu da dile getirerek şairlere de şiir yazarken göz önünde bulundurmaları için bazı önerilerde bulunmaktadır. Eliot’a göre şiir en milli sanat dalıdır, çünkü bir milleti başka milletler gibi düşündürmek kolay olsa da o milleti başka milletler gibi hissettirmek imkânsızdır. Şairin görevi, milletin en içten duygularını, duygu tonlarını ifade etmek, milletini bu bilince ulaştırmaktır. Şair, görevini yerine getirirken, atalarının ve milletin kullandığı dili önce korumak,

sonra işlemek ve en sonunda zenginleştirmek zorundadır. Şair, bu şekilde bir milletin kendini bilmesine hizmet eder, milletinde bulduğu yeni değerleri ifade ederek dilin potansiyellerini geliştirir, dilin dehasını ortaya çıkarır (çev. Kantarcıoğlu, 1983: 12-13).

Aksan (2013: 13), *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili* adlı kitabının başlarında, çağlar boyunca birçok edebiyat tarihçisinin, yazı ustalarının, şairlerin ve düşünürlerin şiirin ne olduğunu, içeriğini ve ses yapısını açıklamaya çalıştıklarını eğer yalnızca bu konuda söylenip yazılanlar bir araya getirilse, bunların koca koca kitaplar oluşturabileceğini belirtmiştir.

Ama o da aynı kitabında her ne kadar bir tanım verme savıyla olmasa da şiirin başlıca özelliklerini bir araya getirerek bu engin denize bir damla daha katmıştır: “Şiir gerek içerik, öz, gerekse söze dönüştürme, sunuluş açısından özgün, etkilemeye, duygulandırmaya yönelik, yaratı niteliği taşıyan bir söz sanatı ürünüdür.” (Aksan, 2013: 14) diyerek o da şiirin oluşturulmasının ve sunumunun özel bir yetenek işi olduğuna hükmetmiştir.

Şiirin güncel durumuna baktığımızda TDK tarafından üç farklı şekilde tanımlanmıştır: “1. Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebi anlatım biçimi, manzume, nazım. 2. Bir şairin, bir dönemin bu sanatı kullandığı özel biçim. 3. Düş gücüne, hayale, imgeye, gönle seslenen, anı, duygu, coşku uyandıran, etkileyen şey.” (2009: 1867).

Şiire getirilen birçok tanımda onu diğer türlerden ayıran özelliklerin duygu ve estetik değerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Oğuzkan (2001: 248)’a göre şiir, bazı içerik, anlatım ve biçim özellikleriyle öteki edebiyat türlerinden ayrılmaktadır. Başka bir ifadeyle şiir, düz yazıya göre, daha çok estetik değer ve daha yoğun bir dikkat gerektiren yazı türüdür.

Aksan (2013: 32), insanın duygu yönünün ağır bastığı bildirilerin en iyi örneklerinin şiirde bulunduğunu, yazılan dilin yanında konuşulan dil nasıl ki daha etkili bir anlatım sağlıyorsa çeşitli duygu, coşku, düşünce ve hayallerin söze dönüştüğü yazın ürünleri içinde şiir dilinin de özellikle yoğunluğu, sözcüklerinin anlam değerleri ve müzikalitelere nedeniyle, daha etkileyici anlatımı gerçekleştirdiğini belirtmektedir.

Aytaş'a (2011) göre şiir, güzel sanatlar arasında estetik kayguların en üst seviyede tutulduğu edebi türdür. Şiir dilinin kullanım özelliğini elbette şairin hitap ettiği kesim etkileyecektir, şair her ne kadar şiirlerini yazarken şiirlerini okuyacak toplumu göz önünde bulundurmak gibi bir zorunluluk hissetmese de içinden çıktığı toplum, şairin düşüncesine, duyusuna ve diline tesir ederek onun sesleniş yöntemini belirleyecektir.

Şairin dikkat ve özen gerektiren dil kullanımını ancak ve ancak çocuk edebiyatında mümkün hatta zorunlu hale gelmektedir. Şiirlerini çocuklar için yazan şair, çocuğun en çok sevdiği ve en çok dinlediği dille ona yaklaşmaktadır: Şiir dili. Nas (2004: 326)'a göre çocuğun sevinç, hüznün, acı, korku gibi duygularını yansıtmak, bu duyguları eğitmek için kullanılabilir en uygun yazımsal tür şiirdir. Dilin en güzel şekilde işlendiği bu türde umutsuzluktan başka tüm duygular işlenebilir.

Çocuk, gelişimin her döneminde şiir dinlemekten, şiir okumaktan, sevdiği şiirleri ezberlemekten zevk duyar. Şiir, kuruluş yapısı itibarıyla her çocukta bulunan ritim duygusunu besler. Olayları, varlıkları, insanları; duygulu, renkli ve etkili bir dille anlatan şiir, çocuğun ruhsal ihtiyaçlarını da cevap verir. Çocuk ile şairin doğaya, olaylara bakış açısı benzerlik göstermektedir. Bu sebepler şiir dünyasını çocuklar için büyük bir huzur ve mutluluk kaynağı kılmıştır (Oğuzkan, 1995: XVII).

Tamlayanı çocuk olan şiir, çocuğu besleyen ve ondan beslenen bir özelliktedir. Aytaş (2001: 53)'a göre çocuk ve şiir, birbirine ancak bu kadar yaklaşabilen ve yakışabilen iki kavramdır. Ruh dünyasının derinliklerinde şekillenen ve kelimelerle tanımlanan şiir, çocuğun hayalindeki zenginliklerle eşdeğerdir. Bu yüzden şiirin özünde, çocuğun ve çocukça bir dünyanın saflığı ve temizliği bulunmaktadır.

Çocuk, konuşmaya başlayınca şiirdeki cümle yapısına yakın bir konuşma tutumu sergilemektedir. Uyaklı ve ses özelliği bakımından birbirine benzer sözcükleri kullanan çocuk, sözcüklere başka bir anlam, başka bir hava katmaktadır. Kendi iç dünyasını ve düşünme biçimini yetişkinlerden farklı değişik benzetme ve mecazlarla dile getirmektedir. O da tıpkı bir şair gibi, duygularını ve düşüncelerini

belirtirken kişisel özgünlüğünü ve hayal gücünü ortaya koymaktadır (Şirin, 2000: 108-109).

Şiirin müzikle ilişkisini pek çok araştırmacı kabul etmiştir. Önkaş (2009: 2)'a göre şiirin müzik yönü inkâr edilemez, yapılan araştırmalar anne karnındaki bebeğe müzik dinletmenin çocuğun beyin gelişimine fayda sağladığını ortaya çıkarmıştır. Şiirin müzikle ilişkisi anlaşıldığında çocuk edebiyatı içinde de ihmal edilemeyeceği muhakkaktır.

Çocukların iyi bir şiiri diğer şiirler arasından ayırabilmesi ancak küçük yaşlardan itibaren seçilmiş şiirlerle karşılaşmasıyla mümkündür. Oğuzkan (2001: 250)'a göre, çocukların yapma ve içten şiirler arasındaki ayrımı görebilmesi için ciddi şiir çözümlenmeleri yapmalarına gerek yoktur, küçük yaşlardan itibaren çocuklara uygun örneklerin tanıtılması, dinlettirilmesi ve okutturulması bu amaca hizmet eder.

En başta anne babaların sorumluluğunda olan çocuğu iyi ve yetkin eserlerle karşılaştırma işi, sonrasında milletin görevidir. Çocuk, annesinin ninnileri başta olmak üzere bebeklikten itibaren ailesinin ona sunduğu edebiyat ürünleriyle dünyaya adım atar ve çevresinde gördüğü kitapları merak eder, okuma isteği duyar. Çokum (1987: 230), şiirin çocukların en sevdiği ve kolayca kaynaştığı tür olduğunu, şiirin çocuğa dili ve dildeki ahengi öğrettiğini belirtmektedir. Ninniler güzel duyguları ve duaları içererek çocuğun dünyasına girer ve çocuk daha anne kucağındaiken ninniler aracılığıyla böyle ahenkli, besteli sözlerle tanışır.

İyi yazan şairlerin ve yazarların tanıtılıp okutulması çocuğun edebi zevkinin tam ve doğru olarak oluşmasını sağlayacaktır. Millet ise kendi içinden çıkan şair ve yazarları takip ederek içlerinde özgünlüğü ve yetkinliği yakalayabilmiş olanları ortaya çıkarıp yüceltmek ve geleceğe aktarmakla görevli bulunmaktadır.

1.3.1. Çocuk Şiirlerinin Özellikleri

İnsanın her gelişim döneminde yerine getirmek zorunda olduğu ödevleri vardır. Anlamsız ve sebepsiz bazı tepkilerle dünyaya gelen çocuk zamanla bu tepkilerini doğru zamanda ve doğru şekilde kullanmasını öğrenir. Kendine özgü tavırlara sahip olan bebek çevresi tarafından da anlaşılmaya muhtaçtır. Bu yüzden

bebeğin gelişim ödevlerini yerine getirmesini sağlayacak ortamlar ve uyarılar oluşturulmalıdır. Çocuk esasen şiirle ilk bebeklik döneminde tanışır çünkü şiirin en başat ögesi olan ses bebeğin ilk uyarıdır.

Oğuzkan (2001: 251)'a göre çocukların şiirle ilişkisi önce dinlemekle başlar sonra okuyup ezberleyerek bu ilişki devam eder. Okul öncesi çocuklar annelerinden veya öğretmenlerinden dinledikleri kısa ve ahenkçe zengin manzumelerden zevk almaktadırlar. Bu dönemde ses bakımından zengin örnekler olan tekerlemelerin çocuklar üzerindeki etkisi büyüktür. Okul çağında olan çocuklar ise zihinsel ve ruhsal gelişmelerine paralel olarak lirik ve öğretici şiirlerden de hoşlanmaya başlarlar.

Her çocuk kendine özgü ve özeldir, ona göre yaşadıkları onun varlığıyla oluşmuş ve sadece ondan beslenmektedir. “Çocuk, hayal ve masal ülkesinin şehzadesidir. O, kendince çizdiği bu diyarda dünyalar kurar, kendince şekillendirir. Şiir de bu özel yapısından ötürü çocuğa en çok yakışan bir türdür. Bu yüzden çocuk için yazılan edebi eserlerde, özellikle şiirde, bu dünyayı göz ardı etmemek gerekir.” (Aytaş 2001: 391). Çocuklar için kurulan dünyada her ayrıntı dikkate alınmalıdır. Yazarın popüler olma amacıyla günün ilgi ve beğenilerini göz önüne alarak oluşturduğu bir kitabın içinde çocuğa yer yoktur. Edebi zevk ve sanat eğitiminin başlangıcı sayılan şiirler, her dönemde çocuğun hayalleriyle süslediği dünyaya girmeyi ve bu dünyayı zenginleştirmeyi amaç edinmelidir.

Yalçın ve Aytaş'a göre, çocuk, hayalleri ile yaşayan ve bu hayalleri paylaşmaktan keyif alan bir varlıktır. Çocuğa göre yazılan tüm eserlerde özelinde şiirde, ölçüyü kaçırmamak dengeli bir yol izlemek gerekmektedir. Çocuk, gerçek dünyanın sınırlarını düşünceleriyle zaman zaman zorlasa da gerçeklikten yararlanmayı da ihmal etmez.

Şiirlerde biçim bir diğer önemli unsurdur, mısraların kısa, cümle düzenin kurallı ve dengeli olması tercih edilmelidir. Bazı mısraların aynen tekrar edilmesiyle bir ahenk yakalamak mümkündür.

Yaşama sevinci, aile sevgisi, doğa, hayvan, yurt ve toplum sevgisi, güzellik duygusu gibi temalar şiirlerde yer almalıdır.

Mecaz, söz sanatları, farklı anlamlar içeren kavramlar ileri yaş grubu için yazılan şiirlerde; yalın, açık ve düz bir anlatımın ise çocukluğun ilk yıllarında yer alması önemlidir (2014: 211-212).

Şirin (2000: 109-110)'e göre ise çocuk şiirlerinde ele alınan konular, söyleyiş tarzı ve verilen iletiler açısından olay, durum ve düşüncelerin kısa ve net, betimlemelerin yalın, hayal ve duyguların çocuğun yaşantısıyla ilişkili, mısraların kısa, cümle düzeninin doğal, sözcüklerin anlaşılabilir, edebi sanatların benzetmeler dışında az, anlatımın ahenkli, aile, yurt ve ulus sevgisi aşılamanın yanında onların yaşama gücünü ve sevincini geliştirici gibi niteliklere sahip olmalıdır.

Her çocuk şiirinin mutlaka bütün iyi özellikleri aynı anda karşılaması ve her çocuğun şiiri sevmesi mümkün değildir. Şiirlerin oluşturulmasında şairlere iş düştüğü kadar çocuk şiirlerinin seçiminde öğretmenlere de iş düşmektedir. "İyi bir öğretmenin, öğrencilerine okutacağı şiirleri seçerken, onların ilgilerini, cinsiyetlerini sınıfını ve yaşını topluca değerlendirebilmesi gerekmektedir. Bu konuda yapılacak bir yanlışlık onarılması güç davranış bozukluklarına neden olabilir." (Kıbrıs, 2006: 107). Bu yüzden iyi bir okurluk serüveninde bilinçli bir öğretmenle karşılaşmak çocuk için en büyük şanslardan denebilir.

1.3.2. Şiirlerin Çocukların Gelişimine Etkisi

Şiir, en başta çocuğun dil gelişimini destekleyerek onun duygu ve düşüncelerini dışa vurmasını sağlar, hayata özgüveni tam, ne istediğini bilen ve bunu dile getiren bir birey olarak katılması çocuğa birçok yönden fayda sağlamaktadır. Şimşek (2012: 41)'e göre çocuk dili kullanmaya başlayınca kendisini doğru, güzel ve etkileyici bir şekilde ifade etmek istemektedir. Bu da çocuğun dili kullanabilme becerisiyle doğrudan ilgilidir. Edebi eserler dilin etkili kullanıldığı metinler olduğu için çocuğun edebiyat ihtiyacı da ömür boyu var olacaktır.

Çocuk edebiyatı, eğitim etkinliklerinde, okul başarısında, dil gelişiminde, okuma yazma öğreniminde çocuğun akademik başarısına zemin hazırlarken çocuğun bakış açısını da geliştirerek kendi yaşamı ile başkalarının yaşamı arasında bağ kurmasını sağlamaktadır. Çocuklar, kitaplar aracılığıyla farklı duygularla baş etme, sorunlara çözüm bulma, empati kurma, yardım etme ve işbirliği içinde çalışma gibi sosyal becerilerini de geliştirmektedir (Gönen, 2014: 277). Çocuk, ne kadar erken

yaşta edebiyatla tanıştırlırsa edebiyatın sınırsız zenginliklerinden faydalanması o derecede yüksek olacaktır.

Sever (2015: 21), kitapları oyuncaklara benzeterek bilişsel gelişime katkı sağlayan, çocuk-kitap ilişkisini başlatan araç olarak görmektedir. Sever'e göre 0-2 yaş döneminde bulunan çocukların, oyun ihtiyacını gideren oyuncaklar gibi kitaplar da hem görsel hem dilsel yönüyle çocuğun oynama, eğlenme; duyuları yoluyla da tanıma ve keşfetme gereksinimini karşılar. 2-4 yaşlarındaki çocuklar için ise kitap bilinen en temel işleviyle onların kavramsal gelişimine ve anlama becerisine katkı sağlamamaktadır. Kitaplar, bu yaştaki çocukların öğrendikleri yeni kavramları adlandırmasını, bunlar arasında ilişkiler kurmasını sağlayan bilişsel süreçleri oluşturur.

Kitaplar çocuğa kendi duygularının başka bireylerde de bulunduğunu ve bunların doğal olduğunu düşündürmektedir. Çocuk, ister dinlesin ister okusun kitaplar yardımıyla insan denilen meçhul varlığı tanıma fırsatı bulmaktadır. Çocuk, korku, kıskançlık, öfke, nefret, hırs gibi duygularda ölçsüzlüğün verdiği zararları fark ederek duygularını kontrol altına almak gerektiğini öğrenmektedir. Çocuğun ilgi alanlarını, yeteneklerini keşfetmesi, birey olduğunun idrakiyle karşılaşacağı yeni durumlara göre nasıl bir tavır alacağını öğrenmesi kişilik gelişimi için son derece önemlidir. Edebiyat, çocuğa kendi yeterliliklerini fark ettirirken bazı becerileri elde etmenin de zaman aldığını öğretir. Çocuk hem ideal birey olmak hem de toplum hayatına uyum gösterebilmek için gerekli olan pek çok değer ve davranışı kitaplar aracılığıyla kazanmaktadır (Sınar, 2006: 175-176).

Araştırmalar dil gelişiminin bütün dünya çocukları için aynı dönemlerde ve aynı gelişim özellikleriyle olduğunu söylemektedir fakat bu görevlerin oluşum nitelikleri çevreye bağlı olarak farklılaşmaktadır. Sever (2015: 35-57), çocuk kitaplarının okulöncesi dönemden başlayarak çocuğun dilsel becerileri edinmesinde zenginleştirilmiş bir dil çevresi oluşturduğunu belirtmektedir.

Son olarak da bütün bu katkıların sağlanması için kitaplar çocukların ihtiyaçları ve özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Burada sorumluluk kitabı hazırlama sürecine dâhil olan herkese aittir. Temizyürek (2014: 245)'e göre hazırlanacak kitaplarda çocukların ruhsal ihtiyaçları karşılanarak fiziksel ve ruhsal gelişimine katkıda bulunulmalı, konular çocukların ilgi alanlarına göre seçilmeli,

çocuğun dil gelişimi desteklenmeli, sosyal ve duygusal gelişimi göz önünde bulundurulan çocuğun dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri geliştirilerek resimlendirilme ve fiziksel özellikler yönünden iyi örneklerle tanışmaları sağlanmalıdır.

1.4. Türkçe Öğretim Programı

Türkçe öğretim programı Talim ve Terbiye Kurulunun kararıyla yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak en son 2006 yılında güncellenmiştir, kurulun 2015 yılında tekrar güncellediği program 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde birinci ve beşinci sınıflardan başlamak üzere uygulamaya geçirilmiştir.

Türkçe dersi öğretim programı 1. sınıftan başlayarak 8. sınıfa kadar öğrencilere hayat boyu gereken sözlü iletişim, okuma ve yazma ile ilgili becerileri Türkçe sevgisini duyarak istekli bir şekilde kazanmalarını amaç edinmiştir. Program bu amacı gerçekleştirmek üzere bilgi, beceri, yetenek ve değerlerle örülmüştür. Programın vizyonu Türkçeyi güzel ve etkili konuşan, kendini ifade eden, iş birliği yapan, girişimci, özgüven ve sorumluluk sahibi, haklarını bilen, iletişimi kuvvetli, kendini yazılı ve sözlü olarak ifade edebilen, anlama, kavrama, değerlendirme ve sentez yeteneği yüksek, okumaktan keyif alan, teknolojiyi bilinçli bir şekilde kullanan bireyler yetiştirmektir.

1.4.1. Programın Temel Yaklaşımı

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkçe öğretim programı güncellenmiş, yeni öğretim yaklaşımına göre öğrenci öğrenme sürecinin aktif üyesi yapılarak diğer bütün unsurlar öğrenen etrafında şekillendirilmiştir. Program; öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşımla öğrencinin bilgi, beceri ve gelişimini göz önünde bulunduran, bütün kazanımların sürekli gelişme ve ilerleme gösterdiği bir yapı içinde tasarlanmıştır. Öğrenme alanları 1. sınıftan 8. sınıfa kadar bir bütün olarak düşünülmüş, öğrencilerin dilin zenginliklerini tecrübe ederek dil becerilerini geliştirmelerini sağlayacak biçimde oluşturulmuştur. Program, “sözlü iletişim”, “okuma” ve “yazma” öğrenme alanlarındaki kazanımların farklı türlerden metinlerle öğrencilerin anlama, anlamlandırma, değerlendirme ve sentezleme becerilerini geliştirmesini amaçlamıştır (MEB, 2015).

1.4.2. Türkçe Öğretim Programının Genel Amaçları

Yeni programın amaçları 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda oluşturulmuştur:

Türkçe öğretiminin amacı,

1. *Sözlü iletişim, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek,*
2. *Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarını sağlamak,*
3. *Düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, yorumlama, analiz-sentez yapma ve değerlendirme becerilerini geliştirmek,*
4. *Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarını; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerini sağlamak,*
5. *Okuma ve yazma sevgisi ile alışkanlığını kazanmalarını sağlamak,*
6. *Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerini sağlamak,*
7. *Bilimsel, yapıcı, eleştirel ve yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, iletişim kurma, iş birliği yapma, problem çözme ve girişimcilik gibi temel becerilerini geliştirmek,*
8. *Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerini geliştirmek,*
9. *Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirmek,*
10. *Çoklu medya ortamlarında aktarılanları sorgulamalarını sağlamak,*
11. *Kişisel, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmelerini sağlamak,*
12. *Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek,*
13. *Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımalarını sağlamaktır. (MEB, 2015)*

Çocuğun edebiyat eserleriyle tanıştırılması bütün bu amaçların gerçekleştirilmesi için ön şarttır denebilir. Çocuğun pek çok zihinsel faaliyetinin başlaması ve ilerlemesi için okuması, araştırması ve okudukları üzerinde düşünmesi gerekmektedir. Milli bilincin gelişmesi, kendi kültürüne ve farklı kültürlerle ait

eserlerin tanınması, tarihi ve kültürel değerlerin artması kitapların insanlara sunduğu güzelliklerdir.

1.4.3. Öğrenme Alanları

2006 yılında oluşturulan programda öğrenme alanları temel dil becerileri ve dil bilgisi adı altında beş bölüme ayrılmıştır: Dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi (MEB, 2006). Fakat programın 2016 yılında uygulanmaya başlanan son haline bakıldığında toplamda öğrenme alanlarının üç başlık altında belirtildiği görülmektedir.

Sözlü İletişim

Konuşma; bireyin sosyal hayatında iletişim kurmasını, bilgi ve birikimlerini paylaşmasını, duygu, düşünce, hayal ve gözlemlerini ifade etmesini sağlar. Programda, konuşma becerisinin geliştirilmesiyle; öğrencilerin, Türkçenin estetik zevkine vararak ve zengin söz varlığından faydalanarak kendilerini doğru ve rahat ifade edebilmeleri, sosyal hayatta karşılaştıkları sorunları konuşarak çözebilmeleri, yorumlayıp değerlendirebilmeleri amaçlanmaktadır. Bu amaçlarla sözlü iletişim öğrenme alanında birikimlerden, çeşitli görsel ve işitsel materyallerden yararlanma, düşüncelerini mantık akışı ve bütünlük içinde sunma, karşılaştırma yapma, sebep-sonuç ilişkisi kurma, sınıflandırma, değerlendirme, özetleme gibi anlamayı ve zihinsel becerileri geliştirici kazanımlar oluşturulmuştur.

Okuma

Okuma becerisi, öğrencinin farklı kaynaklara ulaşarak yeni bilgi, olay, durum ve deneyimlerle karşılaşmasını sağlar. Dolayısıyla bu beceri; öğrenme, araştırma, yorumlama, tartışma ve eleştirel düşünmeyi sağlayan bir süreci de içine alır. Programda okuma öğrenme alanıyla öğrencilerin yazılı metinleri doğru, akıcı bir biçimde okuyabilmeleri, okuduklarını değerlendirip dönemin zihniyetini, kültürel, ekonomik, sanatsal, siyasi, ahlaki vb. değerleri nasıl yansıttığının farkında olarak okumayı bir alışkanlık hâline getirmeleri amaçlanmıştır.

Yazma

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yazma becerisinin geliştirilmesiyle; öğrencilerin duygu, düşünce, hayal, tasarı ve izlenimleri ile bir konuda görüşlerini ve tezlerini dilin imkânlarından yararlanarak yazılı anlatım kurallarına uygun şekilde anlatmaları, yazmayı kendini ifade etmede bir alışkanlığa dönüştürmeleri ve yazma yeteneği olanların bu becerilerini geliştirmeleri amaçlanmaktadır. Uzun bir süreç isteyen yazma becerisinin kazanılması ve istenen amaçlara ulaşılması, ancak çeşitli ve özendirici yazma uygulamalarıyla mümkün olabilir (MEB, 2015).

Dil bilgisi ayrı bir öğrenme alanı olarak verilmemiş, süreç içerisinde diğer öğrenme alanları içerisine serpiştirilmiş ve dil bilgisinin ayrı bir alan olarak algılanmasının önüne geçilmesi ve bu alanın doğal bir seyir içerisinde öğretilmesini sağlamak amaçlanmıştır. Zira dil bilgisi Türkçe Öğretiminde ayrı bir alan olarak görülmemelidir.

Türkçe öğretim programına bakıldığında temalar için seçilecek metinlerde bulunması gereken özellikler belirtilmemektedir. Programda hikâye edici, bilgi verici ve şiir türleri başlığı altında sınıf seviyelerine uygun sayıların verildiği görülmektedir. Anlaşılan şudur ki Türkçe öğretim programının amaçlarını gerçekleştirmeye dönük, çocuğun yaş seviyesine uygun metinlerin temalarda yer alması uygun bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

BESTAMİ YAZGAN'IN HAYATI, SANATI, ESERLERİ, TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN ŞİİRLERİ VE BESTAMİ YAZGAN HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Bestami Yazgan'ın Hayatı

Annesi ve babası aslen Malatya'nın Akçadağ ilçesine bağlı Örükçü Köyü'ndendir. Yazarın 1935'te Osmaniye'ye göçen ve 1940 yılında orada evlenen anne ve babasının ayrıldıkları Örükçü (Örüşkü) köyü aynı zamanda -babasının da sık sık adını andığı- Kadiri şeyhlerinden Ali Efendi'nin köyüdür. Ailesi, 1945 yılında Osmaniye'den Toprakkale'ye göçüp oraya yerleşir. Yazarın baba evine, Nakşibendî velilerinden Malatyalı Mamulo Hoca da belli zamanlarda gelir, misafir olur.

Bestami Yazgan'ın dünyaya gelmesi Anadolu'da benzerlerine çokça rastlanan ve ailesinin de başından geçen bir olay sonrasında gerçekleşir. Şairin anne ve babasının beş kız çocuğu olur fakat erkek çocuğa da sahip olma isteği gönüllerinde saklı durur. Bestami Yazgan'ın anne ve babası Hatay'ın Kırıkhan ilçesinin Alabeyli köyünde yatmakta olan Beyazıd'ı Bestami Hazretleri'nin türbesini ziyarete giderler ve orada Allah'a erkek çocukları olması için dua ederler. Döndükten kısa bir süre sonra duaları kabul olur ve bir erkek çocukları dünyaya gelir. Yazgan, Anadolu'da bu şekilde dünyaya gelen çocuklara ziyaret çocuğu dendiğini, adının bunun için Bestami konduğunu söylemektedir (Erol, 2016).

Şair, 1957 yılında o zaman köy olan Osmaniye'nin Toprakkale ilçesinde dünyaya gelir. Her çocuğu çok seven bu köyün insanları, beş kızdandan sonra dünyaya gelen Sefer Ali'nin gözbebeği Bestami'nin de bir dediğini iki etmezler. Sadece köylüler değil annesi ve ablaları da onun üzerine titrerler. Çocukluğuyla ilgili hiçbir kötü hatırası olmadığını söyleyen Yazgan, annesinin de babasının kendisini çok

sevdiğini, eve biraz geç gelse annesinin kendisini pencerede beklediğini belirtmektedir (Yazgan, 2015a).

Şair, 53 yıl önce beş kızdan sonra doğan ilk erkek olmanın ayrıcalığını yaşayarak ailesi tarafından el üstünde tutulur, her dediği yapılır. Bütün köy, Bestami'nin ailesinin göz bebeği olduğunu bilmekte ve ona farklı davranmaktadır. Yazgan, doğal bir ortamda, ata, eşeğe binilen, sebze ve meyvelerin yerinden koparılarak yenildiği; paylaşımın, hoşgörünün fazla olduğu bir ortamda çocukluğunu geçirmektedir. Okuldayken de Jale Öğretmen'i kendisini çok sevmekte, acıktığı zamanlarda izin alıp dışarı çıkınca annesine ve ablalarına doğru bir ısılığı açlığını anlatmak için yetmektedir (Yazgan, t.y.a).

Yazarın hayatında Osmaniye'nin de özel bir yeri vardır, şair Osmaniye'yi göz açıp da gördüğü, ilk havasını teneffüs ettiği, ilk çığlıklarının yankılandığı yer olarak tanımlamaktadır. Yürüdüğü, koştuğu, akşama kadar oyunlar oynadığı yollar, bahçeler; susuz bir ceylan gibi bilgisini içtiği Dağıstan İlkokulu Osmaniye'dedir. Okalptüs ağaçlarının gölgesinde kırk yıllık arkadaşlıkları da bu şehirde boy atmıştır (Yazgan, t.y.b).

Bestami Yazgan'ın rahmetli babası bir gün Osmaniye'nin Toprakkale'deki Göçmenler Cami'ne gider, orada genç biri hutbe okumaktadır, ağlayarak dua eder ve "Yarabbi bana da böyle hayırlı bir evlat versen çıkıp hutbe okusa sonra da canımı alsan niye aldın der miyim?" (Erol, 2016) der. Yazgan'ın babası sırf evladı böyle yetişsin diye oğlunu imam hatibe göndermek istemiştir. Bestami Yazgan'ın ortaokul çağı gelince imam hatipte okuması için babası köyde bulunan evi satar ve ailecek köyden ayrılarak Osmaniye'ye taşınırlar.

Yazgan, İmam Hatip beşinci sınıfta nişanlanmış, yedinci sınıfı bitirince de evlenmiştir. O döneme kadar orta dereceli bir öğrenciyken nişanlısına karnesinde zayıf varmış dedirtmemek için ders çalışmaya başlamış, başarısının hazzını alınca da çalışmayı hiç bırakmayıp okulu ikincilikle bitirmiştir (Yazgan, 2014a).

1974 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni kazanan Bestami Yazgan eşinden ayrı kalmayı göze alamadığı için Erzurum'a eşini de götürmüştür. O dönemde şimdilerde uzman doktor olan iki kızı dünyaya gelmiştir. Artık hem bir eş hem bir baba hem de üniversite öğrencisi olarak hayatına devam

etmiştir. 1977 yılında hayatta en büyük destekçilerinden biri olan babasını kaybetmiştir. 1978 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun olmuş, öğretmenlik hayatına başlamıştır. Önce Hatay Dörtyol'da daha sonra ise Osmaniye'de öğretmenliğe devam etmiştir.

Bestami Yazgan, Osmaniye'de 1985 yılında yayın hayatına başlayan Güneysu Dergisi'nin kurucusu, aynı zamanda meslektaşı Ahmet Neşet Dinçer ile tanışmış ve kendisini ilk kez 1985 yılında 28 yaşında şair gibi hissetmeye başlamıştır. Bunun sebebi ise Bestami Yazgan'ın kız meslek lisesinde edebiyat öğretmenliği yaparken Ahmet Neşet Dinçer ile yollarının kesişmesi ve onun kendisini düzenli bir şekilde şiir yazmaya teşvik etmesidir. Osmaniyeli bir şair olan Dinçer, Yunus gönüllü biridir (Yazgan, 2014a). Ayrıca Dinçer'in kendisine öğretmenlik yaptığını belirten Yazgan, "Ben manevi üstat olarak Yunus Emre'yi seçtim kendime. Dünyevî olarak da rahmetli A. Neşet Dinçer Bey'i." (Yazgan, 2014b) diyerek onun hayatındaki önemini vurgulamaktadır.

Kendisine çocuk kitapları yazmaya nasıl başladığı sorulduğunda ise bir gün oğlu yanında oyun oynarken kanının kaynadığını ve Ciğer Parçası isimli bir şiir yazdığını belirtmektedir.

*Duy kendi kendine oynayan çocuk,
Kanım kaynamaya başladı sana.
Kolunu boynuma dolayan çocuk,
Kanım kaynamaya başladı sana...*

Bu şiiri Diyanet Çocuk Dergisine gönderen Yazgan, arka kapakta yayınladığını, bu olayın da kendisini şiir yazmaya teşvik ettiğini belirtmektedir (Yazgan, t.y.c).

Bestami Yazgan, gençliğinde bir şiirinin, hikâyesinin, masalının mahalli gazetelerde yayımlandığı zaman çok mutlu olduğunu hele İstanbul'da bir gazete veya dergide yayımlanınca mutluluğunun katlandığını ve bunların kendisini yazmaya daha çok teşvik ettiğini belirtmektedir. Tıpkı öğretmenliği üniversitede değil de mesleğini yaparak öğrendiği gibi çocuk edebiyatının ne olduğunu da sürekli yazarak ve araştırarak öğrendiğini belirtmektedir (Yazgan, 2014c).

Bestami Yazgan Osmaniye'de on yedi yıl yayınlanan Güneysu Kültür Sanat ve Edebiyat dergisinin genel yayın yönetmenliğini yapmıştır. 2000 yılında İstanbul'a

tayini çıkmış ve oraya yerleşmiştir, 2004 yılında resmi olarak emekli olmuştur. Fakat halen Özel Bahçelievler İhlâs Koleji'nde edebiyat öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Bestami Yazgan evli ve dört çocuk babasıdır.

Şiir, masal ve hikâye türlerinde altmış eseri bulunan yazar; 1994 yılında Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Çocuk Edebiyatı dalında “Yılın Yazarı”, 2003 yılında Çocuk Edebiyatçıları ve Yayıncıları Birliği tarafından “Yılın Şairi” seçildi. Şiir dalında yurt içi ve yurt dışında birçok ödül alan Bestami Yazgan’ın eserlerinin bir kısmı bestelendi; bir kısmı da ders kitaplarına girdi. ESKADER Kurucu Üyesi, İLESAM İstanbul Şube Danışma Kurulu Üyesi, MESAM ve Türkiye Yazarlar Birliği üyesidir.

2.2. Bestami Yazgan’ın Sanatı

Yedi çocuklu ailenin altıncı ve ilk erkek çocuğu olarak dünyaya gelen Bestami Yazgan, her yönüyle özlemle hatırlanacak bir çocukluk geçirmiştir. Bestami Yazgan, anne babasının, ablalarının sevgi ve şefkati, köylülerinin ilgisi ve merhameti içerisinde geçirdiği o yıllarını hep özlemle anmaktadır:

*“Sarı ayva, alca kiraz,
Bekle bahar, bekle biraz.
Elde çiçek, gönülde naz,
Çocuk olsam, çocuk olsam!”* (Yazgan, 2015)

Çocukların dünyasına girmeyi başaran Yazgan’ın bu yeteneğini kazanmasında özlemle hatırladığı ve hayalinden bir türlü çıkaramadığı kendi çocukluğu yatmaktadır. Birçok yerde çocukken şiir okumayı ve ezberlemeyi çok sevdiğini belirten şair, bir röportajında ilk şiiri rahmetli babasından öğrendiğini belirtmiştir.

İlk şiiri babasından öğrendiğini belirten Yazgan, sonradan öğrenir ki bu, bir cinaslı maniymiş:

*Düşte gör,
Hayalde gör, düşte gör.
Düşenin dostu olmaz,
Hele bir de düş de gör.* (Yazgan, 2015).

Şairin çocukluğu ve gençliği hem ailesinin hem de imam hatipte eğitim almasının etkisiyle manevi bir ortamda geçmiştir. Küçük yaşta ibadetlerini yerine getirmeye başlayan şair, yüreğindeki hak sevgisiyle hakkın yarattıklarına duyduğu kul sevgisini büyüdükçe artırmış ve en sonunda dizelere dökmüştür.

Bestami Yazgan'ın Allah ve kul sevgisi, ondan yüzyıllar önce yaşamış Yunus Emre'ye benzemesiyle dikkat çekicidir. Hatta öyle ki birçok şiiri Yunus Emre'nin sanılmaktadır. Yazgan bununla ilgili şöyle söylemektedir: “Mevlâ lütfetti “Gülü İncitme Gönül” isimli bir şiir yazdık. Şu an bütün internet sitelerinde Yunus Emre'nin şiiri diye geçiyor. Hiçbir yere tekzip ve düzeltme göndermedim. Çünkü bu ustamın değil benim demeye hayâ ederim. Çırağın bütün eseri ustasınındır aynı zamanda.” (2014c).

Yunus Emre'nin “*Yaratılanı severim Yaratandan ötürü*” sözü yüzyıllar sonrasına aksetmiş, gönüllere girip o gönülleri de bu yolda sürüklemiştir. Bu gönüllerden biri de Bestami Yazgan'a aittir.

Gelün tansuk idelüm isi kolay tutalım

Sevelüm sevilelüm dünya kimseye kalmaz (akt. Tatçı, 1998: 133).

Yunus'un bu dizeleri Bestami Yazgan'ın hayat felsefesini de yansıtmaktadır aynı zamanda. Ergin'e göre Yunus, fani olan bu dünyanın bir gün yok olup gideceğini bundan dolayı da insanların, birbirlerine olan küskünlüklerinden ve dargınlıklarından vazgeçmeleri gerektiğini söylemektedir (2009: 60).

Yazgan, Yunus Emre'yi bulmasının zamanın elinden tutma isteği sonucunda, bir arayış sonrası gerçekleştiğini belirtmektedir. Yunus Emre'nin 700 yıldır yaşama sırrı değişen her şeyin dışında değişmeyen bir şeyleri, sevgiyi, hoşgörüyü, yardımseverliği, Allah ve Peygamber sevgisini bulmaktır. Kendisi de bu yoldan giderek zamanın elinden tutabileceğine inanmaktadır (Yazgan, 2014c).

2000 yılında çocuklarının eğitimi için geldiği İstanbul, şaire özüne bağlılığını yitirmeden modern yaşama ayak uydurmayı öğretmiştir. Şair bakışından ve hassasiyetinden hiçbir şey kaybetmeden yoluna devam eden Bestami Yazgan, modern hayatın insanlara pek çok şey verdiğini, hayatı kolaylaştırdığını ama insanlığı, dostluğu ve huzuru yok ettiğini düşünmektedir. Hastalıklara karşı önlem

alınıp aşı olunduğu gibi modern hayata karşı da ruh dirençli hale getirilmeli, tedbirli olunmalıdır. Karacaoğlan'ın "Çağır Karacaoğlan çağır / Taş düştüğü yerde ağır." sözlerinde olduğu gibi modern hayat sınırında kalmalı, insanı alıp sürüklememelidir. Sanatçının hem güzel yazma hem de insanları iyiye, güzele yönlendirme, kurtarma kaygıları olmalıdır. Müslümanların inancına göre bir insanı haksız yere öldürmek, bütün insanlığı öldürmek gibidir; bir insanı kurtarmak da yerin altındaki ve üstündeki her şeyden daha hayırlıdır hele kurtarılacak o insanın imanıyla ne mutludur bunu gerçekleştiren kişiye (Yazgan, tyc).

Küçük yaşlardan itibaren münazaralara katılıp okullarda programlarda sunuculuk yapmaya başlayan Yazgan, edebiyatla yakın ilişki içerisinde olmuş, şairlik serüvenine yatırım yapmıştır. "Dediğim gibi İmam Hatip'te münazaralara katıldım. Sunuculuk yaptım. Onlar şimdiki hitabetimize etki etti. İmam Hatip'te bir dini birikim ve bir altyapı oluştu. Diğer yandan değerli üstatları okuduk. Necip Fazıl'ı, Abdurrahim Karakoç'u, Arif Nihat Asya'yı, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu'nu vb çok okuduk." (Yazgan, 2014a) sözleriyle etkilendiği şairleri de dile getirmektedir.

Bestami Yazgan'ın geçmişine bağlılığı ve birçok yetkin şairi tanıyıp okuması onu yazıda ustalaştırmıştır. Her şeyin zamanla güzelleşeceğine, yetkinleşeceğine inanan Yazgan, şairliğin de yazarlığın da en çok emek, gayret işi olduğunu dile getirmiştir (Yazgan, 2014c).

Şiirlerinde çalışmanın, gayret edip inanmanın da önemi üzerinde duran şair, inandıklarını çocuklarla paylaşma yolunu seçmektedir:

*"Yollar uzun, hedef yüce,
Çalışarak gündüz gece,
Tembelliğin bileğini
Bükmek gerek yavrucuğum.*

*Yağmurlara karışarak,
Nehirlerle yarışarak,
Engin bilgi denizine
Akmak gerek yavrucuğum." (ÇPKKŞ:54)*

*"Kendi küçük,
Adı büyük karınca!
Yorulmayı bilmeden
Gece gündüz çalışırsın.*

*Senin işin hiç bitmez mi?
Ne bulursan taşırırsın.” (UUŞU: 137)*

Sevgiyi her fırsatta dile getiren Yazgan, sanatını yüreğindeki insan, özelinde çocuk sevgisi üzerine inşa etmiştir. Ve bunu pek çok şiirinde dile getirmiştir:

*“Masal dağları vardır,
Hayal çağları vardır,
Sevgi bağları vardır,
Çocuk yüreğimizde.” (GAD: 25)*

*“Sevginin hecesinde,
Dostluğun yücesinde,
Bir çocuk bahçesinde,
Gelin çiçek olalım...” (UUŞU: 67)*

Yazgan ayrıca hiçbir öğrencisine farklı muamele yapmadığını gönlünü hepsine açık tuttuğunu belirtmektedir:

35 yıllık öğretmenlik hayatımda her görüşten öğrencim oldu, hiç kimseye ayrı muamele yapmadım, hiç kimseye baskıda bulunmadım, niçin biliyor musunuz? Attığım tohumların soylu olduğuna inandım, bunlar bir gün yeşerecek, dedim. Onlara hep sevgiyle yaklaştım ve güzel sonuçlar aldım. Dolayısıyla sanatçının amacı da normal bir kulun amacı neyse ki o amaç Allah'ın rızasını kazanmaktır, sanatçının amacı da bu olmalıdır. (Yazgan, tyc).

Yetişmesinde rahmetli Neşet Dinçer Bey'in etkisiyle usta-çırak ilişkisi olduğunu belirten Bestami Yazgan, şiirlerinde biçim olarak her ne kadar âşıklık geleneğinin etkisi olsa da kendisini asıl olarak Milli Edebiyat akımının devamı gibi gören bir şairdir. Yazarın babası tasavvufi yönü güçlü olan bir kişiliktir, Nakşibendî Velisi Malatyalı Mamulo Hoca'ya bağlıdır, amcası da Malatya Akçadağ Örükçü köyünde bulunan Kadiri Şeyhi Şeyh Ali Efendi'ye bağlıdır. Hatta babası ve amcası aralarında tatlı atışmaların da olduğunu belirten Yazgan, manevi mayalanmanın buradan geldiğini belirtmektedir. Kendisini milli ve manevi değerlere bağlı bir şair yazar olarak gördüğünü belirten şair, kendisine ticareti, siyaseti ve riyaseti yasaklamış sadece sanatçı kimliğiyle tanınma yolunu seçmiştir (Erol, 2016).

Konar Özkan (2012)'a göre Yazgan, “şiirde masalı, masalda şiiri her seferinde yeniden keşfeden bir şair masalcı. Onun şiirli masallarında ninnilerin, tekerlemelerin, şiirlerin kapısından bir düş âlemine giriliyor. Bestami Yazgan'ın,

masalda şiir lezzetini, şiirde masal tadını duyuran bir masal atası olduğu görölmektedir.”

*“Oyuncak gibi görünürdü
Ova, deniz, bayır, dere...
Çeşit çeşit hediyelerle giderdik
Kafdağı 'nda düğünlere.
En güzel sofralar için
Bir el çırpam yeterli.
Devlerden aşçıbaşı,
Perilerden hizmetçi,
Ne güzel masal keyfi...” (UUŞU: 85)*

Yazgan (tyc), inancında sadaka-ı cariye bırakanların, hayırlı evlat yetiştirenlerin, ağaç dikenlerin amel defterinin kapanmadığını, kendi yazdıklarının da bu yüzden sadaka-ı cariyesi olmasını istemektedir. Eserlerini okuyanların iyiye, güzele yönelmesini; güzel işler peşinde koşmasını isteyen Bestami Yazgan her şiirinde bu amacını gerçekleştirmeye çalışmıştır:

*“Bizlere anne, baba
Veren Mevla'ya şükür.
İnsan olmaya layık
Gören Mevla'ya şükür.*

*Kulum, deyince bize,
Sevgi döndü denize.
Lütfedip gönlümüze
Giren Mevla'ya şükür.” (KÇA: 40-41)*

Bestami Yazgan şiirlerini oluştururken küçük bir olayın bile kendisini bir anda çok fazla etkileyebileceğini belirtiyor. Konuyla ilgili şiir gülşenin has bülbüllerindendi dediği rahmetli arkadaşı A.Vahap Akbaş'ın anlattığı olaydan bahsetmektedir:

Vahap Akbaş, kızı Elif Nihan'la ilgili bir hatıra anlatıyor: 'Anaokulundan kızımı almaya gitmiştim. Ayakkabısını giydirmek için eğildim. O sırada Elif Nihan, arkadaşına ne dese beğenirsiniz? 'Oh ya! Benim babamın başı kel, senin babanunki de kel mi?' Hep beraber gülüyoruz bu çocuksu hâle. Ben bir kenara çekiliyorum. Çocukların bu atışmasından ilham alarak bir şiir yazıyor ve Elif Nihan'a ithaf ediyorum.

Şair, “Ne Haber” isimli şiirini bu olay üzerine yazmıştır:

*NE HABER
- E. Nihan Akbaş'a-*

-Oh ya!
Benim babamın
Kocaman elleri var,
Senin babanı döver!
- Sen öyle san akıllım,
Benim babamın da
Kocaman yüreği var,
Herkesi sever. (Yazgan, t.y.d.)

Bestami Yazgan (2014b), şiirlerini yazarken veya yazdıktan sonra yakın çevresinin önerilerini de dikkate aldığını belirtmektedir:

Vatansever bir insanım, bayrak, vatan, millet diyorum. Bir arkadaşım beni tenkit etti: “Ya böyle vatan millet demekle olmaz!” Peki nasıl olur, dedim. “Bu ülkenin taşını sevdin, toprağını sevdin, kızını sevdin. Bu da bir vatanperverliktir.” Ben de arkadaşımın bu söylediğini haklı buldum ve bunu şiir edindim kendime. Aşk şiirlerinde ise özellikle soyut bir üslup kullanmayı tercih ettim, çünkü şimdiki gençlerimizin düştüğü büyük bir hata var. Seviyorum deyip sevdiğini yaptığı bir hatadan dolayı öldürüyor. Buna çok kızıyor ve üzülüyorum. Bu yüzden aşkta soyutlamaya ve kaliteye son derece önem veriyorum.

Şair, gayretinin devamlılığını şu dizeleriyle dile getirmektedir:

*“Hürriyettir aşkımız,
Şehitliktir köşkümüz.
Bitmeyecek coşkumuz:
Canımla mühür vurdum,
Hür yaşa güzel yurdum.” (KÇA: 65)*

Bir röportajında sanatın tarifi sorulduğunda,

Sanat farklı olmaktır. Osmaniye’de bir öğrencim vardı, güzel de şiir yazar ve şairdi kendisi. Şiirde belli bir seviyeye gelince baktım modern tarzda dediğimiz imgeli şiirler yazmak istiyor fakat bunu dile getirmekten çekiniyor. Ben de ona “Çekinme oğlum, istediğin gibi git yaz. Gönlün rahat olsun, arkadayım.” dedim. Çünkü sanat farklı olmak demektir. Herkesin kendi yapısına uygun olanı seçmesi gayet normal bunda zorlama olmaz (Yazgan, 2014b).

diye açıklama yapan şair, kendi yetiştiği usta-çırak ilişkisini devam ettirmekte yetiştirdiği çırakları da sanatını seçmekte özgür bırakmaktadır.

Yazgan, çocuk duyarlılığını dış dünyaya yansıtmasının yanında sevgi, şefkat, dostluk, merhamet, iyilik ve yardımseverlik gibi güzel duygu ve davranışları da dile getirmektedir. Onun eserlerinde bir yandan çocuğun dünyası zenginleştirilirken bir yandan da çocuğun kimlik ve kişiliğinin oluşumuna katkı sağlayan değerler dizgesi eğitimci yaklaşımla şiirin dünyasına taşınır (Şimşek, 2014: 40).

Yazgan'ın şiirle ilgili düşüncelerine değinmek de burada yerinde olacaktır: “Duyguların en öz ifade şeklidir şiir. Kelimeler kanatlanır kuş olur. Duygular coşar sel olur. Gökyüzünü kucaklar renk olur. Çocuk da şiire benzer. Dili, sözleri, elleri, ayakları, nazları, niyazları, umutları, saflığı ilham kaynağı, hayat kaynağı olur evrene.” (Yazgan, 2016a).

2.3. Bestami Yazgan'ın Eserler

Bestami Yazgan otuz yıldan fazla zamanda farklı türlerde yazdığı yetmişten fazla eseriyle çocuk edebiyatında tanınmış bir şair ve yazar olmuştur.

2.3.1. Mensur Eserleri

Öykü ve Masalları

1. Kuşların Masalı
2. Şehir Şehir Gezen Nehir
3. Hacıvat'la Karagözle Hikâye: (Nasıl Oruç Tutulur, Düğün Yemeği, Bilgisayar Sevgisayar, Babaların Yüreği, Afrika Yolunda, Tekerlekli Sandalye)
4. Olimpiyat Ormanı
5. Masal Salıncağı
6. Kirazlı Şemsiye
7. Doğum Günün Kutlu Olsun
8. Yağmur Kuşları
9. Sıcak Ekmek Kokusu
10. Hazinenin Şifresi
11. Paten Giyen Kaplumbağa
12. Gözlük Takan Yıldızlar
13. Sevgi Çiçeği
14. Ceren ve Arkadaşları
Arkadaşım Kartopu, Arkadaşım Kanarya, Arkadaşım Sarmaşık, Arkadaşım Topkuyruk, Arkadaşım Can Eriği, Arkadaşım Baş Parmak,
15. Alfabenin Öyküsü
16. Masal Denizi

Neşeli Orman Masalları

1. Çocukların Arabası
2. Akıllı Tavşan
3. Farenin Evi
4. Benimle Oynar Mısın?
5. Üzüm Ağacı
6. Hayat Sevince Güzel
7. Yardımsever Kirpi
8. Nehir Kirpisi

İlk Öğrendiklerim Serisi

1. Doğuştan Müslümanım
2. Namaz Kılıyorum
3. Benimki Kuş Orucu
4. Yoksulları Unutmam
5. Hacca Gidiyorum

Canlı Doğa Serisi

1. Keldazın İntikamı
2. Gülistan'ın Gülleri
3. Taş Ağlayan Gözler
4. Ah Madonna!

Sevimli Dostlar Serisi

1. Padişah ile Akıllı Papağan
2. Süt İçen Dev Yavrusu
3. Gül Kızla Bülbül Dede
4. Eşek Aklı
5. Çelik Kuşla Kıvrak Kanat
6. Sihirli Düdük

Anı

Affet Beni Öğrencim

2.3.2. Manzum Eserleri

Yetişkin Şiir Kitapları

1. Gülü İncitme Gönül
2. Gönül Fotoğrafi
3. Şimdi Sevda Yürüsün
4. Yıldızlara Astık Yüreğimizi
- 5.Can Yokuşu

Çocuk Şiirleri

- 1.Çocuk Şiirleri
2. Güneşle Ay Duymasın
- 3.Uçtu Uçtu Şiir Uçtu
4. Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler
- 5.Anne Sen Melek Misin?
- 6.Gökkuşığı Sevinci
7. Bilgi Çiçeği Öğretmenim
- 8.Şiirlerle Nasrettin Hoca
- 9.Kutu Kutu Pense
10. Uçarım Dualarla Gökyüzüne
11. Kalbim Çiçek Açıyor

2.4. Bestami Yazgan'ın Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Şiirleri

Bestami Yazgan'ın şiir ve masaldan oluşan Türkçe birinci sınıf ders kitaplarında dört; Türkçe ikinci sınıf ders kitaplarında üç; Türkçe üçüncü sınıf ders kitaplarında bir; Türkçe dördüncü sınıf ders kitaplarında iki; Türkçe beşinci sınıf ders kitaplarında üç; Türkçe altıncı sınıf ders kitaplarında iki eseri yer almıştır. Şairin Türkçe ders kitaplarında toplamda 15 eseri yer almaktadır.

Bunların dışında yurt dışındaki Türk çocukları için Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı Türkçe ve Türk Kültürü kitaplarında yer alan eserleri de vardır.

a-) Türkçe ve Türk Kültürü (1-3. Sınıf): Bayrağa Şarkı, Uçtu Uçtu Şiir Uçtu

b-) Türkçe ve Türk Kültürü (8-10. Sınıf): Gözlük Takan Yıldızlar

2.5. Bestami Yazgan Hakkında Yapılan Çalışmalar

“Bestami Yazgan'ın Eserlerinde Dini Değerler” –Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi (Bilimsel Makale)

“Bestami YAZGAN'ın Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri” – Gazi Üniversitesi, Kastamonu Eğitim Fakültesi (Araştırma)

"Çocuk Edebiyatı Bağlamında Bestami Yazgan Üzerine Bir İnceleme" – Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Edebiyatı Anabilim Dalı-Yeni Türk Edebiyatı Dalı(Yüksek Lisans Tezi)

"Şiirlerinde Masal Tadı, Masallarında Şiir Lezzeti Olan Biri" Marmara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Sempozyum Sunumu)

“Bestami Yazgan'ın "Aydınlığın Savaşı" Adlı Şiiri Üzerine” Dr. Rıfat ARAZ Şiir İncelemesi

2.6. Bestami Yazgan’ın Şiir Kitaplarının Tanıtımı

Bu bölümde çalışmanın konusu olan Bestami Yazgan’ın yazmış olduğu şiir kitaplarının kısa tanıtımı yer almaktadır. Bu kitaplar şunlardır: Çocuk Şiirleri, Bilgi Çiçeği Öğretmenim, Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler, Güneşle Ay Duymasın, Şiirlerle Nasrettin Hoca, Kalbim Çiçek Açıyor, Kutu Kutu Pense, Uçtu Uçtu Şiir Uçtu, Gökkuşluğu Sevinci, Anne Sen Melek Misin, Uçarım Dualarla Gökyüzüne.

2.6.1. Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler

Bestami Yazgan tarafından yazılan Ethem Kara tarafından resimlenen kitap Aralık, 2007’de Nesil Yayıncılık tarafından basılmıştır. Kitap toplamda beş bölümden oluşmaktadır ve 88 sayfadır. Bölümler:

Pışışık: Toplamda yirmi dört Őir olan bu bölümde Şiirler genelde ‘‘Sağlık, Spor ve Oyun’’, ‘‘Dünya ve evre’’ ve ‘‘Milli Kültür’’ temaları etrafında yazılmıştır.

Gl Saçlı Bahçıvan: On bir Şiirden oluşan bu bölüm ‘‘Biz ve Değerlerimiz’’ teması altında özellikle anne sevgisi ile ilgili olan konuları içerir.

Yüreğimde Sakladığım: On Şiirden oluşan bu bölüm ‘‘Biz ve Değerlerimiz’’ ve Milli Kültür’’ teması altındaki konuları içerir.

Melek Yüzler: Yirmi bir Şiirden oluşan Şiirler ‘‘Biz ve Değerlerimiz’’ teması altında duygularla ilgili konuları içermektedir.

Vakit ieği: Altı Şiirden oluşan bölümde ‘‘Biz ve Değerlerimiz’’ teması altında inanç, din ve ibadet konularını içermektedir.

2.6.2. Güneşle Ay Duymasın

Bestami Yazgan’ın ‘‘ocuklara Şiirler’’ olarak yazılan Hatice nal tarafından resimlenen kitabının ilk baskısı 2004’te, ikinci baskısı ise 2009’da yapılmıştır. Kitap farklı temalar içeren kırk beş Şiirden oluşmaktadır. Kitabın arka kapağında ‘‘Bestami Yazgan’ın Şiirleri çok sevdiği çocuklar ve içindeki çocuğu yaşatanlar tarafından okunmayı bekliyor.’’ ifadeleri yer almaktadır.

2.6.3.ocuk Şiirleri

Kitabın baskısı 2010 yılında Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları tarafından yapılmıştır. Kitapta farklı konularla ilgili yazılmış toplamda 39 Şiir vardır. Kitapta görsel bulunmamaktadır.

2.6.4. Şiirlerle Nasrettin Hoca

Kitabın arka kapağında da belirtildiği üzere ‘‘Milletimizin gülen yüzü Nasrettin Hoca’mızın doğumunun 800. yılı anısına’’ Bestami Yazgan’ın Nasrettin Hoca fıkralarını Şiirleştirerek yazdığı bir kitaptır. Erdem Yayınları tarafından

2011’de çıkarılmıştır. Kitabın resimleyeni Gökçe Akgül’dür, kitaptaki şiirler yedi başlıkta toplanmıştır. Şiirlerin geneli Milli Kültür teması altında yazılmıştır. Sayıları verilen şiirler başlıklarla ilgili olan fıkraları içermektedir.

Nasrettin Hoca ve Eşeği: Dokuz şiir

Nasrettin Hoca ve Hırsızlar: Dört şiir

Nasrettin Hoca ve Hanımı: Yedi şiir

Nasrettin Hoca, Çocuklar ve Gençler: On şiir

Nasrettin Hoca ve Sosyal Hayat: On altı

Hoca ve Timur: Dört şiir

Sevgili Nasrettin Hoca ile kitap toplamda elli bir şiirden oluşmuştur.

2.6.5. Kutu Kutu Pense

Bestami Yazgan tarafından yazılan kitap, Nar Yayınları tarafından 2014 yılında basılmıştır. Başlangıçta küçük bir öyküyle başlayan kitap “Güneş ve Arkadaşları”nın anlatıldığı şiirlerle devam etmektedir. Dünya ve Çevre; Sağlık, Spor ve Oyun temalarıyla ilişkilendirilen şiirler üç başlık altında toplanmıştır:

İşte Sevimli Canlar Dile Geldi Hayvanlar: Farklı türde hayvanın tanıtıldığı on beş şiir bulunmaktadır.

Ellerini Birleştir Meyve Sebze Kardeştir: Meyve ve sebzelerin tanıtıldığı toplamda on üç şiir bulunmaktadır.

Yapraklar Uç Uca Ağaçlar Konuşunca: Çeşitli ağaçların konuşulduğu on dört şiir bulunmaktadır.

2.6.6. Uçtu Uçtu Şiir Uçtu

Birinci ve ikinci baskısı Erdem Yayınları tarafından yapılan kitabın üçüncü baskısı Nar Yayınları tarafından 2015 yılında basılmıştır. Gülinaz Şafak’ın resimlediği kitapta farklı temalar altında birçok konuda doksan üç şiire yer verilmiştir.

2.6.7. Gökkuşığı Sevinci

İlk baskısı Milli Eğitim Bakanlığı yayınları tarafından 1990 yılında yapılan kitabın son baskısı MEB tavsiyeli çocuk şiirleri etiketiyle Nar Yayınları tarafından 2016 yılında çıkarılmıştır. Kitabın kapak tasarımı Hatice Ekşi tarafından yapılmıştır. Kitaptaki şiirler Biz ve Değerlerimiz teması ile Milli Kültür teması altındaki konulardan oluşarak beş başlık altında toplanmıştır:

Çiçek Dili: On üç şiirden

Güzel Okulum: On üç şiir

Uykunun Gül Bahçesinde: Altı şiir

Masal Kuşu: On şiir

Sevgi Başağı: Dokuz şiir olmak üzere toplamda elli bir şiirden oluşmuştur.

2.6.8. Anne Sen Melek Misin?

İlk baskısı Timaş Yayınları tarafından yapılan kitabın son baskısı Nar Çocuk tarafından Ocak 2016'da yapılmıştır, resimleyeni Sevgi İçigen'dir. Bir çocuğun en değerli varlığı, annesi olunca en güzel şiirler de ona yazılır. Yazgan, bu bilinçle oluşturduğu kitapta tamamen anne konulu şiirlere yer vermiştir. Kitap toplamda beş bölümden oluşmaktadır.

Güzel Annem: Yirmi dokuz şiir

Çiçek Kokulu Eller: On iki şiir

Kımalı Kuzum: Altı Şiir

Küçük Anne: Yirmi bir şiir

Çınçın Çiçeği: On bir şiir

2.6.9. Uçarım Dualarla Gökyüzüne

İlk baskısı 2010 yılında Nesil Çocuk tarafından yapılan kitabın son baskısını Nar Çocuk, Mart 2016'da yapmıştır. Resimleyen Goncagül Güngör'dür. Toplamda otuz şiir bulunan, her varlığın duasının ve şükürünün dile getirildiği kitap Koyunun Duası ile başlayıp Şairin Duası adlı şiirle bitmektedir.

2.6.10. Bilgi Çiçeği Öğretmenim

Kitabın basımı 2016 yılında Nar Yayınları tarafından yapılmıştır, resimleyeni Serap Deliorman'dır. Tamamen öğretmen konulu şiirlerin yazıldığı kitap, iki bölümden oluşmaktadır:

Işık Soylu Öğretmenim: Yirmi dokuz şiirden oluşmaktadır.

Günaydın Çiçekleri: On sekiz şiirden oluşmaktadır.

2.6.11. Kalbim Çiçek Açıyor

Kitabın basımı 2016 yılında Nar Yayıncılık tarafından yapılmıştır. Resimleyeni Nurten Deliorman'dır. Kitapta toplamda otuz dört şiir bulunmaktadır. Özellikle milli mücadele ve kahramanlık konularını içeren şiirler bu kitapta dikkat çekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BESTAMİ YAZGAN'IN ŞİİRLERİNİN TEMALAR ve İLETİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

3.1.Tema ve İleti

Türkçe Sözlük (2009, 1211)'te konu, "1. Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu. 2.Üzerinde konuşulan şey, bahis." olarak ele alınırken tema ise "1. Asıl konu. 2.Öğretici veya edebi bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş." (2009, 1945) olarak tanımlanmaktadır.

Yazarın eserinde sürekli belirtmeye çalıştığı temel düşünce ve görüşlere, gösterdiği ana yönelimlere tema denmektedir. Yetişkinlerde olduğu gibi çocuklar için yazılan eserlerde de temanın hiçbir şüphe oluşturmayacak şekilde açık ve belli olması gerekmektedir. Bir konuyu ele alıp onu herhangi bir yazı türünde işleyecek olan sanatçının, okurlarına hangi düşünce ve görüşleri kazandırmak, onlara ne gibi tavır ve alışkanlıklar edindirmek istediğini bilmesi gerekir. Teması belirsiz veya farklı yorumlara açık eserler, çocukları kararsızlıklara ve yanlış anlamalara sürüklemektedir (Oğuzkan, 2001: 366-367).

Kıbrıs (2006: 26-27)'a göre tema terimiyle çocuklara kazandırılması gereken genel davranışlar, konu terimiyle de bu davranışı kazandırmak için kullanılan araç-gereç, bu araç-gereçle işlenen durum kastedilmektedir. Çocuklar için yazılan kitaplarda; aile, yurt, ulus, doğa ve yaşama sevgisi, özverinin ve dayanışmanın önemi, hoşgörü, sempati, doğruluk, dürüstlük, yiğitlik, çalışkanlık ve görev duygusu gibi temalara yer verilebilir. Konular bu temaları işleyerek çocukta duyuşsal, bilişsel ve devinişsel istendik davranışlar oluşturmalıdır.

Genel bir kavramı ifade eden tema, çocuğun yaş seviyesine uygun akla gelebilecek her konuyu içine alan bütünlüktür. Türkçe öğretim programında birçok konu, tema başlıkları altında farklı metin türleriyle yer almaktadır.

Şimşek (2012: 101)'e göre, kitabın teması yazarın yazma amacını belirtmektedir. Fakat yazarın dikkat etmesi gereken durum, temanın konunun önüne geçmesini engellemektir. Eserde okuyucuya bir ders verilirken konu ve karakterler ihmal edilmemelidir. Çocuk kitaplarında tema ve konu ilişkisi güçlü tutularak konular akla yakın, inandırıcı, mantıklı ve tutarlı bir olay örgüsü içinde işlenmelidir. Kitaplarda ayrımcılığa dayalı ön yargılar yerine aklın ve bilimin üstünlüğü önemsenmelidir.

Temanın alan yazınında başka kavramlarla eş anlamda kullanıldığını da görmek mümkündür. Yalçın ve Aytaş'a göre, duyu yoğunluklu eserlerde ana fikir, ana duyu, tema, ana tema gibi kelimelerle ifade edilirken genel yazında tema daha çok konu anlamında kullanılmaktadır (2014: 45). Fakat tema, konular bütünü, ileti ise bir ana tema altında işlenen konulardan çıkarılacak sonuçlar olarak da tanımlanabilir.

Püsküllüoğlu, Türkçe Sözlük'te "ileti" kavramına beş farklı tanım getirmektedir:

"1 söz ya da yazıyla gönderilen ve belli bir anlamı olan haber. 2 bir devlet büyüğünün ya da sorumlunun, belirli bir durum dolayısıyla, ilgililere ya da kamuoyuna gönderdiği haber. 3 dil. dilsel bildirişimde konuşucunun dinleyiciye yönelttiği göstergesel bütün, bildiri. 4 yaz. bir yapıtın, bir yaratının dokusunda bulunan, sanatçının, yapıtın iletmek istediği temel düşünce, bildiri. 5 ruhb. bildirişimde, vericinin belli bir anlam yükleyerek alıcıya gönderdiği ve onun da anlamını çözdüğü herhangi bir simge. eş. mesaj. (1994: 526).

Vardar (2007: 43), iletiyi dilbilim alanına göre açıklayarak bildiri kelimesiyle karşılayarak dilsel bildirişimde konuşucunun belli bir düzende dinleyiciye yönelttiği göstergesel bütün olarak açıklamaktadır.

Sever (2015: 140), iletiyi yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşünce, anadüşünce olarak tanımlamaktadır. Öğretici metinlerde, yazarın savunduğu, vermek istediği düşünce; edebiyat yapıtlarında ise sanatçının okurlarında yaratmak ya da oluşturmak istediği duyu ve düşünce ortaklığı anlaşılmalıdır.

Şimşek'e göre ileti/mesaj olarak da bilinen ana fikir yazarın anlatma amacıdır (2012: 111). Her yazan, ele aldığı konuyu mutlaka belli bir amaç için biçimlendirir. Özellikle çocuk kitaplarında verilen iletiler çocukta büyük etkiler uyandırıp derin izler bırakabilmektedir bu yüzden iletiler verilirken dikkat edilmesi gereken önemi hususlar vardır.

Dilidüzgün (2004: 97)'e göre yazar, çocuğu küçümseyen, her şeyi bilen bir yetişkinden çok okuruyla düşünen birisi olmalıdır. Kitabın iletisi, yazarın düşüncesini açıkça ortaya koymalı, yazar idealize edilmiş yaklaşımlardan kaçınarak çocuğa belli erdemleri, dünya görüşlerini zorla benimsetmeye çalışmamalıdır.

Çocuk kitapları, iletileriyle çocukların yaratıcı düşünme, problem çözme gibi bilişsel becerileri kadar onların ahlaki ve kişilik gelişimlerine katkı sağlayarak sosyalleşmelerine yardımcı olmalıdır (Şimşek, 2012: 111).

Yavuzer (2001: 187), çocukların genel anlamda eğitilmesinde sevgi, şefkat ve güven kavramlarının büyük yeri ve önemi olduğunu belirtirken çocukların nelere gereksinimi olduğunu ve bu konuda yazarlara düşen sorumlulukları da açıklamaktadır. Yavuzer'e göre çocuklar kendilerine sevgi ve güven veren kitaplara büyük ilgi ve ihtiyaç duyarlar. Ancak çocuk kitabı yazarken yalnızca bu ihtiyacı göz önünde bulundurmamak yetersiz olduğu gibi hatalıdır da. Yazarlar, bazı gerçekçi konuları işlemenin yanında çocuğun bazen olumsuzluklar üzerine eğilmesine ve onlar üzerinde düşünmesine olanak sağlamalıdır. Bütün bunlar edebiyatçılar tarafından dengeli bir şekilde işlenmeli, kitabın çocuğun eğlenme ihtiyacını da karşılaması gerekliliği unutulmamalıdır.

Hangi ülkede olursa olsun bir bireyin dünyadaki gelişmeleri yakından takip eden, içinde bulunduğu evreni tanıyan, kendi kültüründen beslenen, tarihini bilip yaşananlardan ders çıkaran, sanatsal bir zevki olan, insani değerler edinen, kendisini kötülüklerden alıkoymaya yetecek duygu ve fikir yoğunluğuna sahip insan olması arzu edilen bir durumdur. Bu durumun ortaya çıkmasında birçok kişiye ve kuruma ihtiyaç duyulduğu aşikârdır. Bu durum genel bir devlet politikası ya da ufak çaplı bir aile planlamasıyla ortaya çıkacak kadar basit değildir. Bir çocuğun yetişmesinde en başta anne-baba, aile üyeleri, arkadaş çevresi, öğretmenleri, eğitimciler, yazarlar, şairler, millet fertleri ve tüm insanlık sorumludur.

3.2. Türkçe Öğretim Programında Temalar

Türkçe öğretim programında “tema” kavramı her sınıf seviyesi için işlenecek metinlerdeki konuları kapsayan isim olarak kullanılmıştır. 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde uygulanmaya başlanan yeni programa göre konular sekiz tema başlığı altında belirtilmektedir.

Tablo 1: Sınıf Düzeyine Göre Temalar ve Konu Örnekleri (MEB, 2015)

Sınıf		1	2	3	4	5	6	7	8
Ders Saatleri		(10)	(10)	(8)	(8)	(6)	(6)	(5)	(5)
Tema	Konu Örnekleri								
Biz ve Değerlerimiz	Aile, büyüklerimiz, insan ilişkileri, dostluk, vefa, sadakat, merhamet, saygı, sevgi, paylaşma, dayanışma, yardımlaşma, arkadaşlık, sözünde durma, çalışkanlık, dürüstlük vb.	X	X	X	X	X	X	X	X
Dünya ve Çevre	Çevre, doğa, doğal afetler, bitkiler, hayvanlar, evren, zaman bilinci, mevsimler, gece, gündüz vb.	X	X	X	X	X	X	X	X
Millî Kültürümüz	Yurdumuz, özellikli şehirler, yerler, kültürel, tarihî vb. önemli mekânlar, geleneksel sporlar, gelenekler, dinî bayramlar, vatan, bayrak, millî bayramlar, tarihî şahsiyetler vb.	X	X	X	X	X	X	X	X
Millî Mücadele ve Atatürk	Millî mücadele, kahramanlık, cesaret, fedakârlık, Çanakkale vb.	X	X	X	X	X	X	X	X
Vatandaşlık Bilinci	Eşitlik, özgürlük, sorumluluk, görev bilinci, adalet, hukukun üstünlüğü, çalışma, üretme, paylaşma, emeğin değeri, vergi bilinci, tüketici bilinci vb.	X	X	X	X	X	X	X	X
Sağlık, Spor ve Oyun	Temizlik, beslenme, ilk yardım, hastalıklardan korunma, ilaç kullanımı, spor, spor kültürü, dinlenme, eğlenme, oyun, geleneksel çocuk oyunları, bilgisayar oyunları vb.	X	X	X	X	X	X	X	X
Sanat ve Toplum	Sanat, estetik, insan ve toplum, müzik, resim, tiyatro, mimari eserler, sinema vb.					X	X	X	X
Bilim ve Teknoloji	Teknoloji, ulaşım, iletişim, haberleşme, sosyal medya, merak duygusu, keşif ve icatlar vb.	X	X	X	X	X	X	X	X

3.3. Bestami Yazgan'ın Şiirlerinin Temalar ve İletiler Açısından İncelenmesi

Bestami Yazgan öğretmen kökenli bir şair ve yazar olarak çocuklara ayrı bir önem vermiştir. Şiirlerinin hemen hemen tamamını çocuklar için yazmıştır, yazdığı şiirlerin teması, çocuklara vermek istediği iletiler ve hissettirmeye çalıştığı duygular incelemeler sonucunda belirlenmeye çalışılacaktır. Yılmaz'a göre şairin çocuk şiirleri genellikle lirik, didaktik ve pastoraldir çünkü şiirlerin muhatabı olan çocuğun iyiye yönlendirilmesi gerekmektedir (2013: 49). Öğreticilik dışında çocuğa sanatsal duyarlık kazandırmak da yine bu şiirlerin sezgi gücüyle gerçekleştirilebilir durumdadır. Bu bölümde Bestami Yazgan'ın on bir şiir kitabında yer alan şiirleri Türkçe öğretim programında yer alan temalar doğrultusunda incelenecektir.

3.3.1. Biz ve Değerlerimiz Teması ve İletileri

Bu temada aile, duygular, inançlar ve insan ilişkilerinde gösterilen davranışlar ele alınmıştır. Aynı zamanda bu tema, insan hayatında her türlü kıymeti ifade eden "değer" kavramını da içermektedir. Aile, büyüklerimiz, dostluklar, arkadaşlıklar, merhamet, sevgi ve saygı bu değerlerden sayılabilir.

3.3.1.1. Aile

Aile insanın göz açıp da tanıdığı ilk varlıktır, insanın ailesini seçme şansı yoktur fakat anne, baba ve kardeş her insan için paha biçilemez kıymete sahiptir, özellikle çocukluk çağında ailenin insan üzerinde büyük etkisi vardır. Şirin (2015: 112), çocuk ve aile münasebetini şu cümleleriyle dile getirmektedir: Çocuğun hayatının temel belirleyicisi aile kozasıdır. Hz. Âdem'in çocuklarının büyüyüp yetiştiği aile kozası tarih boyunca gelişerek ve değişerek varolmuştur. Medeniyetler varlığını aile kurumuna borçludur. Medeniyete rengini veren aile, medeniyeti inceltip geliştiren ise gelenektir. Bir medeniyette değer üretiminin merkez üssü aile, biricik öznesiyse çocuktur.

İslam'da çocuğun temiz yaratıldığına ve anne babaya emanet edildiğine inanılmaktadır. Mercan (2014: 476), çocuğu kirlenmemiş insan, insanın özü olarak tanımlamaktadır. Meleklerle arkadaş olan, hepsinin en temiz tanımla ele alındığı başka bir insan grubuna rastlamak mümkün değildir. Medeniyetimiz çocuğu bir emanet olarak önce anne ve babaya, eşsiz bir nimet olarak bağışlandığını kabullenir.

Çocuğu büyütecek enerji olan sevgiyi de Yaratıcı anne ve babanın içine yerleştirmiştir.

Türk aile yapısında çocuk, İslamiyet'ten önce de sonra da özel bir yere sahip olmuştur, erkek çocuğu babasının yoldaşı, devletin ve milletin koruyucusu, asker olarak yetiştirilirken; kız çocuğu da süt saçan, peynir yapan, yün eğiren, halı dokuyan, kışlık erzak hazırlayan ve daha birçok yönden toplumsal hayatı ayakta tutan annenin yardımcısı olarak görülmüştür, üstelik toplum tarafından her kız çocuğu bir anne adayı olarak kabul edildiği için verilen eğitimlerle de pek çok beceri kız çocuklarına kazandırılmaya çalışılmıştır.

Zaman içinde en az değişime uğrayan müesseselerden birisi Türk aile yapısıdır. Bu yapının Osmanlıların kuruluş döneminde de başlıca unsurları, düğün, anne, baba, doğum ve çocuktur. Türk-İslam anlayışında aile kurumunun ana amacı insan neslini devam ettirmektir. Bunun için çocuk yapmak ve yetiştirmek ailenin en temel görevidir. Aile çoğu zaman plan ve hesaplarını çocuğa göre yapmaktadır (Aksoy, 2016: 14).

Bir çocuğun dünyaya geldiği anda tanıdığı, sevdiği, güvendiği insanlar olan ailesi, ömür boyu onun yanında olacak ve her başı sıkıştığında elbette ki yardımına koşacaktır. Çocuk, aileyle olan ilişkisini saygı, sevgi ve güven temelleri üzerine ne kadar sağlam kurarsa çevresine de o kadar olumlu bir birey olarak yaklaşacak, insan ilişkilerini bu doğrultuda yürütecektir.

Aileyi ayakta tutan en önemli öge olarak kabul edilen anne, her insan için çok özel bir yere sahiptir, öyle ki bu kavram çocuklukta tarif edilemez anlamlar içerir, vaktinin çoğunu annesiyle geçiren çocuğun mutluluğu, nazı, niyazı ve kederi hep annesindedir. Çocuğun şarkılarında, şiirlerinde ve oyunlarında hep anne vardır, anneden ayrı geçirilen kısa bir süre bile çocuğa asırlar boyu süren ayrılık gibi gelir. Baba ise, Türk aile yapısına göre annenin ve çocuklarının koruyucusu, gücün temsilcisi, evin direğidir.

Çocuk anne, baba ve kardeşlerinin yüreğinde yer ettiğini neşeli bir ağızla dile getirmektedir. Nasıl ki kelebekler, çiçekler soyut kavramlar olan melekler çocuğun yüreğinde sevgiye yer bulduysa aile üyeleri de öyledir. Çocuk ailesini sever ve bu sevginin karşılığını da ailesinden görür:

*“Çifte Salıncak
Yüreğime kurdum çifte salıncak,
Birinde kardeşim,
Birinde kelebekler sallanacak.*

*Yüreğime kurdum çifte salıncak,
Birinde babam,
Birinde çiçekler sallanacak.*

*Yüreğime kurdum çifte salıncak,
Birinde annem,
Birinde melekler sallanacak.*

*Onların yüreğinde benim de var
Bir salıncağım,
Hepsinde sevgiyle sallanacağım.” (ÇPKKŞ: 8)*

Babanın aileyi bir arada tutmak, onları koruyup kollamak gibi bir görevi vardır. Çocuk babasına seslenerek onun mutluluğunun ilk başta anneyi etkilediğini daha sonra tüm aileye yayıldığını, ailede bir kişinin mutluluğunun ailenin diğer fertlerine de yansıdığını söylemektedir. Aile zor günlerde olduğu gibi mutlu günlerde de bir arada olup sevinçlerini paylaşmaktadır:

*“Babam Gülünce
Babacığım
Sen gülünce
Annem gülüyor önce,
Sonra ben.
Mutluluk çiçeği
Açıyor içimizde.*

*Babacığım
Sen gülünce
Evimiz sanki
Cennetten bahçe.” (ÇPKKŞ: 19)*

Anne, çocuğu için her sıkıntıya katlanır, çocuk da bunun farkındadır, annesinin kıymetini bilir. “Bebek hem doğum öncesi hem de doğum sonrası dönemiyle anne için büyük sorumluluktur. Doğum öncesinde anne adayının bedeninde oluşan kimyasal değişikliklere bağlı olarak ortaya çıkan bulantı, kasılma, uykusuzluk gibi durumlar kadını rahatsız eder.” (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2005: 86). Bebeğin dünyaya gelmesiyle de yeni durumlar ortaya çıkar, bebeği düzenli beslemek, uyutmak, temizliğini yapmak, kısacası sağlıklı büyümeye çalışmak

bunlardan bazılarıdır. Fakat bütün bu olumsuzlukları annenin derin sevgisi ortadan kaldırır. Anne yüreğindeki sevgi enerjisiyle bu sıkıntıları görmezden gelir, bebeğinin varlığıyla mutlu olur. Çocuk bu durumun farkında olduğunu da ifade etmektedir:

*“Sevgi Nöbeti
Beni doğurdun
Aşkla yoğurdun
Acıktığımda hemen doyurdun.*

*İyi niyeti,
Bitmez gayreti.
Başımda tutar,
Sevgi nöbeti.” (ÇPKKŞ: 33)*

*“Gül Saçlı Bahçıvan
Çiçek açsın diye soyu,
Azık edip günü, ayı;
Peşim sıra ömür boyu
Gece gündüz yürür annem.”(ASM: 21)*

Çocuğun diliyle anneye olan sevgi ve minnet farklı söyleyişlerle birçok şiirde dile getirilmiştir. Çocuk için anne çok kıymetlidir, annelerin her hali güzeldir ve eşi benzeri yoktur:

*“Annem Gibisi
Üzmeye hiç kıyamam,
Sarılmaya doyamam,
Hallerini sayamam,
Var mı annem gibisi?” (ASM: 9)*

Annelerin emekleri ve zahmetleri karşılığında çocuklarından tek bir isteği vardır, o da evlatlarının ömür boyu yanında olmasıdır. Nasıl ki çocukken anneler sevgi ve merhamet yönüyle çocuğuna bir siperse yaşlandığında da evladından beklediği pek farklı değildir çünkü anne evladının sevgisine, merhametine ömür boyu muhtaçtır:

*“Yavrucuğum
Ömür boyu koklanacak
Çiçek ol bana.
Gölgene sığınayım,
Saçak ol bana,
Yüreğin kadar berrak,
Sıcak ol bana,
Sonsuza dek tütecek
Ocak ol bana,
Yaşlanınca koşacağım*

Kucak ol bana... ” (ÇPKKŞ: 34)

Çocuk elbette ki sadece ailesini sevmekle yetinmeyecek hayatında karşılaştığı birçok varlığa, kuruma sevgi, saygı duyacaktır. Fakat kimi, neyi sevmesi gerektiğini de bu duyguyu ilk tattığı annesinden öğrenecektir. İnsan sevmeyi annesinden öğrenir ve diğer varlıklara yansıtır. Bu ileti yalnız çocuk okurlara değil çocuğa iyi bir eğitim vermekle yükümlü anne babalara da verilmektedir:

*“Sen Varsın Annem
Vatanı, milleti seversem eğer,
Bayrağa, sancağa verirsem değer,
Kutsaldır, diyorsam bu düşünceler,
Senin duygun vardır, sen varsın annem.” (ÇPKKŞ: 39)*

Her şeyini çocuğuna odaklayan, iş dışında kalan vakitlerinde onun her dediğini yapıp mutlu olması için gecesini gündüzüne katan fakat bir türlü evladının yüzünü güldüremeyen anne babalar önemli bir noktayı gözden kaçırmaktadır, çocuk ancak ailesiyle olmaktan mutluluk duyar. Bir çocuğu en çok mutlu edecek davranış anne babasının kendisine vakit ayırıp onlarla kaliteli zamanlar geçirmesidir. Sevgi isteği sürekli başka şeylerle karşılanmaya çalışılan çocuk hırçınlaşmakta, hiçbir şeyden memnun olmayan, sürekli mutsuz bir karaktere dönüşmektedir. Çocuğun anne babasının sevgisine, ilgisine ihtiyacı vardır ve anne babası hayatta olduğu için Allah’a şükretmektedir:

*“Uçtu Uçtu
Annemin koinunda
Uyumak güzel.
Babamın kolunda
Büyüme güzel.” (UUŞU: 48)*

*“Biri Var Ki...
Yalnız biri var ki,
Şefkatte melek sanki.
Canım ne zaman istese
Koşarım kucağına,
Tatlı tatlı okşar beni.
O mutludur, ben bahtiyar.
Şükür,
Canım annem var!” (GAD: 41)*

Çocuğun acısını, derdini geçirecek olan yine annesidir. Annenin varlığı çocuğuna şifadır, çocuk her anında annesinden ilgi ve sevgi beklemektedir. Anne çocuğuna dokununca bütün acılar şıp diye geçmektedir:

*“Şıp Diye Geçer
Oynarken düşüversem
Huzurun kaçar annem,
Öptüğün her yerimde
Çiçekler açar annem,
Dizimdeki acılar
Şıp diye geçer annem.”* (ASM: 19)

*“Anne
Anladım anneciğim,
Bitmeyecek telaşım.
Ancak senin dizinde
Dinlenir başım.”* (UUŞU: 43)

Verilen iletiler hem çocukların kardeşlerini kıskanmamasını hem de anne babaların evlatlar arasında adaleti sağlamasını hedeflemektedir. Çocuk şundan emin olmalıdır ki anne ve babalar çocuklarını eşit derecede sever, aralarında ayırım yapmaz. Çalışkan (2011: 26), ailenin bu hassas dönemi geçirirken dikkat etmesi gereken noktalar olduğunu belirtmektedir. Çocuk sahibi olduktan sonra yeni bir döneme giren aileyi, çocuklarının doğumlarından yetişip büyümelerine kadar pek çok zorluk ve yorgunluk beklemektedir. Anne ve baba bu zorlukları Allah'ın (c.c.) kendilerine vermiş olduğu vazifenin bir parçası görüp severek yapmalıdır. Ailenin meyvesi olan çocukların şefkat, merhamet, hoşgörü ve tevazu içinde dua ve niyazlarla büyütülmesi gerekir.

Annelerin yüreği hassas terazi gibidir, anne ve babalar evlatlarına eşit ilgi, sevgi göstermekte ve bu sevgi sürekli artmaktadır. Çocuğun masal gibi anlattığı şiirde bu düşünceler dile getirilmektedir:

*“Hassas Sevgi Terazisi
Bir annenin iki çocuğu varmış,
İkisi de burcu burcu kokarmış;
Biri Ceylan, biri Mustafa.
Hassas sevgi terazisi
Meyletmezmiş bir tarafa.
Bir sevgiye bin katarmış,
İkisini bir tutarmış.”* (GS: 67)

*“Gülbeşeker
Biz üç güzel kardeşiz,
Bir yürekte üç deniz,
Annemizin gülüyüz,
Yuvanın bülbülüyüz.*

*Biz üç güzel kardeşiz,
Neşe saçan güneşiz.
Annem, babam el ele
Çevremizde pervane.” (UUŞU: 148)*

*“Anne Yüreği
Güzel melekler şahit,
Duadadır beş vakit.
Çocuklarını eşit
Tutar anne yüreği.” (ASM: 65)*

Çocuk bir lütuftur, insanlar çocuk sahibi olmalıdır. Mercan’a göre çocuk nerede, kimden doğarsa doğsun etnik kökenine, ailesinin durumuna bakılmaksızın selamı hak eden değerle, bir eksikliği gidermek üzere yeryüzünü şereflelendirmeye gelmiştir. Onu değerli kılan Allah’ın(cc) ona ruhundan üflemesidir. Her çocuk yeni bir haber, tazelenmiş bir güzellik olarak dünyaya gelmektedir (2014: 477). Yazgan, birçok şiirinde evlat sahibi olmanın önemine değinerek yalnızca çocuklara değil yarının büyüklerine, anne baba adaylarına da seslenmektedir. Çocuk bir aile de en gerekli bireydir, aileyi bir araya getiren lütuftur, çocuk sahibi olmaya karar veremeyen insanlar da bu vesveseden uzak durmalıdır:

*“Ey Güzel Canlar!..
Yıldız yıldız ruha yağsın çocuklar,
Bırakın bırakın doğsun çocuklar!*

*Yuvayı süsleyen çiçektir onlar,
Güneş gibi sıcak, cömerttir onlar,
Ey güzel insanlar, ey güzel canlar,*

*Kara geceleri boğsun çocuklar,
Bırakın, bırakın doğsun çocuklar!..” (ÇPKKŞ: 41)*

*“Çocuk Çiçek Açınca
Ebemkuşağında
Eller birleşir,
Sevgi kundağında
Diller birleşir.
Ve mutluluk
Başköşeye yerleşir,
Yuvada çocuk*

Çiçek açınca...” (ÇPKKŞ: 66)

Bilmece türüyle yazılan aşağıdaki şiirde çocuklara bir soru sorulmuş ve çocuklar bir sonuca ulaştırılmaya çalışılmıştır. Çocuk mutluluk, sevgi kaynağıdır, onsuz yuva kurulmaz. Bu düşünceler, çocuğu varlığına yönelik olumlu bir bakış açısı geliştirmeye yönelterek onun ailedeki değerini daha iyi fark etmesini sağlamaktadır:

*“Bilmece
Yarısı naz, yarısı haz,
Onsuz bir yuva kurulmaz,
Sever sever de yorulmaz,
Bir öpücük aldınız mı?”* (ÇPKKŞ: 67)

Türk aile yapısında çocuğun çok sevildiği, çok farklı isimlerle adlandırıldığı bilinmektedir, “nur topu” benzetmesi bir çocuğun güzelliğini, sevimliliğini dile getirmek için kullanılan sözcük gruplarından. Nur topuna benzeyen çocuk, yuvaya güneş gibi doğmuş, aileye sevgi ve mutluluk getirmiştir:

*“Güneş Çocuk
Bir nur topu kucak açtı
Öbek öbek sevgimize.
Çelenk ördü gülücükler,
Güneş doğdu evimize.”* (GAD: 7)

Anne, babanın isteği yuvada bir çocuğun olmasıdır. Çocuk, her aile için şükür sebebidir. “Hz Muhammed(sav), Çocuk kokusu, cennet kokusundandır.” (akt. Çalışkan, 2011: 14) sözüyle İslam’da çocuğun değerini dile getirmiştir. Aşağıdaki dizelerde de çocuğun gözüne, gönlüne cennetten bir kokunun yayıldığı, çocuğun yuvada burcu burcu kokan çiçek olduğu belirtilmektedir:

*“Yüzümün Akı Yavrum
Gözüne, gönlüne yayılmış sanki
Cennetten koku yavrum.
Bülbülü ol yuvamızın
Neşeyle şaki yavrum.”* (ÇŞ: 51)

*“Burcu burcu gül çağında,
Tüter sevgi ocağında.
Şükür anne kucagında
Çiçekler var, çocuklar var.”* (ÇPKKŞ: 79)

Günümüzde birçok kavram değiştiği gibi insanların evliliğe ve çocuğa bakış açısı da değişmiştir. Günlük hayatta pek çok sıkıntıya katlanan, birçok sınava giren,

hayatının büyük bölümünü modern zamanların gereksiz uğraşlarıyla geçiren insanlar, ne yazık ki bir evlat sahibi olmanın sorumluluğunu almak istememektedir ve çocuk sevgisini farklı yollarla gidermeye çalışmaktadır. Bunlardan bir tanesi de evlerde çocuğun yerini hayvanların almasıdır. Şiirlerde bu tür davranışlara büyük eleştiri getirilmektedir. Bebeğin leylekler tarafından getirildiği, çocuklara büyüklerin söylediği ve birçok çocuğun inandığı çocuk gerçekliğine uygun bir düşüncedir. Çocuğa yine çocuk gerçekliğiyle seslenilmekte artık leyleklerin bacalara konmama sebebi olarak evlerde çocukların yerini evcil hayvanların alması gösterilmektedir:

*“Hacı Leylek
Leylekler vardı,
Her yuvaya mutluluk
Ve çocuk getiren.
Cici leylekler,
Hacı leylekler.
Fakat şimdi
Evimizde baş tacı,
Ya bir kedi
Ya havlayan bir köpek.
Korkusundan konamıyor bacaya
Zavallı hacı leylek!” (UUŞU: 150-51)*

Bestami Yazgan dört çocuk babası ve yedi torun dedesi bir şairdir. Şiirlerinin birçoğunda bu rollerin ona hissettirdiği duygu ve düşünceleri işlemektedir. Şairliğin duygu yönünün ağır bastığı kabul edilen bir gerçektir, Yazgan da kendisini duygulandıran, derin mutluluklar yaşatan olayları şiirlerine yansıtmaktan kaçınmamıştır. Aşağıdaki şiir Bestami Yazgan’ın oğlu için yazıp bir dergiye göndererek çocuk edebiyatına adım attığı ilk şiiridir. Bir babanın oğluna karşı hissettiği duyguların en içten söylemlerinden olan şiir, çocuğun ailede yaşattığı mutluluğun ve heyecanın ispatıdır. Anlaşılan o ki babalar evlatlarını ümidi, yarını, neslinin devamı olarak görmekte ve derin sevgisiyle çocuğuna bağlanmaktadır:

*“Ciğer Parçası
Ey kendi kendine oynayan çocuk!
Kanım kaynamaya başladı sana.
Kolunu boynuma dolayan çocuk,
Kanım kaynamaya başladı sana.*

*Sende çiçeklenir en temiz niyet,
Engin düşlerine yoktur nihayet.
Sevgini gönlüme gel misafir et,
Kanım kaynamaya başladı sana.*

*Sen doğacak günüm, ümit dünyamsın,
Soyuma kök veren çınarsın, çamsın.
Candan da ileri ciğer parçamsın,
Kanım kaynamaya başladı sana.” (GS: 71)*

Şair, kızlarına da şiirler yazmıştır, kızlarının her birinin ayrı bir özelliği olduğunu sevgilerinin ayrı fakat eşit olduğu şiirlerde dile getirilmektedir. Anne babalar yeri geldiğinde çocuklarından sevgilerini gizlemekte sanki sevgisini söylemekle onları şımartmaktan korkmaktadırlar, şair bu anlayışın doğruluğuna inanmamaktadır ki çocuklarının her birine yüreğini açmış, onlar için şiirler yazmıştır. Çocuklar aileleri tarafından sevildiğini bilmelidir ki hayatta güçlü ve emin adımlarla yürüyebilsinler:

*“Gülen Çiçek –Kızım Saadet’e-
Semadan yıldız gibi
Parlayıp gelen çiçek.
Mutlulukla çağlayıp
Gönlüme dolan çiçek.” (ÇPKKŞ: 72)*

*“Canımın Öz Çiçeği
-Hatice Kübra’ya-
Saçları bir demet gül,
Gözleri giz çiçeği.
Dudağından süzülür,
Rengârenk söz çiçeği.
Öptükçe ballanıyor,
Yanağı haz çiçeği.” (UUŞU: 116)*

*“Nazı Konuşur
-Kızım Hilal Betül’e-
Korkarım zamanın
Hızı konuşur.
Bir gün kanatlanıp
Uçacak diye,
Gönlümde bir tatlı
Sızı konuşur...” (UUŞU: 118)*

Şair, evlat sevgisinin üzerine onu daha da mutlu eden torun sevgisini tatmıştır. Torun, ailede mutluluk ve şükür sebebi olmaktadır, şair de bu duyguyu Rabbinin kendisine verdiği bir armağan olarak görerek şükürünü şiirlerinde dile getirmektedir:

*“Bir Güzel Torun Geldi –Ahmet Kasım’a-
Dün oğlum, kızım doğdu,
Bugün yıldızım doğdu,*

*Semada izim doğdu.
Çiçekli yarın geldi,
Bir güzel torun geldi.*

*Bu gönül heyecanı
Rabb'imın armağanı,
Şimdi şükür zamanı.
Mutluluk derin geldi,
Bir güzel torun geldi.” (ÇPKKŞ: 67)*

Sadece dedeler torunlarını değil aynı zamanda bu derin sevginin kahramanı olan torunlar da dedelerini sevmekte, onlara saygı göstermekte ve türlü şirinliklerle büyüklerini kendisine bağlamaktadır. Dede toruna güzel sözler söyleyerek torunun yüreğinde derin bir yer edinmektedir:

*“Candan Öte Can Dedem
Sevgili torunum, der;
Çiçekli yarınım, der;
Yüreğim bayram eder,
Ne şekersin sen dedem,
Candan öte can dedem!” (KÇA: 60)*

Kız veya erkek çocuklar evlendiği zaman ailesinden ayrılarak eşiyile beraber farklı bir eve yerleşmektedirler. Anne ve babalar her ne kadar çocuklarının hayırlı bir eş bulup yuva kurmalarını istese de çocuklarından ayrılmak onları üzmektedir. Şiirde annelerin üzülmemesi gerektiği bir nine tarafından öğütlenirken evlenen kızların belli bir zaman sonra yuvaya evlatlarıyla gelecek olmaları teselli olarak görülmektedir:

*“Annelerin Kaderi
Her anne
Bin bir emekle*

*Besler yavrucuğunu.
Gün gelir,
Günler geçer;
Yavrusu kanatlanır,
Uçar gider uzaklara.*

*Nur yüzlü nineler der ki:
Çiçekler, meyvelerle;
Çocuklar, torunlarla dönecek geri.
Üzülmeyin ne olur,
Hep böyledir annelerin kaderi! ” (ASM: 70)*

Çocuğun giderek genişleyen çevresinde abla, ağabey, kardeş veya yeğen yer alır. Çocuk, kardeşlerini, anne babasının sevgisini azaltan bir rakip değil, anne ve

babasının sevgisini paylaştığı bir yoldaş, arkadaş gibi görmektedir. Tek başına büyüyen kimi çocuklarda ailenin tutumuna göre çocukların paylaşmayı bilmeyen, kendi isteklerini ön planda tutan bencil davranışlar gösterdiği bilinmektedir, çocuğun paylaşmayı öğrenmesinin en kolay yolu en çok sevdiklerini, anne ve babasını, bir kardeşle paylaşmaktan geçmektedir. Ayrıca kardeş sevgisi dünyada tadılması gereken en güzel duygulardandır, Küçük Kardeşim adlı şiirde çocuk kardeşinin şirinliklerini sayarken başka bir şiirde kardeşinin dünyaya gelmesinden duyduğu sevinci dile getirmektedir. Çocuk kardeşini bir rakip olarak görmemekte, kardeşine endişelenmemesini annesinin sevgisinin ikisine de yeteceğini belirtmektedir:

*“Küçük Kardeşim
Annemin kucağında
Bir ağladı, bir güldü.
Yuvamızda kanarya,
Bahçemizde bülbüldü”* (UUŞU: 7)

*“Hoş Geldin Bebek
Bugün misafir oldu
Yuvamıza yedi renk;
Aramıza hoş geldin,
Hoş geldin güzel bebek.”* (GS: 16)

*“Minik Kardeş
-Benim canım kardeşim!
Annelerin yüreği
Hiçbir şeye benzemez,
Korkuların nafîle.
Gül sevgisi ikimize
Yeter de artar bile...”* (ASM: 77)

İnsan yüreği sevmeye, iyiliğe meyillidir; çocuk, başkalarını sevmeye, onlara güzel davranışlar göstermeye yönlendirilirse yüreğindeki sevgi artacak herkese yetecektir, oysa kötülüğe, hırsla, nefrete, kıskançlığa yönlendirilen bir yürek, ömür boyu mutsuzluğa ve yalnızlığa sürüklenecektir. Bir çocuğun yakın çevresiyle geliştirdiği iyi ve samimi duygular kişilik gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu yüzden çocuk akrabalarını da sevmeyi onlarla güzel vakitler geçirmeyi bilmelidir. Yeğenin tatlılığının anlatıldığı aşağıdaki dizelerde çocuğun yeğeniyle vakit geçirmekten memnun olduğu anlaşılmaktadır:

*“Küçük Yeğenim
Ne kadar da tatlısın,
Benim küçük yeğenim.*

*Kuş gibi kanatlısın,
Benim küçük yeğenim.*

*Pınar ol ak dağıma,
Gel gir gönül bağıma,
Haydi koş kucağıma,
Benim küçük yeğenim.”(GAD: 48)*

3.3.1.2. Büyüklerimiz

Ninelerin, dedelerin veya diğer aile büyüklerinin varlığı insanların hayatında unutulmaz anılar bırakmaktadır. Büyüklerin anlattığı masallar, halk hikâyeleri çocuğun düşlerini süsleyerek onu bilmediği dünyalarda gezdirmektedir. Birçok şair veya yazar yetişmesinde bu zengin ortamların olumlu etkisinden söz etmektedir.

Halide Edip, anılarında anneannesinin evinde tanıştığı ve anlattıkları halk hikâyeleriyle kendisini çok etkileyen Süleyman ve Ahmet Ağa adlı kişilerden bahseder. Hayal dünyasının gelişmesinde, halk edebiyatını öğrenmesinde bu kişilerin katkısına değinir (Erdal, 2008: 14-15).

Aile büyükleri en küçük ayrıntısına kadar küçüklerin dikkatini çekmekte ve kolay kolay unutulmamaktadır. Türk aile yapısına uygun bir nine tasvirinin yapıldığı aşağıdaki şiirde nine soy ağacına benzetilerek ailenin temeli kabul edilmekte, dallarında evlatların, torunların varlığından bahsedilip burada geniş aile olmanın güzelliği de dile getirilmektedir. Ninenin çiçekli beyaz tülbenti çocuk tarafından temizliğin, saflığın sembolü görülmektedir. Yeşil ve al renkler Anadolu toplumunda özel renklerdir, yeşil renk dinin simgesi, kırmızı ise Türk milletinin bayrağının rengi olması nedeniyle birçok yerde kullanılır. Damatların sırtlarında tül, gelinlerin bellerinde kuşak bu renklere oluşmaktadır ve şiirde de ninenin topladığı yiyeceklerin rengi yeşil ve aldır, bu ninenin elleri kınalı ve öpülesidir. Ayrıca şiirde ninenin anlattığı masalların güzel bittiği vurgulanarak tüm bu özelliklerin nineyi torunun gözünde unutulmaz kıldığı anlaşılmaktadır:

*“Ah Ninem Sultan Ninem
Sevgiyle sulanan
Soy ağacında;
Evlat evlat,
Torun torun
Dalların vardı.*

Vefayla çiçeklenen

*Ve sabırla renklenen
Hayâ sandığında,
Zamanın solduramadığı
Sütbeyaz tülbentlerin,
Tüllerin vardı.*

*Berekete sevdalı parmakların,
Toplardı yeşili, alı.
Koklanıp öpülesi,
Burcu burcu kınalı
Ellerin vardı.*

*Ah ninem, sultan ninem!
Kafdağı'ndan derdiğimiziz,
Her murada erdiğimiziz
Ve uçan halılarla
Göğe sofrâ serdiğimiziz,
Masalların vardı.” (ÇPKKŞ: 40)*

Masalların bir çocuk için faydasını Helimoğlu, şu sorusuyla irdeler: “Bir insana anadilini; anlatımı ikilemeler, benzetmeler, uyaklar, deyimler, atasözleri, vb. gibi konuşma dilinin bütün incelikleriyle zenginleştirilmiş masallardan daha iyi, sözlü veya yazılı hangi edebiyat ürünü öğretebilir ki?” (2013: 114). Masallar, genellikle nineler ve dedeler aracılığıyla çocuklara aktarılmakta, çocuklar da bu zengin ürünleri dinleyerek hayale dalmakta, kötülerle boğuşmakta, iyilerle sevinip yeri gelince Kafdağı'na gitmekte yeri gelince bir sihirli fasulyeyle devler ülkesine çıkmaktadır. Mutlu biten bu gizemli türün sonunda yer alan dualarda bir çocuğa pay verildiğinde ise bu çocuk için eşi bulunmaz bir keyif haline gelmektedir:

*“Uçtu Uçtu
Ninemin masalıyla
Hayale dalmak,
Dedemin duasından
Pay almak güzel.” (UUŞU: 48)*

Kaplan (2008: 78)'a göre öğretmenler kültürlü insanlar yetiştirerek bir milletin kültürünü zenginleştirirler. Kabiliyetli bir genci keşfetmek bir Ziya Gökalp'ı, bir Yahya Kemal'i ortaya çıkartabilir. Örneğin, Ziya Gökalp'ı Diyarbakır'da tabiat dersleri veren Rum bir doktor keşfetmiştir. Öğretmenler herkese aynı dersleri verirken kabiliyetli olanlarla ayrıca meşgul olmalıdırlar. Kabiliyetli insanlar verimlidirler, kabiliyetleri geliştirildiğinde onlardan bütün millet ve insanlık

faydalanır. Bu yüzden kültürün gerçek işçileri, üreticileri ve çoğaltıcıları öğretmenler, Türkiye’yi ileri götürecek olanlar ise onların öğrencileridir.

Bir çocuk, okula başladıktan sonra aile ve akrabaları dışında farklı bir ortama girerek yeni arkadaşlıklar, dostluklar ve bağlılıklar kurmaktadır. Bu bağlılıklarda öğretmenin önemli bir yeri vardır, çocuk için her şeyi bilen, asla hata yapmayan, ona her şeyi öğreten olarak algılanan öğretmen pek kıymetlidir ve unutulmazdır. İncelenen şiirlerde öğretmenin tarihi şahsiyetleri yetiştiren, eğitim yönüyle en önde giden bir kılavuz olduğu kabul edilip çocuk için saygı uyandıracak niteliklerinin dile getirildiği görülmektedir:

“*Sen Büyüksün Öğretmenim
Makamın hep gönüllerdi,
Varlığın cehle siperdi,
Fatih elini öperdi,
Sen büyüksün öğretmenim.*

*Önde sendin hep kılavuz,
Ardından yürüdü Yavuz.
Senden aldı insanlık hız,
Sen büyüksün öğretmenim.”* (GS: 32)

“*Haydi Canım Öğretmenim
Ova deme, bayır deme,
Çiçekler getir bahçeme,
Haydi canım öğretmenim!
Külfet senin, nimet benim.*

*Emaneti yarınlara
Ulaştıran pul olursam,
Atamızdan miras kalan
Bu vatana kul olursam,
Bil ki canım öğretmenim!
Bu güzelim devlet senin,
İki cihan servet senin... ”* (BÇÖ: 44-45)

3.3.1.3. İnsan İlişkileri

Aileyle kurduğu ilişkileri genişletmeye başladığı dönemlerde çocuk toplum içinde de iyi ilişkiler kurmanın gerekliliğine inanmalı ve toplumda iyi bir yer edinmeye çalışmalıdır. Çocuğun sosyalleşmesi, insanları ve insan onuruna yakışan

davranışları tanınması için öncelikle insanı sevmesi gerekmektedir. İnsanı sevmek de gönül işidir.

Yunus Emre hakka ve halka olan sevgisiyle Türkiye’de ve dünyada tanınmış Türk Tasavvuf Edebiyatı’nın önemli gönül insanlarından birisidir. Yunus’u günümüze kadar yaşatan da en çok bu özelliği olmuştur. Şanlı (2009: 956)’ya göre, her devirde ve her yerde ortaya çıkabilen insanın problemleri, sevinçleri, kederleri Yunus Emre’nin şiirlerinde büyük bir coşku ve içtenlikle yer bulmuştur. Yunus’un şiirlerini, insan kendisini ve bütün insanlığı bulduğu için sevmektedir. Çağımız insanının uzun tecrübelerden sonra bilincine vardığı insan değerini Yunus, yüzyıllar öncesinden sevgi ve içtenlikle dile getirmiştir. Bu durum, çağ insanının yönünü Yunus’a ve tarihe çevirirken Yunus’u da çağlar ötesinden günümüze taşımaktadır.

Yönünü Yunus’a döndüren çağ insanlarından biri de Bestami Yazgan’dır. Şairin şiir kitapları incelendiğinde şiirlerinin birçoğunda bir Yunus nefesi hissedilmektedir. İnsana verilen değer, kulu Allah yarattığı için sevmek, dünyayı olumlu ve geçici bir konak yeri gibi algılama, insanı aşağılara düşüren kıskançlık, haset, kibir gibi kötü duygulardan uzak durma, iki şairin dilinde de benzerlik gösterir. Kayaer (2010: 71)’e göre “Bir ahlakçı olarak Yunus’un insanları sevmek, onlara yardımcı olma, tatlı dille konuşma, güler yüzlü davranma, cahillikten uzak durma şeklindeki ahlaki öğütleri işte bütün kötülüklerin panzehiri olan davranışlardır.” bu panzehiri Bestami Yazgan’ın şiirlerinde de görmek mümkündür.

İnsan ilişkileri sonucunda çocuğun toplumdaki olaylara karşı yargıları yavaş yavaş oluşmaktadır. Yaşanan bazı olaylar karşısında anne, babanın tepkileri çocuğu da etkileyebilmektedir, çocuk tıpkı bir kayıt cihazı gibi büyüklerinden ne duyarsa ne görürse öyle konuşup öyle davranabilmekte fakat bu durum çocukların kendi ahlaki ve vicdani yargılarını oluşturmalarını engellememektedir. Çocuğun yargısına göre tamiri mümkün olan hatalar pek büyük sorun olarak gözükmezken hayallerini yok edecek davranışlarda bulunan kimseler asla affedilmemektedir:

*“Hayal Hırsızlarına
Komşuya hırsız girmiş,
Annem: “Elleri kırılın!” diyor.
Köşedeki marketi soymuşlar,
Babam: “Hepsi hapse girsin!” diyor.
Bunları belki*

*Affedebilirim ama
Hayallerimizi çalanları
Asla!” (GAD: 72)*

Günlük hayatta birçok anne babanın iletişim konusunda çocuklarıyla problem yaşadıkları bilinmektedir. Ebeveynler, çocuklarının kendilerini dinlememesinden, isteklerini zorla yaptırmaya çalışmalarından genelde şikâyetçidirler. Burada sorulması gereken şudur: Peki, büyükler çocuklarını ne kadar dinliyor? Çocukların anlaşılması yalnızca onların hataları olmayıp aileler bazen çocuklarının inatçı bir karaktere bürünmelerini bilmeden desteklemektedir. Bu yüzden uygulanacak en iyi yöntem çocuğa onun diliyle, kavramlarıyla ve anlayışıyla yaklaşmak olacaktır. İnsanların yaşına uygun davranmak ve karşındakini anlayabilmek sağlıklı iletişim için önemlidir. Bu düşüncenin desteklendiği aşağıdaki şiirde Nasrettin Hoca herkesin yaşına uygun davranıp insanların seviyesine inmeyi başardığı için çok sevilmiştir:

*“Nasrettin Hoca’mız
Büyükler ile büyük,
Küçükle küçük olmuş,
Fıkrasını duyanlar
Hem düşünmüş hem gülmüş.” (ŞNH: 8)*

Çocuğun çok yönlü düşünmesi ve başkalarının görüşlerini önemseyip insanlara saygılı olması için öncelikle insanların birbirinden farklı düşünmelerinin normal bir durum olduğunu kabul etmesi gerekir, farklı görüşlere karşı saygılı olmak, başkalarının hakkını gözetmek her insanın sahip olması gereken güzel huylardandır. Toplumsal bir varlık olan insan, bu gerçeği çocukluktan itibaren benimsemelidir. İnsanların neden farklı düşündüğünü öğrenmek isteyen çocuk Nasrettin Hoca’dan dünyanın dengesi için bunun şart olduğunu öğrenmektedir:

*“Dünyanın Dengesi
Birkaç çocuk merakla
Hoca’ya şöyle sorar:
— Efendim, niçin farklı
Yöne gider insanlar?*

*— Herkes sağa gitseydi,
Sol taraf üzülürdü;
Hem o zaman dünyanın
Dengesi bozulurdu!” (ŞNH: 34)*

Aslan (2006: 189), kendisi için yazılan kitaplardaki kahramanlarla özdeşim kuran çocuğun, yazarın sezdirmeyi amaçladığı iletilerle fark etmeden bilişsel ve

duyuşsal zenginleşeceğini, içinde bulunduğu topluma ve dünyaya uyum sağlayacağını, toplumdaki farklılıklardan hoşgörüyü öğreneceğini düşünmektedir.

Anne civciv çocuklarını kendi önlerinden yemesi konusunda uarmakta böylece insan ilişkilerinde hakka riayet etmenin önemi vurgulanmaktadır:

*“Kardeş Civcivler
Yemekte uyulacak
Bazı kurallar vardı.
Anne tavuk, yaramaz
Yavrusunu uyardı:*

*-Herkes kendi önünden
Yemeli, gıt gıt gıdaak!
Kardeşinin yemini
Hemen yerine bırak!” (ASM: 97)*

Çocuk bir hikâye, roman ve şiir okuduğunda toplumun doğal bir öznesi olduğunu sezmeli; bireysel ve toplumsal bir yabancılaşmaya kapılıp yalnızlaşmamalıdır. Bu başarıldığında çocuğun kendini üstün görme yanılığı ortadan kalkacak ve çocuk insanın başkalarıyla anlamlı olduğunu, ne olursa olsun insanların varlığına ve yardımına ihtiyaç duyduğunu kavrayacaktır. Elin dua ettiği aşğıdaki şiirde kıskanmamak, birlik ve beraberlik göstermek, el ele vererek birlikte iş yapmak övülmektedir:

*“Elin Duası
Âlim olan Allah’ım!
Kıskanmamayı öğrettin bana;
‘El elden üstündür.’ dedim.
Birlik ve beraberliğin önemini anlayınca;
‘Bir elin nesi var, iki elin sesi var.’ dedim.
Her işin başında el ele verdik,
Çok şükür sonunda murada erdik.” (UDG: 41)*

3.3.1.4. Dostluk ve Arkadaşlık

Çocuk, kendine ait dünyası olan özel bir bireydir fakat büyüklerin ve başka birçok ögenin çocuğun karakterinin şekillenmesinde etkili olduğu da inkâr edilemez. Çocuk edebiyatı eserlerinde aranan en önemli özelliklerden birisi de yazılanların çocuğa, iyilik, güzellik, kardeşlik gibi güzel duyguları kazandırmasıdır. Küçük yaşlardan itibaren güzel huy ve davranışları duyarak, görerek, okuyarak ve yaparak büyüyen bir çocuğun bu davranışları benimsemesi, yaşamına geçirmesi elbette ki

beklenen bir sonuçtur. Sanatçının görevi çocuğa iyiyi, doğruyu ve güzeli düşündürmek, hissettirmektir, öğütlemek değildir. Çocuk, toplumda yalnız olmadığını ve olamayacağını kavrayıp insanlarla iletişime geçmesi gerektiğini, sıkı ve içten dostlukların insanları hayatta daha mutlu ve yaşanabilir kıldığını fark etmelidir.

Çocuğa yönelik oluşturulan eserler çocuğun nereden geldiğini, niçin yaratıldığını, hayatına nasıl şekil vermesi gerektiğini sorgulayıp çocuğun kendi yaratılma gayesini kavrayan ruh ve beden sağlığı yerinde birey olarak yetişmesine katkıda bulunmaktadır. Çocuk öncelikle temiz ve güzel olduğunun farkına varmalıdır. Kendisini toplumdaki dışlayacak, kötü hissettirecek duygu ve düşüncelerden uzak durmaya çalışmalıdır. Şair, aşağıdaki dizelerde çocuğu “soylu sevgi fidanı” olarak isimlendirmekte, onun sevgisini büyüüp gelişecek bir fidana benzetmektedir. Ayrıca, yürek parlaklık yönüyle güneşe benzetilip bu kalbin tüm çocuklara açık olduğu dile getirilerek güzel duygu ve düşüncelerin bir arada olmayı sağladığı ve insanları güçlü kıldığı anlatılmaktadır:

*“Güzelliğin Gökkuşuğu
Adımız nazlı çocuk,
Soyadımız gülçiçek.
Soylu sevgi fidanı
Bizimle büyüyecek.*

*Hepimizin yüreği
Küçücük bir güneştir,
Dilimiz ayrı ama
Hislerimiz kardeştir...” (ÇPKKŞ: 15)*

*“Yeşil Masal
Soylu sevgi tohumu
Nazlı bir fidan olur,
Kardeşçe birleşenler
Koskoca orman olur.” (KKP: 39)*

Şiirlere göre dostluğun ve kardeşliğin olduğu yerde barış ve huzur vardır, insanlar dostlarını severek ve onlarla bir araya gelerek mutluluklarını artırmaktadırlar. Çocukların güzel duygu ve düşüncelerini koruyup nefretten uzak durması onların bu dünyada yalnız kalmasını ve mutsuz olmasını engellemektedir. Büyük dostlukların bu dünyaya denk olduğu ve iyi dost edinmenin üstün bir meziyet olduğu kabul edilmektedir:

*“Sevgi Başağı
Nefret duygularından
Kaçın kaçın çocuklar!
Kardeşlik pınarından
İçin için çocuklar!*

*Gökkuşağı rengârenk
Kalbinizde bir hevenk
Dostlar var dünyaya denk,
Seçin seçin çocuklar!” (GS: 77)*

*“Dünyada En Güzeli
Kalbe dolsun ebedi,
Dostluğun sıcak yeli.
Dünyada en güzeli
Barış çocuğum.” (ÇPKKŞ: 76)*

*“Çiçek Harmanı
Yeşerirken boncuk boncuk
Her gönülde bir tomurcuk,
Mutluluklar gül gül açar,
Dostluk, sevgi çiçeğidir.” (GAD: 10)*

Mutluluk nasıl insan için doğal bir duygu ise aynı şekilde acı, endişe ve üzüntü de insana özgü duygulardır. Çocuklar bu duyguları hissetmekten ve dışa vurmaktan korkmamaktadır. İnsanın karşısında en aciz durumda olduğu ölüm de hayatın gerçeğidir. Nasrettin Hoca fıkrasının şiirleştirildiği aşağıdaki dizelerde çocuklara ölümün ve ölüm karşısında hissedilenlerin normal olduğu söylenmektedir:

*“Neresinden Gitmeli?
Dostu ölen insanlar
Gözyaşı dökmez mi?” (ŞNH: 60)*

Kardeşlik duyguları, insanları mutlu ve huzurlu kılar. Millet fertlerinin birbirine bağlılığı ve sevgisi önemlidir. Ortak duygu ve amaç uğrunda bir araya gelen bir millet başarıyı elde etmekte, huzura kavuşmaktadır. Çocuk hayatta sadece kendisini değil, milletinin selametini, devletinin varlığını ve tüm dünya insanların da huzurunu önemsemektedir:

*“Kardeş Olalım
Bırakalım inadı,
Gelin kardeş olalım.
Bütün millet evladı,
Gelin kardeş olalım.*

*El ele vermek için,
Gülleri dermek için,
Murada ermek için,
Gelin kardeş olalım.” (GS: 32)*

Dünya herkesin ortak yaşam alanıdır sadece bir milletin değil tüm dünya insanların birbirini kabullenmesi ve bu dünyanın herkese yaşam imkânı sunduğunu bilmesi gerekmektedir. İnsanların birbirlerine karşı tahammülsüz ve acımasız olmaya başladığı son zamanlarda dünya yaşanması zor bir yer olmaya başlamıştır. Bencil düşünce ve davranışlar insan ilişkilerini zayıflatarak insanları ve milletleri birbirinden uzak tutmaktadır. Bu yüzden tüm insanların edinmesi gereken ortak his insan sevgisidir. İnsan dünyada tek değildir, dil, din, ırk ve kültür açısından farklı olanların da yaşama ve özgürce hareket etme hakkı vardır. Dünyanın ortak evimiz olduğunun kabul edildiği şiiirde bu dünyanın herkese yettiği ve herkese yaşama hakkı verdiği belirtilmektedir:

*“Dünya Ortak Evimiz
Hepimizi kucaklar
Mavi gök, nazlı deniz;
Unutmayın ey dostlar!
Dünya ortak evimiz.” (KKP: 39)*

Çocuğun yüreği hep dostluktan kardeşlikten yanadır, bunu sağlamak da ancak sevgiyle ve birbirine sarılmakla mümkündür:

*“Kara Kediler
Bir çocuk yüreği
Dostluk ve kardeşlikten
Başka ne diler?
Öyle sarılalım ki
Birbirimize,
Aramıza girmesin
Kara kediler.*

3.3.1.5. Merhamet

Merhamet, en kısa ve öz anlatımıyla “bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma.” (TDK, 1373) olarak tanımlanmaktadır bu tanımdan da anlaşılacağı üzere merhamet bencilliğin aksine kişiyi başka birini düşünmeye ve onun için üzölmeye yönlendiren bir histir.

İslam peygamberi bir hadisinde müminlerin birbirine bağlılığını “Müminler birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organı

rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer.” (DİB, 2016) sözleriyle dile getirerek mümin insanların bağlılığındaki hassasiyete dikkat çekmiştir.

Dünyada yaşanan sıkıntılar, savaşlar, kıtlıklar ve insanoğluna musallat olmuş daha birçok tehlike göstermektedir ki merhamet duygusu insanların yüreğinden uzaklaşmaya başlamıştır, insanoğlu acımasızlığın, kibrin ve bencilliğin pençesine düşmüştür. Son yıllarda değerler eğitimi çalışmalarıyla insana has güzel duyguların ve davranışların belirginleştirilmesi ve yaşatılması için büyük uğraşlar verilmektedir. Toplum olarak bu eğitimi ailede, çevrede ve inanç anlayışında bulmak mümkündür. Fakat edebi eserlerin de bu işteki sorumluluğunu atlamamak gerekir, şairler, yazarlar ve düşünürler toplumun yol göstericileri ve örnek davranış göstermesi beklenen şahısları olarak bu konudaki hassasiyetlerini de yazdıklarıyla dile getirmek durumundadır.

Merhamet öyle asil bir duygudur ki sadece senin olana karşı değil, acısı, sıkıntısı olan herkese karşı gösterilir. Annelerin yüreği sadece kendi çocuğu için çarpmaz, yalnızca kendi çocuğunun canı yandığında yanmaz. Dünyanın neresinde olursa olsun eğer bir çocuk gözyaşı döküyorsa onu gören annenin de yüzü gülmez, gülmemesi gerekir. Şiirlerde çocuk da annesinden böyle düşünüp davranmasını istemektedir:

*“Dünyanın Annesi
Merhametli anneciğim,
Duydum ki;
Yaşadığımız şehirde
Öksüz çocuklar varmış,
Hiç durmadan ağlarmış.
Onları da birazcık
Kucağına alır mısın?” (ASM: 78)*

*“Güle Hasret Kardeşlerim
Anneciğim,
Senin duaların
Allah katında kabul olurmuş
Bana dua ettiğin zaman
Caduların ve devlerin
Eline düşmüş
Kardeşlerime de dua et
Onların da yanağında
Güller açsın anneciğim.” (ÇŞ: 17)*

Çocuklara hayvan sevgisi küçük yaşlarda aşılmalıdır, hayvanlar insanlar gibi merhamete, sevgiye muhtaçtır. İnsanlar, hayvanların dilinden anlamasa da en azından onların da bir canlı olduğunu, hayvanlara zarar verecek oyunlar oynamanın veya davranışlar göstermenin yanlış olduğunu çocukluktan itibaren bilmelidir ki kendi çocuklarına da bu düşünceleri kazandırabilsin. Serçenin Allah'a dua ettiği şiirde insanların acımasızlığı dile getirilmekte ve insanların içindeki hayvan sevgisinin artması istenmektedir:

*“Serçenin Duası
Ben seni çok seviyorum Güzel Mevla'm!
Ne olur çocukların yüreğindeki kuş sevgisini çoğalt!
Çoğalt ki, sapan taşlarıyla bizi vurmasınlar,
Senden armağan olan kanatlarımızı kırmasınlar!” (UDG: 11)*

3.3.1.6. Sevgi, Saygı ve Diğer Duygular

Yüreğine sevgi tohumu ekilen çocukların ne kendilerine ne de çevrelerine kötülük yapması beklenmez. En başta kendisini yaratan yüce Allah'ı sonra da onun yarattıklarını seven çocuk, hayata karşı olumlu bir bakış açısı geliştirmekte kötü duygulardan uzak durmaktadır. Çocuk, sevmesini bilen bir insanın kendisini de çevresini de mutlu edeceğinin bilinciyle nefretin herkese zarar vereceğini, bu dünyadaki barış ve huzur ortamını olumsuz etkileyeceğini, insanlara yaklaşırken iyi niyetli olmanın her zaman çıkarlı olduğunu küçük yaşlarda öğrenmektedir.

Toprağın konuşturulduğu aşağıda verilen ilk şiirde “varlıkların en şerefli” olarak adlandırılan insanın yüreğinin sevgiyle donatıldığı dile getirilmekte ve toprak, bunun için Yaratıcısına şükretmektedir. Toplama-Çıkarma adlı şiirde ise çocuklar hayatlarından olumsuz duyguların ve düşüncelerin çıkarılıp yerine güzelliklerin eklenmesini arzulamaktadır:

*“Toprağın Duası
Her şeye kadir olan Allah'im!
Varlıkların en şerefli olan insanı
Benden yarattın,
Onların yüreğini sevgiyle donattın,
Böylece beni de şereflendirdin.” (UDG: 11)*

*“Toplama-Çıkarma
Çocuklar,
İlk işlem olarak:
Cehaleti çıkaralım,
Geriye bilgi kalsın.*

*Nefreti çıkaralım,
Sadece sevgi kalsın.” (BÇÖ: 70)*

Mercan, çocuğu insanın bakıp kendisini düzelteceği temiz bir aynaya benzetir. Bu sınırsız sevgi deposunun hayatı keşfe çıkışını izlemenin büyükler için yaşamanın, hayatta nefes alıp vermenin belirtisi olduğunu belirterek Yaratıcının kudretini anlamanın ilk işaretini de çocukta bulur (2014: 477). Çocuk, anne, babasının ve çevresinde bir şekilde iletişim halinde olduğu insanların, kendisini sevdiğini, ona güvendiğini, ayrıldığı zaman ona özlem duyduğunu, başarılı olduğunda insanların memnuniyet hissedip kendisini takdir ettiğini bildiğinde o da aynı duygu ve düşüncelerle etrafına yaklaşmaktadır. Çocuk her fırsatta sevilme için yaratıldığını ve çok sevildiğini çevresinden özellikle annesinden duymak istemekte öyle ki kendisini annesine gönderilmiş hediye olarak kabul etmektedir:

*“Annelere Hediye
Anneciğim,
Ağzım yemek içindir,
Burnum koklamak için.
Şu iki yanağımı
Mevla yaratmış niçin?
-Yavrucuğum,
Sabah akşam anneler
Sevip okşasın diye,
Mevla'mız yanakları
Göndermiştir hediye.” (ÇPKKŞ: 7)*

Çocukların ilk yıllarda aldığı eğitim onların üzerinde yaşam boyu etkisini sürdürmektedir. Çocuğun okula, kendisine ve çevresine karşı tutumunda bu yılların önemi büyüktür. Özellikle okul öncesi ve ilkökul döneminde çocuğun okul hayatının başkahramanı öğretmenler, oluşturdukları ortamlar ve verdikleri eğitimlerle onların gelişimine birçok olumlu katkı sunabileceği gibi yanlış ortamlar ve davranışlarıyla hayatını olumsuz yönde de etkileyebilmektedirler. Çocuğun en çok model aldığı kişilerden birisi olan ilkökul öğretmenleri çocuk için hata yapmayan, her zaman doğruyu söyleyen, ne yaparsa yapsın güzel yapan biri olarak algılanmakta ve yeri geldiğinde anne babanın bile önüne geçebilmektedir (Senemoğlu, t.y). Aynı zamanda öğretmen olan şair, hem kendisi üzerinde öğretmenlerinin bıraktığı izlenimlerden hem de öğrencileriyle yaşadıklarından yola çıkarak bu duyguları en saf, en ince ve en gerçek şekliyle dillendirmektedir. Öğretmen sevgisiyle ince bir meltem gibidir; öğrencisinin ruhuna huzur, kalbine ilaçtır:

*“Sınıfta Güller Açar
Püfür püfür sevgidir,
Saçlarımızda esen;
Ne zaman meltem gibi
Sınıfa geliversen.” (GS: 39)*

*“Soylu Bilgi Ağacı
Ruha huzur, kalbe ilaç
Arayanlar sana muhtaç.
Bilgidir en soylu ağaç,
Kökü sensin öğretmenim.” (ÇPKKŞ: 47)*

Öğretmen öğrenci için yol gösterici bir üstattır:

*“Bilgi Şehri
Sen; sevgi nehri,
Bilgi şehri,
Sevgili öğretmenimdin önceleri,
Fakat çok şükür şimdi
Üstadım oldun,
Üstadım oldun...”(GAD: 43)*

Öğretmen, Yunus Emre'nin yaptığı gibi çocuğa kalplere sevgiyle dokunmayı öğretir ve hakkı asla ödenmez:

*“Yunus Öğretmen
Ve Yunus öğretmenin
Gözlerinden öğrendim,
Sevgi anahtarıyla
Her gönüle girmeyi...” (KÇA: 16)*

*“Örnek Öğretmen
İlim nerede olsa
Giderim öğretmenim.
Bir harfe bin teşekkür
Ederim öğretmenim.”(BÇÖ: 29)*

Çocukluk insanın en özel ve en masum çağıdır, insan hangi yaşta ne kadar mutlu olursa olsun hep çocukluğundaki mutlulukların özlemindedir. Karaçalı, aslında insanların hep çocukluğunun peşinde olduğunu, hayat koşturmacasından kaçıp sığınacak bir yer aradığında bulduğu yerin de yine çocukluk olduğunu belirtir. Çocukluk yitik ülkemiz, cennetimiz, tertemiz özümüz, fitratımız, kirlenmeyen yanımız diyen Karaçalı, bir çocuğun neşesinin bütün dünyayı güzelleştireceğine inanmaktadır (2014: 11). Şairin de yaşadığı o güzel anların özleminde olduğu, çocukluğu temizlik, saflık, tarifsiz güzellik olarak gördüğü incelenen şiirlerden

anlaşılmaktadır. Uçurtmaların kuyruğuna takılmak, meyvelerin en tazesini yemek, baharın getirdiği yeniliklerle coşmak ve tabii gönüldeki nazi da hiç eksik etmemek çocukluğun betimlemesidir:

*“Çocuk Olsam
Rüzgârların buyruğunda
Çocuk olsam, çocuk olsam.
Uçurtmanın kuyruğunda
Çocuk olsam, çocuk olsam.*

*Sarı ayva, alca kiraz,
Bekle bahar, bekle biraz.
Elde çiçek, gönülde naz,
Çocuk olsam, çocuk olsam.”* (ÇPKKŞ: 59)

*“Melek Yüzlüler
Ah bu çocuklar,
Ceylan gözlüler.
Seven mest olur,
Gören dost olur.
Yüreği kaynak,
Sevgisi pınar,
Ah bu çocuklar.”* (ÇPKKŞ: 63)

*“Çiçek Yüreği
Masal dağları vardır,
Hayal çağları vardır,
Sevgi bağları vardır,
Çocuk yüreğimizde.”* (GAD: 25)

Çalışan kadınlar, biraz daha şanslı olanlar, çalışma saatlerinde çocuklarını anneanne veya babaanne gibi bir aile büyüğüne ya da hiç tanımadığı fakat güvenmek zorunda kaldıkları birisine emanet etme zorunluluğundadır. Çocukların bazen emzirme döneminden itibaren günün büyük bir bölümünü annelerinden ayrı geçirmeleri ruh dünyalarını olumsuz etkileyebilmektedir. Çocuk bu eksikliği annesi eve gelince sürekli onunla vakit geçirerek gidermeye çalışmakta veya annesini görmezden gelerek bir cezalandırma içerisine girmektedir. Fakat şu bir gerçektir ki ne bir aile yakını ne de bir başkası çocuğun ihtiyaçlarını annesi gibi giderememekte, çocuk anne özlemini içinde hep duymaktadır. Çalışan anne çocuklarının evdeki durumlarının tasvir edildiği şiirlerde çocuk, annesinin işten gelmesini sabırsızlıkla beklemekte, annesi yokken yüzünün gülmediğini dile getirmektedir. Yalnızken evde ne yapacağını şaşırان çocuk kendi kendine konuşmanın çare olmadığını,

televizyonun ise dinlemeyi bilmediğinden canını daha fazla sıkıldığını dile getirmektedir:

*“Beklerim Pencerede
Annem gelecek diye
Beklerim pencerede.
Yüzüm gülecek diye
Beklerim pencerede.*

*Her gün gidiyor işe,
Bazen alışverişe...
Saat geliyor beşe,
Beklerim pencerede.”* (KÇA: 54)

*“Her sabah annem
İşe gidiyor.
Peşinden mutluluk,
Neşe gidiyor.
Camda çırpınan ümit
Boşa gidiyor...
Başlıyorum zaman çiçeğinin
Yaprağını yolmaya:
Geliyor, gelmiyor,
Geliyor, gelmiyor...”* (UUŞU: 69)

*“Öksüz Çocuklar II
Bu benim alın yazım,
Her gün evde yalnızım.
Kendi kendime konuşsam,
Durup dururken gülssem,
Duyan olur, deli derler.
Televizyon desem,
Bir geveze kuş gibi
Hep kendi konuşuyor,
Ne dinliyor
Ne susuyor.
Düğmesine basıversem
Hemencecik küsüyor!”* (UUŞU: 71)

3.3.1.7. Paylaşma, Dayanışma ve Yardımlaşma

Bireyler kazancını ve mal varlığını istediği şekilde değerlendirebilme özgürlüğüne sahiptir fakat insan bu değerlendirmenin dozunu iyi ayarlamak durumundadır ki hesapsız yapılan bazı harcamalar yüzünden zor duruma düşüp elinde bulunanları kaybetmesin. Benim arabam, benim evim, benim param, benim işim gibi her sözcüğün başına getirilen “benim” anlayışı insanlara üzüntü vermeye,

onları bencilliğe sürükleyip sonunda insanların yalnız kalmalarına sebep olmaktadır. Sahip olduklarını paylaşamayan, başkalarını düşünmeden yaşayan bir insanın gerçek mutluluğu yakalaması mümkün değildir. İnsanoğlu kıskançlık hissini, mal hırsı veya açgözlülük gibi duygularını kontrol altında tuttuğu sürece zarara uğramayacaktır fakat bu duygular insana hükmetmeye başlarsa o zaman büyük zararlara yol açabilmektedir. Kayaer, bu zararların önüne geçmek için dinin eşyaya sahip olmak yerine eşyanın emanetçisi olmak anlayışını getirdiğini belirtir. İnsan, eşyanın sahibi değil yalnızca emanetçisi olduğunu bilirse elindekilere esas sahibinin istekleri çerçevesinde davranmasını da başaracaktır (2010: 72).

Çocuk, elindekilerini başkalarıyla paylaşarak mutlu olabileceğini ve bunun herkes tarafından takdir edilen bir davranış olduğunu bilmektedir. İlk şiirde çocuğun yediklerini kedisıyla, arkadaşıyla ve kardeşiyle paylaşması takdir edilirken ikinci şiirde ise paylaşımın insanlar arasındaki sevgi bağına güçlendirdiği belirtilmektedir:

*“Ay Hırsızı
Aferin yavrucuğum!
Simidin yarısını sen yiyorsun,
Yarısını Minnoş’un.*

*Portakalın yarısını sen yiyorsun,
Yarısını arkadaşın.*

*Elmanın yarısını sen yiyorsun,
Yarısını kardeşin...” (ÇPKKŞ: 10)*

*“Annelerin Annesi
Getirip bana verir
En güzel oyuncağı,
Böylece aramızda
Güçlenir sevgi bağı.” (ASM: 39)*

İnsanları vermekten alıkoyan düşünce mallarının azalacağını ve kendilerine kalmayacağını sanmalarıdır. Çocuk malın vermekle azalmayıp aksine bereketlenip artacağını fark etmelidir, bu düşünceyi kazanmasında şahit olduğu insan ilişkileri, söylenen sözler, okuduğu kitaplar büyük katkı sağlamaktadır. Şiirde Allah’ın cömertleri sevdiği, bire bin kattığı, tıpkı güneş gibi parlaklığının hiç bitmediği çocuğun öğretmenine sorduğu soruyla cevaplanmaktadır:

*“Güneşin Sırrı
-Öğretmenim,*

*Her varlığa vere vere,
Ya sönerse parlaklığı,
Doğduğundan günümüze
Hiç bitmez mi sıcaklığı?*

*-Yavrucuğum,
Sen boş yere tasalanma,
Eksilmez güneşin feri.
Bir verene binler verir,
Allah sever cömertleri...” (UUŞU: 41)*

Üstelik farklı şiirlerde insanın verdiği zaman karşılık beklememesi gerektiği vurgulanmaktadır. Eşeğe mi İnanırsın adlı şiirde ise Nasrettin Hoca kendisinden sürekli bir şeyler isteyen komşusuna insanlığın gereği istediğini vermektedir:

*“Yunus Öğretmen
Güneşten öğrendim,
Teşekkür beklemeden
Karşılıksız vermeyi.
Bulutlardan öğrendim,
Bir damlacık olsa da
Hediye göndermeyi.” (KÇA: 16)*

*“Sevgi Mumu
Bilgiyi çoğaltmaktır
Onun bütün tasası,
Karşılıksız vermektir
En önemli yasası.” (BÇÖ: 36)*

*“Eşeğe mi İnanırsın?
Bir komşusu daima
İstiyormuş eşeği,
Hoca da veriyormuş
İnsanlığın gereği.” (ŞNH: 9)*

Bu dünyada her çocuğun aynı şansa sahip olmadığı, açlıkla, savaşlarla mücadele etmek zorunda kalan insanların olduğu birçok şiirde dile getirilmektedir. Yazgan, acılara, feryatlara, yapılan zulümlere kulağını tıkayıp gözlerini kapatan bir nesil yetişmesini istememekte, çocuklara bu konuda hassasiyet kazandırmaya çalışarak zamana tanıklık görevini yerine getirmektedir. Sevgi Kuşağı Uçurtmalara adlı şiirde çocuk kendisinin sahip olduğu güzelliklerden Afrika’da yaşayan çocukların da yararlanmasını arzulamakta oluşturduğu sevgi uçurtmasıyla çocuklara ilaç, meyve, yiyecek götürerek küçük karınları doyurup büyük acıları dindireceğini düşlemektedir:

*“Sevgi Kuşığı Uçurtmalar
Kuyruğu rengârenk ilaçlarla
Saçakları çeşit çeşit meyvelerle süslü
Simitten uçurtmalarım olsa
Yıldızlar kadar
Günde üç öğün
Yardımlaşma ipiyle uçursam Afrika'ya
Küçük karınlar doysa
Büyük acılar dinse
Hem çocuklar, hem anneler sevinse.”* (ÇŞ: 58)

3.3.1.8. Sözüde Durma ve Dürüstlük

İnsanlar arasında güveni tesis eden, toplumun ayakta kalmasını sağlayan tüm toplumlarda ve dinlerde takdir edilen bazı değerler vardır. Bu değerlerden bir tanesi de güvenilirliktir. Sözüde duran, dürüst davranan, emanete sahip çıkan, güvenilir bir insanın her ortamda sevilmesi ve saygı görmesi beklenmektedir. Bu davranışları edindirme görevini üzerine alan yazarın, şairin“sadece insanî olanı ortaya çıkarması, çocukları ve gençleri iyi ve güzel olana yönlendirmesi, asılmış bir surat yerine tebessüm eden bir çehreyi resmetmesi” (Efe, 2014: 475) amacına ulaşma yolunda kendisine fayda sağlamaktadır.

Ağzın Duası adlı şiirde intak sanatıyla ağzın istekleri bir bir duaya dökülmekte ve şiirde ağız yalandan uzak durup özü sözü bir olmayı arzulamaktadır. Sonraki şiirde ise çocuk için verilen sözü tutmamanın adı olan oyunbozanlık ele alınmaktadır. Küçük yaşta bu kadar masum adlandırılan bu davranış, çocuğun karakterine yerleştiğinde değiştirilemez bir huy haline gelmektedir. Bu yüzden hangi yaşta olursa olsun insanın verdiği sözü tutması ve yalandan uzak durması öğütlenmektedir:

*“Ağzın Duası
Özüm temiz olsun, sözüm pak olsun;
Doğruluk dilimde bir bayrak olsun,
Yalan, dudağımdan hep uzak olsun.
Doğruluğun denizine dalayım,
Kıyamete kadar öyle kalayım.”* (UDG: 47)

*“Pazarlık
Güzel çocuk seninle
Yapalım bir pazarlık.
Sakın sözünden dönüp
Yapma oyunbozanlık.”* (GAD: 10)

3.3.1.9. Çalışkanlık

Kutsal kitap Kur'an-ı Kerim'de insana "Öyleyse, bir işi bitirince hemen diğerine giriş. Ve yalnız Rabbine rağbet et, (Onun rızasını iste ve O'ndan iste.)" (94: 7-8) sözleriyle seslenilerek çalışmanın ve yalnızca Allah'tan istemenin önemine değinilmektedir. Burada dikkati çeken yalnızca istemenin değil çalışmanın, gayret gösterip karşılığını almanın yani emeğin öne çıkarılmasıdır.

Bir milletin ilerlemesi tüm fertlerinin üzerine aldığı vatandaşlık bilincini yerine getirmesiyle mümkündür. Türkben'e göre, ahlaki erdemler içinde çalışkan olmak ayrı bir öneme sahiptir. İslam dini, tembelliği, miskinliği, ataleti ve başkalarının sırtından geçinmeyi hoş görmeyen hatta kınayan bir ahlaka sahiptir. Maalesef, bugün İslam dünyasının perişan halinin en önemli sebeplerinden biri tembelliktir (2016: 209).

Boş vermişlik, üşengeçlik, tepkisizlik ve hedefsiz olmak gibi davranışlar ne yazık ki yaşanan şu günlerde bazı gençlerin karakteri haline gelmiştir. Burada anne babaların olduğu kadar çocuklara ve gençlere yönelik hazırlanan popüler eserlerin de büyük payı vardır. Sürekli kurmaca bir dünyada yaşayan, kurmaca dünyada kazanan, kaybeden, öldüren ve öldürülen gençlerin ümitsiz duruma düşmesi beklenen bir felakettir. Çocuk küçük yaşlardan itibaren kendi başına iş yapabilme becerisi kazanmalı, çocuğun görevi ailesi tarafından yapılmamalıdır. Çocuğun özdeşim kurduğu kitap kahramanları onu bu konuda destekleyip çalışkanlık duygusunun verdiği enerjiyi, mutluluğu çocuğa tattırmaktadır. Şiirlere göre çocuk boş durmayı sevmemekte, öğretmenine layık olup onun emeğinin karşılığını ödemek için çalışmayı amaç edinmektedir:

*"Haydi Canım Öğretmenim
Sana layık olmam gerek,
Taşıp taşıp dolmam gerek.
Haydi canım öğretmenim!
Himmat senin, gayret benim."* (BÇÖ: 44)

*"Öğrencinin Duası
Tembelliğe edip veda,
Biz de erelim murada."* (KÇA: 9)

Dünyada sadece insanlar değil bütün varlık âlemi hareket halindedir, yaratılan her varlığın bu dünyaya gönderilme gayesi vardır. Bu yüzden durgunluk, atalet hali yerine, aktiflik, enerji ve gayret olmalıdır. Saat Gibi adlı şiirde varlıklar sürekli çalışan bir saate benzetilmekte, bir başka şiirde ise çalışkan çocukları Yaratıcının daha çok sevdiği söylenmektedir:

*“Saat Gibi
Dünyamızda her varlık
Hiç durmadan,
Tıpkı bir saat gibi
Gece gündüz çalışır.”*(UUŞU: 31)

*“Arı Gibi
Çiçek çiçek dolaşır
Balını yapar arı.
Allah daha çok sever
Çalışkan çocukları.”* (GS: 70)

Geçmişini düşünmek boş bir uğraştır, giden ne ise artık gitmiştir ve yapılan hatanın geri dönüşü yoktur fakat insanın üzerinde hükmünün bulunduğu bugünü ve yarını elindedir. Çiçeklere Maniler adlı şiirlerde çocuklara seslenilmekte, geçmişe takılmayıp geleceğe ulaşmak için çok çalışmak gerektiği ve başarı elde etmenin de kolay olmayacağı dile getirilmektedir. Başka bir şiirde ise çalışmak özendirilmekte ve bilen bilmeyenden mutlaka farklı olacağı bu farkın da ancak çalışmakla ortaya çıkacağı dile getirilmektedir:

*“Çiçeklere Maniler
Bağ olur,
Dün, ayağa bağ olur.
Bugün çalışır isek,
Yarın, bahçe bağ olur.
Ay olmaz,
Dört haftadan ay olmaz;
Elbette başarıya
Ulaşmak kolay olmaz.”* (UUŞU: 91)

*“Günaydın Çiçekleri
Günaydın canlar günaydın,
Günaydın Alperen, Günaydın Fatma!
İlk dersi veriyorum:
'Bilenlerle bilmeyenler bir olmaz.'
Gece gündüz çalışmayı unutma!”* (BÇÖ: 62)

Çocuk kitaptaki pek çok kahramanı kendisine örnek almakta ve bu kahramanlarla çocuğun yaşamına yeni alışkanlıklar ve düşünceler girmektedir. Kahramanların özellikleri oluşturulurken çocuğun öykündüğü birçok davranış da oluşturulmaktadır. “Kahramanın yaşama bağlılığı, karşılaştığı sorunları çözümedeki kararlılığı, amaca ulaşmada izlediği yöntemlerin niteliği ve bu eylemler bileşkesinin söz ve davranışlarla somutlanması, çocukları da kahraman gibi duymaya, düşünmeye ve hareket etmeye yönlendirir.” (Sever, 2015: 77). Bu da edebiyat eserlerinde oluşturulan kahramanların titizlikle ortaya çıkarılmasını gerektirmektedir.

Karınca ile sohbet eden çocuk, toprak altında yaşayan bir varlığın nasıl bu kadar tanındığını sormakta ve aldığı cevapla çalışmanın önemini bir kez daha anlamaktadır. Küçük Öğretmenim adlı şiirde ise çocuk, güvenini taze tutan karıncayı takdir etmektedir:

*“Karınca ile Sohbet I
-Söyle bana ey karınca,
Niçin dilden düşmez adın?
Altın toprak, üstün açık,
Nasıl böyle meşhur oldun?*

-Gece gündüz çalışarak.” (UUŞU: 38)

*“Küçük Öğretmenim
Kendi küçük,
Adı büyük karınca!
Ne zaman görsem seni,
Tazelenir güvenim.
İlk dersi senden aldım,
Benim küçük öğretmenim.” (UUŞU: 137)*

3.3.2. Dünya ve Çevre Teması ve İletileri

Çevre, doğa, doğal afetler, bitkiler, hayvanlar ve evrende gelişen olaylar yetişkinlere göre çocukları daha fazla etkilemektedir. Çocuk, merak duygusuyla hareket etmekte güneşi, ayı, yıldızları, gece ve gündüzün nasıl oluştuğunu hızlı ve sabırsız bir şekilde anlamaya çalışmaktadır. Evren, büyük bir hazine gibi çocuğun gözlerini kamaştırmakta, çocuk dünyada kendisi dışında canlıların da yaşadığını görüp şaşırmakta ve bu hazineyi keşfe çıkmaktadır.

Çocuğa bilmediklerini, merak ettiklerini kendi yaşantısı yoluyla tanıtmak en kalıcı öğrenmeleri sağlayacak olsa da bir çocuğu Mars'a, Güneş'e yollamak; denizaltına indirmek; bir yılanı, aslanı, yakından tanıtıp ona sevdirmek; doğal afetlerin insan hayatındaki etkilerini göstermek gerçek hayatta pek de kolay hatta çoğu zaman mümkün olmadığı için bunları edebi eserler yoluyla gerçekleştirmek daha çıkar yol olacaktır. Dünya ve Çevre teması özellikle çocuğun merak duygusuna hitap eden, ona bu evreni ve evrendeki yaşamı tanıtmaya yönelik konuların işlendiği metinleri içermektedir.

3.3.2.1. Çevre, Doğa ve Doğal Afetler

Çocuk çevresine karşı duyarlı olmalıdır, yaşadığı gezegeni, yeraltında ve yeryüzünde meydana gelen doğa olaylarını tanıyıp fark etmelidir ki daha bilinçli ve dikkatli bir yaşam sürebilsin. Mercan (2014: 477)'a göre çocuğun fitratı ile tabiat arasında uyum ve tutarlılık mevcuttur.

Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette insanın topraktan yaratıldığı bildirilmekte "And olsun ki biz insanı kuru bir çamurdan, değişmiş cıvık bir balçıktan yarattık." (Kur'an, 15: 26), "O'dur ki her şeyin yaratılışını güzel yaptı ve insanı yaratmaya çamurdan başladı."(Kur'an, 32: 7), "Muhakkak sizi topraktan yarattık."(Kur'an, 22: 5) ve topraktan insanın faydalanması için birçok ürün çıkarıldığı da belirtilmektedir "Doğrusu, suyu bol bol indirmekteyiz. Sonra toprağı göz göz yarıdık, oradan ekinler, üzüm bağları, sebzeler, zeytin ve hurma ağaçları, iri ve sık ağaçlı bahçeler, meyveler ve çayırlar bitirdik. Bütün bunlar sizi ve hayvanlarınızı yararlandırmak içindir." (Kur'an, 31: 25-32).

Toprak, yağmur; tohum, kabuk; fidan, filiz; ağaç, çiçek; meyve, bal tabiat kavramı içinde yer alan kelimelerdir. Doğayı tanıyan, tabiattaki döngüyü gözlemleyen bir çocuk elde edilen bir ürünün zorlu aşamalarını bilmekte, kendisine bahşedilenlerden mutluluk duymaktadır:

*"Tabiatın Türküsünü Dinlemek
Bir avuç toprağın
Soylu şefkatini gördüm,
Düşüyordu kucağına
İnci gibi yağmurlar
Tıtır tıtır."*

*Bir tohumun
Türküsünü dinledim,
Yemyeşil ezgilerle
Çatlıyordu kabuğu
Çıtır çıtır.*

*Bir fidanın
Boyuna hayran oldum,
Yürüyordu göklere
Filiz inceliğiyle
Kıpır kıpır.*

*Bir ağacın
Gölgesine sığındım,
Gülüyordu dalında
Çıtı pıtı çiçekler
Fıkır fıkır*

*Meyvelerin
Sevincini seyrettim,
Allanıp ballanırken
Bir çocuğun ağzında
Kıtır kıtır.” (ÇPKKŞ: 18)*

Yağmur Ülkesinin Yaramaz Çocuğu adlı şiirde yağmurun yeryüzüne inme serüveni bir çocuğun nedenselliğiyle açıklanmaktadır. Şiire göre çocuk yağmur yağmadığı zaman yeryüzünde yaşanacak olumsuzlukları bilmekte onun insana verilen bir rahmet, hediye olduğunu fark etmektedir. Yağmur yağdığında insanların mutlu ve neşeli olması, yağmadığında ise dağın, taşın kuruyup herkesin üzülmesi, çocukların gözyaşı dökmesi tıpkı bir resim çizer gibi anlatılmaktadır. Çocuğun nazına, üzüntüsüne dayanamayan güneş, gökyüzü, bulut yağmurun yağması için harekete geçmekte, yağmurun yağdığını gören çocuk ise neşe içinde şükrederek dua etmektedir. Burada çocuk yağmur yağması için gerekli olan kavramları fark ederek zihin dünyasında bir şema oluşturmaktadır:

*“Yağmur Ülkesinin Yaramaz Çocuğu
Bir gün yağmur küsünce
Kurudu dağlar, taşlar.
Çocukların gözünden
Sel gibi aktı yaşlar.*

*Göge göz kırpan çocuk
Hoş bir fıkra anlattı,
Güneş bunu duyunca
Kahkahayı patlattı.*

*Çocuk da gökyüzüne
Bir merdiven dayadı,
Fırçasıyla bembeyaz
Bulutları boyadı.*

*Sonra usulca gidip
Gıdıkladı bulutu,
Gülücükler içinde
Açıldı pamuk kutu.
Yağmur damlacıkları
Islatırken elleri,
Gökyüzüne yükseldi
Nurlu dua gülleri.” (ÇPKKŞ: 29)*

Çocuğun doğayla iç içe olması, ağacın, toprağın kıymetini bilmesi gelecek nesillere temiz bir yaşam alanı bırakmak için şarttır. Küçük yaşlardan itibaren ormanı, ağacı koruma bilinciyle yetiştirilen nesiller, temiz bir dünyanın garantisi olacaktır. Çınar Dedenin Masalı adlı şiirde orman, mutlulukla kardeş tutularak yurdu süsleyen güneşe benzetilmektedir:

*“Çınar Dedenin Masalı
Orman ile mutluluk
Birbiriyle kardeştir,
Yurdumuzu süsleyen
İki güzel güneştir.” (GS: 75)*

Doğa sevgisiyle büyüyen bir çocuk, doğaya verilen zararı da asla affetmemekte ormandaki ağaçları kesen veya yakan insanlar tıpkı bir yamyam gibi görmektedir. Bu insanlar etraflarına zarar vermekte, vicdansızlık yapıp bu dünyayı yaşanmaz hale getirmektedir:

*“Ormanı Kimler Yakmış?
Ateş saplı baltalarla
Yeşil yeyip, yeşil içen,
Yeşil kesip, yeşil biçen
Yamyamların elinde
Ağaçlar kalır naçar...*

*Bir varmış, bir yokmuş,
Ormanı kimler yakmış?
Bir varmış bir yokmuş
Vicdansız eller çokmuş...” (ÇPKKŞ: 25)*

Çocuğa, hayatı her zaman tozpembe göstermek, olumsuzluklardan, üzücü olaylardan çocuğu tamamen uzak tutmak doğru bir yaklaşım değildir. Dünyada güzel

gelişmeler yaşandığı kadar olumsuzluklar da meydana gelebilmektedir, Doğal afetler, her ne kadar alınan önlemlerle zararı en aza indirilebilir olsa da insanın durdurmaya gücünün yetmediği ve insan hayatını derinden etkileyebilecek olaylardır. Çocuğun sağlıklı gelişim ve öğrenimi için bu tür olaylara hazırlıklı hale gelmesi, ne gibi sonuçları olacağını bilmesi gerekmektedir. Hayat Bilmecesi adlı şiirde çocuk deprem sahnesini anlatmakta ve yaşananlar karşısında şaşkınlığını dile getirmektedir:

*“Hayat Bilmecesi
Bu bir rüya,
Ya da kâbus olmalı.
Gök mü çöktü,
Yer mi yarıldı anne?
Bilim kurgu film mi bu,
Yoksa küçük kıyamet mi?
Koca şehir kâğıt gibi
Nasıl düürüldü anne?” (GAD: 68)*

Yaratılan her varlığın temizliğini ve doğallığını korumak insan hayatının sağlıklı bir şekilde devam etmesi için gereklidir. Kirletilen, yok edilen her varlık insana hizmet etmek için var edilmiştir. Bu yüzden doğaya zarar vermek insanın kendisini yavaş yavaş öldürmesi anlamındadır. Edebiyat eserlerinde denizi temiz tut, yerlere çöp atma, etrafı kirletme gibi emredici bir dilin kullanımı istendik davranışların ortaya çıkmasını sağlamayabilir fakat neden bunları yapmaması gerektiği, zarar verilen varlıkların duygu durumunun aktarılması, çocuğun aynı duyguları hissetmesini sağlamakta kurgulamaların çocuğa sunulması daha etkili bir yaklaşım olmaktadır. Deniz Duası adlı şiirde deniz, insanların kendisini kirletmesinden ötürü çok üzülmekte ve bu üzücü olaylardan kendisini koruması için Allah’a dua etmektedir:

*“Denizin Duası
Kimsecikler içime çöp atmasın,
Güzelliğim, temizliğim gitmesin.
Senin sevginle dolup taşayım,
Dalga dalga yine Sana koşayım.
Yerin, göğün ve denizin sahibi Sensin” (UDG: 49)*

3.3.2.2. Bitkiler ve Hayvanlar

Dünya Edebiyatı’na ait tanınmış birçok çocuk kitabında kahramanların bitki ve hayvanlarla iletişim kurduğu bilinmektedir. Şeker Portakalı adlı romanın kahramanı Kızılderili ve Portekizli bir aileye mensup olan Zeze, yalnızlığını bahçeye

dikilen bir portakal fidanının yanında gidermekte, derdini, sıkıntısını onunla paylaşmaktadır (Vasconcelos, 2016). Küçük Prens, sahip olduğu gülünü korumaya çalışmakta onu diğer güllerden ayrı tutmaktadır (Exupery, 2016). Mutlu Prens ise kendisine dost edindiği bir kırlangıç yardımıyla insanlara yardım etmektedir (Wilde, 2013). Bunlar gibi daha birçok örnekte görülmektedir ki çocuklar bitki ve hayvanlara ilgi göstermekte kendisi gibi savunmasız, masum varlıklara ayrı bir önem vermekte hatta birçok yerde onların haklarını kendisi korumaktadır.

İnsan en başta hayvanların merhamete muhtaç olduğunu kabul etmelidir, hayvanlar insanların duygu ve davranışlarından etkilenmektedir. Hayvanlar korunmaya muhtaçtır, keyfi olarak ve nesillerinin devamını engelleyecek şekilde öldürülmeleri doğru değildir. Güzel Kuzum adlı şiirde çocuk kuzusunu anladığını, onun da canı yanınca annesine koşma sebebini bildiğini belirtmektedir:

*“Güzel Kuzum
Küçük kuzum,
Pamuk kuzum!
Sen benimle oynayınca,
Biraz canın yanınca,
“Anne” diye meliyorsun.
Anladım sen de anneni,
Benim kadar seviyorsun.”* (GAD: 51)

Çocuk, sadece hayvanları değil bitkileri de koruyup sevmektedir. Bitkilerin korunup sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi insan yaşamının devamı için bir zorunluluktur, ayrıca tabiatın süsü olan bitkiler insanlarda güzel duyguların ortaya çıkmasına da kaynaklık eder:

*“Akasya ve Annesi
İlkbaharda çiçeğim
Açılır salkım salkım,
Bembeyaz küpelerim
Benim en güzel takım.
Bizlerin de canı var,
Dalımızı kırmayın!
Körpecik çocukları
Anneden ayırmayın!”* (ASM: 104)

Çocuğun neden-sonuç ilişkisi kurma yeteneğini geliştirmenin en iyi yollarından birisi doğanın düzeni hakkında onun gözlem yapmasını, bilgi edinmesini sağlamak olacaktır. Hayvanlar, bitkiler bir düzen ve birlik içindedir. Onların bu

düzeni aynı zamanda tabiatın kanunudur. Bir varlıkta olan değişiklik başka bir varlığı olumlu veya olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Leylekler, bahar, çiçek, kelebek, arı aynı kavram alanında olan kelimelerdir ve birbirinden etkilenen varlıklardır, ilk şiirde ilkbaharın gelişiyle hayvan ve bitkilerdeki değişim dikkat çekmektedir. Diğer şiirde ise sıcaktan bunalan çiçeğin imdadına dinlenmek için dalına konan kelebek yetişmekte her ikisi de birbirine yardımcı olmaktadır:

*“Pilot Amca
Leylekler
Baharı bekler,*

*Düğün yapmak için
Döne döne.
Çiçekler açar,
Kelebek uçar,
“Hoş Geldiniz!” der;
Ala yeşile
Kona kona.*

*Peşinden
Arılar gelir
Çiçek kardeşe.
Selam verir, bal alır,
Döner kovana.” (GAD: 57)*

*“Kelebek Çiçeğe Konunca
Tam bu sırada
Gelmiş kelebek
Salına salına,
Konmuş çiçeğin
İnce dalına.
İpek kanatlarını
İndirip kaldırmış,
İndirip kaldırmış.
Hem kendisi dinlenmiş,
Hem çiçek serinlemiş.” (UUŞU: 132)*

Doğa ve hayvanlarla ilgili birçok bilgiye sahip olan çocuk, onlara zarar vermemesi gerektiğini bilmektedir. Sevgi Ormanı adlı şiirde varlıklar konuşurularak hepsinin ortak arzusunun doğanın korunması olduğu dile getirilmektedir:

*“Sevgi Ormanı
Rüzgâr kımıldadı şöyle derinden,
Ya Allah, diyerek kalktı yerinden,
-Ağacın dalını kırmayın, dedi.*

Gözleri aynada, elinde tarak,

*Kedi tatlı tatlı miyavlayarak,
-Ne olur kuşları vurmayın, dedi.” (UUŞU: 34)*

3.3.2.3. Evren

Evren sırları hala çözülememiş, hakkında binlerce bilimsel çalışmalar yapılmış, kitaplar yazılmış, filmler hazırlanmış, insanların aklındaki soruları yanıtlamak için binlerce araştırmaya kaynaklık yapmış tüm varlık âlemini içine alan sınırsız boşluğu ifade eder. Bu sınırsız boşluk ve içinde yaşanan her şey büyüklerin olduğu kadar çocukların da merak konusudur.

Pıışık, adlı şiirde çocuk dünyanın dönmesinin kendiliğinden olduğunu söyleyen büyüklerine inanmamakta, topaç çevirme oyunundan yola çıkarak bu dünyada hiçbir şeyin sebepsiz veya kendiliğinden olmadığını, evrendeki her şeyin bir sebebi ve idarecisi olduğunu belirtmektedir:

*“Pıışık
Bazı büyük amcalar
Dünyanın
Kendi kendine
Döndüğünü söylüyorlar.
Pıışık!
Çocuğuz diye
Hiç mi topaç çevirmedik!” (ÇPKKŞ: 14)*

Sever’e göre, çocuğa görelilik, hazırlanacak metinlerde onun ilgilerini, gereksinimlerini, dil kapasitesini göz önünde tutmayı gerektirir. Çocuksuluk da ise tam tersine, dil acemice kullanılır, daha doğrusu anlatım ilkeldir (2015: 17). Çocuk evrende yaşanan birçok olayı kendi bakış açısına göre algılar ve yorumlar. Güneş Gözlük Takınca adlı şiirde çocuk güneş tutulma olayını ninesinden duymaktadır fakat bu olayı gülünç bularak güneş tutulmasını güzel bir nedene bağlamakta, güneşin bir çocuğun yüzüne uzun uzun bakınca gözleri kamaşıp siyah gözlük takmasıyla açıklamaktadır. Şiir çocuğun anlam evrenine göre tıpkı onun düşündüğü gibi çocuğa göre yazılmıştır:

*“Güneş Gözlük Takınca
Bugün öğleden sonra
Güneş soldu sarardı.
Hava birden karardı.
“Güneş tutuldu! Dedi
Gül ninem heyecanla,
Gel de bu iş anla!*

*Mutlaka güzel güneş,
Bir çocuğun yüzüne
Uzun uzun bakmıştır;
Gözleri kamaşınca
Siyah gözlük takmıştır.” (KÇA: 8)*

Çocuk, evreni tanımakta, evrendeki gezegenlerin isimlerini yavaş yavaş öğrenmektedir. Fakat hepsini kendi bakış açısına göre sıralamaktadır. Kardeşçe adlı şiirde gezegenler dokuz kardeş, hilal ve güneş ayrı bir sınıflandırmayla iki kız kardeş olarak kabul edilmektedir:

*“Kardeşçe
Merih’le Dünya,
Dünya’yla Venüs,
Dokuz kardeştir.
Güneş’le Hilal,
Hilal’le Güneş,
Bir kız kardeştir.” (UUŞU: 11)*

Güneşin Duası adlı şiirlerde aslında Güneş’in hiç yok olmadığı sadece Dünya’nın hareketine bağlı olarak görünümünün değiştiği belirtilmektedir. Evrendeki gerçeklerin, neden sonuç ilişkilerinin çocuğun seviyesine uygun bir şekilde anlatılması ileride oluşacak bilgi yanlışlarının ortaya çıkmasını engelleyecektir. Şiirde Dünya’nın her yerinde güneşin aynı anda aynı şekilde gözükmesinin mümkün olmadığı belirtilmektedir:

*“Güneşin Duası
Allah’ım!
Bazıları “güneş battı” diyor;
Senin lütfunla hiç batmıyorum.
Bir yarım kürede akşam olunca;
Ben, diğer yarım kürede doğuyorum.” (UDG: 11)*

Çocuk, ay tutulması olayını da insanlar arasındaki küslüğü anlatırken açıklamakta, ay tutulmasının güneş ile ay arasına dünya girdiğinde oluştuğunu dile getirmektedir.

*“Kara Kediler
Güneşle arasına
Dünya girince
Ay tutulurmuş.
Yıldızların arasına
Kıskançlık girince
Sevgi unutulurmuş.”(KÇA: 18)*

3.3.2.4. Zaman Bilinci

Zaman bilinci çocukların zihin dünyasında daha farklı gelişebilmektedir. Egoantrik dönemde olan bir çocuk, odak noktası olarak kendisini gördüğü için zamanı da kendine göre yorumlamaktadır. Rice, benmerkezciliği başkasının görüşlerini ve bakış açısını anlamada yaşanan yetersizlik olarak görmektedir. Çocuk uzay ve zamanı kendisine odaklar örneğin yürüdüğü zaman ay da onlarla hareket etmektedirler. Çocuklar, zamanla uzay ve zamanın kendilerinden bağımsız olarak var olduklarını algıladıkça toplumsal etkileşimleri yoluyla başkalarının görüşlerini de önemsemeyi öğrenirler (1990' dan akt. İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2005: 157).

Çocuk en sevdiklerinin kendisinden ayrılmayacağını ondan ayrı hiçbir şey yapamayacaklarını düşünmektedir, örneğin anne babasının düğünü çok önemli bir olaydır ve çocuğun da mutlaka orada bulunması gerekir. Ayrıca zaman tamamen çocuğa odaklıdır ve onun hal ve hareketlerine göre değişebilmektedir. Çocuğun ruh halini anlatan şiirler, çocuk gerçekliğini ve çocuğun egoantrik dönemdeki düşünce biçimini ele alması bakımından önemlidir:

*“Küçük Fotoğrafçı
-Anneciğim,
Her zaman
Yanağını koyup yanağıma:
'Dünya bir yana, sen bir yana.'
Diyorsun.
Biliyorum, beni canından
Çok seviyorsun.*

*Ama anne,
Beni niçin çağırmadınız
Düğününe?
Hiçbir fotoğrafınızda
Kendimi göremedim!” (ÇPKK: 9)*

Ablasını çok özleyen bir çocuğun bekleyişini dile getiren Uyku Takvimi adlı şiirde çocuk, gündüzleri de uyuyup uyanmasının zamanı ilerleteceğini ve sabırsızlıkla beklediği ablasına daha çabuk kavuşabileceğini düşünmektedir:

*“Uyku Takvimi
-Ablam ne zaman
Gelecek anne?
-İki gün sonra yavrurum.
-Yani uyuyacağım, uyanacağım,*

Bir daha uyuyacağım...

-Evet yavrum,

Kalktın mı tamam.

-Öyleyse

Gündüzleri de uyuyup uyansam,

Ablam daha çabuk gelmez mi anne?” (UUŞU: 59)

3.3.2.5. Mevsimler ve Gece Gündüz

Cahit Uçuk (1987: 340), bir söyleşisinde çocuk edebiyatını “çocuklara bilmedikleri yaşam yolunda bir ışık tutma, dünyayı tanıtmaya, sevginin, saygının her çeşidini sevdirmeye; aile sevgisi, insan sevgisi, toprak sevgisi, doğa sevgisi, bayrak sevgisi, vatan sevgisinin edebiyata yansması” olarak algıladığını dile getirmiştir. Çocuk edebiyatı, çocuğa bir şeyleri doğru yapması için hayat hakkında emirler yağdıran öğretici edebiyat değildir, çocuk da bir insandır nasıl ki bir insanın hayatında duyguların, düşüncelerin ve davranışların her çeşidi varsa çocuğun hayatında da çocuğu daha çok etkileyerek vardır ve çocuk edebiyatında da olmalıdır.

Sever’e göre, çocuk kitabı yazarları, kural ya da kurallar koymaktan, yaptırımcı yargılar oluşturmaktan kaçınıp çocukların gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak onlara, neden-sonuç ilişkisiyle anlamlandırılacakları yaşam durumları sunmalıdır. Çocuklara, doğayı sev, çevreyi koru; büyüklerine saygılı ol; derslerine çok çalış; arkadaşlarıyla iyi geçin; sağlığını koru; giysilerini kirletme; tutumlu ol gibi emir ve kurallar içeren cümlelerle seslenilmemelidir. Kitaplarda geçen bu nitelikteki cümleler tekrarlandıkça etkisini yitirmekte ve çocukların neden-sonuç ilişkisiyle düşünmelerini de engellemektedir. Yanlış tutumların çocukları okumaktan uzaklaştıracağı bilinmelidir (Sever, 2015: 22-23).

Bir yetişkin için kış mevsiminde kar yağması, normal bir tabiat olayıdır oysa çocuk bunu “bulutlar çocukların oynaması için yere pamuk serpiyor” veya yağmur yağıp gök gürlemesini “çok yaramazlık yaptım, Allah beni cezalandırıyor” diye algılayabilir. Bu yüzden çocuğa mevsimlerin ve gece gündüzün oluşumu, hangi mevsimde ne gibi değişikliklerin yaşandığı, çocuk dünyasına zarar vermeden anlatılmalıdır. Kardan Adamın Sevinci adlı şiirde bahar, yaz ve kış ayları arasındaki döngü, kardan adamın yaşadığı değişikliklerle anlatılmaktadır:

“Kardan Adamın Sevinci

*Bahar gelince
Kardan adam
Yavaş yavaş eridi.
Bırakıp süpürgesini
Ve paltosunu,
Gözü yaşlı
Irmaklara yürüdü.*

*Yaz gelince
Denizde kıpır kıpır
Dalgalar arasında
Bulutları düşledi.
Sarıldı güneşin ışıklarına
Ve uçmaya başladı.*

*Yeniden kış gelince
Kapıldı kardan adam
Bembeyaz bir sevince.
İnce ince yağan karla
Yere inerken
Duydu çocukların çiçek sesini,
Oyuna girdi kaldığı yerden,
Aldı eline süpürgesini... ” (ÇPKKŞ: 17)*

Çocuk, bahar, yaz ve kış mevsimlerinin dönüşüm içinde olduğunu bilmektedir, hava sıcaklığı bu mevsimlerde farklılık gösterdiği gibi her mevsimde giyilen kıyafetler, ayakkabılar hatta oyunlar da değişmektedir. Soba, kimine göre kış mevsiminin dayanılmaz sıkıntısı, kimine göre ise bıçakla çizilmiş kestanelerin piştiği eski, güzel günlerin hatırlatıcısıdır, şimdilerde apartman hayatında kalorifer peteklerinin soğuk soğuk ısıtmasına alışmış çocuklar için de bilmediği, hiç görmediği saklı zamanlara yolculuktur. Hangi anlamı ifade ederse etsin yaşanan her mevsimin kendine özgü güzellikleri bulunmaktadır. Çocuk da bunu bilmekte ve her mevsimde mutlu olmayı başarmaktadır:

*“Sevgi Ufuklarında
Beyaz kürkünü giyer,
Yüce dağlar, ovalar.
Arkadaşı sobaya
Kömür taşır kovalar.*

*Sevgi ufuklarında
Pırıl pırıl tan bizim,
Her mevsim başka güzel
Bu cennet vatan bizim... ” (UUŞU: 9)*

“Kış Sevinci

*Kar misafir gelince
Başlıyor bir heyecan:
Sobalar çıtır çıtır,
Bacalar duman duman.*

*Gönlümüz neşe dolu,
Olsa da soğuk, ayaz.
Kargalar bile mutlu,
Kanatları bembeyaz!” (GS: 60)*

*“İşte Güzel Kış Geldi
Soğuktan korunmaktır
Artık bütün çabamız
Başköşeye kuruldu
Hemen güzel sobamız*

*İşte güzel kış geldi
Safa geldi, hoş geldi.” (ÇŞ: 56)*

Yaz mevsiminde doğadaki bütün canlılar hareketlenip neşeyle güzel vakit geçirmektedir, kuş, çiçek, balık ve insan hepsi de yazın keyfini farklı şekilde çıkarmaktadır, özellikle çocuklar ormana, denize koşup tatil yapmaktadır. Tatil Sevinci adlı şiirde yazın sevincini yaşayan çocuğun önerileri dile getirilmektedir:

*“Tatil Sevinci
Yaz geldi güzel kuşlar,
Dağlar, tepeler aşın.
Sevgiyle cıvıldaşın.*

*Yaz geldi arkadaşlar,
Ormana denize
Koşmalı akın akın;
Yaz geldi arkadaşlar,
Kendinizi tatilin
Kollarına bırakın.” (ÇPKKŞ: 23)*

İlkbaharda tabiat canlanmaya başlar ve Yaratıcının emriyle her yer güzelleşir. İlkbahar, yenilik ve umuttur, insanlara bir ölümü hatırlatan kış mevsiminden sonra ilkbaharın gelmesi doğanın tekrar canlandığını, dirildiğini düşündürür. Evrendeki hiçbir olay tesadüfen gerçekleşmez, bütün olaylar bir Yaratıcının emriyle sebepler dâhilinde ortaya çıkmaktadır. İlkbahar Duyguları adlı şiirde çocuk, ilkbaharda yaşanan bu güzellikleri Hakk’ın şaheseri olarak kabul etmektedir:

*“Yeşil Şelale
Menekşe, lale
Vermiş el ele;*

*Yeşil şelale
Bahar geliyor.*

*Ebemkuşağı
Kurmuş otağı;
Dağdan aşağı
Bahar geliyor.” (KÇA: 66)*

*“İlkbahar Duyguları
Rüzgâr eser püfür püfür
Kuşlar sevgi, ümit taşır,
Tabiatla haşır neşir
Olmak ne güzel ne güzel*

*Güneşin ak mücevheri,
Süsleyince al seheri,
Bunu Hakk'ın şaheseri
Bilmek ne güzel ne güzel!” (ÇPKKŞ: 27)*

3.3.3. Millî Kültürümüz Teması ve İletileri

Bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi bütün öğeleri içerisine alan kültür, milli benliğin korunmasında en etkili araçtır. Kendi kültürüne yabancı yetişmiş veya yabancılaştırılmış bir milletin ilerlemesi beklenemez, insan kültürüne sahip çıkarak hem temeli geçmişe dayanan kendi varlığını hem de millet varlığını koruyabilmektedir. Küçük, bireyin maddi ve manevi değerlerine sahip çıkarak içinde yaşadığı toplumla bütünleşmesini, topluma uyum sağlamasını ve kimlik kazanmasını sağlayan kültürün etkileşime bağlı olarak etkileyen ve etkilenen bir yapısı olduğunu belirtmektedir (2006: 297).

Kültürün etkileyen ve etkilenen yapısı göz önünde bulundurulursa edebiyatın bu yapıyı kullanmaya muktedir olduğu bilinmelidir çünkü edebiyat kültürün taşıyıcıdır. Edebiyat, kültürel öğelerinin farkında olan, kültürünü benimsemeye ve gelecek nesillere aktarmaya istekli bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Yurdumuz, özellikli şehirler, yerler, kültürel, tarihî vb. önemli mekânlar, geleneksel sporlar, gelenekler, dinî bayramlar, vatan, bayrak, millî bayramlar, tarihî şahsiyetler ve buna benzer konular bir milletin kültür öğelerinden bazılarıdır. Şairin şiirlerinde bu öğelerin sık sık konu edildiği görülmektedir.

3.3.3.1. Yurdumuz ve Vatan

“Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası.” (TDK, 2009: 2201) olarak tanımlanan vatan, bir millet ferдинin tutunacak dalı, varlığının ve bağımsızlığının simgesidir. Küçük yaşlardan itibaren vatan ve millet sevgisini derinden hisseden bir çocuk, büyüdüğü zaman vatani, milleti için çok çalışmaktan gerekirse canını bile feda etmekten kaçınmayacaktır. Bu hususta çocuk edebiyatçısının görevi, vatanını sev, vatanın için çok çalış, yurdunu koru vb. gibi kurallar koymak değildir, bir insanın vatanından ayrı kalınca neler yaşayabileceğini düşündürmek, bağımsız bir toprak parçası üzerinde yaşamının verdiği mutluluğu hissettirmek ve çocuğun çıkarımlar yapmasına yardımcı olmak sanatçının esas ustalığıdır. Yurt Çiçekleri adlı şiirde çocuklar yurdun farklı yerinde açmış çiçeğe benzetilerek çocukların bu ülke için yetiştiğinden ve yarınların tek sahibi olduğundan bahsedilmektedir:

*“Yurt Çiçekleri
Vatan için atar kalbi,
Boy veriyor çınar gibi,
Yarınların tek sahibi
Güzel yurdun çocukları.”* (GS: 59)

Yurdunu sevmeyen birey, onu ilerletmek, gelecek nesillere en güzel şekilde teslim etmek için pek bir çaba göstermeyecektir. Sadece bir toprak parçasını ifade etmenin dışında birlik, beraberlik, barış ve huzur anlamına gelen yurt, birçok toplumda değerli kabul edilmiştir ki Türk milleti için yurt kutsaldır. Çocuk da bu kutsallığın farkındadır ve onu övünülecek yanı olarak kabul etmekte ve yurdunu düşmanlardan korumak için canını bile ortaya koymaktadır:

*“Güzel Yurdum
Cihana örnek olan
Yanımsın güzel yurdum.
Tarihlere sığmayan
Şanımsın güzel yurdum.”* (KÇA: 22)

*“Canımla Mühürledim
Kahramanlar susamaz,
Düşman ayak basamaz,
Başka bayrak asamaz,
Canımla mühür vurdum,
Hür yaşa güzel yurdum.”* (KÇA: 64)

Bir insanın hayatında en kıymetli varlıklar anne ve babasıdır, nasıl ki anneler sıcacık kucağında yavrularını büyütüp her türlü kötülükten korursa vatan da bir anne sıcaklığıyla halkını koynunda taşır, onu kötülüklerden, dış etkilerden korur. Çocuk için vatan tıpkı anne gibi mübarektir:

*“Annem Gibi
Sıcacıktır kucağı,
Vatan, annem gibidir,
Sanki sevgi ocağı,
Vatan annem gibidir.*

*Ellerimden tutuyor,
Göğsünde uyutuyor,
Besleyip büyütüyor,
Vatan annem gibidir.” (KÇA: 56)*

*“Güzel Vatanım
Taşına, toprağına
Feda olsun şu canım;
Hem annem hem babamdır
Benim güzel vatanım.” (UUŞU: 95)*

3.3.3.2. Kültürel, Tarihi ve Önemli Yerler

Çocuk edebiyatında ele alınan konular, okuyanın tarihini, kültürünü ve çevresini tanımasına da yardımcı olmalıdır. Birey olma yolunda hızla ilerleyen çocuğun bütün gelişim yönleri desteklenmelidir, toplumundan kopuk, geçmişinden bihaber, güncel olaylara karşı ilgisiz, kültürüne yabancılaşmış biri olarak yetişmesi tüm toplum fertleri için geri dönüşü olmayan büyük bir zarardır.

Türk milletinin köklü geçmişinde Anadolu'nun önemli bir yeri vardır. Türkler 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya gelmiş, kazandığı zaferler, yaptığı imar çalışmaları ve bıraktığı kültürel eserler yoluyla Anadolu'yu Türkleştirmiştir. Geçmişten bugüne kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapan bu tarihi bölge birçok kültürün taşıyıcısıdır. Hayatı Doyasıya Yaşamak, adlı şiirde çocuk barış ve huzur ortamında, sevdikleriyle birlikte Anadolu'da yaşam sürdürdüğüne şükretmektedir:

*“Hayatı Doyasıya Yaşamak
Anadolu'da çocuk olmak,
Bir kır çiçeği gibi.
Anadolu'da çocuk olmak,
Ateşböceği gibi.*

*Ne güzel ya Rabbim
Rabbim ne güzel!
Anadolu'da bir çocuk olmak.*” (ÇPKKŞ: 24)

3.3.3.3. Gelenekler, Dini ve Milli Bayramlar

Geçmişten gelen bazı davranışların, alışkanlıkların genç nesil tarafından yaşatılması o toplumun özgünlüğünü koruyup kuşaklar arasında iletişim sağlaması açısından önemlidir fakat davranış haline dönüşmeyen, söylenmeyen, yazılıp çizilmeyen ve bu yüzden unutulmuş gelenek, görenek ve adetler toplum tarafından yadrganır duruma gelmektedir. Çetindağ (2007: 218)'a göre görenek, örf ve adetleri ile bir defne durumunda olan Türk milleti, bu zenginliklerini nesilden nesile sözlü ve yazılı olarak aktarmaktadır. Çünkü bir milletin varlığı kültür değerlerini koruyup yaşatmasıyla mümkündür. İnsanları millet vasfına ulaştıran kültür değerleri, yaşandığı ve yaşatıldığı sürece anlamlıdır.

Bayramlar geleneklerin ve göreneklerin en çok yaşatıldığı günler olarak çocukların hatıralarında unutulmaz yer tutar. İslamiyet inancına göre dini bayramlardan birincisi olan ramazan bayramı, Müslümanların ramazan ayı boyunca tutukları orucun bir mükâfatı olarak müminlere hediye edilmiştir. Dini bayramlardan bir diğeri kurban bayramı ise maddi durumu iyi olmayan akraba, komşu ya da çevre insanlarla paylaşımın en güzel örneğinin yaşandığı özel bir gündür. Milli bayramlar ise en başta bağımsızlığın ve halkın yönetme hakkının, savaşlar sonucunda ulaşılan zaferlerin ilan edilip her yıl anma törenlerinin düzenlendiği millet olma bilincinin ve birlik, beraberliğin en yüksek düzeyde yaşandığı günlerdir. Bu günlere has duygu ve davranışları çocuğun hissedip benimsemesi hem iyi bir mümin hem de iyi bir vatandaş olarak yetişmesini sağlamaktadır.

Bayram adetleri en çok küçüklerin ilgisini çekmekte ve onları mutlu etmektedir. Çocuklar bayramda büyüklerini ziyaret ederek onların elini öpmekte, onlardan para veya şeker gibi hediyeler alıp mutlu olmaktadır. Öpmece, adlı şiirde çocuk bayram sevincini ve yapılan davranışlardan duyduğu mutluluğu dile getirmektedir:

*“Öpmece
Her bayram,
Dedemin ellerinden öperim,*

*Dedem de benim
Yanaklarımdan öper.
Biraz sonra
Dedemin şekerleri
Benim ellerimden öper,
Ben de onların yanaklarından...” (UUŞU: 60)*

Arapça kökenli kelime olan kurban, ibadet amacıyla hayvan kesmek veya kesilen bu hayvanın adı olarak tanımlanmaktadır. Geniş bir anlam yelpazesine sahip olan kurban, maddi ve manevi yakınlığı içerisinde alarak dini anlamda Allah’a yaklaşma aracını, özel anlamda ise Allah’a yakınlık sağlamak için yapılan ibadeti ifade etmektedir (Güç, 2002: 433). Bir Müslüman toplumla etkileşimine bağlı olarak Kurban Bayramı’nın kendisi ve din kardeşleri için ifade ettiği anlamı küçük yaşlardan itibaren öğrenmektedir özellikle Türk toplumunda İslamiyet Öncesi dönemde de yapılan bu ibadet ayrı bir öneme sahiptir.

Kurban Bayramı’nda ibadet olarak yerine getirilen kurban kesme işlemi, dinde vacip veya müekket sünnet olarak değerlendirilirken Türkler, geleneksel dönemin getirdiği alışkanlıkla bu ibadeti vacipten daha yüksek derecede görmüşler ve diğer İslam milletlerinden daha yaygın bir şekilde yerine getirmişlerdir (Ünal, 2004: 62).

Çocuk, kurban kesilme işlemini bir canlıyı acımasızca öldürmek gibi görmemelidir, çocuğa kurbanları süsletmek, sevdirmek, onların niçin kesildiğini anlayabileceği şekilde izah etmek önemlidir. Çocuk, Bayram Neşesi adlı şiirde kurban edilecek koçun eve gelmesiyle yaşadığı mutluluğu ve onu nasıl süslediğini dile getirmektedir:

*“Bayram Neşesi
Arife günü gidip
Bir koç getirdi babam,
Kurbanlığı görünce
Başladı bizde bayram.*

*Kırmızı balonlarla
Süsledik koçumuzu,
Masmavi mutluluklar
Kapladı içimizi.” (KÇA: 36)*

Bayramda neşe, sevinç evlerde doyasıya yaşanır, büyüklerin elini öpmek, küçüklere sarılıp bayramlarını tebrik etmek, şeker toplamak ve en güzeli de bir arada

bulunmak bayramların unutulmazlarıdır. Bugün Bayram Sabahıdır, bir bayram sabahında yaşanan mutluluk ve birlikteliği içermektedir:

*“Bugün Bayram Sabahıdır
Güneş bir başka doğuyor,
Bugün bayram sabahıdır.
Gökten mutluluk yağıyor,
Bugün bayram sabahıdır.*

*El öpünce gül dudaklar,
Açılır dostça kucaklar,
Sevgiye doyar yürekler,
Bugün bayram sabahıdır.
Tatlı diller şekerleşir,
Mutluluk kalbe yerleşir,
Eller, gönüller birleşir,
Bugün bayram sabahıdır.”* (ÇPKKŞ: 28)

Bayramın keyfini en güzel çocuklar çıkarmaktadır, küçücük masum yüreklerin heyecanla bayramlıklarını giyinip anne babalarının ve diğer aile üyelerinin bayramlarını kutlaması, harçlıklarını alması çocukların en çok keyif aldığı davranışlardır. Kısacası bayramları güzelleştiren çocuklardır. Şair pek çok şiirde bayram ve çocuk arasındaki münasebeti dile getirmektedir:

*“Bayram ve Çocuk
Bayram geldi hep birleşti çocuklar
Şeker yedi şekerleşti çocuklar*

*Neşeli bir gülüş, pamukça bir el
Bayramlar sizinle daha da güzel.”* (ÇŞ: 43)

*“Bayramlar Sizinle Güzel
Bayram gelir bayraklaşır çocuklar,
Mutlulukla kucaklaşır çocuklar.”* (GS: 18)

3.3.3.5. Bayrak

Bayrak, geçmiş yüzyıllar öncesine dayanan, her ülkenin bağımsızlık ve varlık göstergesi olan simgelerdir. Her millet için kendi bayrağı kutsaldır ve korunmaya değerdir. Soysal (2010: 209-211)’a göre renk ve şekliyle özel bir alamet olan bayraklar genellikle siyasi alandaki teşkilatları ya da bağımsızlığını elde etmiş milletleri temsil ederek tüm milletlerin özellikle edebi tarihinde büyük önem taşımıştır. Kuşkusuz Türk milletinin tarihinde de bayraklar özel bir anlam ve içeriğe sahiptir. Bayraklar, binlerce yıldır milleti kötülüklerden koruyan tılsımlı bir muska

gibi gönüllerde, en yüce yerlerde taşınarak dalgalanması uğruna birçok şehidin verildiği sancaklardır.

Çocuk bayrağı, şehitlerin kanı üzerine düşmüş ay ve yıldızın gölgesi, renkli bir figür, bayramlarda sokaklara, evlere, okullara asılacak bir süs eşyası, şehitlerin sarıldığı bir kefen, gönderde tutulan ve üzerine şiirler yazılan kıymetli bir varlık olarak görmektedir. İnsan hep en çok sevdiklerini konuşur, hep onlardan bahseder, bu yüzden Türk milletinin tarihe sığmayan geçmişi de bayrağıyla ilgili söylenmiş birçok güzel söz ve şiirlerle doludur. Yaşayan Destan adlı şiire göre bayrak, şereftir, şandır; geçmişin devamı, geleceğin ise ümididir:

*“Yaşayan Destan
Kurban olup vatana,
Canımı versem sana.
Sonra gök bahçesinden
Yıldızlar dersem sana.*

*Sen aziz milletimin
Şerefisin, şanıydın.
O mübarek hilalin
Yaşayan destanıydın.*

*Geçmişten geleceğe
Uzanan ümit bağımdır,
Seninle bahtiyarım,
Ay yıldızlı bayrağımdır.” (ÇPKKŞ: 50)*

Çocuk, bayrağını varlığının belirtisi ve övünme kaynağı olarak görmektedir:

*“Küçük İzciler
Bayrak bizim, şan bizim,
Şafak bizim, tan bizim,
Bulunmaz bir benzeri
Bu cennet vatan bizim.” (UUŞU: 99)*

Çocuk, geçmişten bugüne miras kalmış en kutsal simgelerden birisi olarak bayrağını geleceğe teslim etmesi gerektiğinin farkındadır:

*“Bayrağa Şarkı
Geçmişim, geleceğim,
Ümidim, heyecanım.
Seninle bahtiyarım,
Ay yıldızlı sultanım...” (UUŞU: 145)*

Bayrak insanları birleştirici bir güce sahiptir. Haydi Çiçek Olalım adlı Şiirde çocuklar birlik ve beraberliğini bayrak altında toplanarak sağlamayı istemektedir:

*“Bazen bir kır yolunda,
Bazen bir nar dalında,
Al bayrağın altında,
Gelin çiçek olalım.”* (UUŞU: 67)

Çocuğa göre bayrak, milletin varlığıyla ortaya çıkmıştır ve bir ülkenin simgesi olarak yurdun her köşesinde kendisine yer bulmaktadır. Türk milleti dünya üzerinde var oldukça bayrağı da olacaktır:

*“Ay Yıldızlı Nazlı Bayrak
Sabah akşam karŐımdasın,
Gece gündüz düşümdesin,
Milletimin yaŐındasın,
Ay yıldızlı nazlı bayrak.”* (GS, 21)

Bayrak yükseklerde dalgalanır ve milletin gönlünde yeri en yücedir. Türk milleti bayrağını asla yere indirmez, savaŐta, barıŐta yeri hep gönderdedir sadece milleti ilgilendiren büyük acılar yaşandığı zaman bayrak yarıya indirilir, bayrağın yarıya indirilmesi mutsuzluğun, üzüntünün ve yasın ifadesidir, bu yüzden bayrak dalgalandıkça millet mutludur, gönlü huzurludur. Çocuk, bayrağını yurdun her yerinde olduğu gibi gönül burçlarında da dalgalandırmaktadır:

*“Sevgi Őalı Bayrağım
Yurdun köşe-bucağında
Yüreğimin kucağında
Ve Şehitler ocağında
Dalga dalga billur musun?”* (ÇŞ: 35)

*“Tarihin Kucağında
Al bayrak dalgalanır
Hep gönül burçlarımda.”* (ÇŞ: 42)

3.3.3.6. Tarihi Şahsiyetler

Türk milleti, birçok bilim adamı, filozof, Şair, ozan ve binlerce kahraman yetiŐtirmiŐ yüce bir millettir, hatta öyle ki birçok tarihi Şahsiyetin adı ülke sınırlarını aÇıp dünya milletlerince duyulmuŐtur. Ülkesi ve tüm insanlık için icatlar yapmış, savaşlarda kahramanlık göstermiş, unutulmaz binlerce eser bırakmış birçok Şahsiyet milletin gönlünde nadide bir yer edinmiştir.

Türkmen bir şair olan Yunus Emre ise 13. yüzyılın ikinci yarısında ve 14. yüzyıl başlarında yaşamış, Türk edebiyatında önemli bir yer edinmiştir. Taptuk Baba adlı şeyhin yanında ilim ve irfan dersleri aldığı bilinen Yunus, Farsça ve Arapça kelimelerin yanında özgün bir Türkçeyle oluşturduğu şiirleriyle Moğol baskısından bunalan halka ferahlık vermiştir. Tasavvuf edebiyatının önemli temsilcilerinden olan Yunus Emre, Türkçenin varlığını koruyup gelişmesi, bir kültür ve edebiyat dili olması yolunda büyük katkı sağlamıştır (Akdemir, 2007: 8).

Yunus Emre'den yaklaşık üç asır sonra dünyaya gelen Karacaoğlan ise âşık edebiyatının önemli temsilcisi olarak Türkçeye katkı sağlamıştır. Artun'a göre 16. yüzyıldan sonra Anadolu'da oluşan âşık edebiyatında yaygın bir gelenek bırakmış olan Karacaoğlan, çevresinden aldığı ilhamla yaşama sevincini, arzu ve duygularını güçlü ve özgün bir anlatımla dile getirerek çağdaşlarına göre öne geçmiş, halk şiir geleneğinin doruğunda bir şairdir. Şiirlerinin hala bilinip sevilmesi başarısının kanıtıdır (1995'ten akt: Artun, 1997: 41-52).

Bestami Yazgan'ın söyleyişini halk şiir geleneğine yakın oluşturduğu, şairlik sürecinde Yunus Emre, Karacaoğlan gibi şairlerden etkilendiği şiirlerinden anlaşılmaktadır. Gönül Elçisi adlı şiirde Karacaoğlan'ın gönüllerde güller açtırdığı, Yunus Emre'nin ise Türkçenin dallarını çiçeklendirdiği dile getirilmektedir:

*“Gönül Elçisi
Karac'oğlan'da açar
Gönlümüzün gülleri.
Yunus'ta çiçeklenir
Türkçemizin dalları.”* (ÇPKKŞ: 48)

Türk milletinin yetiştirdiği kahramanlardan bir tanesi de dünya tarihinde yeni bir çağ açan Fatih Sultan Mehmet'tir. Osmanlı padişahlarından olan II. Mehmet zorlu şartlar altında büyük bir inançla İstanbul'u fethetmiştir. Ulubatlı Hasanlar adlı şiirde İstanbul'un fethinde önemli yeri olan Ulubatlı Hasan'ın kahramanlığı ve bu ülkenin daha nice Ulubatlı Hasanlar yetiştireceği anlatılmaktadır:

*“Ulubatlı Hasanlar
Surları delip geçti
Ulubatlı Hasanlar.
Sanmayın gelip geçti
Ulubatlı Hasanlar*

Sanki on sekizinde,

*Öyle diri ve zinde,
Fatihlerin izinde
Ulubatlı Hasanlar. (KÇA: 28-29)*

Tarihi şahsiyetlerden birisi olan büyük Türk komutanı Alparslan'ın Anadolu'nun tapusunu bin yıl önce aldığı, 1071 Malazgirt Savaşı'na atıfta bulunularak belirtilmekte, İstiklal Savaşı'yla canını ortaya koyan bu milletin vatanına mühür vurduğu ve onu dış saldırılara kapattığı dile getirilmektedir:

*“Canımla Mühürledim
Alparslan'ın düşünde,
Tapusu bin yaşında.
İstiklal Savaşı'nda
Canımla mühür vurdum,
Hür yaşa güzel yurdum.” (KÇA: 65)*

Türk tarihinde ismini sadece çağına değil yüzyıllar sonrasına da duyuran şahsiyetlerden biri de Nasrettin Hoca'dır. Nasrettin Hoca bu milletin gülen yüzü çocukların da fıkralarıyla tanıyıp sevdiği Türk büyüğüdür. Çocuklara fıkra denildiğinde hemen Nasrettin Hoca hatırlanır hatta öyle ki birçok çocuğa bir fıkra anlat denildiğinde hemen başlar bir Nasrettin Hoca fıkrası anlatmaya. 13. yüzyılda Anadolu'nun sıkıntılı bir sürecinde yaşamış olan Nasrettin Hoca fıkralarıyla, düşündürücü nükteleriyle insanların hayatına girmiş ve geleceğe ulaşmayı başarmıştır. Hatta öyle ki günümüzde oluşturulan birçok fıkra da kendisine mal edilmekte ve onun ünü her geçen gün artmaktadır.

Türkmen (1987'den akt: Sağlık, 2003: 53-54)'e göre, Nasrettin Hoca Türk dünyasında hoş söz ve fıkralarıyla tanınıp ortak değer olmuştur, Hoca'nın Türk dünyasındaki birleştirici gücü onun uluslararası değerinden daha da önemlidir. Türkistan'dan Macaristan'a, Sibirya'dan Kuzey Afrika'ya kadar Türk'ün ayak bastığı her yerde, bir Nasrettin Hoca tipi bulunmaktadır. XVII. yüzyıldan sonra komşu milletler ve Avrupalı entelektüellerin ilgisiyle Nasrettin Hoca fıkraları daha geniş alana yayılarak tanınmıştır.

Şanlı (2010: 263), Nasreddin Hoca'nın 13. yüzyılda Anadolu'da Haçlı savaşlarının ve Moğol saldırılarının sebep olduğu siyasî ve sosyal büyük sıkıntıların yaşandığı bir dönemde Sivrihisar ve Akşehir'de yaşadığını belirtmektedir. Bu yüzyıl aynı zamanda Anadolu'da tasavvufun geliştiği, Mevlânâ, Hacı Bektaş-ı Velî, Yunus Emre, Şeyh Edebali ve Şeyyad Hamza gibi önemli mutasavvıfların söz ve şiirleriyle

halka manevî telkinler verdiği, irşat hizmetleriyle halkın ve yöneticilerin bu zor günleri atlatalmaları için çaba gösterdikleri bir dönemdir. Nasreddin Hoca da nükteli, hikmetli fıkralarıyla bu dönemde çekilen sıkıntıları biraz olsun hafifletip çevresine ümit ve yaşama sevinci vermiş, gördüğü yanlışlıklar ve çirkinlikleri belirterek doğruları vurgulamaya çalışmıştır.

Nasrettin Hoca'mız adlı şiirde Hoca'nın birçok özelliği dile getirilmektedir. Nasrettin Hoca, herkesin iyiliğini isteyip bu konuda öğütler veren biri olarak yol göstericidir; birçok kişi kendisini anlamaz, saf gözükür ama aslında çok bilgilidir; tertemiz yüreği vardır, kalbi kötülük düşünmez; haksızlıklara karşı eleştiri getiren sivri dillidir ve yaptıklarıyla herkesi güldürür. Hoca'nın bütün bu özellikleri isminin öldükten sonra da hatırlanmasını sağlamıştır:

*“Nasrettin Hoca'mız
Tüm hayatı boyunca
Yanlışları göstermiş,
Herkesin doğru işler
Yapmasını istemiş.*

*Onu görenler bazen
Saçmalıyor sanırmış,
Ancak arif olanlar
Hoca'mızı tanırmış.*

*Tertemiz yüreğiyle
Sanki sevgi seliymiş,
Haksızlıklara karşı
Halkın keskin diliymiş.*

*Onun yaptıklarını
Kim duyup da gülmemiş,
Kendisi göçmüş ama
Fıkraları ölmemiş...” (ŞNH: 8)*

Her Çocuk Başka Âlem adlı şiirde tarihi şahsiyetlerin adıyla çocuklara farklı alanlarda başarı gösterebilecekleri anlatılmaktadır. “Fatih Sultan Mehmet, Osmanlı döneminin en başarılı padişahlarından biri olarak inancı ve zekâsı sayesinde alınmaz denilen Konstantiniyye'yi fethetmiş.” (Gündüz, 2008: 51) ve adını çağlara yazdırmıştır, Oğuz ismi ise Oğuzlarda bir uç beyi olarak görev alan ve bugünkü Anadolu Türklerinin atası sayılan Selçuk Bey'i temsil etmektedir, Selahattin ismi ise Türk-İslam tarihinde önemli bir yeri olan Eyyübi Devleti'nin kurucusu Selahattin Eyyübi'den başkası değildir. Bu tarihi şahsiyetler Türk-İslam dünyasında isimlerini

farklı alanlardaki başarılarla duyurmuş komutanlardır ayrıca burada kültür-sanat alanında ismi unutulmayan biri daha vardır ki o da Yunus Emre'dir, onu başka âlem olarak kabul eden şair, şiirin bir dörtlüğünde bunlardan bahsederken şiirin genelinde her çocuğun farklı özellikleri olduğunu dile getirmektedir:

*“Mehmet gönderde bayrak,
Oğuz yıkılmaz kalem.
Selehaddin uç beyi,
Yunus'um başka âlem.”* (GS: 68)

3.3.4. Millî Mücadele ve Atatürk Teması ve İletileri

Türk milletinin düşmana karşı tarihinin belki de en büyük var olma mücadelesini verdiği Birinci Dünya Savaşı özelinde Çanakkale Cephesi, Kurtuluş Savaşı ve savaşlarda göstermiş olduğu kahramanlık, cesaret, vatani için yaptığı fedakârlık bu temanın konuları arasındadır.

3.3.4.1. Kurtuluş Savaşı

Çocuk, vatan toprağının kutsallığını fark edip içeride ve dışarıda bulunan düşmanlara karşı millet olma bilinciyle hareket etmelidir. Hürriyetinden asla vazgeçmeyen bu millet, Alparslan tapusunu bin yıl önce aldığı bu toprakları canıyla korumaktadır, bunun en güzel örneğini de Kurtuluş Savaşı'nda göstermiştir:

*“Canımla Mühürledim
Kahramanlar susamaz,
Düşman ayak basamaz,
Başka bayrak asamaz,
Canımla mühür vurdum,
Hür yaşa güzel yurdum.*

*Bağımsızlık öyküsü,
Bu milletin ülküsü,
Dilde zafer türküsü:
Canımla mühür vurdum
Hür yaşa güzel yurdum.*

*Alparslan'ın düşünde,
Tapusu bin yaşında.
İstiklal Savaşı'nda
Canımla mühür vurdum,
Hür yaşa güzel yurdum.”* (KÇA: 64)

3.3.4.2. Çanakkale Savaşı

Çanakkale Savaşı, bu milletin en zor şartlarda bile ülkesini koruyacağını ve bu toprakların düşmana asla geçit vermeyeceğinin destanıdır. Çanakkale Cephesi manevi duygularla da örülmüş, inançla gücün birleştiği bir mücadeledir. Şair, Çanakkale’de yaşananları, askerlerin şehitlik makamına kavuşup meleklerle karıştığını Çanakkale Şehitleri şiirinde dile getirmektedir:

*“Çanakkale Şehitleri
Ne çekindi ne korktular,
Bize bir yurt bıraktılar,
Uçup cennete çıktılar
Çanakkale şehitleri.”* (KÇA: 39)

Geçilmez Çanakkale adlı şiirde ise Çanakkale’yi Mehmetçiğin koruduğu ve namusu için yaşayan bu milletin kanı dökülmeden Çanakkale’nin asla geçilemeyeceği belirtilmektedir:

*“Geçilmez Çanakkale
Kurşunlar sıkılmadan
Kanımız dökülmeden,
Canımız sökülmeden
Geçilmez Çanakkale!”* (KÇA: 42)

3.3.4.3. Şehitlik ve Cesaret

İslamiyet inancına göre şehitlik, yüce bir makam olarak kabul edilerek Kur’an’da “Ve sakın Allah yolunda öldürülenlere “ölüler” demeyin; hayır onlar diridirler. Fakat siz bunun şuurunda değilsiniz.” (2: 154) diyerek şehitlerin ölü olarak kabul edilmediği belirtilmektedir. Gösterdikleri cesaretle ölümsüzlüğü yakalayan şehitler, milletin kalbinde silinmez bir yer edinmiştir. Çanakkale Şehitleri adlı şiirde şehitlerin hâlen nöbette olduğu söylenmektedir:

*“Çanakkale Şehitleri
Zannetmeyin yatmaktadır
Çanakkale şehitleri.
Hala nöbet tutmaktadır
Çanakkale şehitleri.”* (KÇA: 38)

Yurt Çiçekleri adlı şiirde bu yurdun çocuklarının vatan için kalbinin attığı, gazi ve şehit çocuklarının ay yıldızı kardeş bildiği ve gayretlerin hep devam etmesi gerektiği belirtilmektedir:

*“Vatan için atar kalbi,
Boy veriyor çınar gibi,
Yarınların tek sahibi
Güzel yurdun çocukları.*

*Gazi oğlu, şehit kızı,
Kardeş bilir ay yıldızı.
Gökyüzünde ışık hızı
Güzel yurdun çocukları.”* (GS: 59)

Gökteki Mehmetçik adlı şiirde ise al bayrak kan kardeş olarak kabul edilerek gazilerin duası, şehitlerin mirası görülmektedir:

*“Gökteki Mehmetçik
Gâzilerin semaya
Yükselen duasıdır
Şehit dedelerimin
En kutlu mirasıdır.”* (ÇŞ: 9)

3.3.5. Vatandaşlık Bilinci Teması ve İletileri

İnsanın sadece kendisine karşı değil, çevresindeki insanlara, doğduğu topraklara, içinde yaşadığı devlete ve milletine karşı da belli sorumlulukları vardır. İnsan hangi meslekte olursa olsun işini en iyi şekilde yapmalı, bunun mecburiyetten çok vicdani bir sorumluluk olduğunu bilmelidir. Vatandaşlık Bilinci teması “Bir vatandaş olarak insanların sorumlulukları nelerdir?” sorusunun cevabı niteliğindedir.

3.3.5.1. Çalışma, Üretme, Paylaşma ve Emeğin Değeri

Çalışmak, üretmek, ürettiklerini paylaşmak ve emeğe sahip çıkmak insanoğlunun hayatında yerine getirmesi gereken önemli sorumluluklarındandır. Başarı hazzını ve çalışıp üretme zevkini bir kez tadan insan kolay kolay bundan vazgeçememektedir.

Başgil, “Gençlerle Başbaşa” adlı kitabında başarı yolunda çekilecek zahmetler ve tehlikeler olduğunu dile getirmektedir. Bu tehlikeler, tembellik, kötü arkadaş ve kötü örneklerdir. Gençleri bu hususlarda uyaran Başgil, bunların dışında kötü kitap ve kötü hocanın da başarı yolunda engel olduğunu fakat bunun

çözümünün kişide değil eğitim yöneticilerinde olduğunu belirtmektedir (2015: 24). Başarıya ulaşanlar ancak kendisini bu tehlikelerden koruyarak amacı doğrultusunda çalışanlar ve asla pes etmeyenlerdir. Dillerde İstiklal Marşı adlı şiirde çalışmanın, gayret ve yarış içinde olmanın başarı ve mutluluğun anahtarı olduğu belirtilmektedir:

*“Dillerde İstiklal Marşı
Yollar uzun hedef yüce,
Çalışarak gündüz gece,
Tembelliğin bileğini
Bükmek gerek yavrucuğum.*

*Yağmurlara karışarak,
Nehirlerle yarışarak,
Engin bilgi denizine
Akmak gerek yavrucuğum.*

*Yurda ışık vermek için,
Mutluluklar dermek için,
Gerekirse yıldızlara
Çıkmak gerek yavrucuğum.” (ÇPKKŞ: 54)*

Arılar çalışkanlığıyla bilinen, içgüdüleri sayesinde bal yapan hayvanlardır, Bilgi Peteği adlı şiirde çocuklara seslenilerek tıpkı arının bal yapması gibi çok çalışarak bilgi edinmenin gerekliliği vurgulanmaktadır.

*“Bilgi Peteği
Hiç durmadan çalışır,
Bal doldurur peteği.
Bilir küçük arılar,
Bal alacak çiçeği.*

*Biz de kovanımızı
Süsleyelim sevgiyle,
Sınıf sınıf peteği
Dolduralım bilgiyle.” (ÇPKKŞ: 55)*

3.3.6. Sağlık, Spor ve Oyun Teması ve İletileri

Çocuk, tüm gelişim alanlarıyla bir bütündür, her gelişim alanı ayrı öneme sahiptir. Çocuğun sağlıklı bir gelişimi varsa ancak o zaman normal davranışlar göstermesi kendisinden beklenebilmektedir. İyi bir beslenme anlayışının çocukluktan itibaren oluşturulması, bir çocuğun tüm hayatı boyunca yeme, içme alışkanlığını etkileyecek ve sağlığına katkı sağlayacaktır. Çocuk ne kadar dikkat edilirse edilsin hastalıkların da insanlar için normal olduğunu ve bunun tedavi edilebileceğini kabul

etmelidir. Sadece beslenmek değil spor konusu da bir çocuğun sağlığı için çok önemlidir. Hayata olan bakış açısının değişmesinde, kendine olan güveninin artmasında, birçok olumsuz davranışların veya hastalıkların giderilmesinde spor iyi bir tedavi olabilir.

Oyun ise zaten bir çocuk için hayatın kendisidir, çocuk oyunla bütün hayal âlemini ortaya döker, rahatlar, mutlu olur. Hoplayıp zıplayıp türlü roller içerisine girerken bedensel, başkalarına kendisini ifade etmeye çalışırken dil, başka çocuklarla bir araya gelip onlarla tanışıp kaynaşırken sosyal, neden-sonuç ilişkileri kurup oyunun kurallarını oluştururken bilişsel gelişimine oyun ve oyuncak büyük katkı sağlamaktadır.

3.3.6.1. Temizlik ve Beslenme

Küçük yaşlardan itibaren verilen sağlık bilgisi ve eğitimi çocukların hem ruh hem beden sağlığını korumalarını hem de bu konuda bilinçli bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktadır. Ders kitaplarında yer alan sağlıkla ilgili konular ve ders süreci çocukların ilgisini çekmekte özellikle konuyla ilgili uygulamalar çocuklarda kalıcı öğrenmeyi sağlamaktadır. Çocuk, temiz olma, doğru beslenme, gereksiz gıdalardan uzak durma gerekliliğini sadece okulda değil tüm yaşamında hissetmelidir, bu yüzden görev çocuğun zorunluluk dışında okuduğu, araştırmasını yaptığı kitaplara da düşmektedir. Öğreticilik yönü ağır basan temizlik ve beslenme konusu, şiirin duygusal ve edebi yönüne uzak düşmektedir fakat şair birkaç şiiriyle bu konuya değinmektedir. Okula Giderken adlı şiirde çocuğun okula giderken neler yaptığı onun diliyle anlatılarak el yıkamaya ve diş temizliğine dikkat çekilmekte, sağlıklı, temiz bir hayat vurgusu yapılmaktadır:

*“Okula Giderken
Annemin gül dudağıyla
Açarım gözlerimi
İyice sabunlarım
Yüzümü ellerimi*

*Tekrar elimi yıkar
Fırçalarım dişimi
Dışarda kuşlar gözler
Okula gidişimi ” (ÇŞ: 38)*

Anne babaların çocuk yetiştirirken en çok şikâyet ettiği konular çocuklarının düzenli bir şekilde yemek yememesi ya da yemek aralarında sürekli abur cubur yediklerinden ana öğünlerde yemek yemeyi reddetmeleridir. Ebeveynler çocuklarının beslenme konusunda bilinçli olmasını, öğünlerini atlamadan düzenli beslenmesini istemektedir. Anne babaların beslenme alışkanlıkları çocuğun üzerinde büyük etki uyandırmaktadır fakat rol-model aldıkları ve özdeşim kurabildikleri kahramanların da çocuklar üzerinde olumlu etki uyandırdığı bir gerçektir. Tık Tık adlı şiirde çocuğun öğünlerde acıktığı ve istekli bir şekilde beslendiği dile getirilmektedir:

*“Tık Tık
Sabah oldu,
Güneş geldi.
Yavaşça çaldı
Kapıyı: tık tık.
-Kahvaltı masada
Bekliyor seni,
Uyan artık!*

*Öğle oldu,
Açlık geldi.
Hızlıca çaldı
Kapıyı: tık tık.
Annemin yemeği
Çok güzel olmuş,
Eline sağlık.” (ASM: 84-85)*

Lokma Kuşları adlı şiirde de çocuk annesinin yaptığı yemekleri keyifli bir şekilde öğünlerinde aksatmadan yemektedir:

*“Günde üç öğün,
Başlar bir oyun.
Annemin pişirdiği
En lezzetli yemekler,
Sofrada bizi bekler.” (ASM: 91)*

3.3.6.2. Hastalıklardan Korunma ve İlaç Kullanımı

Çocuk hayatta tek başına kaldığında kendine bakabilecek, sıkıntı ve dertlerle başa çıkabilecek şekilde yetiştirilmelidir, hayatta kalma mücadelesi ailesi tarafından desteklenmiş olan çocuk öz-bakım becerilerini kazanmaya başladıktan sonra kendisini hastalıklardan korumak için alınacak önlemlere dikkat etmelidir. Sağlıklı bir yaşam için yediklerine ve içtiklerine dikkat etmek, hastalıklara karşı önlem olarak aşı olmak, hasta olduğunda doktora gidip ilaç kullanmak bir çocuk için külfet değil

yaşamın getirisidir. Beyaz Kelebek adlı şiirde çocuk hasta olmaktan çekinmekte ve bunun için önlemlerini almaktadır:

*“Hava soğuk, dışarıda
Aman fazla kalmayalım,
Dikkat edin arkadaşlar,
Sakın hasta olmayalım...”* (KÇA: 70)

Yıldız Doktoru’nda çocuk ilaç kullanmanın iyileşmeyi sağladığını görmekte ve bunun için annesinin doktoruna teşekkür etmektedir:

*“Teşekkürler doktor amca,
Dün gece
Annemin başı dönüp
Yere düşünce,
Verdiğiniz ilaçlar
Çok iyi geldi...”* (ÇPKKŞ: 11)

Çocuk şifayı sadece hazır ilaçlardan beklememeyi aslında her türlü şifanın doğada var olabileceğini de keşfetmelidir. Hangi ağaç ne işe yaradığı, işlevinin ne olduğu doğayla iç içe yaşayan veya doğayı tanıyan bir çocuk tarafından cevaplandırılabilir. Farklı bitkilerin, ağaçların özelliklerinden bahsedilen Kutu Kutu Pense adlı şiir kitabında çam ağacı verem hastalığının ilacı olarak tanıtılmaktadır:

*“Çam
Dağlarla ovaların
En güzel ağacıyım.
Verem hastalığının
Biricik ilacıyım.”* (KKP: 59)

Çocuk, beden sağlığını korumak için alınacak tedbirleri bilmelidir, sürekli anne babanın korumasını üzerinde hisseden çocuk dikkat çekmek için bile kural dışı davranışlar gösterebilir, en güzeli çocuğa mantıklı bir şekilde kuralları anlatmaktır. “Neden soğuktan korunmalıyım, neden yemeğimi düzenli yemeliyim, hasta olunca ilaç içmek bana ne kazandırır?” soruları çocuğun kendisi tarafından cevaplandırılmalıdır. Yatağım Üşümesin adlı şiirde kendisini soğuktan koruyan çocuk, bir canlı gibi düşündüğü yatağını da korumaya çalışmaktadır. Bullock, canlandırıcılığı, cansız nesnelere canlıların özelliğini yükleme olarak tanımlar. Çocuklar, bu yüklemeyi hayvanlara, canlı figürleri temsil eden nesnelere yapmaktadırlar (1985’ten akt.: İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2005: 157). Çocukluk döneminde görülen bu davranış biçimi de aşağıdaki şiirde örneklendirilmektedir:

*“-Oouv, bugün hava çok soğuk!
Çorabımı giyeyim,
Ayağım üşümesin.
Başlığımı takayım,
Kulağım üşümesin.
Tamam şimdi dee
Yorganımı örteyim,
Yatağım üşümesin.” (UUŞU: 61)*

3.3.6.3. Dinlenme ve Eğlenme

Çocuğu tanımlamak gerektiğinde en çok onun hareketli, heyecanlı ve yerinde durmayan özelliğine değinilmektedir çünkü çocuk hoplayıp zıplamaktan, yaşitlarıyla oyunlar oynayıp eğlenmekten büyük keyif almakta sadece uyku saatlerinde dinlenmektedir. Bir çocuğun gelişiminde büyük öneme sahip olan uyku düzeni, anne babaların fazlaca titiz davrandıkları konudur. Yavuzer (2001: 57-58)’e göre uyku, insan yaşamının en az bilinen ve en gizemli kısmıdır. Çocuğun fizyolojik gereksinimlerinin başında yer alan uyku, çocuğun etkin katılımıyla gerçekleşir. Çocuğun ihtiyacı olan uyku süresi bazı ögelere bağlıdır, bunlardan en önemlisi de çocuğun yaşıdır. Çocuğun yaşı küçüldükçe uykuya ihtiyacı da artmaktadır. Yenidoğan bebekler günde ortalama 16-18 saat uyuyarak zamanının %80’ini uykuda geçirirken 1 yaşındaki bebeklerde bu süre 12 saate düşmektedir. Çocuklar için kabul edilen uyku süreleri genellikle 2-5 yaş için 13-15; 6-8 yaş için 12; 8-10 yaş için 11 ve bu yaşlardan ergenlik dönemine kadar da 10-11 saat olarak önerilmektedir.

Çocuk, annesi saçlarını okşarken uykuya dalmakta ve uyuyup rüya görmekten mutluluk duymaktadır:

*“Günaydın
Canım annem saçımda
Okşarken geleceği,
Yastığımda rengârenk
Açtı uyku çiçeği
Yıldızlar kıpır kıpır,
Vakit gece ortası,
Ay dedenin elinden
Döküldü rüya tası
Kuş tüyü yatağımda
Mışıl mışıl uyudum,
‘Günaydın’ dedi güneş
Bir gün daha büyüdüm.” (ÇPKKŞ: 16)*

Şiirde gül toplayan çocuklar, uyuyup ışıl ışıl büyümektedirler:

*“Gül Toplayan Çocuklar
Gül toplayan çocuklar
Mışıl mışıl uyurmuş,
Gün toplayan çocuklar
Işıl ışıl büyürmüş.”* (UUŞU: 141)

Çocuğun gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlamasında uykunun önemi kesindir. Çocuğun uyuması için gerekli ortamın hazırlanması, yatağına ve odasına karşı olumlu duygular hissettirilmesi, çocuğa uykunun faydalarının anlatılması, annelerin ninniler söylemesi ve buna benzer çabaların tek gayesi çocuğun düzenli uyumasını sağlamaktır. Çelebioğlu’na göre ninniler, çocuk en az iki-üç aylıkken başlayıp üç-dört yaşına gelene kadar annenin onu daha çabuk ve kolay uyutabilmek veya çocuğunun ağlamasını durdurmak için onu kucağında, ayağında veya beşikte sallayarak o anki ruh halini yansıtacak şekilde özel bir beste ile söylediği genellikle mâni türünde bir dörtlükten oluşan türkülerdir (1987: 79).

Uykunun Gül Bahçesi, ninni türünde yazılmış olan şiirdir ve çocuğun uyuması için güzel dilekler bir bir sıralanmaktadır:

*“Kaynar fıkır fıkır şimdi,
Melekler güldürür şimdi,
Uykuya daldırır şimdi,
Uyu yavrum, büyü yavrum.”* (GS: 44)

İncelenen birçok şiir de uykuyu öven, rüyaların güzelliğinden, meleklerle beraber olunmasından bahseden dizelere rastlanmaktadır. Çocuğun yatağına olumlu yaklaşması için annelerin çocuğunun uyumasından mutlu olduğu, uyudukça çocukların büyüdüğü, uyuyan çocukların güne neşeli ve enerjik başladığı gibi iletiler farklı şiirlerde yer almaktadır:

*“Yıldız Rüyası
Yedi deniz
Yedi derya geçtiler,
Yorulunca
Düş yurduna göçtüler,
İlk akşamdan
Yatanları seçtiler,
Yatağına
Lale, sümbül saçtılar.
Yıldız çocuk
Mışıl mışıl uyudu,*

Rüyaları
Güneş kadar büyüdü.” (GAD: 71)

“Uyu Güzel Büyü Güzel
En tatlı nağmelerle
Gelir melekler bir bir,
Hazır mısın dalmaya?
Uyku deniz, rüya nehir.” (UUŞU: 86)

“Tomurcuk Açar Gibi
Kabul olur dileğin,
Uçar güzel meleğin,
Üzülmesin yüreğin,
Uyurum anneciğim.” (UUŞU: 130)

Çocuğa sürekli bir şeyler alan, çocuğun yapması gereken pek çok sorumluluğu yerine getirip çocuğunun hiçbir zorluğu yaşamasına izin vermeyen aileler aslında çocuğunun yaşamdan keyif almasını, sahip olduklarından mutluluk duymasını engellemektedir. Şımarık, tatminsiz, sürekli bir şeylerden şikâyet eden bir çocuğun yetişmesi ona fazlaca müsamaha gösteren aileleri bir zaman sonra huzursuz etmektedir. Mükemmeliyetçi tutuma sahip aileler çocuğunun sürekli ders çalışmasını istemekte, dinlenme sürelerini bile çok kısıtlı verip çocuklarını robot gibi yetiştirmeye azmetmektedir. Her şeyin bir sırası, düzeni olduğunu bilen tatilin de çalışmanın zamanında yapılacağını kavrayan ve çocuğuna da bu fikri edindiren ailelerin ise çocukları da kendileri de mutlu olmaktadır. Bu yüzden çocuğun rahatlamasına, eğlenmesine kısacası çocukluğunu yaşamasına özen gösterilmelidir. Güneşle Ay Duymasın adlı şiirde çocuk tatil yapmakta, tatilinden keyif alıp mutlu olmaktadır:

“Ben tatili çok severim,
Arkadaşlarım da.
Doğrusu herkes sever tatili.

Oh ne güzel!
Deniz kıyısında
Yan gelip yatmak,
Oyunlar oynayıp
Çılgınlıklar atmak.” (GAD: 6)

3.3.6.4. Oyun ve Geleneksel Çocuk Oyunları

Çocuğun yarısı oyun; yarısı ise hayaldir. Çocuk, oyun oynarken her şeyi unutmakta kendi âleminde yaşamaktadır. Hayatta gördüğü her şey çocuğun

oyununda da vardır. Kimi zaman evde bir sandalye altında, kimi zaman dışarıda büyük bir arsada oyunlar çocuklar arasında kurulmaktadır. Mercan (2014: 477)'a göre çocuk, hayatı oyunla anlamakta ve beş-altı yaşlarında oyunlar sokaklara taşmaktadır. Çocuk, oyunda büyükler üzerindeki gözlemi kadar yaşlıları üzerindeki kıyasını da yürütür. Bu yüzden oyun, eğlenceli eğitimin ilk aşamasıdır.

Çocuk oyunları, çocuklardaki eğlenme, zamanı değerlendirme, gördüklerini taklit etme, arkadaşlarına uyum sağlama, coşkun hayal gücünü doyurma gibi gereksinimlere dayanan düzenli ve kurallı davranışlardır. Biçim, uygulama ve yaratıcılık yönleriyle tiyatronun ilkel bir türü sayılırlar. Oyun oynayan çocuk, bir tiyatro sanatçısı misali oynadığı rolün tatlı yalanı içine kendisini kaptırır. Oyun sonuna kadar gerçeğe dönmek istemez. Gerçek çocuk oyununun amacı yalnızca oyun yani eğlence olarak kabul edilebilir (Akalm, 1987: 84).

Kardan Adam, adlı şiirde çocuk, oyunun gereklerinin farkındadır, oyun oynarken şartları yerine getirmektedir ayrıca çocuğun cansız varlıkları canlıymış gibi kabul ettiği “O da adam olmak istiyor besbelli/Aynı benim gibi...” dizelerinden anlaşılakta ve oyunu gerçekmiş gibi algıladığı fark edilmektedir:

*“Kar topu oynarken
Benden
Hemen havuç, kömür,
Şapka ve atkı ister.
O da adam olmak istiyor besbelli
Aynı benim gibi...” (GAD: 67)*

Çocuk oyunları iklime bağlı olarak değişiklikler gösterir, yazın kırdaki bayırda saklambaç, bezirgânbaşı, birdirbir, uzuneşek, köşe kapmaca oynayan çocuk, kışın kar yağmaya başlayınca oyunlarını değiştirerek ev ortamına uyarlar veya eve uygun farklı oyunlar oynar, körebe, beştaş, el üstünde kimin eli var gibi. Aileye düşen iş oyunların çocukların ihtiyacı olduğunu bilmek ve sabırlı davranarak çocuğun oyun oynamasına uygun ortamlar hazırlamaktır. Ellerimle Saklambaç adlı şiirde çocuk, kışın gelmesiyle evine çekildiğini belirtmekte ve artık oyunlarına evde devam etmektedir:

*“Ne zaman
O güzelim kış gelse,
Gökyüzünden pencereme
Bembeyaz bir kuş gelse,
Ellerim*

*Saklambaç oynar benimle.
Her seferinde onları
Kolayca sobelerim:
-Sağıma, soluma,
Ceketimin cebine
Saklanan ebe!” (UUŞU: 58)*

Çocuklar için oyun vazgeçilmez bir eğlence aracıdır bu yüzden çocuk oyuna doymaz, hava kararana kadar oyunlar uzayıp gider. Havanın kararmasıyla da tüm çocuklar evine koşturur:

*“Yüreğimiz Gül Bizim
Hoş oyunlar seçeriz,
Kendimizden geçeriz.
Akşamları kuş gibi
Yuvamıza uçarız.” (UUŞU: 99)*

Çocuk oyunla aslında gerçek dünyada gördüklerini kendi dünyasına taşır, çocuğun oyun oynarken bunu yapması normal bir davranıştır. Anne babalar çocuklarında yadırgadıkları pek çok davranışın aslında birçok çocukta görülen normal bir davranış olduğunu ve çocukların büyüklerini taklit ettiğini bilmelidirler.

Çocuk oyunlarının temel özelliklerinden birisi de toplumsal olmalarıdır. Çocuk oyunu tek başına kuramaz. Yalnız bebeğiyle oynamak zorunda kalan küçük bir kız bile bebeğini canlı sayıp onunla konuşarak yalnızlıktan kurtulur. Oyun oynayacak bir çocuğun en az bir tane oyun arkadaşına ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç çocuğu başkalarıyla etkileşim kurup toplumsal olmaya zorlar ve ilerideki yaşamına onu hazırlar (Akalin, 1987: 85).

Küçük bir kızın annesinin taklidinin dile getirildiği Küçük Anne adlı şiirde çocuk anne gibi davranmakta, yapılan gözlemler bir bir ortaya dökülmektedir:

*“Gel oyuncak bebeğim,
Sana yeni aldığım
Eteği giydireyim.*

*Aman Allah’ım aman!
Ne zor şeymiş annelik,
Bilmem nasıl edelim?
Haydi, benim güzelim,
Anneanneye gidelim...” (ASM: 76)*

Oyun, “bir amaca yönelik ya da amaçsız olarak, kurallı ya da kurlsız, çocuğun tüm gelişim alanlarına etki eden, çocuğun isteyerek ve hoşlanarak katıldığı, araçlı ya da araçsız olarak gerçekleştirilen doğal öğrenme aracı” (Koçyiğit, Tuğluk ve Kök, 2007: 327) olarak tanımlanmaktadır. Çocuk, ismi oyunla özdeşleşmiş bir varlıktır; çocuğun her şeyi oyundur ve bu oyunlar onların hayata hazırlanmasını sağlamaktadır. Oyun Günlüğü adlı şiir, bir çocuğun oyun oynarken yaşadığı pek çok tecrübeyi dile getirmektedir. Çocuk oyun sayesinde en başta kendini ifade etmeyi, arkadaşlığı, dostluğu öğrenmekte ve oyunun kuralları çocuğu gerçek hayata hazırlamaktadır. Çocuğun oyun sırasında yaşadığı mutluluk ona tüm gerçekleri unutturmaktadır öyle ki çocuk onu oyundan geri koyan küslükleri bile uzatmamakta, bir mendil kuruması süresince arkadaşıyla hemen barışverişmektedir:

*“Yemyeşil çimenlerin üzerinde
Oyunlar kurulurdu kardeşçe.
Uzuneşek oynardık gün boyu,
Kimse kimseyi üzmezdi.
Sırası gelen dikkatle atlar;
El değer, etek değmezdi.*

*Arılarla sırdaş olur,
Karıncayı incitmezdik.
Elöpen kardeşlerimize
Öptürürdük elimizi.
Küskünlüğümüz biterdi
Güneş kurutmadan mendilimizi.”* (GS: 50)

3.3.7. Sanat ve Toplum Teması ve İletileri

Sanat, çocuğun pek çok yönden gelişimine katkı sağlamakta, ona hayatın farklı bir penceresini açmaktadır. Çocuk, verilen sanat eğitimiyle sanatsal farkındalığa sahip olmanın dışında ilgisini becerisiyle harmanlayıp keşfetmenin ve üretmenin tadına varabilmektedir.

Sever, insanların sanatın bireysel ve toplumsal işlevlerinden yararlanabilmesini erken çocukluk döneminde yaş seviyelerine uygun görsel, işitsel ve dilsel iletilerle beslenmesine bağlamaktadır (2015: 20). İnsanda belli bir sanat zevkinin ortaya çıkması kolay değildir, çocuğun farklı sanat dallarıyla tanıştırılması, uygun ortamların hazırlanması, onun estetik anlayışının ve varsa sanat yeteneğinin ortaya çıkmasına büyük katkı sağlamaktadır. Dedeoğlu (2014: 602), erken yaşta verilecek sanat eğitiminde edebiyatın önemine dikkat çekmekte ve insanın kendisini

gerçekleştirmesinde estetiğin bir ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Çocuğun bu ihtiyacını karşılama görevi öncelikle edebiyata aittir. Edebiyatla estetik ihtiyacını karşılayan birey, okuma kültürü edinecek ve estetik duyarlığa ulaşacaktır. Bu açıdan kitaplar çocukların ilk karşılaştığı sanat eseri özelliğiyle önemlidir.

3.3.7.1. Sanat

Çocuk şiirle yüreğinin ferahlamasını, içinin umutla dolmasını ve bilmediği âlemleri gezmeyi ister, çocuğun okuduğu edebiyat eserinden beklentisi ancak olayları en gerçek haliyle anlatması ve kendisine hissettirmesidir.

Çocuk kitaplarında sanatçının sözle, çizgiyle aktardığı iletiler, çocuğun duygu ve düşüncelerini harekete geçirebilmeli, benimsenen üslupla çocuklara farklı duyuların yaşamı anlamadaki etkisi hissettirilmelidir. Çocuğa, sıcaktan bunalan, susuzluktan dudakları çatlayan bir insan için şırıl şırıl akan buz gibi bir suyun, soğuktan tir tir titreyen insan için gürül gürül yanan bir sobanın önemi, duyular yoluyla kavratılmalıdır (Sever, 2015: 19).

Düş Kanatlı Mavi Kuş adlı şiirde çocuk, şair amcasından ruhuna dokunacak, gönlünü şen edecek şiirler söylemesini istemektedir:

*“Şair amca,
Öyle şiirler söyle ki,
Açıversin gönlümde
İlkbahar, yaz,
Sonbahar, kış.
Uçuversin göklerde
Düş kanatlı mavi bir kuş.”* (UUŞU: 55)

Sanatın, sanatçının duygu ve düşüncelerini dışa vurmak, bir milletin simgelerini dile getirmek, geçmişle gelecek arasında köprü olmak gibi bazı işlevleri vardır, sanatçı elindeki malzemesine ve kendi ustalığına göre bir sanat ürünü ortaya çıkararak hiç tanımadığı insanlarla gönül bağı kurup kalıcılığı yakalayabilmektedir. Gönül Elçisi adlı şiirde örnek olarak Osmanlı döneminde yaşamış önemli bir tarihi şahsiyet olan Mimar Sinan’ın eserleri verilmekte, eserlerin her yeri çiçek gibi süslediğinden ve üstünden yüzyıllar geçse de eskimediğinden bahsedilmektedir:

*“Kubbe kubbe süsler de
Çiçek gibi her yeri,
Yüzyıllarla yarışır
Sinan’ın eserleri*

*Sıcacık sevgilerle
Cıvı cıvı içimiz,
Sanat eserlerimiz
Bizim gönül elçimiz.” (ÇPKKŞ: 48)*

3.3.8. Bilim ve Teknoloji Teması ve İletileri

Her yeni günde farklı gelişmelerin yaşandığı 21. yüzyılda yaşayan çocuklar, çağın ve ortamlarının gereklerine ayak uydurma zorunluluğuyla hayatlarına devam etmektedir. İnternet, bilgisayar, telefon ve buna benzer ürünlerin sıkça kullanıldığı ortamlar birçok yönden fayda sağladığı gibi yanlış ve amaçsız kullanıldığında boş zaman uğraşı olmanın ötesine geçememektedir. Çocuğun teknolojinin getirilerinden doğru ve güvenli bir biçimde faydalanmasını sağlamak en başta anne-baba ve öğretmenlere düşmektedir. Çocuğu hazırcılığa, tembelliğe, öğrenmeden araştırıp bulmaya yönlendirme tehlikesi olan internet ağı doğru kullanıldığında çocuğun hayatını birçok alanda kolaylaştırıp zenginleştirmektedir.

3.3.8.1. Teknoloji

Çocuk, yanlış kullanımları ve tehlikeli noktaları yüzünden teknolojik ürünlerden uzaklaştırılmamalıdır, aksine faydalı yönleri gösterilerek çocuk, bilime ve teknolojiye duyarlı, çağın gelişmelerine ayak uyduran biri olmalıdır. Teknolojinin okumayı, araştırmayı mutlaka engellediği düşüncesi doğru değildir. Her şeyde olduğu gibi teknolojide de bir şeyi amacına ve işlevine uygun kullanamama sorunu vardır.

Bazı araştırmacılar teknolojinin okuma alışkanlığını olumsuz yönde etkilediğini belirtirken bazıları ise okuma kültürünü zenginleştirdiğini savunmuştur. Teknoloji okuma alışkanlığını ve çocuk kitaplarının işlevlerini değiştirmiştir. Teknoloji ile birlikte okuma alışkanlığı bilgiye ulaşma anlamına dönüşmüş olsa da teknolojinin okuma alışkanlığını ortadan kaldırdığı iddia edilemez (Kaya, 2014: 324-325).

Yeryüzünde iletişimi sağlayan uydular, insanların hayatına birçok yenilik getirmektedir, dünyanın öbür ucundan haber alışverişi yapmak, binlerce kilometre uzaklardaki insanların görüşmelerini sağlamak, hiç gidilmeyen ülkeleri insanların ayağına getirmek bunlardan bazılarıdır. Tabii teknolojinin faydalı yönünü kullanmak

da ayrıca bilgi gerektirmektedir, bir bıçakla ekmek doğranabildiği gibi bir canlıya zarar vermek de mümkündür, her türlü kullanımda olduğu gibi teknolojiye de insan iradesi en önemli noktadır. Çocuk teknolojinin faydalı olan kısmını övmekte ve olumlu yönlerinden yararlanmaktadır. Bilgi Çağı adlı şiirde çocuk teknolojinin faydalarını saymakta ve yararlandığı olanaklardan son derece memnun olduğunu bildirmektedir:

*“Dört bir yana yayıldı
İletişim kuşağı.
Göklerdeki uydular
Yakın eder uzağı.*

*Tüm dünyayı kapladı
Artık internet ağı,
Ekrandan hepimizi
Selamlar bilgi çağı.*

*Bilgisayar başında
Günlerimiz geçmeli,
Yararlı bilgileri
Birir birer seçmeli.*

*Dünyanın her yerine
Bir anda gidiyoruz,
Bilim adamlarına
Teşekkür ediyoruz.” (ÇPKKŞ: 51)*

3.3.8.2. Ulaşım, İletişim ve Haberleşme

Teknolojiye oluşan gelişmelerin, ulaşım, iletişim ve haberleşme gibi alanlarda insanların hayatını kolaylaştırdığı kabul edilse de teknolojinin olumsuz etkilerini de tamamen yok saymak mümkün değildir. İletişim ve haberleşme kültürü son yıllarda fazlaca değişmiştir, mektuplar yerini telefon ve elektronik postalara; radyolar televizyonlara bırakmıştır ve ne yazık ki televizyon çocukların hayatında büyük yer tutmaya başlamıştır. Televizyon karşısında yemek yiyen, sabah uyandığında ilk olarak çizgi film izleyen, gece uyuyacağı zaman anne babasının dizi filmine saatlerce takılı kalan çocuklar ortaya çıkmıştır. Yazgan’ın incelenen şiirlerinde televizyonun olumsuz etkilerine değinilerek çocukların hayatında açtığı yaralar dile getirilmektedir.

Jean-Noel Kapferer çocuğun televizyonla ilişkisini dergiyle kıyaslayarak ele almaktadır. Kapferer'e göre çocuğun televizyon ile ilişkisi dergi kadar olumlu değildir. Kapferer, çocuğun dergi ve kitaba daha çok yaklaşabileceği görüşünü savunurken çocuğun TV'de istediği geri dönüşleri yapamadığını, görüntülerin akışını istediğine göre ayarlayamadığını kanıt göstermektedir. Televizyon, kullanma koşulları, aile üyelerinin isteği veya programların gereklerine göre dışarıdan dayatılmaktadır (1991'den akt.: Şirin 2007a: 187). Bu yüzden çocuk, televizyon karşısında edilgen duruma düşmektedir.

Kapatın Televizyonları adlı şiirde, televizyon çocuğun yerine konuşan bir makine olarak görülmektedir, evlerde çocukları susturup onların yerine konuşmaktadır. Çocuk sürekli televizyon başında olmaktan koşmayı, hareket edip oyun oynamayı unutmaktadır ve ne yazık ki uykusuz kalan gözler tıpkı bir kan çanağı olmaktadır. Bütün bu sebepler evlerde televizyonların kapatılmasını gerektirmektedir:

*“Gül dudaklar kilitli,
Tatlı dilleri tutsak.
Kapatın televizyonları,
Çocuklar konuşacak!*

*Onlar bir robot değil,
Koşmalı köşe bucak.
Kapatın televizyonları,
Çocuklar oynayacak!*

*Sanki bir kan çiçeği
Gözler uykudan uzak.
Kapatın televizyonları,
Çocuklar uyuyacak!” (GAD: 55)*

Radyolar çocuğun işitme duyusuna hitap ederek zaman çalmayan araçlar olarak görünürken televizyon izleme sırasında başka bir işle uğraşmayı, farklı şeyler düşünmeyi kabul etmez. Radyoyu Seven Çocuk'ta televizyon, çocuğun masallarını sona erdirip evlerden sevimli cinlerini ve uykusunu kaçıran sihirli bir kutuya benzetilmektedir. O eve girdikten sonra kalem susmuştur yani çocuk yazmayı unutmuştur; kitap küsmüştür çünkü çocuk artık kitap okumayı bırakmıştır; çocuk artık düşünüp hayal kuramaz olmuştur çünkü beynini örümcek ağları sarmıştır:

“Radyom

*Ne güzel türküler söyler
Ve saz çalardı.
Gözümü gönümü
Esir almazdı,
Asla zaman çalmazdı.*

*Yıllar sonra,
Bir sihirli kutu çıktı,
Rüyalar sona erdi.
Bütün evlere
Boynuz taktı cadılar.
Başıma geldi korktuğum:
Önce sevimli cinlerim kaçtı,
Sonra uykum.*

*O gün bugündür
Kalem suskun,
Kitap küskün.
Hayal bahçelerimi
Sardı örümcek ağı,
Gözlerim kan çanağı...” (GAD: 63)*

3.3.8.3. Keşif ve İcatlar

Çocuklarda merak duygusu ağır basar, çocuklar daha önce hiç görmedikleri bir hayvana, yeni duydukları bilgilere, ilk kez gördükleri bir ürüne büyüklerden farklı tepkiler verebilmektedir. Bu yüzden çocukların araştırma isteğine ve merak duygusuna cevap verecek konuların çocuk ve ders kitaplarında yer alması faydalı olmaktadır. Keşifler ve icatlar; kâşifler ve mucitler çocukların fazlaca ilgilendiği konulardır. Bilmedikleri bir ülkenin özelliklerini öğrenmek, hayatı kolaylaştıran bir alet veya makinenin nasıl bulunduğuyula ilgili bilgiler edinmek hem çocuğu tatmin edecek hem de ileride bir bilim adamı olmasının yollarını açacaktır. Birçok bilim adamı kendilerine Jules Verne gibi macera ve bilim kurgu türlerinde kitaplar yazan yazarların ışık tuttuğunu belirtmektedir.

Gelişen dünya şartları elbette ki çocuğu öğrenmeye araştırmaya itmektir, artık bilgi, belli kesimlerin tekelinde değil gelişen teknolojiler sayesinde herkese açık konumdadır fakat burada da araştırmak, bilmek ve öğrenmek önemlidir. Kelebek Misali Dünya adlı şiirde çocuk, Newton hakkındaki bilgilerini sıralayarak ondan kendisini daha çok mutlu edebilecek bir buluş yapmasını istemektedir:

*“İlkokulda öğrendim;
Yer çekimi kanunu varmış.*

*Newton bulmuş
Elma yere düşünce.
Ah Newton ah,
Yer çekimi yerine
Gök çekimini bulsaydın ya!
Ne hoş olurdu,
Kelebek misali dünya...” (GS: 55)*

3.4. Temalarda Ele Alınmayan Diğer Konular

Türkçe öğretim programı temalarında yer alan konulara dair şiirler başlıklar altında incelenmeye çalışılmıştır. Fakat Türkçe öğretim programında tema içerisinde yer alan konuların çok çeşitlendirilmediği daha genel ve yüzeysel verildiği kanaatiyle şairin şiirlerinde yer alan diğer konular dört başlık belirlenerek incelenecektir. Bunlar:

1. Çocukluk
2. Sözlü ve Yazılı Edebiyat
3. Savaş ve Barış
4. İnanç, Din ve İbadet

3.4.1. Çocukluk

Çocukluk, büyüklerden çok farklı olarak duyguların belki de en yoğun ve en değişken haliyle geçirildiği bir dönemdir. Çocuk kimi zaman neden bir şey istediğini veya istemediğini bilmez. Olayların imkânsızlığını veya imkânını sorgulamaz sadece ister. Çocuğun istekleri huysuzluğundan değil masumluğundandır.

Ayverdi (1987: 221), çocuğun büyüklerden farklı dünyasını, ona özgü sezişini, masumiyetini ve şaşkınlıklarını dile getirmektedir. Yazara göre çocukluk şiir, çocuk ise bu şiirin şairidir. Bu şiir yeri geldiğinde vezinsiz, kafiyesiz tek mısra hatta tek hece bile olabilir. Bazen de şahbeyit, tam kıt'a veya büyük nükte de olabilir. Büyüklerin görmediğini, duymadığını, anlamadığını, istemeyi bile düşünmediğini çocuk görür, duyar, anlar ve ister. Ne istediğini anlamazsanız kızar, elde edemediğinde ısrar edip küser, bağırır, tepinir.

Hep çocuk kalmak mümkün değil elbette ama çocukluk masumiyetini, temizliğini ve saflığını zaman geçse de korumak insanın yönünü iyiden, güzelden

yana çevirip hep doğru yolda yürümesiyle mümkün olabilmektedir. Hiçbir bebek dünyaya bir katil, hırsız, dolandırıcı, yalancı veya benzeri kötü huylarla gelmez. Ailesi, okulu, arkadaşları, çalıştığı iş yeri, dinledikleri, okudukları ve diğer bütün etkenler o şahsın kötü bir karaktere sahip olmasına yol açabilmektedir. Önemli olan bu tür insanları cezalandırıp ayıplamak, toplumdaki dışlamak değil çocuk temizliğini korumasını sağlayacak şekilde yetiştirmektir. Lades-1’de herkesin çocukluğunda masum olduğu fakat büyüdükçe insanların yanlışa düşebileceği belirtilmektedir:

*“Öfke dolu bir adam,
Hoyrat adımlarıyla
Yürüyordu sokakta,
Taşları eze eze.*

*Halbuki bir zamanlar,
Ne de masum uyurdu
Rüya bahçelerinde.
Yüreğini süslerdi
Melekçe bir ses,
Çocukken güzeldi herkes.” (ÇPKKŞ: 60)*

Lades-2 adlı şiirde ise yolunu şaşırın insanlara el uzatılmakta, hata yapanların çocukluğunu hatırlayarak kötü huy ve davranışlardan uzaklaşabileceği, insanların hiçbir zaman çaresiz olmadığı, yanlışlardan dönmenin mümkün olabileceği söylenmektedir:

*“Ey düşenler, düşürenler,
Çiçekli ve çocuksu
Yolları şaşırınlar!
Haydi gelin,
Karanlığın
Serçe parmağından tutup
Bir oyun oynayalım.
Yalnız
Karanlık, demeden “lades”
Işık ışık haykırınsın herkes:
Çocukluğum aklımda!” (ÇPKKŞ: 61)*

Çocuğun olaylara bakışı, dünyayı algılama biçimi büyüklerden farklıdır, çocuk geçirdiği bu en gizemli, en değerli yaşam sürecinde hayatı tanımak ve anlamlı hale getirmek için birçok aşamadan geçmek zorundadır. Oyunlar, taklitler, hayaller, hayali kahramanlar, yaşanan sıkıntılar ve mutluluklar çocuğun karakterinin şekillenmesinde etkilidir. Yüreğimdeki Bir Gül Şimdi adlı şiirde şair, çocukluğunun

geçip gitmesinden duyduğu üzüntüyü dile getirmekte ve bu sürecin biraz daha devam etmesini istemektedir:

*“Bir kuş gibi uçup gitti,
Benim güzel çocukluğum.
Sanki kanat açıp gitti,
Benim güzel çocukluğum.*

*Haftalarca mevsim ekle,
Bir ilkbahar, bir yaz bekle.
Doyamadım, biraz bekle,
Benim güzel çocukluğum.”* (ÇPKKŞ: 64)

Anne babalar, çocuklarıyla iletişimlerinde kimi zaman karşınlarında bulunanların bir çocuk olduğunu unutarak onların büyükler gibi davranmasını beklemektedir, bu durumdan en çok rahatsız olanlar da elbette ki çocuklardır. Çocuklar yeri geldiğinde “Kocaman adam oldun hala çocuk gibi davranıyorsun.” yeri geldiğinde ise “Sen daha çocuksun böyle şeylere karışma.” gibi cümleler karşısında çelişkiye düşmekte, çoğu kez bunu dile getirmeseler de bu söylemlerden olumsuz etkilenmektedirler. Ben Çocuğum adlı şiirde çocuk, her yaptığına tepki gösteren anne babasına bir çocuk olduğunu hatırlatarak onlardan anlayış beklemektedir:

*“-Onu elleme bozarsın,
Buna dokunma kırarsın,
Aman dikkat!
-Şangur şingır-
Beğendin mi yaptığını?
Hep zararsın, hep zararsın!
-Hayır, anne, ben çocuğum!
-Hızlı koşma, aman düşme!
-Patır kütür-
Yetti be!
Ne yaramaz bir çocuksun!
-Evet anne, ben çocuğum!”* (GAD: 11)

Sevgi Denizi adlı şiirde çocuğun kalbi denizle karşılaştırılarak büyüklüğünden denizin bile utanacağı belirtilmektedir çünkü çocuğun yüreği sevgi doludur:

*“Çocuk,
Kocaman denizi görse
Kıptı kıpır, masmavi
Gözlerinden tanırdı.
Deniz,
Çocuğun
Küçücük kalbini görse*

Kendinden utanırdı.” (GAD: 31)

Çocuk tıpkı bir ses kayıt cihazı gibi gördüklerini ve duyduklarını kaydeder, henüz iyi-kötü, doğru-yanlış ayrımı oluşmamış küçük yaştaki bir çocuğun çevrelerinde şahit olduğu olaylara, büyüklerinden duyduğu, gördüğü gibi tepkiler verdiği bilinmektedir aslında bu da çocuğun ailesinin aynası olduğunu ispatlamaktadır. Küçük Papağan adlı şiirde çocuk annesinin ağzından çıkan yanlış bir sözü öğrenerek yine annesine söylemekte ve aslında büyüğüne büyük bir ders vermektedir:

*“-Önlüğümü bulamıyorum,
Çantam nerede?
Allah belanı versin,
Geç kalıyorum anne!
-Aman yavrurum
O nasıl söz!
-Şey... Özür dilerim anneciğim,
Bunu senden duymuştum!” (GAD: 38)*

Çocuklar yaş ve zekâ seviyesinin üzerinde yapılan sınav, verilen görev veya yüklenen sorumluluklar karşısında kaygı duyup huzursuz olabilmektedir. Akademik başarısı öncelenen çocuk, aslında her gelişim alanıyla ve zekâ türüyle bir bütündür ve değerlidir. Aile ve çevre beklentilerinin sürekli dile getirilerek çocukların sırtına bir ağırlık gibi yüklenip derslerinde başarı sağlayan, yüksek puanlı okulları kazanan bir çocuğun çevresi tarafından sevilip sayılması, başarısız olanların ise artık iflah olmaz, hayat karşısında kaybetmiş olarak algılanması doğru bir yaklaşım değildir. Çocuk sağlıklı gelişim sağlayabilmek için her yönden sevdiklerinin desteğine, sevgisine ve merhametine ihtiyaç duymaktadır. Yarış Atı adlı şiirde çocuk, sorumluluklarının ağır olduğunu, sınavlarının kendisinde stres oluşturduğunu ve annesinden yardım beklediğini dile getirmektedir:

*“Boyumdan daha büyük
Kitaplar taşıyorum,
Girdiğim her sınavda
Bin stres yaşıyorum.
Birinden diğerine
Dörtnala koşuyorum,
Soru yağmurlarından
Titriyor, üşüyorum.
Bir de “çocuk” diyorlar,
Buna çok şaşıyorum.
Anne uzat elini,*

Az kaldı düşüyorum.” (GAD: 44)

Sınav Stresi şiirinde de çocuk sınavların onu yordüğünü belirtmekte, bu kez de öğretmenine derdini açarak ondan yardım istemektedir:

*“Sınavlara koşmaktan
Yorulduğum öğretmenim.
Engelleri aşmaktan
Yorulduğum öğretmenim.*

*Savruluyor sorular,
Saklanıyor doğrular.
Başımdaki ağrılar...
Yorulduğum öğretmenim.” (GS: 37)*

Şirin, bir röportajında küçükken büyüklerin kendisine daha sevecen, arkadaş, sessiz, tutarlı, güleryüzle, şefkatli, değer verdiğini hissettirerek, anlayışlı, ciddiye alarak, kucaklayıcı ve daha çocuk olduğunu kabul ederek davranmasını istediğini belirtmiştir (2015: 231). Bu söylemler aslında tüm çocukların isteğidir ve tüm büyüklerin bu düşünceleri dikkate alması gerekmektedir. Öğrencinin Dileği adlı şiirde çocuk, büyüklerinden daha anlayışlı ve sevecen olmasını beklemektedir:

*“Yaptığım minik hatayı
Büyük görme öğretmenim!
Kusurlarım üzerinde
Fazla durma öğretmenim!
Duyunca kızgın sesini,
Tutuyorum nefesimi.
Ne olursun hevesimi
Hemen kırma öğretmenim!” (UUŞU: 33)*

Çocuk dünyadaki mutluluğun sebebidir. İnsan doğal olarak çocuğu sever bunun için ayrıca bir çaba harcamasına bile gerek yoktur. Şirin, çocuğun doğal olarak sevgi olduğunu, insanların da çocuğu sevmeye mecbur olduğunu belirtmektedir. İçinde çocuk sevgisi olmayan insan, acınacak haldedir, çocuk sevgisi Allah’ın insan verdiği en anlamlı hediyelerdendir. Anne, baba ve kardeş sevgisi de bu hediyein parçalarıdır (2015: 229).

Mutluluğun Gül Yüzü şiirinde dünyadaki hiçbir güzelliğin çocuğun verdiği mutluluğu veremediği bunu ancak çocuğun kendisinin başardığı ifade edilmektedir:

*“Yazık,
Ne zaman ne mekân
Ne de gökyüzü çocuk!*

*Olsun,
Ninem diyor ki:
Dünyada mutluluğun
Gül yüzü çocuk,
Ön sözü çocuk.” (GS: 57)*

Her insanın istediği gibi çocuk da takdir edilip beğenilmek ister. Hatta öyle ki bu istek çocuklarda büyüklere göre çok daha fazladır. Çocuk takdir edilmelidir ki başarıma isteği içinde yoluna devam etsin ve gayreti eksilmesin. Okuma Bayramı adlı şiirde okuma yazmayı öğrenen çocuk, bu başarısını göstermek istemekte ve takdir edileceği o güzel günün yolunu gözlediğini belirtmektedir:

*“Eciş bücüş harflere
Sanmayın kızıyorum,
Hepsini öğrendim ya
Okuyup yazıyorum,
Hem sınıfta hem evde
Başım dik geziyorum,
Defterime ne güzel
İnciler diziyorum,
Mutluluk denizinde
Sevinçle yüzüyorum.*

*Sevgili öğretmenim
Hani nerede kaldı?
Okuma bayramının
Yolunu gözlüyorum.” (BÇÖ: 34)*

3.4.2. Sözlü ve Yazılı Edebiyat

Dil, çocuk edebiyatı ürünü oluşturulurken dikkat edilmesi gereken en hassas noktalardandır. Unutulmamalıdır ki hangi türde olursa olsun bir edebiyat ürününün çocuğa en büyük katkısı bir dilin anlam ve söyleyiş evrenini korumak, tanıtmak ve zenginleştirmektir.

Her türden çocuk kitabı, çocukların sanatçı bakış açısının yorumuna tanık oldukları görsel ve yazılı araçlardır. Okulöncesi dönemden itibaren çocukları renk, çizgi ve sözcüklerin estetik diliyle tanıştıran, çocuklara anadilinin güzelliğini ilk araçlar kitaplardır. Çocuklara, dil bilinci ve duyarlılığı edindirerek edebiyat dünyasının kapısını aralama, çocuklarda okuma isteği ve alışkanlığı oluşturma gibi işlevleri olan çocuk kitaplarının çocuğun eğitim yaşamında farklılık oluşturduğu kabul edilmelidir (Sever, 2015: 20-21).

Şair dili kullanarak şiiri ortaya çıkarmakta, diğer milletler arasındaki farkını belirginleştirmektedir. Eliot (1983: 13)'a göre, bir medeniyetin varlığı, kendisini oluşturan farklı kültürlerin, farklılıklarını koruyarak yaşamalarına bağlı olduğuna göre, bir milleti ötekilerden ayıran değerleri içeren şiirin önemi de açıktır. Şaire düşen görev, milletin en derin duygularını, duygu tonlarını ifade edebilmek, milletini bu şura erdirmektir. Şair, bu göreviyle atalarının ve milletin kullandığı dili, önce muhafaza etmek, sonra işlemek ve nihayet zenginleştirmek zorundadır. Böylece şair, bir milletin kendi kendisini bilmesine hizmet eder, dilin potansiyellerini geliştirir, dilin dehasını gerçekleştirir.

Bir şairin dili iyi işleyebilmesi öncelikle o dilin kaynaklarını çok iyi bilmesine bağlıdır. Özellikle çocuk edebiyatı ürünleri oluşturulurken geçmişin kültür hazinesinden yararlanmak ustaların işidir. Parlakyıldız (2014: 238)'a göre halk edebiyatı ürünlerinden yararlanmak çocuk edebiyatına katkı sunacaktır destan, masal ve bilmece gibi folklor ve edebiyat malzemesinden yararlanarak eser vermek orijinal eser vermektten daha önemlidir. Dünyanın büyük çocuk edebiyatçıları bu şekilde eserler oluşturanlardır. Kaynakların ortaya çıkarılmadığı toplumlarda geçmişe yabancılaşmanın dışında kültürsüzleşme de yaygınlaşmaktadır. Kültürün taşıyıcısı olarak dil, ninniler, türküler, tekerlemeler, maniler, bilmece, halk şarkıları aracılığıyla her toplumda çocuğun dil bilincinin oluşmasına ve kültürünü öğrenmesine katkı sağlamaktadır. Bu ürünler Türkçeyi, telaffuzunu, melodisini, sözcüklerini, söz sanatlarını ve söyleyiş kalıplarını öğretirken aynı zamanda toplumsal iletişimi de oluşturur.

Masalların halk edebiyatı ürünleri içerisinde çocukların hayatına en fazla giren ve çocuklar tarafından en çok sevilen tür olduğunu söylemek mümkündür. Görgü (2014: 537)'ye göre, masal okuma, masal hakkında konuşma, masal ile ilgili soruları yanıtlama, masalı canlandırma, çocuğun dinleme ve anlatma becerisinin gelişmesini sağlar. Çocuğun düş ve düşünce gücünü geliştirmek, ona dil zevkini tattırmak, anadilinin inceliklerini kazandırmak gibi masalların önemli işlevleri vardır. Masal bunları gerçekleştirirken çocuğu eğlendirir ve iletleri sezdirerek onu besler. Çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimine masalın katkı sağlayabilmesi için gelişimine uygun masallar seçilmeli ve iyi bir okuma etkinliği düzenlenmelidir.

Masalların büyüdü dünyasını çocuk edebiyatının farklı türlerine yansıtmak o türün beğenilirliğini ve işlevselliğini de artırmaktadır. Bestami Yazgan pek çok şiirinde masallardan yararlanarak kimi zaman şiirine bir masal tekerlemesiyle başlamakta kimi zaman ise dizelerini Kaf Dağı'na uçurmaktadır. Masal Manileri adlı şiirinde çocukların en güzel masalları dinlemesi gerektiği belirtilmektedir:

*“Esmeli sevgi yeli,
Coşmalı dostluk seli,
En güzel masalları
Çocuklar dinlemeli.”* (ÇPKKŞ: 12)

Bir Masal Anlat Bana adlı şiirde çocuk sevgiyle kuşanan bir masalda yiğitlerin fazla olup zalimlerin cezasını çekmesini istemektedir:

*“Kafdağı'nda yaşanan
Bir masal anlat bana.
Sevgileri kuşanan
Bir masal anlat bana.*

*Zalimler inler olsun,
Yiğidi binler olsun,
Periler, cinler olsun,
Bir masal anlat bana.”* (GAD: 65)

Yakar (2014:216), nesilden nesile aktarılan halk edebiyatı ürünlerinin varlıklarını devam ettirebilmesinin ancak bu ürünleri anlatan ve dinleyenlerin varlığıyla mümkün olduğunu belirtmektedir. Bu konudaki en büyük sorunların, anlatıcı ve dinleyicilerin ortadan kalkması, değişen toplum şartlarıyla anne babanın iş hayatına atılıp çocuğuna yeteri kadar zaman ayırmaması, çocukların televizyon ve bilgisayara bağımlı hale gelmesi ve geniş aile kavramının artık çağ dışı kabul edilmesi olarak görmektedir. Geniş ailede büyüyerek zamanlarını birbirine bilmeceler sorup tekerlemeler, sayışmacalar söyleyerek geçiren çocuklar ne yazı ki artık yoktur.

Kafdağı'na Sesleniş adlı şiirde çocuk masalları özlediğini dile getirmekte ve masal çağını esir olmuş kabul etmektedir:

*“Yolu tutmuş Kırk Harami,
Esir olmuş masal çağı.
Gülen ayva, ağlayan nar
Neredesin ey Kafdağı?”* (UUŞU: 18)

Esir Masallara Ağlayan Çocuk adlı şiirde çocuk, çizgi film kahramanlarının masalları çaldığını belirtirken şehzadenin iki tel saçını birbirine sürerek her şeyi eski yerine getirmeyi dilemektedir:

*“Dedeciğim,
He-Man, gölgelerin gücü adına
En güzel masallarımı çaldı bir bir.
Masalcıklarım şimdi
Gölgeler Ülkesi’nde esir.*

*Ve sen,
Zorda kalana yardım eden,
Mert, yiğit, yakışıklı şehzadem!
Ne olur,
Saçından iki tel ver bana!
Süreyim de birbirine,
Masallarım dönsün eski yerine...” (UUŞU: 25)*

Ninniler annelerin çocuklarını uyutmak, avutmak, sakinleştirmek için söyledikleri ezgili şiirlerdir. Çolak’a göre, ninniler kendine özgüdür, doğaçlama olarak söylenip zamanla kalıcı hale gelebilirler, çoğu gerçekçi, sevgi dolu, betimleyicidir, ninnilerde umut yoğundur, ninnilerin ses ögesi ve buna bağlı müzik değeri de vardır (2014: 497). Bu yüzden çocuk ninni dinlemekten keyif almakta, annesinin söylediği ninnilerle ona daha çok bağlanıp huzur bulmaktadır. Kuş Uykusu adlı şiirde çocuk annesi ninni söyleyince uykusunun geldiğini ve huzurlu bir uykuya daldığını belirtmektedir:

*“Annem ninni söyleyince,
Uyku ağacı
Mışıl mışıl çiçek açıyor.*

*Annem ninni söyleyince,
Bir beşikte ışıl ışıl
Sallanıyor gökkuşağı,
Bir yukarı bir aşağı...” (GS: 46)*

Ninni Desem Neslenir ve Uyusun da Büyüsün adlı şiirlerde anne, çocuğu hakkındaki güzel dilek ve düşüncelerini ninniyle aktarmaktadır:

*“Ninni desem neslenir,
Ak sütümle beslenir.
Kuş uçar, günler geçer
Benim yavrum uslanır.” (ASM: 108)*

*“Güzel yavrum hoplasın,
Gökten güneş toplasın,
Sevgisinin sicağı
Yuvamızı kaplasın.
Uyusun yavrum ninni,
Büyüsün yavrum ninni.”* (ASM: 111)

3.4.3. Savaş ve Barış

Savaş, çocukların yaşamını ve ruh dünyasını etkilemekte en çok da onlara acı çektiirmektedir. Annesini, babasını yitirmiş; evinin üstüne bombalar yağmış, oyun oynadığı sokaklar kan gölüne dönmüş ya da bilmediği güçler tarafından vatanından kovulmuş, çocukluğu yok sayılmış aslında hiç çocuk olamamış çocukları görmezden gelmek, kendisini çocuk edebiyatçısı olarak kabul eden bir yazar ve şairin takınacağı bir tavır değildir. Şirin (2015: 232)’e göre dünya nimetlerinin yüzde doksanı gelişmiş ülkeler tarafından paylaşılmakta, geri kalan yüzde onuysa dünya nüfusunun yüzde doksanı tarafından bölüşülmektedir. Bunun en ağır bedeliniyse sağlık ve eğitim haklarından yararlanamayan, açlık ve yoksulluk sınırının altında yaşayan, çocuk olma hakları ellerinden alınmış çocuklar ödemektedir.

Çocuk edebiyatçısı, sadece mutlu, keyifle oyunlar oynayan, anne babasına bin bir nazı olan, barış içinde yaşadığı hayal edilen çocukları değil, çocukluk hakkı elinden alınmış aslında hiç çocuk olamamış çocukları da kaleme almalıdır. Çağına tanıklık yapamayan, zulüm karşısında sessiz kalan bir sanatçı, duyarsız gönlüyle ve kalemiyle ancak yaşadığı devirde ismini duyuracak, geleceğe kalma lütfuna erişemeyecektir.

Gültekin (2014: 683)’e göre bugünün çocuk ve genç okurlarını estetik içerikli iyi ve güzel vasıflı edebi yapıtlarla buluşturmak ve daha okulöncesi yaştan itibaren onlarda bu konuda bilinç oluşturmak gerekir. İnsanoğlunun aşırı hırs ve tamahı yüzyıllardır sona ermediği gibi günümüzde artarak devam etmektedir. Gerek doğa gerekse birbiriyle olan savaşını bitiremeyen insan, savaşın her türlüşününün ne denli kötü olduğunu bile bile inatla bu yolda gitmektedir.

Tüm dünyadaki çocukların yani geleceğin büyüklerinin ortak arzusu barış dolu bir dünyada yaşamaktır. Savaşlar bir gün son bulmalı, herkes barış içinde yaşamalıdır fakat bu tüm insanların barışın getireceği mutluluğa inanmasıyla

olacaktır. Bu yüzden çocuğun ruhu güzelliklerle, iyiliklerle ve tüm insanları kuşatan sevgiyle doldurulmalıdır. Unutulmamalıdır ki, bugün çocukları ağlatan, ülkeleri yakıp yıkan, kadınları, bebekleri öldüren zalimler de bir zamanlar çocuktur.

Kırılmasın İncecik Canı Taze Çocuklar adlı şiirde savaşların son bulması, çocukların, annelerin ve babaların mutlu olması istenmektedir. Silahların gül dalına asılması nefretin, acının yerini güzelliklerin, sevginin almasını ifade etmektedir.

*“Sönsün savaş ateşi,
Çocuklar ağlamasın,
Taze çiçek kanları
Sel olup ağlamasın,
Gül yürekli anneler
Karalar bağlamasın,
Babaların bağrını
Acılar dağlamasın,
Sönsün savaş ateşi,
Çocuklar ağlamasın.
Can alıcı mermiler
Çocuklara küsmeli,
Silahların hepsini
Gül dalına asmalı.” (ÇPKKŞ: 69)*

Barış ve savaş ortamında yaşayan çocukların dünyaya bakış açısı birbirinden çok farklıdır. Çocuklar yaşadığı acıları kolay kolay unutmamakta, çocuğun hayata bakışı yaşadıklarına göre değişiklik göstermektedir. Delirdi Mi Uçaklar adlı şiirde barış, huzur ve refah dolu bir ülkede yaşayan çocuklar gökyüzüne bakarak uçakların geçişini heyecanla izleyip pilotları saygıyla hayranlıkla selamlarken, savaş ortamında büyümüş bir çocuğun ne yazık ki uçaklara, pilotlara bakış açısının aynı olmadığı anlatılmaktadır:

*“Biz barış çocukları,
Ne zaman gökte bir ses duysak
Sevinçle birbirimize;
-Hey!... Bak uçak,
Diye haykırır,
Ardından pilota
Övgüler dizeriz,
Onunla uçmak için.*

*Biz savaş çocukları,
Bir uçak sesi duysak
Korkuyla birbirimize,
-Eyyah!... Yine uçaklar, diyoruz,
Saklanıp kaçmak için.” (GAD: 53)*

İslamiyet zor durumda kalana yardım etmeyi öğütleyen, Yaratıcının merhamet ve rahmetini sonsuz kabul eden bir dindir. Bu dinin en önemli öğretilerden biri de zor durumda olanı, savunmasız ve fakiri koruyup gözlemektir. Dünyadaki savaşların ve huzursuzlukların sebeplerinden biri de zulme sessiz kalan, görmezden gelen insanların çokluğudur. Bu yüzden özellikle din farkı gözetmeksizin her çocuğun acıma ve merhamet gibi duygularını ortaya çıkaracak eğitimler verilmeli, zulme uğrayan kim olursa olsun tepkinin ortaya koyulmasının gerekliliği aşılmalıdır çünkü bir yerde yaşanan savaş, tüm insanlığın suçudur. Şair, evrensel sorunları işlediği birçok şiirinde tüm insanlarda bulunması gereken ortak duyguları ve tepkileri dile getirmektedir. Ahı Tutar Çiçeklerin adlı şiirde çocuk, çektiği acıları dile getirerek kendileri için yapılan duayı bile bir yardım kabul etmektedir:

*“Gözler yaşlı, karın açtı,
Günler geçti, aylar geçti,
Tanklar geçti üstümüzden.
Fakat sizler,
Rahat rahat uyudunuz.
Çektiğimiz acıları
Ne bildiniz ne duydunuz!
Bizim için bir damlacık
Ağlasanız yeterdi.
Yaramızı bir duayla
Bağlasanız yeterdi.” (UUŞU: 105)*

Savaş Çocukları adlı şiirde çocuk, bombalar yüzünden gözlerini kaybettiğini belirtmekte, insanların da zulmü görmeyen gözlerle aynaya nasıl baktıklarına şaşırılmaktadır:

*“Şey, sevgili büyükler!
Haberiniz var mı?
Gözümü hain bombalar aldı,
Karanlık bana kaldı.
Eğer gözüm olsaydı,
Seyrederdim evreni doya doya...
Sahi sizin gözleriniz var değil mi?
Hangi yüzle bakarsınız aynaya?” (GS: 80)*

3.4.4. İnanç, Din ve İbadet

Aile içindeki bireylerin ve yakın çevrenin hayata bakışı, olaylara verdiği tepkiler, dünya görüşü ve yaşam anlayışı kişilik gelişimi açısından çocuğu yakından ilgilendirmektedir. Anne ve babalar çocuklarının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor

becerilerini yaş seviyelerine uygun bir şekilde kazanmalarını sağlamak için pek çok bilene danışmakta, bilgi edinmekte, neler yapmasıyla ilgili kitaplar okumakta ve gerektiği zamanlarda eğitimciden profesyonel destek almaktadır. Çocuğunun her alanda gelişimini eksiksiz olarak tamamlamasını isteyen birçok anne ve baba ne yazık ki çocuğunun dini şahsiyetinin oluşumunda gerekli özeni gösterememektedir.

Aydın (1996: 219), dini inanç, tutum ya da dini şahsiyetin oluşmasında ilk çocukluk dönemindeki aile ilişkilerini önemli görür. Çocuktaki dini uyanış aile üyelerinin ilgi göstermesine, teşvik etmesine ve örnek olmasına bağlıdır. Çocukta güçlü bir dini şahsiyetin oluşması öncelikle ailede dini bir ortam içerisinde yaşama imkânına bağlıdır. Tabii çocuğun aile içinde yaşadığı dini hayat, aile üyelerinin dine ilgi dereceleri ayrıca dini bilgilerin aktarılmasında izlenen yöntem ve alışkanlıklar farklı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Çocuklar anne ve babalarının dini söz, tavır ve davranışlarından algıladıklarını kendi tecrübeleri, kabiliyetleri ve kişisel düşünme ve tepkileriyle işleyip kendilerine has bir dini şahsiyet geliştireceklerdir. Ailedeki dini hayatın gücü ve tutarlılığı ölçüsünde çocuktaki dini şahsiyet de gelişmiş olacaktır.

Çocuk psikolojisi alanında yapılan birçok çalışma sonucunda uzmanlar, çocuğa dinin öğretilip öğretilmemesi konusunda ayrılığa düşmüştür. Yavuz (1987: 273), Rousseau'dan beri süregelen kara tahta(tabula rasa) anlayışının başlarda çok etkili olduğu ve bunun için çocuğa hiç dini eğitim verilmediğini ya da çok az verildiğini belirtmektedir. Çünkü bu anlayışa göre çocuk dünyaya gelirken bomboş bir tahta gibidir, hiçbir şey getirmez, dini oluşturan toplumdur, bu yüzden din çocuğa yabancıdır. Oysa zaman geçtikçe yapılan araştırmalar dinin aslında çocuğa yabancı olmadığını, çocuğun ruhi yapısının dine yatkın olduğunu, dinin daha çocuk doğmadan onun temayüllerine yerleştirildiğini, dinin içgüdüsel bir bağlanma oluşturduğunu ortaya çıkarmıştır.

Şu bir gerçektir ki çocuk her şeyin temelini attığı çocukluk çağında ileride yaşayacağı dinin de temellerini atmaktadır. Çocuk, dünyada yalnız bırakılmadığını, kendisini koruyan ve gözetleyen bir varlığın olduğunu ve bu dünyaya sebepsiz gönderilmediğini bilmelidir. Çocuğun bir yaratıcının varlığını kabul etmesi için anne babanın bu konuda bilinçli olması şarttır, çocuk, büyükler ona ne söylerse inanmaktadır ve çocuğun küçük yaşta edindiği inanç öğretisi neredeyse tüm hayatını

etkilemektedir. Çocuğun, hayatı ve varlık âlemini sorgulaması ve doğruyu bulmasına yardımcı olmak gerekir. Düşün Çocuğum adlı şiirde çocuk, yıldızların gökyüzünde nasıl durduğunu, yoktan nasıl var edildiğini düşünmeye davet edilmektedir:

*“Kim durdurur dizi dizi,
Gökte asılı yıldızı,
Kim var etti yoktan bizi,
Düşündün mü hiç çocuğum?”* (ÇŞ: 22)

Çocuk Allah’a inanmadan ve bağlanmadan önce anne babasına inanıp bağlanmış; otorite olarak onları tanıyıp üstünlüklerini kabul etmiştir. Anne ve baba da bir vasıta olarak bu durumu iyi değerlendirip çocuklarına en üstün varlık olan Allah’a inanmayı ve bağlanmayı öğretmelidirler. Şayet anne babalar dine tepkisi ve antipatisi olan ya da ihmalkâr davranan kişiler ise çocuklarına dini şahsiyet kazandıramayabilirler. Asıl bağlanması gerekeni öğretmemek ya da bu konuda rehberlik yapmamak çocukların yanlış ve zararlı şeylere bağlanmalarına sebep olabilir (Aydın, 1996: 215).

Çocuğa verilen din eğitimin niteliği çok önemlidir, çocuk ailesinde gördüğü dini anlayışı kendi hayatına yansıtacaktır. Çocuğa Allah(c.c)’ın varlığı onu yaramazlık yaptığında cezalandırarak, yakacak veya ona kızacak birisi gibi tanıtılmamalıdır. Çocuğa Allah’ın güzel işleri öven, kuluna karşı çok merhametli, sevgisi ve rahmeti bol olan ve her şeyden daha yüce bir varlık olduğu gelişim seviyesine göre anlatılmaya çalışılmalıdır. Ayrıca soyut varlıkları anlamakta zorluk çeken bir çocuğun bütün soruları sabırla cevaplandırılmalı, onun kendi şemalarını oluşturması için zaman verilmelidir. Hayta (2006: 44), Tanrı inancı ve bağlılığının bireyde duygusal güvenlik hissi oluşturduğunu belirtmektedir. Tanrı güvenilir ve koruyucu fonksiyonuyla kişiye kendisini güvenli, dingin ve emniyetli hissettirir. Birey, bu yolla korku ve kaygılarını yatıştırarak rahat ve mutlu olur.

Çocukça adlı şiirde çocuk, Yaraticısını gazabından çok rahmetiyle tanıdığını, yüreğindeki Allah sevgisinin kendisini koruyacağını dile getirmektedir:

*“-Allah seni yakar, diyenlere-
Ben O’nu
Küçük yüreğimle
Kocamaan seviyorken,
Hadi canım sende!”* (UUŞU: 87)

Çocuklar ibadetten haz ve mutluluk duymalıdır. Yaşlarının küçük olması çocuğu camiye gitmekten, ibadet etmekten alıkoymamalıdır. Unutmamak gerekir ki, bir insanın karakteri üzerinde en etkili yaşantılar çocukluk dönemine aittir. Dua eden, namaz kılan, vaaz dinleyen, yaratıcıya gözyaşı döküp ellerini ve gönlünü kendisini var edene açan bir Müslüman'ın samimiyetini çocuğun da görmesi ve sorgulaması gerekmektedir. Çocuk ve Mutluluk adlı şiirde çocuk, acizliğini kabul edip camide dua etmektedir:

*“Çocuk ve Mutluluk
Baktım boynunu bükmüş,
Bir camide diz çökmüş,
İmanı ne büyükmüş,
Allah'ı anıyordu.”* (GAD: 13)

Jung, dinin Allah ile kurulan bir ilişki olduğunu belirtirken bu ilişkinin gönüllü kurulmasına dikkat çekmektedir. Din, olumlu ya da olumsuz, en yüksek ve en güçlü değerle Allah ile kurulan bir ilişkidir. Çocuk bu ilişkide gönüllü olabileceği gibi karşılaştığı olumsuz şartlar nedeniyle gönülsüz de olabilir. Bilinç düzeyi yüksek olduğu için çocuğun gönüllü ilişki kurmasına zemin hazırlanmalıdır. Allah en başat unsur olduğu halde ona gönülsüz yaklaşırsa en başat olmaktan çıkıp çocuk için isminden başka hiçbir şeyi ifade etmez. Özü boşaltılarak hiçbir gücü ve değeri bırakılmayan bu inanç yapısı da çocukta olumsuz bir tutum geliştirir (1966'dan akt. Bilici, 2014: 61).

Şair, çocuğun güzel yaratıldığını bilmekte ve bunun için Allah'a şükretmektedir:

*“Sizi Seven Çok Çocuklar
Özünüze ballar katmış,
Sizi ne güzel yaratmış,
Hak, çocuklar; Hak, çocuklar.*

*Bilmeyenler etsin hayret,
Hakk'a şükür, kin ve nefret
Kalbinizde yok çocuklar,
Sizi seven çok çocuklar.”* (GAD: 10)

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'e“Ey Muhammed! Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” (Kur'an, 21: 107) diye seslenilmektedir. Onun rahmeti, tüm insanlardır özellikle fakirlere, zulme uğramışlara, korunmasızlara ve

çocuklarıdır. Onun rahmetini bilen bir çocuk, peygamberini çok sevecek asla kötülüğe yaklaşmayacak, asr-ı saadet yolunda gitmek için gayret edecektir. Biricik Peygamberim adlı şiirde çocuk, Mevla'nın rahmetini kendisine bildiren Peygamberi'nin gönderilmesiyle duyduğu mutluluğu dile getirmektedir:

*“Mevla'nın rahmetinden
Olur muydu haberim?
Eğer sen gelmeseydin
Sevgili Peygamberim.”* (KÇA: 46)

Hz. Muhammed İslam inancına göre dünyaya gönderilen son peygamberdir, onun bu dünyaya gönderilme sebebi hak ve son din olan Müslümanlığı ve yüce kitap Kur'an-ı Kerim'i insanlara tebliğ etmektir. O tüm insanlara örnek olabilecek mükemmel bir hayat sürmüş, İslam dinini birçok zorluk altında insanlara anlatarak bu dünyadaki görevini tamamlamış, sonsuza kadar devam edecek bir peygamber aşkını İslamiyet'le buluşan gönüllere bırakmıştır. Tüm insanlara düşen görev ise Kur'an ı ve peygamberi rehber edinerek hem bu dünyayı hem de ahiretini kurtaracak bir yaşam sürmektir. Onun peşinden giden bir nesil hüsrana uğramayacaktır, her Müslüman anne babanın görevi çocuğunu Kur'an ve sünnet yolunda yetiştirmektir, bunun için küçük yaşlardan itibaren çocuğuna önce bir insan olarak Hz. Muhammed sonra da bir peygamber olarak Resul anlatılmalı, sevgisi gönüllere işlenmelidir.

Sağlam (2002: 168), Hz. Peygamber (sav)'in uygulamalarının İslam dinindeki önemine dikkat çekmekte ve Hz. Peygamber(sav)'in sözleri ve uygulamalarının her alanda önem taşıdığını belirtmektedir. Sağlam'a göre hayatta karşılaşılan problemleri çözerken, bir konu üzerinde çalışıp bilgi üretirken Hz. Peygamber(sav)'in o konudaki uygulamaları ve sözleri dikkate alınmalıdır.

Kur'an'da Hz. Muhammed'in insanlar için iyi bir örnek ve rehber olduğuna dair pek çok ayet bulunmaktadır, bu ayetlerden bazıları şöyledir: “Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok ananlar için en güzel örneklik sadece Allah resulüdedir.” (Kur'an, 33: 21), “Eğer Allah'ı seviyorsanız bana (peygambere) tabi olun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı affetsin.”(Kur'an, 3: 31). Çocuk da şiirde Hz. Muhammed(sav)'i insanlığın öğretmeni olarak nitelendirmektedir:

*“İnsanlığın Öğretmeni
Yüce Hak'tan bilgileri
Aldın canım Peygamberim.
İnsanlığın öğretmeni*

Oldun canım Peygamberim.

*Cehalet kurmuştu tuzak,
Şükür Seni gönderdi Hak.
Bize öğretmen olarak
Geldin canım Peygamberim.” (BÇÖ: 48-49)*

Çocuğun zihinsel gelişimi ibadetin ehemmiyetini, içeriğini ve nedenini anlayacak seviyeye kadar çocuk, ibadetlerden muaf tutulmuştur. Fakat bu gelişim dönemine kadar çocuk çevresinde namaz kılanları, oruç tutanları, zor durumda olan insanlara para yardımı yapanları gözlemlemekte ve bir gün bunları kendisinin de yapacağı sonucuna ulaşmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı çocuğun dini eğitiminde anne babaların dikkat etmesi gereken noktalara dikkat çekmiştir. Çocuğun din eğitimini ihmal etmek kadar bu süreçte çocuğun beynini yıkayarak çocuğu kalıba sokmak da zararlıdır. Din eğitiminde ifrat ve tefrit olarak adlandırılan bu yaklaşımlar Müslümanlarca uygun görülmemektedir. Burada çıkış yolu, Müslüman her anne baba ya da eğitiminin çocuğun iyi bir Müslüman olarak yetişmesini arzulamak, bunun gerçekleşmesi için çalışmak ve eğitimiyle yakından ilgilenmektir. Fakat bu eğitimde İslam'ı seçip isteme kararının vericisi çocuk olmalıdır, her insan meşru ve sahîh olmak şartıyla kişisel dindarlığının oluşturucusu olduğundan anne babada çocuğunda böyle bir farklılığın olabileceğini baştan kabul etmelidir (DİB, 2013).

Belli bir yaşa gelince namazdan sorumlu olacağını öğrenen çocuk, Günah Yaşı adlı şiirde kendisi için uygun zamanın ne zaman olduğunu annesine sormaktadır:

*“Yavrucuğum,
Bundan sonra günah olur.”
Deyince ninesi,
Namaza başlamış arkadaşım.
Sahi anne benim de
Geldi mi günah yaşıım?” (GAD: 13)*

Çocuk Abdest Nehri adlı şiirde evlerinin önünden tertemiz bir nehir akmasını ve günde beş kez bu nehirden abdest almayı dilemektedir:

*“Evimizin önünden
Pırıl pırıl ve berrak
Güzel bir nehir aksa.
Demeden sabah akşam,
Günde beş kez yıkasam.
Misler kokar her yanım,*

Kuş gibi olur canım.” (ÇPKKŞ: 86)

Gelin Namaz Kılalım adlı şiirde çocuk, zikir ve şükür için etrafındakileri namaza davet etmektedir:

*“Allah’ı zikir için,
Gelin namaz kılalım.
Lütfuna şükür için,
Gelin namaz kılalım.”* (ÇPKKŞ: 83)

Aşağıdaki şiirlerde çocuğun oruç tutmaktan, sahura kalkmaktan, iftar vaktini beklemekten ve besmeleyle oruç açmaktan aldığı keyif, ramazan ayının gelmesinden duyduğu huzur ve mutluluk dile getirilmektedir:

*“Ramazan Manileri
Sahur vakti tüm kuşlar
Gökyüzünü nakışlar.
İftar yaklaştığında
Bir tatlı huzur başlar.”* (ÇPKKŞ: 85)

*“İftar Coşkusu
Allah’ın nimetleri
Bizim için süslenir,
Minarede ezanlar
Müjde, diye seslenir.*

*Besmeleyle birlikte
Başlar iftar coşkusu,
Elhamdülillah ile
Gelir cennet kokusu.”*(KÇA: 35)

*“Vakit Çiçeği
Mevla’yı tanır,
Nurla yıkanır,
Nefis uslanır,
Ramazan geldi.”* (ÇPKKŞ: 87)

Çocukların ibadetlerle tanıştırılmasının gerekliliğini ve bu süreçte izlenecek yöntemi birçok araştırmacı dile getirmektedir. Bilici (2014: 76)’ye göre çocuğun manevi dünyaya karşı izlenimleri, dünyaya karşı ilk izlenimleriyle oluşmaya başlar. Çocuğun sağlıklı gelişim süreci dünya ile manevi dünyayı birlikte algılamasıyla gerçekleşir. Manevi dünyası ihmal edilen veya dünyaya ait kavramları mantığına yerleşmeyen çocuğun gelişiminde bazı arızalar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle anne babalar çocuklarını yetiştirirken onları namaz, oruç, ezan, camii, kurban, dua ve

zekât gibi İslam'ın temel prensipleriyle karşılaştırmanın olumlu niteliğini bilmelidirler.

Ramazan Sohbeti adlı şiirde çocukları oruca alıştırmak maksadıyla halk arasında çok yapılan bir uygulama dile getirilmektedir. Çocuk ve baba arasında geçen sohbette babanın çocuğunun tutacağı orucu satın almak istediği görülmektedir, böylece çocuğun oruç tutmaya daha istekli hale gelmesi beklenmektedir:

“—Yavrucuğum,
Yarın Ramazan.
Orucunu tutar mısın,
Sonra bana satar mısın?
—Elbette babacığım,
Orucumu tutarım,
Anlaşırsak satarım.” (ÇŞ: 49)

Gül Kokulu Nefesler adlı şiirde oruç tutmakla imanını yücelten çocuğun bu güzel davranışı anne babası dışında meleklerce bile takdir edilmektedir. Çocuk küçüktür fakat imanı büyüktür. Bu gibi şiirler çocukları ibadete yaklaştırmakta, çocukların ibadetlerle ilgili olumlu düşünceler geliştirmelerini sağlamaktadır:

“Bir ramazan seherinde
Uygunun tatlı yerinde,
Uyup ilahi çağrıya
Bir çocuk sahura kalktı.
Besmeleyle yemeğine başladı.
Annesiyle beraber
Melekler birer birer
Okşadılar ve sevdiler.
Güzel çocuk mışıl mışıl uyudu,
İmanı dağlar kadar, gökler kadar büyüdü.” (UUŞU: 36)

Kur'an-ı Kerim duayla başlayıp dua ile biten bir kitaptır ve birçok ayette de duanın önemi belirtilmektedir: “De ki: Kulluk ve yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?” (Kur'an, 25: 77), “Rabbimiz şöyle buyurdu: Bana dua edin, kabul edeyim.” (Kur'an, 40: 60). Bir yaratıcının var olduğunu kabul eden her insan ona dua etmekten, isteklerini bildirmekten ve istediği bir sonuca eriştiğinde şükredip mutluluğunu paylaşmaktan kendisini alamamaktadır çünkü bilmektedir ki kendisini duyan ve dualarına karşılık veren bir güç vardır. Allah'a inanmak, sadece üzüntü, sıkıntı ve endişelerle başa çıkmak için ona yalvarmak, dua etmek demek değil; mutluluk, huzur ve rahat anlarda da verdiği nimetler karşısında şükretmektir. Godin

ve Vergote'e göre dua, bir ibadet ve insanın bir anlamda yaratıcısıyla konuşması olsa da bu konuşma bazen yardım isteme, korunmayı talep etme, korkulardan ve kaygılardan kurtularak bugünü veya yarını emniyet altına alma arzusunu da dile getirebilmektedir (1986 ve 1999'dan akt: Yapıcı, 2005: 58).

Elhamdülillah adlı şiirde dert ve neşe anında, her zaman, her devirde Allah'a şükredildiği belirtilmektedir:

*“Başa gelen her işe,
Derim: Elhamdülillah.
Gönlümden gitmez neşe,
Derim: Elhamdülillah.*

*Her zaman her devirde
Seni Rabb'im bilir de,
Mısra mısra şiirde,
Derim: Elhamdülillah.” (ÇŞ: 32-33)*

Ev Hayali adlı şiirde çocuk bir eve kavuştuğu için Allah'a şükretmektedir:
*“Geceler güzel şimdi,
Ümit dolu sabahım.
Kavuştuk evimize
Şükür sana Allah'im...” (GS: 53)*

İnsanın başarmaya gücü yetmese de bazen verdiği kararlar ve yaptığı mücadeleler kutsal sayılmaktadır. Karınca ile Sohbet II şiirinde çocuğa hacca gitmenin kutsal bir görev olduğu, bunu istemenin bile değerli olduğu meşhur karınca hikâyesinin şiire dönüştürülmesiyle anlatılmaktadır:

*“-Sahi sizin bir de meşhur
Hacc'a gitme işiniz var,
Niyetiniz güzel ama
Dayanır mı çöp bacaklar?
-Çıkacağız kutlu yola,
İster ath, ister yaya...
Kısa ömür yetmese de
Bu uğurda ölmek var ya!” (UUŞU: 39)*

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BESTAMİ YAZGAN'IN ŞİİRLERİNİN DİLİ

4.1. Şiir Dili

Aksan'a göre dil, iletişimde sözlü ve yazılı olarak kullandığımız, doğduğumuzda hazır bularak bulduğumuz, doğrudan insana özgü, çok güçlü ve büyümlü bir düzendir; zihindekileri aktarma dizgesidir (2016: 17). Edebiyatı ilgilendiren, dilin bildirişimde yani duygu ve düşünceleri ifade etmede kullanılan yazılı kısmıdır. Dilin duygu yönünün ağır bastığı tür olan şiir ise insanı kendini anlatmanın en özgün yoludur.

Özdemir (2002: 49), şiirin yazın kuramcıları, tarihçileri ve kimi eleştirilenlerce günümüzdeki anlamından farklı olarak bütün dilsel ürünlerin oluştuğu zemin olarak görüldüğünü belirtmektedir. Bütün yazınsal ürünlerin ya da türlerin anası şiir kabul edilir. Başlangıçta sesini geliştirip bunu bir araç gibi kullanmayı öğrenen insanoğlunun geliştirdiği, bir araç gibi kullandığı ses de ilkel insanın şiiridir.

Çobanoğlu (2012: 26)'na göre şiirde dil ve üslubun belirleyicisi kelimelerin varlığıdır, bu varlığı ortaya çıkaran da şairdir. Şair, geçmişten geleceğe uzanan sesini kelimelerin seçimi, alışılmadık düzeni, dizelerdeki çağrışımlı sayesinde güçlendirmektedir. Dil, semboller aracılığıyla insanın, özelinde şairin varlığına şahitlik eden bir sistemdir. Şair, var olan dil anlayışından uzaklaşarak kendi söz varlığına yönelerek üslubunu oluşturmaktadır. Dilin söze dönüşme macerası olan bireysel üslup oluşturma sürecinde, şairin aşması gereken pek çok engeli, soluklanması gereken zamanları vardır.

Geçmişten bugüne kadar insanlar arasındaki biricik kullanımıyla dil, millet hayatında kendine farklı araçlar bularak dünden bugüne ulaşmıştır ve yarınlara

ulaşacaktır, bu araçlardan bir tanesi de günlük konuşma dilinden çok farklı bir görünüme, kurallara ve kullanımlara sahip şiir dilidir. İnsanlar üzerindeki etkisi düşünüldüğünde şiirin farklı yapısı hemen göze çarpmaktadır. Şiir uzaktan veya yakından her insanı etkisi altına alan büyüleyici bir alandır. Eliot (1983: 198)'a göre şiir, bir milletin dilini, duyuş ve düşünüş şeklini, bir toplumun hayatını, şiir okuyan veya okumayan, büyük şairlerin adlarını bilen veya bilmeyen kısaca yeryüzündeki bütün insanları etkiler. Şiirin etkisi merkezden uzaklaştıkça daha dağınık, dolaylı ve ıspatı güç bir hale gelmektedir. Böylece, şiirin etkisini ondan en çok etkilenmiş olan kişilerden hiç şiir okumamış kişilere kadar herkesin üzerinde görmek mümkündür.

Şiirin tanımı konusunda, birçok edebiyatçı, dilbilim uzmanı, bilim adamı ve düşünürün fikir belirttiği fakat ortak bir tanıma ulaşamadığı konusuna değinilmiştir. Şiirin tanımsızlığını kabul eden isimlerden Melih Cevdet Anday çözümünü, şiiri tanımlamaktan vazgeçmekte bularak tanımın akıl işi; şiirin ise akli dışı olduğunu belirtmiştir (1961'den akt. Aksan, 2013: 14).

Şiirin tanımını yapmak zor olduğu gibi çocuk şiirinin tanımını yapmaya çalışmak da boş bir uğraş olacaktır. Önemli olan çocuk şiirinin, kaynağı, amacı, özelliği, kullanımı ve de dilidir. Şirin (2000: 103-104), çocuk şiirinin oluşumunu çocuğun gelişme ve büyüme sürecinin belirlediğini söyleyerek çocuk edebiyatının en incelikli türü olarak şiiri görmektedir. Çocuğun dünyası, ruhu ve kalbinin duyarlıkları çocuk şiirinin kaynağıdır. Şiirdeki estetik ölçüler, çocuk şiirinde de geçerlidir. Çocuğun düşüncesi, bakışı ve ilgisi şiirine de yansımalıdır. İçindeki çocuğu yaşatan şair, kendi çocukluğundan yola çıkarak çocuk duyarlılığıyla şiirlerini çocuklara sunabilmelidir.

Sever (2015: 145), çocuk kitaplarının çocuğa göre olmasını belirleyen en önemli özelliğin dil ve anlatım olduğunu belirleyerek anadilinin söz varlığını çocuklara tanıtan, dilin anlam yapısını, özelliklerini ve anlatım gücünü örneklendiren birer araç konumunda olan çocuk edebiyatı ürünlerinin ilk özgün dil modeli olarak çocuğa göre durumlar oluşturup Türkçenin anlatım gücünü yansıtacağını söylemektedir.

Çocuk kitaplarının anlatımı yani dilin kullanılma şekli elbette ki yetişkin edebiyatına göre hassasiyet gerektiren bir konudur ve dil kullanılırken bazı şartların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Yalçın ve Aytaş (2014: 47-49)'a göre

çocuğun metinden çağrışım yoluyla bulabileceği anlamını bilmediği kelimelere yer verilmesi, anlatımın sadeliğine dikkat edilmesi, özne ve yüklem tek olması, dil zenginliğine ve dilin tanıdığı imkânlar ölçüsünde dili geliştirici anlatımın kullanılması, argo söyleyişlerden ve bol mecaz ve istiarelerden kaçınılması, çocukların zorlandığı edat ve bağlaçlara mümkün olduğu kadar az yer verilmesi, imla ve ana dili kurallarına bağlı olunması bu şartların bir kısmıdır.

Bir çocuk şairinin dili özenle kullanımı çocuğun en başta konuştuğu dilin zenginliklerini keşfetmesini, kullanımına dair örnekleri fark etmesini ve geleceğe aktaracağı dili pek çok sevmesini ve diline sahip çıkmasını sağlamaktadır. Bu kısımda Bestami Yazgan'ın şiirleri, dilin kullanımıyla ilgili farklı başlıklar altında incelenecektir.

4.2. Atasözü ve Deyimlerin Kullanımı

Kendi diline özgü olması ve cümlede uzun uzun açıklanması gereken bir bölümü o dili konuşanlar arasında en kısa yoldan anlatması, geçmiş yaşantıları, tecrübeleri ve düşünce kalıplarını üzerinde taşımasıyla atasözü ve deyimler bir dilin kendine özgü kullanımlarıdır. Aksan (2002: 13)'a göre, bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelme ögeleri, atasözleri, deyimleri, insanlar arasındaki ilişkilerde kullanılması gelenek olmuş kalıp sözleri ve özdeyişleri bir bütün olarak söz varlığını oluşturmaktadır. Söz varlığı, aynı zamanda o dili konuşan ulusun maddi ve manevi kültürünü, dünya görüşünü, yaşam koşullarını ve deneyimlerini de yansıtmaktadır.

Atasözleri ve deyimler her dilde vardır; sosyoloji, psikoloji, felsefe, tarih, ahlak ve folklor gibi birçok yönden inceleme konusu olabilecek bu ulusal varlıklar deyiş güzelliği, anlatım gücü, kavram zenginliği bakımından önemli dil yapılarıdır (Aksoy, 1988: 131). Şair, özellikle düzyazıya yaklaşan şiirlerinde deyimlerin ve atasözlerinin kullanımına özen göstermektedir, diyalog halinde olan bazı şiirlerinde bazen büyüklerin bazense çocukların ağzından atasözü veya deyimleri kullanmaktadır. Şiirlerle Nasrettin Hoca adlı kitapta özellikle atasözleri ve deyimlerin sık kullanıldığı tespit edilmiştir.

Herkes gider Mersine, sen gidiyorsun tersine atasözü Eşeğe Ters Binince adlı şiirde kullanılmakta, Hoca bir işi bilerek ters yaptığı konusunda arkadaşlarınınca uyarılmaktadır:

*“-Aman Hoca, demişler,
Herkes gider Mersin’e,
Sen de onlara inat
Gidiyorsun tersine!”* (ŞNH: 14)

Eşeğe Danışayım şiirinde “Başından savmak” deyimini komşusunun kendisini sürekli rahatsız etmesinden sıkılan Hoca’nın komşusunu bir bahaneyle yanından uzaklaştırmaya çalıştığını anlatırken kullanılmıştır. Bir insandan sürekli bir şeyler istemek onun rahatsızlık duymasına sebep olabilir:

*“Bir gün yine erkenden
Kapıya dayanınca,
Başından savmak ister
Canı sıkılan Hoca”* (ŞNH: 15)

Açlığa Alışan Eşek şiirinde Hoca’nın maddi durumunun kötü olduğu, kendine bakmakta bile zorlandığı dile getirilmektedir. Hoca’nın eşeğine bakmadığı için “dünyaların başına dar olması” deyimini onun yaşadığı çaresizliği ve sıkıntıyı anlatmak için kullanılmıştır:

*“Eni sonu bir tek
Eşeği varmış,
Hoca’nın başına
Dünyalar darmış.*

*Olamazken kendi
Derdine merhem,
Nasıl versin her gün
Eşeğine yem?”* (ŞNH: 19)

Masal Keyfi’nde çocuğun Alaaddin’in lambasından çıkan devin her dediğini hemen yapması ve onu mutlu etmesi “bir dediğini iki etmemek” deyimiyile ifade edilmektedir:

*“Tahtadan kılıçlarım vardı,
Kibrit çöplerinden evim...
Alaaddin’in lambasına ‘püf’ deyince
Ortaya çıkardı sevimli devim.
Bir dediğimi iki etmezdi:
Yapardı değnekten atlar,
Sağıma, soluma takıverirdi
Rüzgâr kanatlar.”* (UUŞU: 84)

Çocuk atasözü veya deyimlerin mecaz anlamlarını bilmediği için birçoğunu yanlış anlayabilmektedir. Aslanın Ağzındaki Ekmek şiirinde dedenin para

kazanmanın zorluğunu anlatmak için kullandığı “ekmek aslanın ağzında” deyimini çocuk, gerçek anlamıyla düşünmekte ve babası için endişelenmektedir. Çocukların yanında kullanılan atasözü ve deyimler onların yaş seviyesi ve anlam evreni dikkate alınarak kullanılmalı gerekirse mecaz anlamı da anlayacağı şekilde açıklanmalıdır:

*“Dedem her zaman
“Ekmek aslanın ağzında.” diyor.
Babam ekmek alırken
Ya elini kaptırırsa!”* (UUŞU: 108)

Kara Kediler adlı şiirde şair, önceden aralarında iyi bir ilişki olan iki kişinin arasının bozulmasını kara kedi girmek deyimiyile ifade etmektedir:

*“Öyle sarılalım ki
Birbirimize,
Aramıza girmesin
Kara kediler.”* (KÇA: 18)

4.3. Dua Kullanımı

Dua tüm dinlerde yerini alan Allah’a yönelme ve yakarış biçimidir. İnsan yeri geldiğinde kendisi, yeri geldiğinde sevdikleri için kendini yaratan Allah’a yakarıшта bulunur. Duanın insan duyguları üzerinde olumlu etkisi olduğu bilinmektedir, hem bir iç rahatlatma hem de edilen duanın kabul olacağına dair inanç insanı esenliğe, güvenliğe ve huzura götürür.

Tosun (2000: 1-2)’a göre dua insani bir gerçekliktir ve her insan Allah’a yönelmek ve ondan bir şeyler dilemek ister. Fakat çoğu insan, nasıl dua edeceği konusunda yanılığa düşmektedir. Anlamını bilmediği Arapça kalıp duaları ezberlemek, yazılmış duaları yanında taşımak, parayla başkalarına kendisi için dua ettirmek dua konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan insanların bulduğu çıkar yollardandır. Bu gerçekler de göstermektedir ki insanlara dua etmeyi öğretmek önemli bir dini eğitimidir.

Duanın kul ile Allah arasında gerçek bir iletişim vasıtası olabilmesi, bireye mânevî destek sağlayabilmesi doğru bir dua anlayışının, dinî yaşantının çocukluk döneminden itibaren kazandırılmasına bağlıdır. Çocukların duaya karşı tutumlarını, yaşlara göre dua gelişim seyrini ve çocuk dualarının özelliklerini bilmek dua eğitimini daha sağlıklı hale getirecektir. Çeşitli araştırmalar, ailenin ve din

eğitmcilerinin doğru tutumlarıyla çocukta dua anlayışının gelişeceğini, çocuğun hem Allah'la iletişim kurarak dinî gelişimine katkı sağlayacağını hem de korkularla dolu olan çocukluk döneminde ruhsal gelişimine destek olacağını ortaya koymaktadır (Türk, 2015: 445).

Şair de her güzelliğin sebebini Yaratıcıda görüp şükretmekte, sıkıntıları da ancak onun gidereceği düşüncesini çocukların ağzından dua ve şükür incileri dökerek yansıtmaktadır. Vatan, bayrak, ezan, bunlar bir ülkenin özgürlüğünün simgesi, varlığının kanıtıdır. Bu varlıklar vatanını, milletini seven her vatandaş için bir şükür sebebidir. Çocuk da bunların varlığına her fırsatta şükretmekte ve Yaratıcısından kutsallarını korumasını istemektedir:

*“İslam Bahçesinde Çiçek Olalım
Bir cennet misali vatanımız var,
Tarihi süsleyen destanımız var,
Günde beş kez nurlu ezanımız var
Sana sonsuz şükür, şükür Allah'ım!”* (ÇPKKŞ: 84)

*“Ya Allah Bismillah
Bu gün yine mutluyum,
Karnım tok, gönlüm ferah.
Verdiğin her nimete
Bin kez elhamdülillah.
Gökte ezan ve bayrak,
Ne de güzel maşallah.
Bu güzel kardeşliği
Payidar etsin Allah”* (ÇPKKŞ: 88)

Şiirlerde annelerin evlatlar için, çocukların da aileleri için dua etmelerine sık rastlanmaktadır. Bu dualar sadece bu dünya için değil ahiret mekânının da çocuğun kendisi ve sevdikleri için güzel olmasına dair yapılmaktadır. Çocuk bu dünyada kalıcı olunmadığını, ölümün doğal bir kavram olduğunu ve ahiret yaşamının da olacağını bilmektedir:

*“Dua
Yavrucuğum,
Yediveren sevgiler,
Başağın olsun,
Dilerim Mevla'dan,
Cennete giden yolda
Gül övgülü ayaklar
Eşiğin olsun...”* (GS: 42)

“Cennet Duası

*Rahmansın, Rahimsin
Birsin Allah'ım,
Gül annem cennete
Girsin Allah'ım,
Melekler saçını
Örsün Allah'ım"* (ASM: 51)

İnsanlar, kendisini yaratan yüce varlıktan bir şeyler istediği gibi sahip olduklarının da Allah'ın lütfunun sonucu olduğunu bilip dualarından şükür eksik etmemelidir. Çocuk ailesinden, arkadaşlarından ve kitaplardan öğrendiği dualar aracılığıyla Allah'a yönelecek, çocuğun ruhu da hayatı da güzelleşecektir.

4.4. Şiirlerinin Cümle Çeşitleri

Karahan, cümleyi bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisi (2009: 9) olarak tanımlarken duygu, düşünce, hayal ve olayların bu dil birlikleriyle anlatıldığını ifade etmektedir.

Yazarlar veya şairler yazdıklarının türüne göre cümle çeşitlerini farklılaştırıp özgün ve zengin bir söyleyiş tarzı oluşturabilmektedirler. Tabii hitap edilen kitle, bahsedilen konular, verilmeye çalışılan ileti cümle çeşitlerinin kullanımında etkili olmaktadır.

4.4.1. Kurallı Cümle

Oluşturulan cümle çeşitleri, çocukların yaş seviyesi açısından önemlidir. Özellikle küçük yaşlarda devrik cümlelerin ve eksilteli yapıların anlamayı zorlaştırmasından ötürü düz yazının gereği sade, anlaşılır tek yüklemi olan cümlelerin kullanımı ihmal edilmemelidir. Fakat şiir dilinin kendine özgü oluşu, anlamdan çok duygulara seslenmesi, onun kullanımını düzyazıdan uzaklaştırarak özgür hale getirmiştir, bu yüzden şiir incelemelerinde kurallı cümle çeşitlerine daha az rastlanmaktadır. Tezin konusunu oluşturan şiirler incelendiğinde de kurallı cümlelerin daha az kullanıldığı da görülmüştür.

Aşağıda verilen ilk şiirde “aşağıdan yer seslenir, al yanaklı gül seslenir” , ikinci şiir örneğinde “mışıl mışıl uyurmuş, ıslıl ıslıl büyürmüş” üçüncü şiirde de “dünyaları gezerim, balık gibi yüzerim” kullanımları kurallı cümle örnekleridir:

*“Yağmur Kuşun Sevinci
Oyunları uzayınca
Aşağıdan yer seslenir;*

*Misafirim geldi, diye
Al yanaklı gül seslenir.” (ÇPKKŞ: 129)*

*“Gül Toplayan Çocuklar
Gül toplayan çocuklar
Mışıl mışıl uyurmuş,
Gün toplayan çocuklar
Işıl ışıl büyürmüş” (ÇPKKŞ: 141)*

*“Annelerin Annesi
Babamın omuzunda
Dünyaları gezerim,
Mutluluk denizinde
Balık gibi yüzerim.” (ASM: 38)*

4.4.2. Devrik Cümle

Çocuğun içten geldiği gibi tane tane konuşması, kurallara bağlı kalmadan kendisini özgürce ifade etmesi devrik cümle yapısıyla bağdaşmaktadır, şiir dilinin farklılığını oluşturmada devrik cümlelerin katkısı büyüktür. Çocuk diline de daha yakın olan devrik cümleler şiirlerde sık kullanılmaktadır.

Aşağıdaki şiirlerde dizeler birbirlerine bağlanan cümleler şeklindedir ve bütün cümleler devrik cümle özelliğindedir:

*“Işık Anne
Gökyüzünde yaşarmış
Oğulları, kızları.
Alından öpüyormuş
Her gece yıldızları.” (ÇPKKŞ: 35)*

*“Ah Ninem Sultan Ninem
Berekete sevdalı parmakların,
Toplardı yeşili, alı.
Koklanıp öpülesi,
Burcu burcu kınalı
Ellerin vardı.” (ÇPKKŞ: 4)*

*“Vatan Sensin Öğretmenim
Bıraktığın güzel izde,
Meyve verdik her filizde.
Ömür boyu kalbimizde
Atan sensin öğretmenim.” (BÇÖ: 30)*

4.4.3. Eksiltili Cümle

Eksiltili yapılar, okuyucuya hayal kurma imkânı veren ve yazılanları daha gizemli hale getiren özel kullanımlardır. Günay (2007: 293), kısa ve eksiltili anlatımları şiir dilinin en belirgin özelliği olarak görmektedir.

Şiirde veya düzyazıda dile söylenmek istenmeyen sözler, özellikle çocuk okuyucular için bir kazançtır, şairin veya yazarın kendisi için bıraktığı kısımları çocuk duygu ve düşüncelerini harekete geçirerek tamamlamaktadır. Bu yapıların kullanıldığı paragraflarda, dizelerde; yazılar, şiirler çocuğun kendi düşünce evrenine göre şekillenmektedir. Sınav Stresi adlı şiirde “başımdaki ağrılar...” sözleriyle çocuğun yaşadığı sıkıntının tamamlanması üç nokta ile okuyucuya bırakılırken Nice Güller Yetiştirdim adlı şiirde neşede, kederde, toyda ben...” kullanımıyla daha sayılabilecek pek çok mutluluk olduğu belirtilmektedir. Karınca ile Sohbet adlı şiirde ise “ister atlı, ister yaya...” ifadesiyle her şekilde yola çıkılabileceği anlatılmaya çalışılmaktadır:

*“Sınav Stresi
Savruluyor sorular,
Saklanıyor doğrular.
Başımdaki ağrılar...
Yoruldum öğretmenim.” (GS: 37)*

*“Nice Güller Yetiştirdim
Dağda benim, ovada ben, köyde ben;
Neşede ben, kederde ben, toyda ben...
Güzel yurda hayat veren soyda ben,
Milletimle beraber yaşarım.” (BÇÖ: 80)*

*“Karınca ile Sohbet II
-Çıkacağız kutlu yola,
İster atlı, ister yaya...” (UUŞU: 39)*

4.4.4. Diyalog Cümleleri

Çocuğun en önemli özelliklerinden birisi de soru sormaya olan yatkınlığıdır. Sürekli birileriyle etkileşim içinde olmaya çalışan çocuk, aldığı cevaplar yardımıyla hayatı daha iyi anlamlandırmaktadır. İncelenen şiirlerde diyaloglar genelde çocuk ile anne, baba, öğretmen veya hayvanlar arasında geçmektedir.

Çocuk merak ettiklerini annesine sormakta ve cevap beklemektedir. Anne çocuğuna onun anlayacağı ve beğeneceği şekilde, çocuk diliyle cevap vermektedir:

*“Annelere Hediye
-Anneciğim,
Ağzım yemek içindir,
Burnum koklamak için.
Şu iki yanağımı
Mevla yaratmış niçin?*

*-Yavrucuğum,
Sabah akşam anneler
Sevip okşasın diye,
Mevla'mız yanakları
Göndermiştir hediyeye.” (ÇPKKŞ: 7)*

Çocuğun tanınmanın, takdir edilmenin nasıl gerçekleştiği sorusuna karınca, “gece gündüz çalışarak.” cevabını vermektedir:

*“Karınca ile Sohbet I
-Söyle bana ey karınca,
Niçin dilden düşmez adın?
Altın toprak, üstün açık,
Nasıl böyle meşhur oldun?
-Gece gündüz çalışarak.” (UUŞU: 38)*

Çocuk yine karıncayla sohbete devam etmektedir, bu eski bir hikâyeyi şair, diyalog cümleleriyle şiirleştirerek çocuğun diline yaklaştırmaktadır:

*“Karınca ile Sohbet II
-Sahi sizin bir de meşhur
Hacc'a gitme işiniz var,
Niyetiniz güzel ama
Dayanır mı çöp bacaklar?*

*-Çıkacağız kutlu yola,
İster atlı, ister yaya...
Kısa ömür yetmese de
Bu uğurda ölmek var ya!” (UUŞU: 39)*

Çocuk en masum duygularıyla anne ve babasıyla övünür, iki çocuğun konuşmasında babasının ellerinin büyüklüğüyle övünen arkadaşına diğer çocuk babasının kalbinin büyük olduğunu belirtmekte ve arkadaşına sevgi yolunu açmaktadır:

*“Ne Haber!
-Oh ya!*

*Benim babamın
Kocaman elleri var.
Senin babanı döver!*

*- Sen öyle san akıllım,
Benim babamın da
Kocaman yüreği var,
Herkesi sever... ” (KÇA: 69)*

4.4.5. Soru Cümleleri

Çocukların merak ettiği konular hakkında sürekli sorular sormaları hatta bazen aynı soruları tekrar tekrar sormaları gelişimsel bir özelliktir ve bilinen bir durumdur. Şair, çocuk diline ve dünyasına yakınlık kurmaya çalışarak birçok şiirinde birbirinden farklı sorulara yer vermektedir. Çocuk bazen hiç bilmediği bir konuya yakınlarından cevap ararken bazen de bildiği fakat yine de duymak istediği cümleleri tekrarlatmak amacıyla sorular sormaktadır.

Çiçek Olalım adlı şiirde çocuklar oyuna ve güzelliğe davet edilmekte, bu konudaki fikirleri alınmaktadır. Çocuklara şiirde soruların yöneltilmesi onların şiire daha etkin katılımlarını sağlamaktadır, çocuk söylev gibi şiirleri okumak istemez çünkü bu tutum çocuğun şiire katılımını engellemektedir, çocuğa soruların yöneltilmesi çocuğun şiiri benimsemesini kolaylaştırmaktadır:

*“Yüreğimiz yeşersin,
Mevsim bahara ersin.
Ayşe, Fatma ne dersin?
Gelin çiçek olalım.” (BÇÖ: 47)*

Çocuğa dostluğun ve arkadaşlığın büyüklüğü yapılan hesaplamanın artmasıyla anlatılmaktadır ve ispata gerek olup olmadığı sorusu çocuğa sorulmaktadır:

*“Toplama-Çıkarma
Çocuklar,
İlk işlem olarak:
Cehaleti çıkaralım,
Geriye bilgi kalsın.
Nefreti çıkaralım,
Sadece sevgi kalsın.*

*İkinci İşlem:
Dostlukla arkadaşlığı
Yazıversek alt alta?*

*Sonuç on katına çıkar,
Gerek var mı ispata?” (BÇÖ: 70)*

Aşağıdaki şiirde ise uykunun güzellikleri anlatıldıktan sonra uykuya hazır olup olmadığı çocuğa sorulmaktadır:

*“Uyu Güzel Büyü Güzel
En tatlı nağmelerle
Gelir melekler bir bir,
Hazır mısın dalmaya?
Uyku deniz, rüya nehir.” (UUŞU: 86)*

4.4.6. Ünlem Cümleleri

Şaşırtma, kızma, acıma, sevinme, heyecan ve buna benzer duyguları içeren sözcükler, ünlemler, genelde çocuk dilinde fazlaca vardır. Duygularını saklamasını bilmeyen çocuk karşılaştığı hemen her olayda duygu ifadeleri olan cümleler kurabilmektedir.

Bir nazlanma sözcüğü olan “pışşık” bir çocuğun bir şeyi yapmaya muktedir olup da yapmadığında veya bir şeye inanmadığını belli etmek istediğinde en çok kullandığı ünlemlerdendir. Bu şiirde çocuk aslında Dünya’nın dönmesini sağlayan gizli bir gücün olduğunu bilmekte ve kendi kendine döndüğünü söyleyenlere inanmadığını “pışşık” diyerek belirtmektedir:

*“Pışşık
Bazı büyük amcalar
Dünyanın
Kendi kendine
Döndüğünü söylüyorlar.
Pışşık!
Çocuğuz diye
Hiç mi topaç çevirmedik!” (ÇPKKŞ: 14)*

Ünlem işareti, çocuğa güzel bir sözle seslendikten sonra da kullanılmaktadır:

*“Bahçivanın Gökkuşığı Sevinci
Milletimin geleceği
Varlığımın güvenci,
Ey sevgili öğrenci!” (BÇÖ: 75)*

Yatağım Üşümesin adlı şiirde üşüme karşında verilen tepki “Oouv” diye çocuk diliyle söylenmektedir:

*“-Oouv, bugün hava çok soğuk!
Çorabımı giyeyim.” (UUŞU: 61)*

Sağım Solum Sobe'de oyunun bittiğini belirten nidalardan sonra ünlem kullanılmaktadır:

*“Aman Allah'ım!
Sağım solum,
Önüm arkam sobe!”* (UUŞU: 83)

4.5. Şiirlerinin Söz Varlığı

Bir dilde kullanılan isimler, fiiller, edatlar, zamirler, zarflar, deyimler, atasözleri kısaca o dile ait her türlü kelime ve kelime grupları o dilin söz varlığı içindedir. Çocuğun söz varlığını edinmesinde öncelikle aile etkendir, yetiştiği ortama ait yerel söyleyişler de çocuğa imkân sunmaktadır. Çocuk, iyi bir gözlemci ve dinleyici olursa her ortamda söz varlığını zenginleştirebilmektedir.

Şimşek (2012: 114), söz varlığının gelişmesinde çocuk kitaplarının önemine değinmektedir. Aile ve okul dışında çocuğun söz varlığını geliştiren öğelerden biri de çocuk kitaplarıdır. Edebi eserler, oluşturuldukları dilin söz varlığını yüklenir, onun en güzel kullanım biçimlerinin öğrenilmesine aracılık eder. Çocuk kitapları da çocukların kavram dünyasına, söz varlıklarına katkıda bulunarak anlama ve anlatma becerilerinin gelişimini hızlandırır.

4.5.1. Sözcük Seçimi

Şair, şiirlerinde Türkçeye ve Türkçenin kullanımına özen göstermektedir. İncelenen on bir şiir kitabında yabancı sözcüklere yer verilmediği fakat dilimize sonradan geçip Türkçeleşmiş kelimelerin kullanılmasında da sakınca görülmediği tespit edilmiştir.

Şiirlerinde anne, çocuk, öğretmen, sevgi, kardeşlik, saygı, çiçek, Allah, Mevla, şükür, gönül sözcüklerinin en çok geçen kelimelerden olduğu görülmektedir. İyiyi güzeli hatırlatan kelimeler, şairin şiirlerinde sıkça kullanılmaktadır.

4.5.2. Sıfatların Kullanımı

Türkçede en fazla kullanılan sözcük türlerinden olan sıfatlar, isimlerin önlerine gelerek onların renk, şekil, durum ve sayı yönlerini belirterek anlatımı zenginleştirmektedir. Sıfatların çok kullanıldığı bir çocuk edebiyatı ürününün, sözcük dünyası da zengin demektir.

Birinci şiirde güzelim şarkılar, şen/bülbüller sıfat tamlaması oluşturmuştur. Güzelim ve şen kelimeleri niteleme sıfatı olarak kullanılmaktadır. Nazlı mı nazlı/şirin sözlü/ sevgili öğrenciler dizeleri ise pekiştirme grubunun ve başka sıfat tamlamalarının birbirine bağlanmasıyla oluşturulmuş bir tamlama grubudur:

*“Gönül Elçisi
Güzelim şarkıları
Şen bülbüller okuyor.
Türküler burcu burcu
Anadolu kokuyor.”* (ÇPKKŞ: 48)

*“Ben Size Doyamadım
Nazlı mı nazlı,
Pek şirin sözlü,
Sevgili öğrenciler!*

*Tatlı mı tatlı,
Rüya kanatlı,
Sevgili öğrenciler!”* (BÇÖ:53-54)

Uyku Oyunu adlı şiirde bembeyaz/çiçek, kırmızı/kuşlar, pembe/bulutlar sıfat tamlaması oluşturmaktadır:

*“Ben söyleyince,
Şarkılar
Bembeyaz çiçek açar.
Ben gülünce
Gökyüzüne
Kırmızı kuşlar uçar.*

*Ben ağlarsam,
Pembe bulutlar
Gözyaşını tutamaz.”* (UUŞU: 76)

Yanağı tonton/ dedem, cıvıl cıvıl/şen/dedem, şeref/dedem, şan/dedem kullanımları da sıfat+isim birlikteliğiyle sıfat tamlamaları oluşturmaktadır:

*“Candan Öte Can Dedem
Yanağı tonton dedem,
Cıvıl cıvıl şen dedem,
Şeref dedem, şan dedem,
Candan öte can dedem!”* (KÇA: 60)

4.5.3.Zarfların Kullanımı

Sıfatların işlevi aslında adları nitelemektir. Ancak birçok sıfat belli ekler olarak belirteç(zarf) türüne geçip fiilleri niteler hale gelmektedir. Şair, tekdüze

anlatımlardan kaçınarak tıpkı sıfat kullanımında olduğu gibi zarflara da dizelerinde yer vermektedir.

Lades-1 adlı şiirde parmak uçlarına basarak/ yürüyordu, kullanımında zarf fiil eki olan –erek, fiile gelerek fiilimsi grubu oluşturmakta ve yürüyordu fiilini durum zarfı olarak nitelemektedir:

*“Kör karanlıkta
Parmak uçlarına basarak
Yürüyordu bir adam.”* (ÇPKKŞ: 60)

Güneş Öğretmen adlı şiirde tebeşirlerin beyaz renkte yazması tebeşirin gözyaşına benzetilerek beyaz beyaz/ağlarmış söylemiyle ikileme grubu fiilin önüne gelerek zarf görevinde kullanılmaktadır:

*“Kara tahta yalnızlıktan
Karaları bağlarmış,
Tebeşirler boyun büküp
Beyaz beyaz ağlarmış.”* (BÇÖ: 8)

Yine aynı isimli şiirin devamında ışıltılarla/doğmuş kullanımında ışıltı kelimesi fiili niteleyerek zarf görevinde kullanılmaktadır. Bahar yağmuru gibi/ yağmış kullanımında belirtisiz isim tamlaması oluşturan bahar/ yağmuru gibi edatını niteleyerek bir sıfat grubu oluşturmakta ve fiilin önüne gelerek zarf göreviyle kullanılmaktadır:

*“Çocukların üzerine ışıltılarla
Doğmuş güneş öğretmen;
Bahar yağmuru gibi
Yağmış güneş öğretmen...”* (BÇÖ: 9)

Gül Sevinci’nde mışıl mışıl/uyumuş, usul usul/gelmiş, yıldız yıldız/gülmüş kullanımlarında ikilemeler fiillerin önüne gelerek zarf grubu oluşturmaktadır:

*“Mavi gökte
Beyaz bir kuş,
Mışıl mışıl
Uyumuş.*

*Usul usul
Gelmiş gece,
Yıldız yıldız
Gülmüş gece.”* (UUŞU: 92)

4.5.4. İkilemelerin Kullanımı

Anlatımı daha akıcı ve vurgulu hale getirebilmek için kullanılan ikilemeler, dizelerde kimi zaman sıfat kimi zaman zarf göreviyle kullanılmaktadır. Aksan (2015: 67), ikilemeleri Türkçenin her döneminde, her lehçesinde belirgin bir biçimde kullanılan, dilin yapı, sözdizimi ve anlambilim açısından en önemli niteliklerinden birisi görmektedir. Yunancada hen dia dyoin “iki ile, iki aracıyla bir” sözcüklerinden kurulan bu dilbilim terimi, Türkiye Türkçesinde de gerek yapı gerekse sözcük türlerinin kullanımı bakımından çok zengin örneklerle ortaya çıkmakta, çok güçlü anlatımlar sağlamaktadır.

Şairin şiirlerinde sıkça rastlanan kelime gruplarından biri de ikilemelerdir. Aşağıda verilen şiirde, kıpır kıpır yüreği tamlamasında kullanılan ikileme çocuğun heyecanını belirtmektedir.

*“Biraz Çocuk Biraz Kuş
Kıpır kıpır yüreği,
Hiç yerinde duramaz.
Konar sevgi dalına,
Her çocuk kuştur biraz.”* (UUŞU: 74)

Öpücük Kurdelesinde dudaklarım cıvıl cıvıl kullanımında, çocuğun neşesi ve dudaklarından tatlı sözlerin döküldüğü anlatılırken, kelimeler şırl şırl derken çocuğun ağzından çıkan kelimelerin bir suyun şırıltısı gibi rahatlatıcı ve kulağa hoş gelen sesi anlatılmaktadır:

*“Öpücük Kurdelesi
Dudaklarım cıvıl cıvıl,
Kelimeler şırl şırl akıyor.”* (UUŞU: 143)

Sevgi Başağı adlı şiirde tespih tespih dilleri çocuğun tane tane konuşmasını, yumuk yumuk elleri ise bir çocuğun ellerinin şirin görünümünü belirtmektedir:

*“Tespah tespih dilleri
Allah’ın delilleri.
Yumuk yumuk elleri
Açın açın çocuklar!”* (GS: 78)

Lıkır lıkır içmek kullanımında yansıma sözcüklerden olan “lıkır lıkır” kelime grubu su içerken çıkan sesi, kana kana içmek de ise sevgi bir suya benzetilerek sürekli doya doya içildiğini belirtmek için kullanılmaktadır:

“Rüya Bahçesi

*Tombul fille dost oldum,
Hortumuyla su verip
Lıkr lıkr iç, dedi;
İçemedim.*

*Dudağımı dayayıp sevgi denizine
Kana kana içiyorum.” (ÇPKKŞ: 22)*

Köy, kasaba geze geze kullanımında fiillerden oluşan ikilemeler yapılan işin devamlılığını ifade etmektedir:

*“Haydi Canım Öğretmenim
Köy, kasaba geze geze,
Engelleri getir dize.” (BÇÖ: 44)*

4.6. İmge

İmge kavramı, tek bir tanımla anlaşılacak kadar yüzeysel ve basit bir kavram değildir. Kendine özgü kullanılışları sebebiyle imgeler, kesin sınırlarını çizmenin pek mümkün olmadığı özel kullanımlardır.

İmge Türkçe sözlükte “1. Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hülya. 2. Genel görünüş, izlenim, imaj. 3. psikol. Duyu organlarının dıştan algılandığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj. 4. psikol. Duyularla alınan bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj” (TDK, 2009: 962) olarak farklı tanımlarla verilmektedir.

Aksan, imgenin tanımını “insanın gözlemediği nesne, olay ve nitelikleri, kendi zihninin süzgecinden geçirerek oluşturduğu, şairin de aynı eğilimle şiire aktardığı tasarımlar, kişiye özgü izlenimler.” (2004: 30) olarak yapmaktadır.

Cengiz (2014: 7) ise imgeyi “dış dünyanın, varlığın, gerçek ya da gerçekdışı bir şeyin ya da olgunun zihindeki tasarımı” olarak tanımlamaktadır.

Özdemir (2002: 59)’e göre şiirde imge kurup imge oluşturmak şiir dilini ayırıcı hale getirmektedir. Şiir dilinde sözcükler genellikle gündelik, sözlük anlamları dışında mecaz anlamlarıyla kullanılır. Ozan sözcükleri seçerken onların ses değerlerini, duygusal ve çağrışımsal anlamlarını göz önünde bulundurur. Sözcükleri yan yana getirirken onları birbiriyle bağdaştırırken bu çağrışımdan yararlanır. İmge bir bakıma zihinde görüntüler kurma, oluşturmadır. Şiirsel anlatım büyük ölçüde

imgelere dayanır, sözcüklerin günlük kullanımları dışında şiirde yer almaları da bundandır.

Aksan (2013: 35-38), ayrıca imgeyi öznel bir yorumlama sayarken sanatçının duyularıyla özel olarak algıladıklarını yine kendine özgü biçimde ifadesi olarak kabul etmektedir.

Şengül (2011: 11-12)'e göre imge, nesnel değildir, dar kalıplara sığdırılmaz; kaynağı dış dünya yani gerçekliktir, şiirin anlam omurgasını oluşturarak şiire örtülü bir güzellik katmakta ve şiirin çıplaklığını gizlemektedir, sanatın hangi alanında olursa olsun hayatın dondurulmuş kesitidir. İmgenin son özelliği ise ancak imgelerle tanıtılıyor olması yani kapalılığıdır.

Çocukların anlayabileceği imgelerin kurulması, şiir dilinin çocuk diline yakınlaşması açısından önemlidir. Güzelliğin Gökkuşuğu'nda şair, çocuğun adını soyadını güzel çağrışım yapan kelimelerle adlandırmaktadır. Bu güzel varlığın içindeki sevgi de onunla büyüyecek, dünyaya güzellikler getirecektir. Çocuk imajını nazlı, gülçiçek, soylu, sevgi ve fidan kelimelerini kullanarak oluşturmaya çalışan şair, çocuğun temizliğini, onun bir çiçeğe benzediğini öyle de büyüyeceğini ifade etmektedir:

*“Adımız nazlı çocuk,
Soyadımız gülçiçek.
Soylu sevgi fidanı
Bizimle büyüyecek.”* (ÇPKKŞ: 15)

Annelerin merhameti, çocuğuna olan düşkünlüğü ve sevgisi bu dünyada tarifi en zor olan bağılıklardandır. Çocuk hasta olduğunda, dışarı çıktığında, okula gittiğinde hatta büyüüp bir işe başladığında bile anneler hep çocuğunun yanında olup onu koruyup kollamak ister, bu onların sevgi nöbetidir, bu nöbet annelerin zorla değil gönülden gelerek yaptığı işleridir. Şair, dizelerde annenin bu düşkünlüğünün iyi niyetinden, gayretinden geldiğini söylemektedir:

*“Sevgi Nöbeti
İyi niyeti,
Bitmez gayreti.
Başımda tutar,
Sevgi nöbeti.”* (ÇPKKŞ: 22)

Anne sevginin, güzelliğin ve muhabbetin anahtarıdır. İnsan bu duyguları hissettiren bir varlık gördüğünde hemen annesini hatırlamaktadır. Türk edebiyatında anne denilince “mübarek el” kavramı birçok şairin dizelerinde de yer bulmuştur. Yavuz Bülent Bakiler “Analar” adlı şiirinde “Bir mübarek el uzanır yorganıma usulca/Bilirim anamın elidir.” dizeleriyle kendi anne imajına yer vermiştir. Anne Derim adlı şiirde de bir mübarek eli gören çocuğun aklına da hemen annesi gelmektedir:

*“Anne Derim
Sevgi sunan,
Kalbe konan
Gülü görsem
Anne derim.*

*Öpülecek
Bir mübarek
Eli görsem
Anne derim...” (UUŞU: 135)*

Bir orman yandığında neler olur? Bir çocuğun gözünde bu durum canlandırılarak şiirde anlatılmaktadır: Gökkuşağının yeşil rengi tıpkı bir ip gibi o muhteşem bütünlükten çözülüp ayrılır, yeşil renk çözüldüğünde diğer renkler de masal ülkesine, Kafdağı’na, kaçır, hayatın diğer renkleri yani güzellikleri de kaybolur, ormanlar görünmez hale gelir. Renklerin uyumu nasıl yeşil renk çözülüp ayrıldığında bozuluyorsa dünyanın düzeni de ormanların yokluğu ile bozulmaktadır:

*“Ormanı Kimler Yakmış?
Çözülür eleğimsağmanın
Yeşil kuşağı.
Renkler Kafdağı’na uçar,
O güzelim ormanlar
Dağlara kaçır.” (ÇPKKŞ: 25)*

Bembeyaz Gülen Adam adlı şiirde karın yağması gökyüzünde kardan adamın ak sevgiler elemesi olarak betimlenmektedir. Bu tam çocukların hayal dünyasına uygun bir imajdır ki çocuklar birçok doğa olayını kendilerine göre yorumlarlar. Karın yağmasının bilimsel sebepleri belli bir zamana kadar çocuğun ilgilendiği kısım değildir; çocuk, karın sırf kendisi sevinir, neşeye kartopu oynasın, kardan adam yapsın diye yağdığını düşleyebilmektedir. Çocuğun düşünce dünyasına yaklaşan bu dizelerde bir doğa olayı çocuk gözüyle canlandırılmaktadır:

“Mavi gökten ak sevgiler

Eliyordu kardan adam.” (ÇPKKŞ: 26)

Sini, birçok Anadolu şehrinde insanların yer sofralarını süsler, düğünlerde tatlılar küçük tepsilerde değil büyük sinilerde yapılır ki herkese yetsin, yemeyen kalmasın. Sini bolluğun ve bereketin göstergesidir. İlkbahar Duyguları adlı şiirde de ilkbahar güzel duyguları insanlara sinilerle sunmakta, her yer çiçeklerle dolmakta, bu çiçekler tıpkı bir bakırın kalaylanması gibi insanların kalplerindeki kötü duyguları silip atmaktadır. Şair, ilkbahar imajını kültürel öğelerden yararlanarak oluşturmuştur:

*“Açıp neşe kapısını,
Dostça sunar sini sini,
Çiçeklerle kalp pasını
Silmek ne güzel ne güzel!” (ÇPKKŞ: 27)*

Şair, savaştan nefret etmektedir en çok da savaşın çocuklara zarar vermesinden. Bu şiirde mermiler artık çocuklarla ilişkisini kesip gül dalına asılmalıdır. Gül, Türk edebiyatında hep güzelliğin, sevdanın ve iyi niyetin hatırlatıcısı olmuştur, mermilerin gül dalına asılması şiirde barışın simgesi durumundadır:

*“Kırılmasın Canı Taze Çocuklar
Can alıcı mermiler
Çocuklara küsmeli,
Silahların hepsini
Gül dalına asmalı” (ÇPKKŞ: 69)*

Öğretmen, tıpkı bir güneş gibi çocukları bilgisiyle ve sevgisiyle aydınlatmaktadır, nasıl ki yağmur rahmetin bolluğunun simgesi ise öğretmen de çocuklar için bir rahmet ve berekettir. Öğretmen imajı çocuğun gözünde her zaman özeldir:

*“Güneş Öğretmen
Çocukların üzerine ışıltılarla
Doğmuş güneş öğretmen;
Bilgi olmuş, sevgi olmuş,
Bahar yağmuru gibi
Yağmış güneş öğretmen...” (BÇÖ:9)*

Sever'e göre sanatçı, dil ve çizginin anlatım gücüyle çocuğa sesini duyurabilmeli, duygu ve düşüncelerini alçakgönüllülikle paylaştığını çocuklara yansıtabilmelidir. Çocuk, okuma eyleminde, yazarın-çizerin kendine yukarıdan bakmadığını fark edip sanatçıyla içten bir iletişime girmeye gönüllü olabilmelidir

(2015: 30). Şairin gözünde çocuğun sevgisi, masumiyeti öyle fazladır ki şair, bu yüreği yüceltmekte, çocuk yüreğinin denizleri taşıyabileceğini dile getirmektedir:

*“Denizi Taşıran Çocuk
Bir çocuk,
Küçücük yüreğini koyunca
Denizleri taşırdı.”* (GAD: 29)

Zeytin dalı barışın evrensel simgesi durumundadır, şair çocuklara zeytini anlatırken onun bu simgesini dile getirdiği gibi zeytine de dağların süsü imajını vermektedir:

*“Zeytin
Barışın sembolü
Zeytin dalıyım,
Dağları süsleyen
Sevgi şalıyım.”* (KKP: 66)

Her insana çocukluğunu hatırlatan bazı simgeler bulunmaktadır. Şair, çocukluğunun geçtiği bölgede doğal olarak yetişen meyveleri dile getirip bu nimetleri dağların sofrası olarak betimlemektedir:

*“Çocukluğum Vardı
Yorgun günlerin sonunda,
Çınar ve ceviz serinliğinde
Nimetleri bölüşürdük diz dize.
Böğürtlen, murt, çıtımk, alıç...
Dağların kurduğu sofraydı bize.”* (GS: 66)

4.7. Duygu Değeri

Kimi araştırmacılar duygu değerini imgeyle eş düşünmüştür fakat imgelerin oluşturduğu asıl duygulanmalar duygu değeri olarak adlandırılmaktadır. Aksan (2016: 72)'a göre şiir dilinde çok sık başvurulan bu ögeler, şiir dilini günlük bildirişim amacının dışına çıkarmakta, dilin şiirsel işlevini, duygulandırma ve etkilendirme yönünü oluşturmaktadır

Veysel Karani, annesine olan sevgisi, fedakârlığı ve hayırlı davranışlarıyla tanınan ve Peygamber hasretiyle ömür geçiren mübarek bir zâttır. Görmeden iman ettiği, çok sevdiği peygamberini, annesinin izni olmadan ziyaret etmeye gidememiştir. Hz. Muhammed ise İslam peygamberi olarak annenin önemini birçok davranışıyla ve sözüyle dile getirmiştir. Sen Varsın Annem adlı şiirde, Veysel Karani

ve Hz. Muhammed'in Müslümanlar üzerindeki duygusal etkisinden yararlanılmaktadır:

*“Cennete uzanan ayak izinde,
Veysel Karani'nin yaşlı gözünde,
Allah kelamında, Resul sözünde,
Senin övgün vardır, sen varsın annem...”* (ÇPKKŞ: 39)

Yalnız XVI. yüzyılın değil bütün âşık edebiyatının en güçlü temsilcisi kuşkusuz Karacaoğlan'dır. Şiirlerinde sade bir Türkçe kullanan ozan, beşeri aşkı, çıplak bir doğayı, halkın gündelik hayatını şiirlerinde konu edinmiştir (Oğuz ve diğerleri, 2007: 239-240). Türk edebiyatında birçok dizede Karacaoğlan'a Türkçeyi temsil etme görevi verilerek kendisi haklı bir üne kavuşturulmuştur. Yine Mimar Sinan Osmanlı döneminde yaşayan ve eserleri çağlar ötesine kalan bir ustadır, Gönül Elçisi adlı şiirinde şair, Türk insanının gönlünde yer eden Karacaoğlan ve Mimar Sinan'ın bıraktıkları etkilere değinmektedir:

*“Karac'oğlan'da açar
Gönlümüzün gülleri.
Yunus'ta çiçeklenir
Türkçemizin dalları.*

*Kubbe kubbe süsler de
Çiçek gibi her yeri,
Yüzyıllarla yarışır
Sinan'ın eserleri”* (ÇPKKŞ: 48)

Türk insanı için her erkek bir Mehmetçik yani askerdir, yiğitliğin, cesaretin ve vatanı için canını bile feda etmenin en büyük örneğidir Mehmetler, her Türk vatandaşının yüreğinde sevgisi saklıdır Mehmetçiklerin. Gökteki Mehmetçik adlı şiirde Türk insanının askerine verdiği duygu değerinden yararlanılmaktadır:

*“Şanlı Mehmetçik gibi
Nöbet tutar göklerde”* (ÇŞ: 9)

Bezm-i Elest, İslam inancına göre ruhların toplanıp Allah'a kulluk için söz verdikleri gündür, bugünün tasavvufta yeri özeldir. Sûfilerin, tevhid inancı Kur'an'daki Elestü sözleşmesine dayandırılır. Onlara göre, tüm insanların yaşam gayesi oradaki ahdi yerine getirmek ve tekrar menşesine dönmektir (Güngör, 1993'ten akt: Akarınar ve Arslan, 2007: 288). Çocuk diliyle yazılan Çocuktaki Kutlu Sır'ın dizelerinde Bezm-i Elest gününün oluşturduğu duygudan yararlanılmaktadır.

Çocukların böyle bir günden haberdar olmadığı ihtimali olsa bile yeni kelimeler ve kavramlar öğrenmelerine katkı sağlaması açısından önemlidir.

“-Şair amca,
Bezm-i Elest'ten yeni gelmişim,
Söz verip boyun eğmişim...
Onun için özüm, sade Allah'ı bilir” (ÇŞ: 61)

Bir Türk büyüğü olan Nasrettin Hoca hem düşündürücü hem de güldürücü fıkralarıyla çocukların gönlünde taht kurmaktadır. Onun bu değerini bilen şair, Nasrettin Hoca'nın fıkralarını şiirleştirerek duygu değerinden yararlanmaktadır. Keloğlan da bir masal kahramanı olarak Türk masallarında saflığın, dürüstlüğün aynı zamanda da kıvrak zekânın güçlü bir örneği olarak yer almıştır, şiirlerde de Keloğlan'ın etkisinden yararlanılmaktadır:

“Nasrettin Hoca'mız
Onun yaptıklarını
Kim duyup da gülmemiş,
Kendisi göçmüş ama
Fıkraları ölmemiş...” (ŞNH: 33)

“Hala Çocuk Yüreğim
Her akşam döner diye
Beklerim pencerede;
Şu sevimli Keloğlan,
Saklanıyor nerede?” (GS: 56)

Karınca herkes tarafından çalışkanlığıyla tanınan bir hayvandır, şiirde çocukla konuşma içine giren karıncaya bu kadar çalışıp da nasıl yorulmadığı sorulmaktadır. Çocuk karıncaya her baktığında tazelenip güveninin arttığını söylemektedir ki burada da karıncanın çalışkanlığı hatırlatması bir duygu değeri olarak yer almaktadır:

“Küçük Öğretmenim
Kendi küçük,
Adı büyük karınca!
Yorulmayı bilmeden
Gece gündüz çalışırsın.
Senin işin hiç bitmez mi?
Ne bulursan taşırsın.
Kendi küçük,
Adı büyük karınca!
Ne zaman görsem seni,
Tazelenir güvenim.” (UUŞU: 137)

Yunus Emre, Nesimi, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz, Oğuz ve Selahattin Eyyübi önemli Türk ve İslam büyüklerindedir. Farklı alanlarda gösterdikleri başarılarla Türk insanının gönlünde ayrı bir yere sahiptirler. Şiirlerde onların isimlerinin geçmesi oluşturdukları olumlu duygular aracılığıyla şiirlerin etkisini artırmakta, verilmek istenen iletilere katkı sağlamaktadır:

*“Gelin Kardeş Olalım
Bu ne güzel bir dilek,
Dünyaya olsun örnek,
Yunus gibi severek,
Gelin kardeş olalım.”* (GS: 34)

*“Ders Programı
Her hafta ipe çeker
Müzik, beden, resimi;
Fende büyük ilgiyle
Deney yapar Nesimi.”* (GS: 28)

*“Sen Büyüksün Öğretmenim
Fatih elini öperdi,
Sen büyüksün öğretmenim.*

*Önde sendin hep kılavuz
Ardından yürürdü Yavuz.”* (GS: 32)

*“Her Çocuk Başka Âlem
Mehmet gönderde bayrak,
Oğuz yıkılmaz kalem.
Selehaddin uç beyi,
Yunus’um başka âlem.”* (GS: 68)

4.8. Benzetmeler

En basit tanımıyla iki özellikten zayıf olanın güçlü olana benzetilmesi olarak kabul edilen benzetme sanatı pek çok yazılı eserde kullanılmaktadır. Bu sanatın şiirdeki yeri bambaşkadır, şiirin mecazlarla kurulan, uzun cümleleri kısa ve etkili kelimelerle anlatma zorunluluğu benzetme sanatıyla kolaylaşabilmektedir. Aksan’a göre, şiirde dilde genelleşmiş benzetmelerden yararlanıldığı gibi şairin kendisine özgü benzetmelerine de sık sık rastlanmaktadır. Bunlar, özgün seviyeleri ölçüsünde zihinlerde istenen tasarım ve imgelerin oluşumunu sağlar, anlatımı başarılı kılar (2013: 122).

Bulut, pamuktan bir kutuya benzetilerek çocuğun gıdıklamasıyla açılarak yağmur yağdırmaktadır:

*“Yağmur Ülkesinin Yaramaz Çocuğu
Sonra usulca gidip
Gıdıkladı bulutu,
Gülücükler içinde
Açıldı pamuk kutu.”* (ÇPKKŞ: 29)

Yağmurlar, çocukların parlaklığı ve zor bulunmasıyla tanıdığı inci tanelerine benzetilmektedir:

*“Tabiatın Türküsünü Dinlemek
Bir avuç toprağın
Soylu şefkatini gördüm,
Düşüyordu kucağına
İnci gibi yağmurlar
Tıtır tıtır.”* (ÇPKKŞ: 18)

Çocuk, tül, kafes ve ses kelimeleri kullanılarak kuşa benzetilmekte ve sevimli hale getirilmektedir:

*“Yuvamızın Bir Tanesi
Açılınca tül kafesi,
Kalbimize konar sesi.
Yuvamızın bir tanesi
Çiçekler var, çocuklar var...”* (ÇPKKŞ: 79)

Ayçiçekleri güneşe yüzünü dönmeleriyle bilinen bitkilerdir oysa şiirde bu bilgiye hiç yer verilmeden sınıfa giren öğretmen güneşe, öğrenciler ise ayçiçeğine benzetilmektedir:

*“Ayçiçeği
Her sabah
Girersin sınıfa ışıltılarla.
Senin gittiğin yöne
Döneriz yüzümüzü.
Sevgi dolu, bilgi dolu sözlerin
Isıtır içimizi.”* (BÇÖ:20)

Aşağıdaki şiirde okul ağaca benzetilirken öğretmen bu ağacın dalları, öğrenciler ise bu dallar üzerinde açan çiçekler olarak kabul edilmektedir:

*“Bir Çiçektir Öğrenciler
Okul ağaç, öğretmen dal,
Bir çiçektir öğrenciler”* (BÇÖ:67)

4.9. Sapmalar

Şairin, yeteneğinin ve özgünlüğünün ispatı olan sapmalar, Leech (1985'ten akt: Altay, 2001: 30)'e göre şiir dilinin belirgin özelliklerindedir ve şairin kullandığı dilin beklenen dilsel ifadelerden ayrılması olarak kabul edilebilir.

Vardar (2007: 164), sapmayı bir dili konuşan bireylerin uydukları kuralların dışına çıkan her türlü dil kullanımı olarak tanımlarken kimi araştırmacıların sapma olgusunu bir biçem olarak değerlendirdiğini de belirtir.

Aksan (2013: 166), sözcüksel sapmaların en çok kullanılan sapmalar olduğunu belirterek dilde var olan kök ve ek biçimbirimlerin yeni birleşimler içinde, dilde bulunmayan göstergelerden yararlanılarak yeni öğelerin türetilmesinde kullanıldığını, her ulusun şiirinde rastlanan bu sapmaların yeni Türk şiirinde de örneklerinin çokça görüldüğünü belirtmektedir.

Bu kısımda şiirlerde kullanılan sözcüksel sapmalar ele alınarak şairin yeni kelimeler oluşturmadaki ustalığı belirlenmeye çalışılacaktır.

“Şekle” beni kavramını şair dizelerinde “şekil vermek” anlamında kullanmaktadır:

*“Çocuklar Konuşuyor
Öğretmenim,
Sende en hünerli el,
Getir faydalı, güzel
Şekle beni.” (UUŞU: 96-97)*

“-ce, -ca” eki Türkçede geldiği kelimeye farklı anlamlar katsa da eşitlik eki olarak bilinmektedir: sessizce, yalnızca, akıllıca, gizlice gibi. Fakat “*Anaca bir yürek*” “*Anaca çeker nazımı*” kullanımında “ana gibi bir yürek” anlamı olduğu okuyucu tarafından anlaşılabilir fakat “*anaca*” kullanımı günlük dilde kullanılan bir kelime değildir, şiirde sözcüksel sapma olarak yer almaktadır:

*“Hayatı Doyasıya Yaşamak
Anaca bir yürekte
Sevgiyle yunmak, yıkanmak,
Huzur pınar, şefkat ırmak.
İster dağ başında, ister bozkırda,
Anadolu'da çocuk olmak.” (ÇPKKŞ: 24)*

*“Düğün Dernek Kurar Gibi
Anaca çeker nazımı,*

*Dindirir gönül sızımı,
Son bir defa şu yüzümü
Sürsem vatan toprağına.” (ÇPKKŞ: 56)*

“Aydede” kullanımı herkesçe bilinmektedir, çocukların gökyüzündeki varlıklardan korkmaması, onları şirin görmeleri amacıyla yapılan bir benzetmedir. Saklambaç adlı şiirde “güneş nine” kullanımıyla madem ay bir dede oluyorsa güneş de bir ninedir düşüncesiyle varlıklara hem cinsiyet hem de bir yakınlık kazandırılmıştır:

*“Herhalde
Aydede’yle güneş nine
Oynuyorlar saklambaç:
Tazı tut, tavşan kaç...” (UUŞU: 109)*

Gözleri kan çanağına dönmek,“uykusuzluk, yorgunluk, ağlama vb. sebeplerle gözleri çok kızarmak.”(TDK, 2016) anlamıyla bilinmektedir fakat şiirde bahsedilen göz, bir çocuğun gözü olduğu için şair çanak yerine çiçek kelimesini kullanmaktadır:

*“Sanki bir kan çiçeği
Gözler uykudan uzak,
Kapatın televizyonları,
Çocuklar uyuyacak!” (GAD: 55)*

“Sevi’imiz” kullanımı, dizeyi şiirin ölçüsüne uygun hale getirmek amacıyla yapılmış özel bir kullanım olarak belirlenmiştir:

*“Sevgi Mektubu
Gülüşünle rengârenk
Çiçeklendi sevi’imiz,
Petek petek evimiz,
Balı sen ol çocuğum!” (GAD: 33)*

“Neslen-” fiili günlük hayatta kullanılıp anlamı bilinen bir kelime değildir, fakat ninni kelimesine yakınlık kurmak ve bir sonraki dizedeki “beslenmek” kelimesine uyum sağlamak maksadıyla “nesil” sözcüğünden yola çıkarak “çoğalmak, artmak” anlamıyla kullanıldığı düşünülmektedir:

*“Ninni Desem Neslenir
Ninni desem neslenir,
Ak sütümle beslenir.” (ASM: 108)*

En/gelli Çağrı adlı şiirde engelli çocukların engelsiz çocuklarla kurmak istediği dostluk çağrısı, “gel” diye yakarıları en/gel kelimesiyle ifade edilmektedir:

*“Engelsiz kardeşler için
İçimde büyüttüğüm
Gül kokulu davetler,
Mis kokulu gel’ler var.
Ya size mâni olan
Ne gibi engeller var?” (KÇA:15)*

4.10. Tekrarlar

Tekrarlar hem daha zengin bir anlatımın oluşması hem de çocukların tekrar edilen kelimelere dikkatini daha çok verip akılda kalıcılığı sağlaması açısından çocuk şiirinin gereklerindedir. Aksan (2013: 215)’a göre sözcüklerin, sözcük öbeklerinin ve bir dizenin yinelenmesi ses açısından bir etkileme sağlamakta, uyum ve ritim oluşturmaktadır. Müzik yapıtlarında ana melodinin yinelenmesi ya da çeşitlemelerle anımsatılmasında olduğu gibi dinleyende uyanan ses imgesini pekiştirmektedir. Öte yandan bu yinelemeler, belli bir kavram ya da önermenin dinleyen veya okuyanın zihninde yer etmesini, pekiştirilmesini de sağlamaktadır.

Bu şiirde şair, her bölümün başlangıcında ve bitişinde “ah bu çocuklar” ünlem grubunu yinelemiştir:

*“Melek Yüzlüler
Ah bu çocuklar,
Melek yüzlüler.
Yanıma koşar,
Ruhumu okşar.
Saçları meltem,
Yanağı bahar,
Ah bu çocuklar.” (ÇPKKŞ: 63)*

Şiirde “güzel yurdun çocukları” tamlama grubunun, bu düşünceyi zihinlere yerleştirmek için tekrar edildiği düşünülmektedir:

*“Yurt Çiçekleri
Yıldızlara yükseliyor
Güzel yurdun çocukları.*

*Milletin göz bebeğidir,
Güzel yurdun çocukları.*

*Yarınlara tek sahibi
Güzel yurdun çocukları.” (GS: 59)*

“Çocuk” kelimesi ilk dizelerde sıfat grubu oluşturarak tekrar edilmiş, üçüncü dizede ise isim türünde, özne göreviyle kullanılmıştır. Şiirlerde geçen yinelemelerinin genelde sözcük grubu ve cümle tekrarları şeklinde olduğu dikkat çekmiştir:

*“Benim Olsun Tüm Kışlar
Ne güzelsin hoş çocuk,
Canevimde kuş çocuk,
Kucağıma koş çocuk,
Ellerin üşümesin.” (GS: 73)*

4.11. Yansıma Sözcükler

Tabiattaki seslerin taklidi ile oluşan yansıma sözcükler çocukların ilk öğrendiği sözcükler arasında yer alır. Çocuk, dili kullanmaya başladığı ilk anlarda etrafında duyduğu sesleri taklit ederek konuşmaya başlamaktadır.

Çocuk kelimelerinin nasıl ortaya çıktığını dil bilginleri dilin doğuşu açısından tartışmışlardır. Ses yansımaları, çocuk kelimeleri içinde önemli bir yer edinirken muhtemel ki çocuğun yaratması sonucu değil çevresinin sık sık kullandığı sözler sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla burada çocuğun çevresi kaynaktır, çocuğun ses organlarının ve telaffuz yeteneğinin gelişmesiyle bu kelimeler de çeşitlenmektedir (Zülfikar, 1995’ten akt: Karahan, 2011: 7).

Aşağıdaki şiirde dize sonlarında geçen “tıpır tıpır, çıtır çıtır, kıpır kıpır, fıkır fıkır, kıtır kıtır” sözcükleri doğadaki seslerin varlığıyla ortaya çıkmış yansıma sözcüklerdir. Şair, yağmurun düşmesi, bir kabuğun çatlaması, bir çocuğun ağzında yiyeceğin çıkardığı seslerle şiirde bir ritim oluşturmayı başarmaktadır:

*“Tabiatın Türküsünü Dinlemek
İnci gibi yağmurlar
Tıpır tıpır
Çatlıyordu kabuğu
Çıtır çıtır.
Filiz inceliğiyle
Kıpır kıpır.
Çıtı pıtı çiçekler
Fıkır fıkır.
Bir çocuğun ağzında
Kıtır kıtır.” (ÇPKKŞ: 18)*

“Patır kütür” bir çocuğun oyun oynarken, koşarken, bir yere vururken en fazla duyduğu “pat, küt” seslerinden türeyen yansıma sözcüklerdir ve şiirde yine kendi çıkardığı sesler olarak ifade edilmektedir:

*“Ben Çocuğum
-Hızlı koşma, aman düşme!
-Patır kütür-
Yetti be!”* (GAD: 11)

Sobalarda yanan odunların “çıt çıt” sesi türetilerek “çıtır çıtır” haline dönüşmüştür ve şiirde okuyanın dinleyenin içini ısıtacak kadar sahicedir:

*“Kış Sevinci
Kar misafir gelince
Başlıyor bir heyecan:
Sobalar çıtır çıtır,
Bacalar duman duman.”* (GS: 60)

Hayvan sesleri çocukların taklidini yapmaktan en çok keyif aldıkları seslerdendir. Şiirlerde bu seslerin yer alması çocukların hayvan seslerini öğrenmelerine katkı sağladığı gibi okurken şiire de ritim kazandırmaktadır:

*“Kardeş Cıvcıvler
-Herkes kendi önünden
Yemeli, gıt gıt gıdaak!
Kardeşinin yemini
Hemen yerine bırak!”* (ASM: 106)

*“Anneme Söylerim
Kuzu, keçiye kızdı:
-Rahat dursana, me mee!
Yaramazlık yaparsan
Söylerim bak anneme!”* (ASM: 107)

4.12. Şiir Dilinde Ses Ögelerinden Yararlanma

4.12.1. Uyak

Şiiri şiir yapan kavramlardan bir tanesi olan uyak, şiirin ezgi ve ritim yönünü ortaya çıkararak şiiri müziğe yaklaştırmaktadır. Şiirin daha akıcı okunmasını, daha akılda kalıcı olmasını ve diğer türlerden ayrılıp kendine özgü bir hal almasını sağlayan uyak, yapılan harf benzerliğine göre çeşitlere ayrılmaktadır. Tek bir harf benzerliğine dayanan yarım uyak, iki harf benzerliğine tam uyak, üç ve daha fazla harf benzerliğine dayanan zengin uyak dışında bir kelimenin başka bir dize sonunda

aynen tekrarıyla oluşan tunç uyak gibi türleri bulunmaktadır. Fakat konunun gereği şiirlerde yer alan uyaklar kısaca birkaç örnekle gösterilemeye çalışılmıştır.

Yalçın ve Aytaş (2014: 210)'a göre ahenk unsurlarından olan ritim çocuk şiiri için vazgeçilmez bir unsur olmalı, şiirlerde ölçü ve kafiye göz ardı edilmemelidir. Şiirde kafiyeler belirli olup belirli bir sistem içerisinde yer almalıdır. Tekerleme, mani ve ninni türünün çocuğu psikolojik olarak rahatlatması hem de kolay ezberlenir olması kafiyelerinin bu şekilde kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Birinci ve ikinci dizelerin sonunda yer alan “-cuk” sesleri zengin uyak oluşturmaktadır:

*“Çiçek Harmanı
Yeşerirken boncuk boncuk
Her gönülde bir tomurcuk,
Mutluluklar gül gül açar,
Dostluk, sevgi çiçeğidir.”* (GAD: 15)

Birinci, ikinci ve üçüncü dizelerde yer alan “-asıl” sesleri uyak oluşturmaktadır. Ayrıca ikinci dizede yer alan asıl kelimesi diğer dizelerde aynen tekrar edildiği için tunç uyak olarak adlandırmak da doğru olacaktır:

*“Örnek Öğretmen
Başardığım her fasıl
Senin eserin asıl.
Söyle senin hakkını nasıl
Öderim öğretmenim?”* (BÇÖ: 29)

Şiirde ikinci ve dördüncü dizelerdeki “-ayı” sesleri tunç uyak ve 1, 2 ve 4. dizelerdeki “-ı” sesleri kendi aralarında yarım uyak oluşturmaktadır:

*“Kafdağı'na Sesleniş
Yine yaramaz tavşanı
Kovalasın tombul ayı,
Her gece düş ormanında
Kurulsun masal sarayı...”* (UUŞU: 19)

Bu şiirde ikinci ve dördüncü dizelerin sonunda yer alan “-ağı” sesleri zengin uyak oluşturmaktadır. Şairin birçok şiirinde rastlanan uyaklar genelde tam ve zengin kafiye olarak kullanılmıştır:

*“Sağlık Irmağı
Meyvelerin renginden
Oluşur gökkuşağı,
Dallardan sofranıza*

Akar sağlık ırmağı.” (KKP: 49)

4.12.2. Ses Yinelemeleri

Önceki sayfalarda değinilen tekrarların ve uyakların da bir çeşit ses yinelemesi olduğu kabul edilirse, bu bölümde ses yinelemesi kavramıyla bir dizede aynı ünsüz harflerin tekrar edilmesi olarak adlandırılan aliterasyon, ünlü harflerin yinelenmesi olarak kabul edilen asonans örneklerine yer verilecektir.

Birinci şiirde, dizelerde geöen “-i” ikinci şiirde ise “-u” sesleri asonans oluşturarak şiirde bir ritim oluşturmaktadır:

*“Sevgi Oyunu
Sürer tahta arabayı
Tıkır tıkır.. tıkır tıkır
Yakar dostluk ateşini
Çıtır çıtır.. çıtır çıtır.
Büngüldeyip kaynar çocuk
Fıkır fıkır.. fıkır fıkır.”* (ÇŞ: 39)

*“Güllerin Güldüğü Zaman
Hayattan zevk alır, sürur bulurum,
Seninle mutluluk, huzur bulurum.”* (GAD: 19)

Kuş Dili adlı şiirde yer alan “-i” ünlüsü asonans oluşturmaktadır:
*“Cıvıl cıvıl şarkı söyleseniz:
-Cik cik cik cik
Yüreğimiz minicik.
İncik boncuk
Biz öğrenci olduk.”* (GAD: 59)

Haydi Peri Kızları şiirinde yer alan “-ş” ünsüzleri ise sürekli yinelenerek aliterasyon oluşturmaktadır:

*“Gül yüreği, al yanağı
Işıl ışıl...
Sürme çekmiş gözüne
Yeşil yeşil...
Hemen dalsın uykuya,
Mışıl mışıl...”* (GAD: 66)

Ses yinelemeleri çocukların şiiri daha akıcı okumasını ve daha kolay ezberlemesini sağlayan kullanımlardır çocuk şiirinde bir gereklilik olarak da düşünölmektedir.

4.12.3. Cinas

Cinas, sesteş kelimelerin farklı dizelerin sonlarında kullanılmasıdır. Bestami Yazgan, bir röportajında babasından öğrendiği ilk şiirin cinaslı mani olduğunu belirtmektedir:

*“Düşte gör,
Hayalde gör, düşte gör.
Düşenin dostu olmaz,
Hele bir de düş de gör.”* (Yazgan, 2015)

Şairlerin şiir yazarken kendi hayat tecrübelerinden yola çıktığı fikrinin Yazgan’ın şiirleri incelendiğinde doğru olduğu görülmektedir. Birçok şiirde cinaslı kafiye içeren dizelere rastlanmaktadır.

Gül Manileri şiirinde birinci ve ikinci dizede yer alan “gülü versin” bir kişiye bir çiçeğin verilmesi anlamında kullanılırken dördüncü dizede yer alan “gülüversin” “gül-“ fiilinin tezlük fiiliyle çekimlenmesiyle oluşan birleşik fiildir:

*“Gülü versin,
Gülistan gülü versin.
Değsin anne dudağı
Çocuklar gülüversin.”* (ÇPKKŞ: 62)

Bir Büyüsem adlı şiirde birinci ve üçüncü dizelerde yer alan “derdim” “de-” fiilinin görülen geçmiş zaman ve birinci tekil şahıs eklerini alarak oluşan bir çekimli fiil olduğu halde ikinci dizede “dert” keder, endişe anlamındaki isim türünde bir kelimenin sahiplik eki “-m” sesini almasıyla oluşmakta ve cinaslı mani olarak kullanılmaktadır:

*“‘Anne!’ derdim, ‘Gel!’ derdim,
Biterdi derdim, tasam.
‘Hep yanımda kal.’ Derdim,
Bir dillensem, bir dillensem!”* (GAD: 14)

Çiçeklere Maniler adlı şiirde, birinci kıtanın birinci ve ikinci dizelerinde yer alan “sarayım” “sar-” fiilinin “-a” istek kipi ve birinci tekil şahıs ekinin gelmesiyle oluşmuş bir çekimli fiilken dördüncü dizede yer alan “sarayım” köşk anlamıyla sahiplik eki alan bir isim görevinde kullanılmaktadır:

*“Sarayım,
Yüreğimi sarayım;
İşte güzel okulum,*

Benim bilgi sarayım.

*Bağ olur,
Dün, ayağa bağ olur.
Bugün çalışır isek,
Yarın, bahçe bağ olur.” (GAD: 90-91)*

4.12.4. Ölçü ve Biçim

Gerek eski Türk edebiyatı gerekse yeni Türk edebiyatı geleneğine göre oluşturulan şiirlere bakıldığında birçok şairin şiirlerini yazarken farklı biçimlerde farklı ölçülere uyarak yazdığı bilinmektedir. Yazgan'ın da şiirleri incelendiğinde okuyucuların yaş grubuna ve şiirlerinin biçimine bağlı olmak üzere şiirlerde 7'li, 8'li bazen de 11'li hece ölçüsünün kullanıldığı görülmektedir. Kıbrıs (2006: 107-108), okutulacak şiirlerin uzunluğunda sınıf düzeyinin dikkate alınması, 1, 2 ve 3. sınıflardaki öğrencilere okutulacak şiirlerin 4 kıtayı geçmemesi, 15 dizeden fazla olmaması gerektiğini belirterek 4 ve 5. sınıflarda hece sayılarını 7, 8 ve 11 gibi kullanılması şartıyla 6 kıtaya kadar çıkabileceğini belirtmektedir.

Şair, âşık edebiyatının örneklerinden olan “koşma” biçimiyle yazdığı şiirlerinde 7'li ve 8'li hece ölçüsünü kullanırken yine aynı edebiyat döneminin biçimlerinden olan “mani” şekliyle yazdığı şiirlerinde de 7'li hece ölçüsünü kullanmaktadır.

7'li hece ölçüsünün kullanıldığı Annelerin Annesi şiirinde “omuzunda” kelimesinde ünlü düşmesi olacakken şair ölçüye uymak için bu kuralı uygulamamıştır:

*“Babamın omuzunda
Dünyaları gezerim,
Mutluluk denizinde
Balık gibi yüzerim.” (ASM: 38)*

Bu kısımda dünyada hemen hemen bütün çocukların bebeklik döneminde dinlediği ve annesinin sesinden sevdiği kendine has bir ezgiyle söylenen ninniler üzerinde durmak yerinde olacaktır. Ninniler annelerin çocuklarını sakinleştirmek, uyutmak, güzel dileklerini ve üzüntülerini ona sunmak için söylenen manzumelerdir. “Anonim ninnilerin çoğu yedi hecelidir ve mani tipinde kafiyelenmişlerdir. Fakat daha çok âşıklar tarafından söylenmiş olan ve yapı bakımından anonim olanlara

nazaran çok daha sağlam olan sekiz ve on bir heceli ninnilere de rastlamak mümkündür.” (Kaya, 1999’dan akt. Oğuz, 2007: 195).

İncelenen şiirlerde ninni türüne sık rastlanmaktadır, aşağıdaki ninniler 7’li hece ölçüsüyle yazılmıştır:

*“Ninni Desem Neslenir
Yıldız yıldıza karşı,
Semâda mavi çarşı.
Senin güzel yanağın,
Bulutun arkadaşı.*

*Dinle sözümü ninni,
Kapat gözünü ninni.”* (ASM: 108)

*“Uyusun da Büyüsün
Dağların başı güzel,
Baharı, kışı güzel.
Yavrumun hem gözleri,
Hem kalem kaşı güzel.*

*Uyusun yavrum ninni,
Büyüsün yavrum ninni.”* (ASM: 111)

Koşma biçimiyle yazılan aşağıdaki şiirde 8’li hece ölçüsü kullanılmıştır:

*“Yüreğimde Bir Gül Şimdi
Boynu bükük sümbül şimdi,
Garip, mahzun bülbül şimdi,
Yüreğimde bir gül şimdi,
Benim güzel çocukluğum.”* (ÇPKKŞ: 64)

Hala Çocuk Yüreğim, mani biçimiyle 7’li hece ölçüsüyle yazılan şiirlerden bir tanesidir:

*“Burcu burcu duygular,
Sanki yağmur ertesi;
Hala çocuk yüreğim,
Seviyorum herkesi.”* (GS: 56)”

Şairin on birli hece ölçüsüyle yazdığı şiirlere de nadiren de olsa rastlamak mümkündür:

*“İslam Bahçesinde Çiçek Olalım
Bir cennet misali vatanımız var,
Tarihi süsleyen destanımız var,
Günde beş kez nurlu ezanımız var
Sana sonsuz şükür, şükür Allah’ım!”* (ÇPKKŞ: 84)

TÜRKÇE ÖĞRETİMİ'NDE BESTAMI YAZGAN'IN ŞİİRLERİNE YÖNELİK DEĞERLENDİRME

Bestami Yazgan'ın Şiirlerinde Temalar ve Belirlenen İletiler

Bu çalışmada Bestami Yazgan'ın on bir şiir kitabı Türkçe öğretim programında yer alan sekiz tema başlığı altında incelenmiş ve şiirlerde verilen iletiler saptanmıştır. İlk tema olan “biz ve değerlerimiz” temasında “aile; büyüklerimiz; insan ilişkileri; dostluk ve arkadaşlık; merhamet; sevgi, saygı ve diğer duygular; paylaşma, dayanışma ve yardımlaşma; sözünde durma ve dürüstlük; son olarak da çalışkanlık” konuları ele alınmıştır. Bu temada yer alan bazı iletiler şu şekildedir:

Ailede bir kişinin mutluluğu, ailenin diğer fertlerini de mutlu eder.

Anne kıymetlidir, annelerin her hali güzeldir.

İnsan sevmeyi annesinden öğrenir ve diğer varlıklara yansıtır.

Anne ve babalar çocuklarını eşit derecede sever.

Çocuk bir lütuftur, insanlar çocuk sahibi olmalıdır.

Çocuğun varlığıyla ailede birlik, beraberlik ve mutluluk artar.

Öğretmen saygındır, onun yeri gönüllerde en yücedir.

Küçük çıkarlar için gönül kırmaya değmez, insanlarla iyi geçinmek gerekir.

İnsanların yaşına uygun davranmak sağlıklı iletişim için önemlidir.

Dostluk ve barış içinde yaşayan insanlar mutludur.

Dünya herkesin ortak yaşam alanıdır.

Hayvanlar da insanlar gibi merhamete muhtaçtır.

Çocuk, sevilme için yaratılmıştır.

Çocukluk, hep özlemle hatırlanacak güzel bir dönemdir.

İnsan sahip olduklarını başkalarıyla paylaşır.

İnsan, karşılık beklemeden iyilik yapar.

İnsanlar verdiği sözü tutar.

Geçmişî düşünmek boş bir uğraştır, yarınları düşünüp bugün çok çalışmak en karlısıdır.

İkinci tema başlığı olan “dünya ve çevre” teması “çevre, doğa ve doğal afetler; bitkiler ve hayvanlar; evren; zaman bilinci; mevsimler ve gece gündüz” konuları altında incelenmiş, bu konulara ait iletilerin bazıları şöyledir:

Tabiattaki her varlığın sesi, neşesi, mutluluğu vardır.

Yağmur mutluluk, neşe getirir ve yeryüzünde şükür sebebidir.

Ormana zarar vermek vicdansızlıktır.

Hayvanların da insanlara benzeyen bazı duygu ve davranışları vardır.

Doğadaki her canlı birbiriyle iletişim halindedir.

Dünya kendiliğinden dönmez, her varlığa etki eden bir güç mutlaka vardır.

Güneş yok olmaz, sadece dünyanın her yerinde aynı anda aynı şekilde etkide bulunmaz.

Çocuk her şeyin odak noktası olarak kendisini görür.

Her mevsimin kendine özgü güzellikleri vardır.

Mevsimler birbirini takip eder, her mevsimde doğada ve insan hayatında bazı değişiklikler yaşanmaktadır.

Üçüncü tema başlığı olan “millî kültürümüz” de konu olarak “yurdumuz ve vatan; kültürel, tarihi ve önemli yerler; gelenekler, dini ve milli bayramlar; bayrak; tarihi şahsiyetler” ele alınmıştır. Bu temada yer alan iletiler:

İnsan, yurduyla övünür.

Yurt, düşmanlardan korunur.

Bayramda büyüklerin ellerinden, küçüklerin yanaklarından öpülür ve hediyeler alınır.

Kurban bayramında kurban kesilir, kurban adetleri yerine getirilir.

Bayramda evlerde huzur, kalplerde mutluluk vardır.

Bayrak, şereftir, şandır.

Bayrak insanları birleştirici bir güce sahiptir.

Fatih Sultan Mehmet zorlu şartlar altında İstanbul’u fethetmiştir.

Nasrettin Hoca çağlar geçse de hatırlanır.

“Milli Mücadele ve Atatürk” temasında konular “Kurtuluş Savaşı, kahramanlık, cesaret, fedakârlık ve Çanakkale” başlıkları altında bulunmuştur. Şiirlerdeki iletiler ise şu şekildedir:

Bu millet canı uğruna vatanını savunmuştur.
Kurtuluş Savaşı bu milletin bağımsızlık mücadelesidir.
Alparslan Anadolu’yu Türk yurdu yapmıştır.
Çanakkale’de pek çok Türk askeri şehit olarak bu vatani kurtarmıştır.
Şehitlik yüce bir mertebedir, şehitler ölü kabul edilmez.
Bu vatan Türk milletine gazi ve şehitlerin mirasıdır.

Beşinci tema olan “vatandaşlık bilinci” teması, “çalışma, üretme, paylaşma ve emeğin değeri” konusunda irdelenerek iletiler saptanmıştır:

İlerleyip büyümek ve yurduna fayda sağlamak için çalışmak gerekir.
Arılar çalışıp bal yapar, insanlar çalışıp bilgi edinir.
Bu kısa ömrü tembellik yaparak boşa geçirmek faydasızlıktır.

Altıncı olarak “sağlık, spor ve oyun” teması “temizlik ve beslenme; hastalıklardan korunma ve ilaç kullanımı; dinlenme ve eğlenme; oyun ve geleneksel çocuk oyunları” konularıyla ele alınmış ve şu iletiler saptanmıştır:

Çocuk, vücut temizliğine özen gösterir.
Çocuk, öğünlerde yemeğini düzenli yer.
Soğuk havada dışarıda fazla kalmak hastalığa sebep olabilir.
İlaç kullanmak hastalıklara şifa olabilir.
Çocuk tatili sever, tatilden keyif almasını bilir.
Çocuklar uykuyu sever, uyku sağlıklı gelişim sağlar.
Erken yatanlar güzel rüyalar görür.
Uyumak çocuğa huzur verir.
Çocukların oyunları mevsimlere göre değişiklik gösterir.
Çocuk oynadığı oyunlarda gördüklerini taklit eder.
Oyunların kendine göre kuralları vardır.

Yedinci tema olan “sanat ve toplum” ise “sanat” konusu altında incelenmiş ve iletileri belirlenmiştir:

Şiir, gönlü ferahlatır, insanı farklı âlemlere götürür.

Sanat eserleri, ülkenin temsilcisi, insanların gönül elçisidir.

Son tema olarak “bilim ve teknoloji” “teknoloji; ulaşım, iletişim ve haberleşme; keşif ve icatlar” konuları altında incelenmiştir. Bu konuyla ilgili iletiler şu şekildedir:

Teknoloji insanların hayatında kolaylıklar sağlar.

Televizyon çocukların gelişimini olumsuz etkiler.

Televizyon, radyo dinleme kültürünü yok ederek çocukları olumsuz etkilemiştir.

Çocuk keşif ve icatlardan haberdardır.

Temalarda ele alınmayan diğer konular “çocukluk, dil, sözlü ve yazılı edebiyat; savaş ve barış; inanç, din ve ibadet” başlıkları olarak belirlenmiştir. Bu konularla ilgili verilen iletiler ise şu şekildedir:

Çocuklar masalları sever, masal dinlemekten hoşlanır.

Masallar, teknolojinin etkisiyle çocukların hayatından çıkmıştır.

Dünyada savaşlar son bulup çocuklar barış içinde yaşamalıdır.

Barış ve savaş ortamında yaşayan çocukların dünyaya bakış açısı birbirinden çok farklıdır.

Acı çeken insanları anlamak ve onlar için dua etmek bile bir yardımdır.

Bir yerde yaşanan savaş, tüm insanlığın suçudur.

Çocuğa kendisini ve tüm âlemi yaratan bir gücün olduğunu düşünür.

Çocuk Allah’a korkuyla değil sevgiyle yaklaşır.

Allah çocukları güzel yaratmıştır ve onları insanlara sevdirmiştir.

Hız. Muhammed, rahmet peygamberidir.

Peygamber insanlara rehber olarak gönderilmiştir.

Abdest insanı temizler ve ferahlatır.

Namaz, Allah’ı anıp günahlardan uzak durmayı sağlar.

Çocuk, ailesinin teşvikiyle oruca başlar.

Çocuk her zaman Rabbi'ne şükreder.

Hayırlı bir yola çıkmak hedefe varmak kadar önemlidir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bestami Yazgan, şiirleriyle çocukların hayal dünyasına girmiş, Türkçenin söyleyiş güzelliğini onlara sezdirmiş, şiirlerindeki iletilerle de çocukların ailesine bağlı bir evlat, milletine faydalı bir vatandaş, yaratılış gayesinin farkında olan ve çevresi tarafından sevilen değerli bir insan olma yolunda ilerlemelerini amaçlamıştır.

Bestami Yazgan öğretmen kökenli bir şair ve yazar olarak çocuklara ayrı bir önem vermektedir. Şiirlerinin hemen hemen tamamını çocuklar için yazmıştır ve okuyucusunun kim olduğunu ve neye ihtiyacı olduğunu çok iyi bilmektedir. Yazdığı şiirlerinin temasını, çocuklara kazandırmak istediği davranış ve duyguları, bilinçli bir şekilde belirlemiş olduğu da incelemeler sonucunda saptanmıştır. Yazgan'ın arzusu, vatanını, milletini, bayrağını seven; doğruyu, güzeli düşünen, savunan; aile birliğine, dirliğine sahip çıkan; kültürünü yaşayan ve yaşatan ayrıca yaşam gayesinin farkında olan nesiller yetiştirmektir. Şairin verdiği iletiler de hep bu yöndedir. Bu düşünceyle farklı türde eserler veren şairin yazdığı şiirler ona çocuk edebiyatında özel bir yer edindirmiştir.

Bestami Yazgan'ın şiirlerinde kullandığı dil, Doğan Aksan'ın “Şiir Dili ve Türk Şiir Dili” adlı kitabındaki başlıklardan yola çıkılarak incelenmiştir. Şairin şiirlerinde Türkçe kökenli veya Türkçeleşmiş kelimeleri ustaca kullandığı görülmüştür. Şairin şiirlerinin dili, atasözü ve deyimlerin, duaların kullanımı, cümle çeşitleri, şiirlerinin söz varlığı, imge, duygu değeri, benzetmeler, sapmalar, tekrarlar, yansıma sözcükler ve son olarak şiir dilinde ses öğelerinden yararlanma başlıkları altında incelenmiş ve pek çok örneğe rastlanmıştır.

Şairin şiirlerinde çocukların ağızında sürekli dua vardır, annesine, babasına, vatanına, milletine ve zulüm altında kalmış herkese çocuk dua etmektedir. Şiirlerde kurallı, devrik, eksilteli, ünlem, diyalog ve soru cümlelerinin pek çok örneği barınmaktadır. Şairin sözcük seçimi önemlidir, çocuğun bildiği kelimeler yoğunlukta olabildiği gibi anlamı az çok bağlamdan çıkarılabilen veya anlamını yeni öğreneceği

kelimeler de bulunmaktadır. Sıfatlar, zarflar, ikilemeler zengin dil görünümü sunmaktadır. Şairin dili öznel bir yorumlama biçimi olan imge Bestami Yazgan'ı diğer şairlerden ayrı tutmuştur. Şair, Veysel Karani, Karacaoğlan, Yunus, Sinan, Nasrettin Hoca, Keloğlan ve bezm-i elest kelimelerini kullanarak bazı şiirlerinde bu isimlerin Türk toplumunda oluşturduğu duygu değerinden yararlanmıştır. Benzetmeler de bitkiler, hayvanlar ve eşyalar canlı örnekler oluşturmuştur. Çocuğun diline yaptığı tekrarlarla yaklaşan şair, şiirlerinde farklı ritimler de oluşturmuştur. Babasından öğrendiği ilk şirin bir cinaslı mani olduğunu belirten şair, şiirlerinde cinası kullanmaktan geri durmamıştır. Şairin genellikle 7'li ve 8'li hece ölçüsüyle şiirler yazdığı bazen 11'li hece ölçüsünü de kullandığı saptanmıştır. Onun ölçüye bağlılığı şiiri bir disiplin altına alıp tek bir şekle sokmamış, kullandığı kelimelerle serbest bir alan oluşturmuştur. Biçim olarak halk edebiyatı nazım biçimlerinden genellikle koşma, mani ve ninni türünde şiirlere rastlanmaktadır.

Sonuç olarak Bestami Yazgan belli bir sanatsal kaygı güderek yazmaktadır. Çocuklara olan sevgisiyle kalemini sadece onları eğitmek için değil, iyiden, güzelden yana ne varsa onlara sezdirmek, hissettirmek ve hayatlarına katmak için kullanmaktadır. Verilen iletiler çocukların en başta kendisiyle barışık, hayatında herkese ve her şeye karşı sevgiyi ilk sıraya yerleştiren bir insan olması yönündedir. Onun şiirlerinde hayatını hem ruhen hem bedenen sağlıklı bir şekilde idame ettiren, kendisine verilenlere şükreden, zorluklara dayanan ve sadece kendisini değil tüm insanlığı düşünen ve onlar için de dua eden çocuklar vardır.

Bestami Yazgan'ın ait şiirlerin incelenmesi sonucunda şu önerilerin verilebileceği düşünülmüştür:

Şair, şiirlerinde anlaşılır, duru bir dil kullanmıştır. Şiirlerini çocuklar ve bütün yetişkinler dinleyip okuyabilir.

Şiir kitapları genellikle resimlerle süslenerek görsel açıdan da zengin hale getirilmiştir. Bu sebeple kitaplar, çocukların anlatılanlarla görseller arasında ilişki kurup görsel okumalarını geliştirmelerine katkı sağlayabilir.

Şiirler söz varlığı açısından zengindir, birçok deyim, atasözü ve belirli durumları ifade etmek için kullanılan kalıplaşmış ifadeleri içinde barındırmaktadır.

Kutu Kutu Pense kitabında yer alan şiirlerin 4-8 yaş, Çıtı Pıtı Kutu Kutu Şiirler ve Uçarım Dualarla Gökyüzüne kitaplarındaki şiirlerin 4-10 yaş, Güneşle Ay Duymasın, Çocuk Şiirleri, Kalbim Çiçek Açıyor, Bilgi Çiçeği Öğretmenim, Uçtu Uçtu Şiir Uçtu, Gökkuşığı Sevinci, Anne Sen Melek Misin ve Şiirlerle Nasrettin Hoca adlı kitaplarındaki şiirlerin ise 6 yaş ve üzerinde bulunan tüm çocukların seviyelerine uygun olduğu düşünülmektedir. Bu şiirler temalara uygun seçimlerle yaş gruplarına uygun bir şekilde Türkçe ders kitaplarında şiir metni olarak kullanılabilir.

Şiirler, geçmişle gelecek arasında bağ kuran farklı kültür öğelerine ait örnekler içermektedir, bu yüzden kültür aktarımında kullanılabilir.

Şiirler, bir insanın sahip olması gereken aile sevgisi, büyüklerine karşı saygı, insanlara karşı sadakat, dürüstlük, hoşgörü ve merhamet gibi farklı insani değerlerin öğretiminde kullanılabilir.

Allah, peygamber, melek sevgisinin işlendiği, duaların sıkça geçtiği şiirler din öğretiminde kullanılabilir.

Milli ve manevi duygularla beslenen çocukların örneklendiği şiirler, Türk adet ve geleneklerinin öğretiminde fayda sağlayabilir.

Aynı zamanda bütün anne, babalar, öğretmenler, eğitimciler kısaca her yaş ve meslek grubundaki insanlar iyi bir insan olmak ve mutlu, huzurlu, sorumluluk sahibi, kendine güvenen çocukların yetişmesini sağlamak için Bestami Yazgan'ın şiirlerini okuyabilir.

KAYNAKÇA

- Açık, Önkaş, N. (Güz, 2009). Çocuk edebiyatı kitaplarında şiirin yeri. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. S 23.
- Akalın, L. S. (1987). *Çocuk oyunları ve oyun tekerlemeleri*. Çocuk edebiyatı yıllığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Akarpınar, R. B. ve Arslan, M. (2007). Tekke-tasavvuf edebiyatı. Oğuz, M. Ö. (ed.), *Türk halk edebiyatı el kitabı* (ss. 279-324) içinde. Ankara: Grafiker.
- Akdemir, Y. (2007). *Yunus Emre'de Türkçe*. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Aksan, D. (2002). *Türkçenin söz denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2016). *Anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2013). *Şiir dili ve Türk şiir dili*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2015). *Türkçenin söz varlığı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2004). *Cumhuriyet döneminden bugüne örneklerle şiir çözümlemeleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1988). Atasözü ve deyimler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten-1962*, TDK Yay.: 217. Ankara.
- Aksoy, İ. (2011, Kış). Türklere aile ve çocuk eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. C 4, S 16, 11-19.
- Alpay, M. (1987). *Okulöncesi dönemde edebiyatın işlevi*. Çocuk edebiyatı yıllığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Altay, A. (2001). Şiir çevirisinde çevrilemeyenler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C 18, S 1, 29-43.
- Aslan, C. (2006). Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecindeki yeri. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyum Bildiri Kitabı* (ss. 189-199) içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Aytaş, G. (2001). Çocuk ve şiir. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi (Türk Şiiri Özel Sayısı)*. S 5, 53-55.
- Aytaş, G. (2003). Okuma gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *TÜBAR*, XIII, ss. 155-160.
- Ayverdi, S. (1987). *Çocuk*. Çocuk edebiyatı yıllığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.

- Bacanlı, H. (2012). *Eğitim psikolojisi*. (Geliştirilmiş 18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bahar, M. A. (2010). *Türkçe Öğretiminde Şiir*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Barak, M. (2009). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinin, Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Alanlarına Olan Etkileri Açısından İncelenmesi*. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Başgil, A. F. (2016). *Gençlerle başbaşa*. İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Bilici, A. B. (2014). *0-6 yaş grubu çocuklarda dini gelişim süreci ve din eğitimi*. Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Canatak, A. M. (2011). İbrahim Alâettin'in (Gövsâ) *çocuk şiirleri* adlı eserinin çocuk edebiyatındaki yeri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C 6, S 2, 287-296.
- Cengiz, M. (2014). *İmge nedir*. (Gözden Geçirilmiş 2. Baskı). İstanbul: Şiirden Yayıncılık.
- Çalışkan, H. (2011). *Ailede çocuk terbiyesi*. İstanbul: Çelik Yayınları.
- Çelebioğlu, A. (1987). *Ninnilerimize dair*. Çocuk edebiyatı yılığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Çetindağ, G. (2007). Kazak Türklerinde evlenme geleneğine bağlı olarak gerçekleştirilen hediye alışverişi üzerine bir inceleme. *Millî Folklor*, C 19, S 76, 218-231.
- Çobanoğlu, Ş. (2012). *İlhan Berk'in şiir dilinde sapmalar ve deformasyon*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çokum, S. (1987). *Çocuklar şiirdir*. Çocuk edebiyatı yılığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Dedeoğlu Orhun, B. (2014). Estetik kavramı çerçevesinde çocuk edebiyatı. *Türk Dili*. C CVII, S 756, 602-608.
- Dikmen, H. (2003). Hz. Peygamber'de hoşgörü ve insan sevgisi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C 3, S 2, 129-138.
- Dilidüzgün, S. (2004). *Çağdaş çocuk yazını, yazın eğitime atılan ilk adım*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Efe, A. (2014). Çocuk edebiyatında ideoloji üzerine bazı düşünceler. *Türk Dili*. C CVII, S 756, 472-475.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş*. (nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri). Ankara: Anı Yayıncılık.

Eliot, T. S. (1983). *Edebiyat üzerine düşünceler*. Sevim Kantarcıoğlu (çev.). Ankara: Kültür ve Turizm bakanlığı Yayınları.

Enginün, İ. (1987). *Çocuk edebiyatına toplu bir bakış*. Çocuk edebiyatı yıllığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.

Erdal, K. (2008). Çocuk edebiyatı ve çocuk kitapları. *Milli Eğitim*. S 178,156-165.

Erdal, K. (2008). *Halide Edib Adivar ve eğitim*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Ergene, T. (2011). Psikososyal gelişim. Özbay, Y. ve Erkan S. (ed.), *Eğitim psikolojisi*(ss. 101-130) içinde. Ankara. Pegem Akademi.

Ergin, F. (2009). *Din psikolojisi açısından Yunus Emre'de Allah inancı ve din duygusu*. Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Erikson, E. H. (1984). *İnsanın sekiz çağı*. T. Bedirhan Üstün ve Vedat Şar (çev.) Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.

Erkan, S. (2011). Gelişim psikolojisinde temel kavramlar. Özbay, Y. ve Erkan S. (ed.), *Eğitim Psikolojisi*(ss. 27-50) içinde. Ankara. Pegem Akademi.

Erol, A. Bestami Yazgan ile 23 Nisan 2016 tarihinde yapılan röportaj.

Erşahin Uz, I. (2009). *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Çağdaş Çocuk Edebiyatı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve Eğitsel Öneriler*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Exupery, A. D. S. (2016). *Küçük prens*. Cemal Süreya ve Tomris Uyar(çev.). İstanbul: Can Yayıncılık.

Gönen, M. (2014). Alanın bileşenleri bağlamında çocuk edebiyatı öğretiminin amacı ve işlevi. *Türk Dili*. C CVII, S 756, 277-278.

Güç, A. (2002). Kurban. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C 26, 433-435. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

Gültekin, A. (2011). Dünden bugüne Türk çocuk ve gençlik edebiyatı. M. Günyüz (ed.), *Çocuk ve gençlik edebiyatı yazıları* (ss. 11-21) içinde. İstanbul: Erdem yayınları.

Günay, D. (2007). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual.

Gündüz, A. (2008,Bahar). İstanbul'un Osmanlılar Tarafından Fethi, Türk- İslam ve Avrupa Açısından Önemi, *Karadeniz Araştırmaları*, C 5, S 17, 51-66.

Gürel, Z. (1992). *İbrahim Alâettin Gövsa ve Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Görgü, A. T. (2006). Masalların çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimine katkısı. S. Sever(Ed.), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyum Bildiri Kitabı* (ss. 537-544). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Hatemi, H. H. (1987). *Bizde çocuk ve çocuk edebiyatı*. Çocuk edebiyatı yıllığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.

Hayta, A. (2006). Anneden Allah'a: bağlanma teorisi ve İslâm'da Allah tasavvuru. *Değerler Eğitimi Dergisi*, C. 4, S. 12, 29-63.

Hayta, A. (2010, Aralık). Nesne ilişkileri kuramı ve tanrı tasavvuru üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, C. 8, S. 20, 39-79.

Hazar, M. (2006). Türk dilinde çocuk ve genç. S. Sever(Ed.), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyum Bildiri Kitabı* (ss. 249-279) içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Yazgan İnanç, B., Bilgin, M., Atıcı, M. K. (2005). *Gelişim psikolojisi çocuk ve ergen gelişimi*. Adana: Nobel Kitabevi.

Kaplan, M. (2008). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karaçalı, A. (2014). Türk Dili'nden. *Türk Dili*. C CVII, S 756, 9-10.

Karahan, L. (2009). *Türkçede söz dizimi*. Ankara: Akçağ.

Karahan, F. (2011). *Çağdaş Türk lehçelerinde yansıma kelimeler*. Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Karaman, H. vd. (2010). *Kur'an-ı Kerîm ve açıklamalı meâli*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Kayaer, A. (2010). *Yunus Emre'nin dünyasında insan-Allah ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Keklik S. ve Savran, Ö. (2015). Çocuk şiiri antolojilerinin (2000-2013) biçim ve içerik açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. II, 339-352.

Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Tek Ağaç.

Koçyiğit, S., Tuğluk, M. N. ve Kök, M. (2007). Çocuğun gelişim sürecinde eğitsel bir etkinlik olarak oyun. *KKEFD/JOKKEF*, S 16, 324-342.

Küçük, S. (2006, Ekim). Çocuk edebiyatında kültürel değerler açısından Şeker Portakalı ve Fadiş üzerine bir değerlendirme. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyum Bildiri Kitabı* (ss. 297-305) içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Mercan, A. (2014). Bez Bebek Öldüğünde. *Türk Dili*. C CVII, S 756, 476-479.

- Meriç, C. (1987). *Çocuk edebiyatı*. Çocuk edebiyatı yıllığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı*(Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Neydim, N. (2000). *Çocuk ve edebiyat*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Oğuzkan, A. F. (1987). *Dünya çocuk edebiyatının ana çizgileri*. Çocuk edebiyatı yıllığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Oğuzkan, A. F. (1995). *Çocuklar için şiir dünyası*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayınları.
- Oktay, M. (2001). *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Çocuk Şiirlerinin Pedagojik Değeri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özbay, Y. (2011). Bilişsel gelişim. Özbay, Y. ve Erkan S. (ed.), *Eğitim psikolojisi*(ss. 131-164) içinde. Ankara. Pegem Akademi.
- Özdemir, E. (2002). *Yazınsal türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Parlakıyıldız, H. (2014). Çocuk gerçekliğinde masal ve masalımsı türler, *Türk Dili*. C CVII, S 756, 237-240.
- Pekkaya H. (2007). *Öğrenci Merkezli Türkçe Öğretiminde Çocuk Şiirleri*(Yeniden Yapılandırılan Türkçe Öğretimi Programı Uygulamalarına Yönelik Eleştiriler ve Öneriler). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Püsküllüoğlu, A. (1994). *Arkadaş Türkçe sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Sağlam, İ. (2002). Hz. Peygamberin çocuk eğitiminde öne çıkardığı hususlar. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, C 11, S 2, ss. 167-190.
- Sağlık, Ş. (2003). Nasrettin Hoca'nın Türk dünyasının ortak "şahsiyeti" olarak *Maske ve Ruh'taki* görünüşü. *İlmi Araştırmalar*, S 15, ss. 53-70.
- Selçuk, Z. (2009). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sever, S. (2015). *Çocuk ve edebiyat*. İstanbul: Tudem.
- Sınar, Çılgın, A. (2006). Çocuğa büyü bir dünyanın kapılarını açmak. *Milli Eğitim Dergisi*, S. 172, 175-182.
- Soysal, M. E. (2010). Tarihsel süreçte bayrak ve sancaklarımız. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S 42, ss. 209-239.

Şanlı, İ. (2009). Yunus Emre'nin insana, insanlığa bakışı ve günümüze mesajları. *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C 4, S 2, 958-961.

Şanlı, İ. (2010). Nasreddin Hoca fıkralarında kültürel unsurlar. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C 10, S 1, ss. 261-271.

Şengül, S. (2011). *İmge ve üslup tercihleri bakımından Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'u okumak*. Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Şimşek, T. ve Yakar, Y. M. (2012). Çocuk ve edebiyat. T. Şimşek (ed.), Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı (ss. 13-43) içinde. Ankara: Grafiker.

Şimşek, T. (2014). Çocuk edebiyatı tarihine ön söz. *Türk Dili*. C CVII, S 756, 15-58.

Şirin, M. R. (1987). *1986'da çocuk edebiyatı*. Çocuk edebiyatı yıllığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.

Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Şirin, M. R. (2007a). *Çocuk edebiyatı kültürü "okuma alışkanlığı ve medya sarmalı"*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Şirin, M. R. (2007b). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Şirin, M. R. (2015). *Çocuğa adanmış konuşmalar/ 1-medeniyet, çocuk hakları ve medya-*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Tatçı, M. (1998). *Yunus Emre divanı*. Ankara: Akçağ.

Temizyürek, F. (2014). Çocuk Kitabı Hazırlamadaki Görevlerimiz Üzerine. *Türk Dili*. C CVII, S 756, 244-245.

Tosun, C. (2000, Ocak-Nisan). Dua öğretimi. *Dini Araştırmalar Dergisi*, C 2, S 6, ss. 1-22.

Tökel, İ. (2008). *Gökhan Akçiçek'in Çocuk Şiirlerinin Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Türk Dil Kurumu (TDK). (2009). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türk, E. (2015, Aralık). Din eğitimi açısından çocukluk döneminde dua kavramının önemi. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, C 1, S 3, ss. 445-471.

Türkben, A. (2016). *İmanın güneş yüzlü çocukları*. İstanbul: Ensar.

Uçuk, C. (1987). Cahit Uçuk'la "Çocuk Edebiyatı" Üzerine. Çocuk edebiyatı yıllığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.

Uludağ, E. (2009). Çocuk edebiyatı ve klâsik dönem örneğinde Nâbî'nin Hayriyye'si. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C 4, S 7, ss. 774-795.

Ünal, M. (2004). Türk medyasının halk inanışlarına bakışı. *TÜBAR*, XVI, ss. 43-67.

Vardar, B. (2007). Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü. İstanbul: Multilingual. Jose Mauro De Vasconcelos

Vasconcelos, J. M. D.(2016). *Şeker Portakalı*. Aydın Emeç(çev.). İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

Yalçın A. ve Aytaş G. (2014). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ.

Yapıcı, A. (2005). GÜDÜ ve içerik açısından çocuk duaları ve dualara yansıyan sorunlar. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. C 5, S 2, 57-93.

Yavuz Helimoğlu, M. (2013). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*. Ankara: Eğiten Kitap.

Yavuzer, H. (2001). Çocuk psikolojisi. (Geliştirilmiş Yeni Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yılmaz, N. (2013). *Çocuk edebiyatı bağlamında Bestami Yazgan üzerine bir inceleme*. Yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Wilde, O. (2013). *Mutlu Prens*. Duygu Uğur(çev.). İstanbul: Epsilon.

Bestami Yazgan'ın İncelenen Eserleri

Yazgan, B. (2007). *Çıtı pıtı kutu kutu şiirler*. İstanbul: Nesil Çocuk.

Yazgan, B. (2009). *Güneşle Ay duymasın*. İstanbul: Erdem Yayınları.

Yazgan, B. (2010). *Çocuk şiirleri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yazgan, B. (2016). *Bir çiçeği öğretmenim*. İstanbul: Nar yayınları.

Yazgan, B. (2011). *Şiirlerle Nasrettin Hoca*. İstanbul: Erdem Yayınları.

Yazgan, B. (2016). *Kalbim çiçek açıyor*. İstanbul: Nar Çocuk.

Yazgan, B. (2014). *Kutu kutu pense*. İstanbul: Nar Çocuk.

Yazgan, B. (2015). *Uçtu uçtu şiir uçtu*. İstanbul: Nar Çocuk.

Yazgan, B. (2016a). *Gökkuşluğu sevinci*. İstanbul: Nar Çocuk.

Yazgan, B. (2016b). *Anne sen melek misin?*. İstanbul: Nar Çocuk.

Yazgan, B. (2016c). *Uçarım Dualarla Gökyüzüne*. İstanbul: Nar Çocuk.

İnternet Kaynakçaları

Anday, M. C. (1991). Ozan esini hak eder, Erişim: 21 Ekim 2016, <http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/4200/sayfa/1990/11/2/9.xhtml>

Artun, E. (t.y.). Adana âşıklık geleneği ve âşık fasılları. Erişim: 24 Ağustos 2016, http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/artun_adana_a.pdf

Aydın, A. R. (1996). Çocuğun dini şahsiyet kazanmasında ailenin önemi. Erişim: 8 Ağustos 2016, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/omuifd/article/view/5000073602> adresinden

Aydın, Y. A. (2003). Fahameddin Başar, İstanbul'un fetih günlüğü. Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, S 20, ss. VIII+ 159. Erişim: 20 Eylül 2016, <http://dergi.fsm.edu.tr/ojs/index.php/iadeti/article/viewFile/419/441>

Bakiler, Y. B. (t.y.). Erişim: 1 Ekim 2016, <http://www.siirgezegeni.com/siir-etiketleri/yavuz-bulent-bakiler-siirleri/>

Çalışkan, A. (2001). İslâmî çocuk edebiyatı. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 12-13, 409-436. Erişim: 23.02.2016, http://ktp.isam.org.tr/pdfdrg/D00095/2001_12-13/2001_12-13_CALISKANA.pdf

DİB, 2013. Din Eğitiminin Niteliği Önemli. Erişim: 31 Eylül 2016, <http://www.diyaret.gov.tr/tr/icerik/din-egitiminin-niteligi-onemli/6076>

DİB, 2016. Hadislerle İslam III merhamet/ varlığın ilahi mayası. Erişim: 1 Kasım 2016, <http://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/?p=kitap&i=3.1365.85>

Gökşen, E. N. (t.y.). Erişim: 30 Mart 2016, [http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/pdf/cocuk_edebiyati_ders_notlari_dokumanlari/29_Enver_Naci_Goksen/Document\(3\).pdf](http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/pdf/cocuk_edebiyati_ders_notlari_dokumanlari/29_Enver_Naci_Goksen/Document(3).pdf)

Gürel, Ç. (2011). Soru- cevap. Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim, S 132, ss. 61-67. http://www.vizyon21yy.com/documan/Genel_Konular/Doga_Cevre/Toprak/Toprak_ve_Yarattigi_Cagrisimler.pdf

Konar Özkan, E. (2012). Şiirlerinde masal tadı, masallarında şiir lezzeti olan masalcı: Bestami Yazgan. Erişim: 2 Temmuz 2016, http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/elif_konar_ozkan_masalci_bestami_yazgan.pdf

MEB 2016. Türkçe Öğretim Programı. Erişim: 1 Temmuz 2016, <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72>

Özkan, R. (2005). Birey ve toplum gelişiminde öğretmenlik mesleğinin önemi. Erişim: 25 Ekim 2016, http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/166/index3ozkan.hm

Senemoğlu, N. (t.y.). Erişim: 15 Nisan 2016, http://yunus.hacettepe.edu.tr/~n.senem/makaleler/sinif_ogr.htm.

Tan, M. (1989). Çağlar Boyunca Çocukluk. Erişim: 3 Ağustos 2016. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/511/6276.pdf>.

(TDK, 2016). Gözleri kan çanağına dönmek. Erişim: 24 Ekim 2016, [http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=g%C3%B6zleri%20kan%20%C3%A7anağına%C4%9F%C4%B1na%20d%C3%B6nmek%20\(veya%20kanlanmak\)&cesit=76&guid=TDK.GTS.540bb0bb57f5d6.06126716](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=g%C3%B6zleri%20kan%20%C3%A7anağına%C4%9F%C4%B1na%20d%C3%B6nmek%20(veya%20kanlanmak)&cesit=76&guid=TDK.GTS.540bb0bb57f5d6.06126716)

Yazgan, B. (2001). Güzele Selam. Erişim: 23 Mart 2016, <http://dergi.altinoluk.com/index.php?sayfa=yillar&MakaleNo=d179s050m1>

Yazgan, B. (2015). Erişim: 5 Nisan 2016, <http://www.dunyabizim.com/ilgihaber/21455/anneme-cok-siir-okudum-hem-de-anne-siirleri>

Yazgan, B. (t.y.a). Erişim: 5 Nisan 2016, <http://www.bestamiyazgan.com.tr/index.php/denemeleri/69-ucurtmann-kuyruunda-cocuk-olmak>

Yazgan, B. (t.y.b). Erişim: 23 Nisan 2016, <http://www.bestamiyazgan.com.tr/index.php/denemeleri/72-osmaniyeye-doenuue-sevmek>

Yazgan, B. (2014a). Erişim: 23 Nisan 2016, <http://www.gencdoku.com/bestamiyazgan-ile-genclere-ozel-soylesi-4152.html>

Yazgan, B. (2014b). Erişim: 6 Mayıs 2016, <http://bizimsemaver.com/bestamiyazgan-ile-soylesi/>

Yazgan, B. (t.y.c). Erişim: 6 Mayıs 2016, <http://www.gonuldergisi.com/isterim-ki-yazdigim-eserler-sadaka-i-cariyem-olsun-bestami-yazgan.html>

Yazgan, B. (2014c). Erişim: 5 Mayıs 2016, http://www.bestamiyazgan.com.tr/images/stories/akademik/Genc_Yorum_Nisan_2014.pdf

Yazgan, B. (t.y.d). Erişim: 5 Mayıs 2016, <http://www.bestamiyazgan.com.tr/index.php/denemeleri/459-2015-02-12-11-44-56>

ÖZ GEÇMİŞ

Doğum Yeri, Yılı: Yozgat, 1989

Eğitim Bilgileri:

Lise: Yozgat/Akdağmadeni 75. Yıl Milli Piyango Anadolu Lisesi (2003-2007)

Lisans: Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü (2008-2010)

Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü (2010-2012)

Elde Ettiği Başarılar:

Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi 2010-2011 Eğitim-Öğretim Yılı Üstün Onur Belgesi.

Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi 2012 yılı Fakülte Birinciliği.

Başarı Belgesi: 2015/2016 Eğitim-Öğretim Yılı Kocaeli İzmit Kaymakamlığı.

Bilimsel Faaliyetler:

Genç Kız Edebiyatından İki Örnek: Çalığışu ve Bukre. *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre*, Samsun, 2014.

Süreç(Performans) ve Sonuç(Ürün) Değerlendirme Yöntem ve Araçlarıyla Türkçe Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme Kitap Tanıtımı. *Sakarya University Journal of Education*, Sakarya, 2011.

Yabancı Dil: İngilizce

İş Hayatı:

MEB Ortaokulları 2012-2014 Ankara

MEB Ortaokulları 2014-... Kocaeli

Elektronik Posta Adresi: aysegulerol6641@gmail.com

